

સહાયક

જામનગરવાળા ઝવેરી જમનાદાસ મેનજી

શ્રી સિદ્ધનાથ નમ

સાગર સમાધાન

યાને

આનન્દ તત્ત્વ વાટિકા

પ્રથમ ભાગ

કેપડે ૧૧ -

પૂ. આચાર્ય દેવશીના શિષ્ય મુનિ જીવસાગરજી
મહારાજ

પ્રગટકા-

શ્રી સિદ્ધનાથ સંપ્રદાય પ્રચારક સમિતિ મુખ્ય

કિંનર ૩૬ ૩-૯-૦

પ્રકાશક -
 શ્રી મિત્રચક્ર માહિત્ય પ્રચારક
 સમિતિ તરફથી
 જીવેગી પાનાચ દ રૂપચ દ
 ૨૫-૨૭ ધનજી રસ્તા-મુળડ.

પ્રથમ આવૃત્તિ

નકલ ૧૦૦

પ્રાપ્તિસ્થાન -
 જીનાન દ પુસ્તકાલય
 ગોપીપુરા-મુરત

મુદ્રક -

સાહ ચુવાગચ દ લ ભુભાઈ,
 શ્રી મહોદય પ્રી ટીંગ પ્રેસ
 દાણાપીઠ-ભાનનગર

પૂ આગમોદ્ધારક આચાર્યશ્રી આનન્દસાગર
સૂરીશ્વર મહારાજ

જેઓશ્રીની આગમ સાહિત્ય સેવા સૌ કેાઈ
અભિવાદે છે

પ્રસ્તાવના

અથો પુસ્તકો કે પુસ્તિકાઓને અંગે પ્રસ્તાવના આપવાની પરંપરા ચાલુ છે નાના કે મોટા દરેક મન્યને સામાન્ય કે વિશેષ પથ, તે મન્યના ઉદ્દેશ મદરમ, રૂપરેખાદિ દર્શાવનાર નાની કે મોટી પ્રસ્તાવના હશે. ઐતિહાસિક, ભૌગોલિક, વૈજ્ઞાનિક, નૈમધિક, જીવનચરિત્ર નવન કથા કે નાટક નાટિકાને ભમના પંચકીય, જ્યોતિષિક નૈતિક કે ભાષિક ઇતિપથ પ્રમારના મથને વચિવાનો પ્રાગ્બ કરતા પદ્ધતિ વામનાર પ્રાય પ્રસ્તાવનામા રથમ નજર ફેરવી જમે. અથમા જે કાર્ષ આપવામા આજુ દોષ તેનો વધાવમશ, વધારમાન વધારમાય ઓછા કે વતા અશે ખ્યાલ આપવાનુ કામ એ જ પ્રસ્તાવના પ્રસ્તાવના એટલે મન્યની રૂપરેખા પ્રસ્તાવના એટલે મન્યમા પીગસાયેન રસવતીની વાનગી અલગત માથે સાથે તેમા અન્ય વસ્તુઓ જેવા કે પ્રગણનો ઉદ્દેશ, વ્યવસ્થા, પગિત્રમાદિ સેનારા તથા સદાયકેનો આભાર વિમેરે વિમેરે પથ સખવામા આવે ?

શ્રી સિદ્ધચક્ર સાહિત્ય પ્રમાગક મમિનિ માગકૂત પ્રસિદ્ધ થતા શ્રી 'સિદ્ધચક્ર' નામે પાશ્વિકમાં શ્રી માગક-સમાધાન નામનો, પ્રશો, શમઓના સમાધાનોનો સમહ એ જ આ મ થ દેકે અર્થાત્ અધૂર પથ મધુર (હાર્દિક લાવજ વ) 'શ્રી સાગરજી' એ સુપ્રસિદ્ધ નામથી, અને જે મદર્ષિ એ નામથી સદજે ઝોળખાવ છે તેમનાથી જેન સમાજમા કાર્ષ જ અપરિચિત નથી જેન સમાજના પરમ ઉપકારી યાસનના પગ પ્રમાવક શ્રી સાગરજી મહાગજશ્રીની ઝોળખાણ આપવી

એ માલ્યેષ્ટા મિત્ર તક પામીને એ મિષ્ટે એ પુણ્ય પુરુષનું, શાસનની
ધુરધુર સરિપુગનનું રરણ થાય ભક્તિ થાય એ અનુમોદનીય છે,
કર્તવ્ય છે એનાનારેણ્યપ્રતિભોધક વાદી મજમજાનનોસરી કલિ
કાલકરપનરે રવ-પર-સાત્ત્વ-રદ્વર-નિબળાત જ્ઞાનવૃદ્ધ વયોવૃદ્ધ,
નાત રમગમ્ભીય પૂજ્યપાત આગમોદ્ધાગક આચાર્યદેવ, શ્રીમદ્ આનંદસાગર
મૂરીશ્વરજી મહાજન, એજ શ્રી જૈન સમાજના પ્રાણાધિકવલ્લભ શ્રી
સાગરજી મહાગજ 'તીર્થ'ને અંગે સિદ્ધાંતને અંગે જ્યારે જ્યારે તેવા
તેવા પ્રસંગે પ્રાપ્ત થતા છે ત્યારે ત્યારે બેસ પશુ વિશ્રાંતિ વિના કાંઈની
કે કશા પણ કાગળની પગલા વિના તેઓશ્રીએ પ્રભુ શાસનની અપ્રતિમ
સેવાઓ બગતવી છે એવી સેવામાજ જીવનને તન્મય બનાવ્યું છે અને
શામનના એ મહાગ્રંથીએ પ્રભુ શાસનની વિજયપતાકાજ દરકાવી છે

એમ તો તેઓશ્રીની અગણિત સેવાઓ વિદ્યમાન છે, તેઓશ્રીનું
જીવનજ સેવાના સાક્ષાત્કાર મમાન છે પણ અનેકવિધ મેવાઓમા
આગમસેવા એ તેઓશ્રીનું પ્રધાનતમ આત્મીય જીવન છે આગમના
વાચન, સંશોધન, પ્રકાશન આદિથી તો તેઓશ્રી એ સાક્ષગૃહિરોમણિ
સુપ્રસિદ્ધ હતાજ જેજ કિન્તુ હેલે હેલે શ્રીપાદલિપ્તપુરે શ્રી સિદ્ધ
ગિરિની ક્ષીતન અને પવિત્ર છાયામા તલેની નજીક દેવવિમાન મહાશ્રી
વર્દમાન જોનાગમ મન્દિરની સ્થાપના દ્વારા શ્રી જૈન સંધને તેઓશ્રીએ
એક અનન્ય લાભ આપ્યો છે કીર્તિના કલસ સમાન, અબૂતપૂર્વ આ
સ્થાપત્ય એ આ જ્ઞાનના મહાસાગરરૂપ મહર્ષિના અનિવચનીય આગમ
પ્રેમનો તે હૃદયની તમજામાથી પ્રાદુર્ભૂત થયે ન ત્યજ્ય આકાર છે

આ જમાનો શુદ્ધિવાનો કહેવાય છે શુદ્ધિની જાગ પોખરાય છે
પણ શુદ્ધિના નામે ચાલી ગયું છે ધર્મ તૃતીય અને શુદ્ધિ 'ની
તો કોઈને પડીજ નથી' વાચના પૃચ્છના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા, ધર્મ-
આદિથી તો જ્ઞાનસાધનાની રીતિ છે જ તેમા જિજ્ઞાસુકાવે પૃચ્છનાને
સ્થાન છે જ એ પૃચ્છનામા વિનય વિદ્યમાન છે આજનો શુદ્ધિવાદ
વિનયયુક્ત એવી પૃચ્છનાદિથી દૂર છે અને તેવાઓ માટે તો હજી

દી હી દૂર છે ને । વાતેવાતે કાગ્યે ને પમલે ચમચો કરવી નહિ પણ
 ઊભી કરવી એટલે કે પથરાચો ફેકવા જોળા મગકાવવા, તર્કો નહિ પણ
 કૃતર્કો કગવા, પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષનું પાક્ષિત્ય (૧) રજૂ કરવું એનું
 નામ જ આજનો શુદ્ધિવાદ । વાતાવચ્ચુથી અવિષ્ણ ગહેવું મુશ્કેલ છે
 છતાં આવશ્યક છે આવા યુગમાં લાલભણાઓ પણ શાસ્ત્રની વાત શ્રદ્ધા
 માત્રથી માનવા આનાકાની કરે તો પછી દિનપ્રતિદિન કાલ-દોષ વધાતુ,
 સરકાર-અમર્ષજનની વડીલોની નૈમિત્તિક બેરકારીના કાગ્લે સામાન્ય
 જનતા માટે એવી માનીનતા વધારે મુશ્કેલ બને એમાં નવાઈ નથી
 વિજયવન્ત શ્રી વીતગમહેવના શાસનમાં આસ્તિક વર્ગ પણ છે, તે વર્ગ
 શાસ્ત્રને સિરસાવણ માને છે પોતાને સુધારક કહેવગવનાગઓ તો
 શાસ્ત્રની વફાદારીનું મત્તુ માગવાની ધમીનેજ ના પાડે છે કેમકે એ
 નગો સાજોપામ સુધરી ગયાને । પછી ઝળકયા વિના રહું । આસ્તિક
 વર્ગ વિનયપૂર્વક, શાનોપાજ્જનની શુદ્ધિએ જે પ્રશ્નો કરે તે તો શાસ્ત્રની
 આગધનાની કોટિમાં ગણાય

સામાન્ય કોટિના કે વિશેષ કોટિના ચર્ચા કે વિવાદ વગરના કે
 વિવાદાત્મક પ્રશ્નોના શાસ્ત્રીય દષ્ટિએ તથા આજનો યુગ માને તેની
 રીતિએ સમાધાન મેળવાય અને આજના યુગમાં યોગ્ય રીતિએ પ્રચારાય
 તો તે સ્વ-પરહિતકર છે એવું આસ્તિક વર્ગ માને એ સદજ છે
 શકાઓ, તર્કો વિવાદો વિગેરેના શાસ્ત્રીય સમાધાનો, આજના જમાનાની
 પદ્ધતિએ, આપવામાં શાનના પરિપક્વ અનુભવની આવશ્યકતા છે

આગમેદ્વારક આચાર્ય મહાગળના વિદ્વતાભર્મા પ્રવચનમાં તો
 ગિર્યામુઓને અતરમાં કોતરી રાખવા જેવું કેટલુંય સાપડે એવું
 સાહિત્ય અક્ષરરૂપે પ્રકાશન પામે એ આવશ્યક, આસ્તિક વર્ગને લાગ
 વાળી શ્રી 'સિદ્ધચક્ર' પાક્ષિકનો જન્મ થયો અને તેમાં આચાર્યશ્રીના
 પ્રવચનો, જાહેર લાપણી, સમાતોચના, સાગર-સમાધાન વિગેરે આપવામાં
 આખ્યા અને એ ચાલુ છે પ્રવચનોને અંગે 'આનંદ-સુધાસિંધુ'
 નામે એક અન્ય પ્રગટ થયેલ છે, બીજા પણ નાના મોટા પ્રકાશનો

પ્રગટ થા છે ત્રવચનોમાથી આગ્રહીત વાચ્યોના સમદર્શન મુદ્ધાસાગર
 યાને આગમોદ્ધારકના વચનામૃતો નામે પુરતકના એ જામ થોડાજ
 વખત પહેના પ્રગટ થયા છે અને આજે આ મન્થ ત્રિમિદિ પામે છે
 શ્રી ચતુર્વિધ સધે (આચાર્ય ઉપાધ્યાય, પન્થાસ ગણિ સાધુ સાધ્વી,
 આવક આવિકાએ) રૂપ અગર પત્રદાગએ પૂજાવેલા પ્રજોના
 ઉત્તરો યાને સમાધાન, પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહાગજશ્રીએ આપેલા તેનો
 મમદ તંજ આ મન્થ શ્રી સિદ્ધચક્રમાનો એ વિષય આજે મ થાકારે
 પ્રગટ થાય છે કેમ કે દરમગની દષ્ટિએ પાત્રિકમાનુ સાહિત્ય સચવાનુ
 ઓધુ સજવિત છે વિધવિધ પ્રજોના અમાધાનના સમદનો મ થ જો
 પ્રગટ થાતો તો આ અદાણુ વર્જને થકાના સ્થિરીરજ્યનો ખામ બાજ
 થાય ખીજાઓને જ્ઞાનત્રામિપૂર્વક અદાત્રામિતો અપૂર્વ લાભ થાય
 આવી વિચારણાનો ત્રાદુર્ભાવ પૂજ્ય મુનિશ્રીઓને તેમજ શ્રાદ્ધવર્ષોને
 થશે અને તેનાજ પરિણામે આ મ થ ત્રિસિદ્ધ થશે.

શ્રીમાનુ સમાધાન એટલે માર્ગનો પ્રસ્તાવ જીવન-માર્ગના જિજ્ઞાસુઓ
 માટે, છાત્ર-સુધાના પિપાસુઓ માટે જે મ થ પોતેજ પ્રસ્તાવરૂપ છે
 સુધાના દ્રશ્ય છે તેની વળી પ્રસ્તાવના ? જરૂર ! એ મ થને તેના
 પ્રસ્તાવરૂપે જજ્ઞાવનાર પશુ પર પરાના સ ક્ષણે યતી પ્રસ્તાવનાજ ને !
 અલગત પ્રસ્તાવરૂપ આવા મ થના વાચનમા પ્રસ્તાવનાદ્વારા વધુ વિનય
 ધૃષ્ટિ નથી તથાપિ સામાયત વસ્તુનિર્દેશ થવા જોખએ પ્રજો જિજ્ઞાસુ
 બિજા પ્રકારના છે તેમા ચર્ચાતે પામેલા પ્રજો પશુ છે કુવકવર્ગ
 સુધાગ્રકવર્ગ, નીન મતાનુયાયીઓ તરફથી થતા વિતક્ષણ કુતર્કોના
 સમાધાન આચાર્યશ્રીએ શાસ્ત્રનિહિત રીતિએ તેમજ યુગદષ્ટિએ આપ્યા છે
 તે મનનીય છે, અવધાર્ય છે સ્વીકાર્ય ક નીન ધર્મ ત્યાગપ્રધાન છે
 સર્વવિગતિ એટલે દીક્ષા એ સત ત્યાગ માર્ગ છે ના વડોદરા
 સરમારની ધારાસભામાં તે સગકારે પ્રેરેલો આર્ચકાવના વિનાશક સહારક
 કાયદો ધારાસભામા અને જનતામા ચર્ચાઈરહેલો હતો એવા વિષમ સમયમા
 પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક આ આચાર્યદેવેશે દીક્ષા સળધીનો નૈનાનૈન

જનતાનો કામ લાગવાના ઉદ્દેશથી દીક્ષા સળ વી શકાઓ પૂછવાનું
 બહેર પ્રગતે જણાવેનું હતું જનતા તરફથી એ સળધી પ્રશ્નો
 બહેર રીતે પૂછાયેલા અને આચાર્યશ્રીએ પોતાની અમોઘ સુધાર્મિણી
 રૈલીમાં તે પ્રશ્નોના સરસ અને સુદર મમાધાનવાળા ઉત્તરો આપ્યા
 હતા જે શ્રવણ કર્યા પછી કદરમાં કદર દીક્ષાવિરોધીઓએ પણ પોતાના
 વિરોધને વેગલો કર્યો હતો અને પૂજ્યપાદ સૂરીશ્વરજીના વિચારોને
 આધીન થવા હતા પ્રશ્ન ૪૫૭ થી પ્રશ્ન ૫૨૫ સુધી એ વિષયના
 પ્રશ્નોત્તરો છે જે ખાસ વાચવા વિચારવા લલામળુ કરવામાં આવે છે
 હમણા હમણા સમાજમાં સૂતકડી ચર્ચા પણ આગળ આવી છે સૂત્રને
 બળેના પણ પ્રશ્નો તથા ઉત્તરો છે સમઢમર્થી આ મન્થમાં આટલી
 સંખ્યામાં પ્રશ્નોત્તરો આપવામાં આવ્યા છે સક્ષિપ્તમાં એટલું જ કહેવું
 છે કે એક એક પ્રશ્ન કિંમતી છે સ્થિરતાથી વચ્ચાવ વિચાગય મનન
 થાય તો આત્માને યાન સાથે દર્શનશુદ્ધિ, નિર્ગંગદિ અપૂર્વ લાભ
 થા। તેમ છે

મન્થના પ્રણેતા તો મૂલ આચાર્યશ્રી જ તેમનેજ પ્રશ્નો પૂછાયા
 અને તેઓશ્રીએ સમાધાનો આપ્યા જે સિદ્ધ્યકમાં આવતા હતા
 પૂજ્યપાદ મુનિમહારાજ શ્રીમદ્ વ્યદનસાગરજી મહારાજશ્રીના હૃદયમાં એ
 ભાવના પ્રદીપ્ત થઈ કે પ્રશ્નોત્તરોનો આ સમઢ મ થાકારે પ્રગ્ન થાય
 એ લાભપ્રદ છે ‘મમયે જ્યેષ્ઠ જસો પણ તૈયારી કરી રાખવી’ એ
 વિચારે તેઓશ્રીએ એને માટે સમઢની, છપાવવાને યોગ્ય નકલ પોતે
 જાતે કરી લગભગ ચારસો પ્રશ્નો સુધી તો તેઓએ જાતેજ નકલ
 કરેલી, પછીથી પોતાની જાતિદેખરેખ નીચે કાંઈ બન્ધુ પાસે નકલ
 કરાવેલી, નકલ કરતી વખતે કંઈ શકા પડે તો પૂજ્યપાદ આચાર્યશ્રીને
 પૂછીને તેઓ ખુલાસો મેળવીને પછી જ આગળ વધતા હતા તેઓશ્રીએ
 એ પરિશ્રમ કર્યો, તો સમયે તમામ સામગ્રી મેળવી આપી અને આ
 મ ય પ્રસિદ્ધ થયો, તેમનો પરિશ્રમ સાર્યક થયો

ગમે તેવા કામ પણ હામ વિના શુ થાય ? હમામતાર ગૃહસ્થો

પાસે સદુપદેશદ્વારા તેમની લક્ષ્મીનો જ્ઞાનપ્રચારદિમા સહ યથા કરાવનાર, લક્ષ્મીવાનોને લક્ષ્મીનો સ્થાવા લેવરાવનાર, તેમની લક્ષ્મીને સાર્થક કરાવનાર પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવના શિષ્ય પૂજ્યપાદ શ્રી ગુણસાગરજી મહારાજશ્રી છે તેઓશ્રીની એ પ્રગતિ છે લક્ષ્મીવાનો પાસે ભોગમાર્ગ માંથી ત્યાગાર્ માર્ગમા લક્ષ્મી પ્રવાહને વગીક અપાવે. એ પણ કિમિયા છે પૂજ્યપા શ્રી ગુણસાગરજી મહારાજશ્રીના સદુપદેશનાજ પરિણામે સુધા-સાગર ના ને જાગ જેમ પ્રગટ થવા પામ્યા તેમજ આ મ થ પછુ તેમની જ ઉપદેશધાગના પરિણામે પ્રસિદ્ધ થઈ શકે છે તેઓશ્રીનો યયામ આ રીતિએ સાર્થક છે

મથ પ્રમાણને અંગે મુનિશ્રીના સદુપદેશથી જેઓએ દ્રવ્યસહાય આપી તેઓએ જ્ઞાનપ્રચારમા પોતાનો તે રીતિએ હિરસે આપ્યો છે તેઓ તેટલા અશ લક્ષ્મીના સ્વામી માનિત થયા છે

નૂરો કાગજપૂર્વક સુધારના (પ્રેસની સાથેના કામની મુશ્કેલીનો 'તો જેને અનુભવ હોય તેને ખબર પડે) વિચેરેતો પશ્ચિમ પૂજ્યપાદ મુનિમહારાજ શ્રીમદ્ ક્ષેમકગ્સાગરજી મહારાજશ્રીનો તથા વર્ષોથી જેઓ મૂર્તિઓના શિવાલેખોનો પોતે જાતે સમઢ કરે છે તે પૂજ્યપાદ મુનિ મહારાજ શ્રીમદ્ કવચવિજયજી મહારાજશ્રીનો છે

આ રીતિએ તમામનો પ્રવાસ સિદ્ધિની સાધનામા હિરસેદાર છે વાયક જનતાના આવા લાભ માટે મુખ્ય પ્રજેતાની પ્રવચન પ્રસાદી ખીગસવાના પશ્ચિમ માટે, આ મુનિમહારાજશ્રીની પગમાર્થપરાયણ પ્રવૃત્તિનો ઉપકાર મુખ્ય જાય જાળવે ■ આ પ્રકાશમા દ્રવ્ય-સહાય કરનાર ઉદાર ગૃહસ્થોનો ફાળો પણ નોધને યાત્ર છે

વાયકજન્દ માટે, પ્રકાશકો માટે વ્યવહાર રીતિએ જધાનો આભાર !

પુણ્યોદયે પ્રાપ્ત થયેલી લક્ષ્મીનો પુણ્ય માર્ગમાજ વ્યવ કરનારાઓ અચલ લક્ષ્મીને આ રીતિએ સ્થિર કરનાર કલાકરો પણ ધન્યવાદને

પાત્ર ૩ । બીખાભાઈ યજ્ઞનાથ શાહ કે જેઓ આ પ્રમુખ દરમ્યાન, પૂજ્યપાદ મુનિમહારાજશ્રી કચનવિજયજી મહારાજશ્રીની સેવામાં સાદિ ત્યાંને અંગે કાર્યકર તરીકે નિયુક્ત છે તેમને ફાગે પણ આ કાર્યનો કષ્ટક દિસેો આવે એ સદજ છે ઉત્સાહપૂર્વકના એમના સતોષજનક કાર્યની આ પ્રસંગે ખાસ નોંધ લેવામાં આવે છે

પ્રથમ ઉપકારી મહર્ષિ આચાર્યદેવેશે જે ઉદ્દેશથી, જે હ્યોર્મિધી, સમાધાન આપેલા છે તે ઉદ્દેશ, તે ભૂમિ, તે અભિતાષા તેઓશ્રીના જ આશીર્વાદથી ફતે એ રીતિએ વાયકટ-૮ વાયવુ ચર કરે વિચારે મનન કરે અવધારે અને જીવનમાં ઉતારે, આગળ વધીને પ્રચારે ।

વાચવાની સ નતા ખાતર શુદ્ધિપત્રક મુજબ પુસ્તકને પ્રથમજ સુધારી લેવું શક્ય પ્રયત્ન છતાં ગ્હી ગયેલી જૂનો વાયકા સુધારી લે એ જ આશા રૂસ્વદીર્ઘાદિની, ચિહ્નો નિગેરેની સામાન્ય રખણનાઓ સમયાભાવે જતી કરી છે

તમામના સહકાર માથે પ્રસિદ્ધ ચતા પ્રકાશનમાં ગ્દેરી રખણના માટે મુજબાલી સજ્જનો ઉપેક્ષા રી, સુધારી લેશે એ આશા । મુખ્ય પ્રજ્ઞેનાના આશયને સપૂર્ણતયા સાચવવાની કાળજી છતાં જનપથે અજણે તેવું બન્યું હોય તો મિચ્છામિ દુક્કરમ્ । કાર્યકરો તરફથી ।

સુષ્ટેષુ કિં ચદુના । સમાધાનની દૃષ્ટિથી જ સમાધાનના સાગરમાં (સાગર-સમાધાનમાં) મુમુક્ષુ મહાશયો નિમજ્જન કરે, મન્થ સાઘત વાયે તેના રહસ્યમાં રાયે એ જ અભિતાષા એજ મનોરથપૂર્વક, પ્રસ્તાવનાની પરંપરા સાચવી વિગમવામાં આવે ॥

શુદ્ધિપત્રક.

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૪	૧૫	પરમાધ્યાય	પરમારાધ્ય
૭	■	આસનાપકારી	આસનોપકારી
૭	૧૧	જકિયા	જકકાવાયા
૭	૧૫	પરમાધ્ય	પરમારાધ્ય
૭	૧૯	દીન	દિન
૮	૧૯	મમાચારી	સામાચારી
૯	૨	,	
૯	૮		,
૧૨	૨૩	કેમ	કેમ ?
૧૩	૯	વસ્તુત	વસ્તુત
૧૩	૧૬	તીર્થ કરેવોએ	તીર્થ કરેવોએ કરમાવેન,
૧૩	૧૭	ધણા	ધણા પાપ
૨૧	૫	આન બેસ	આવ બેસ '
૨૧	૨૨	નિધાન	વિધાન
૩૬	૪	અમકિતવાળો	અસકિતનાળો
૩૭	૧૭	ઠકાણુ	ઠેકાણુ
૪૨	૭	નો (ચબ્દનો)	' નો ' ચબ્દનો
૪૨	૮	નો	' નો '
૪૪	૧૪	ઉપયોગ	ઉપયોગ
૫૬	૧૧	સકના	ચકાતા
૫૭	૨	કદામદથી	કદામદથી

પૃષ્ઠ	પાનિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૬૨	૧૦	ચર્ચામા	ચર્ચામા
૬૩	૧૭	ચે હગલિક	પોહગલિક
૬૩	૨૪	સ્વમાવાડડલમ્પલ	સ્વમાવાડડલમ્પન
૭૭	૭	આધિતીમાં	સાગિતીમાં
૭૭	■	' વ્યવહારથી ' છે	વ્યવહારથી છે '
૭૯	૫	સમકિત	સમકિતી
,	૭	"	"
૮૨	૧૨	ઘ	ઘા
૮૩	૬	સદિશી	મદિશી
૮૬	૧૦	દેશના	દેશના
૮૬	છેતી	આમ)	આસન
૮૮	૧૧	નણીઆ	મણીઆ
૮૮	૧૬	કાઈ	કેષ
૧૦૦	૨	છર્છીડીથી	છર્છીડીથી
૧૦૦	૧૧	શ્રી અનુયોગદ્	શ્રી અનુયોગદ્વાર
૧૦૦	૧૪	શાસ્ત્રાના	શાસ્ત્રોના
૧૦૨	૬	નહ	નહિ
૧૦૩	૧૯	અરિસા બુવનમા	અરિસાબુવનમા
૧૦૪	૪	કેટલાકે	કેટલાકે
૧૦૬	૯	એમએક	એકેએક
૧૦૮	૩	ભવ્યજીવન	ભવ્ય જીવને
૧૦૮	૧૫	ગાવાઓધ નિમ્નક્રિતમાં	ગાવા ઓ નિમ્નક્રિતમાં
૧૦૯	૧૨	!	!
૧૧૦	૬	જીવ જીવાદિ	જીવાજીવાદિ
"	,	શ્રદ્ધાએ	શ્રદ્ધા એ
૧૧૪	૨૦	અપત્નોયયો,	અપત્નોયયા,

પૃષ્ઠ	પાકિા	અગ્રુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૧૬	૬	સર્વગ્રા ભાષિત	સર્વગ્રાભાષિત
૧૨૪	૧	સસયગ્રાનથી	સસયગ્રાનથી
૧૨૪	૧૮	નિધાન	વિવાન
૧૨૪	૨૦	સામાયત	સામાન્યત
૧૩૬	૧૩	ચા	ક્રુચા
૧૦૭	૭	અરિકર	અરિથગ
૧૪૫	૧૬	ઉત્સવશ્ચિના	ઉત્તમપિણીમા
૧૪૯	ઉછી	આશ્વે	આશ્વે
૧૫૨	૯	દીવાકગ	દિવાકગ
૧૬૦	૨૩	૧જીથ	વન્ને
૧૬૧	૪	મત	દ્રુત
૧૬૬	૧૪	સલ્લ	ચલ
૧૭૩	૧૪	અર્થો	અર્થો
૧૭૬	૧૫	હોય	હોય તે.
૧૮૨	૨૦	પરિશ્લુષ્મ	પરિશ્લુષ્મ
૧૯૭	૧૧	અપાયે	અપાયે ન
૨૦૦	૧૦	સ્થાન	સ્નાન
૨૦૮	૬	અર્થો	અર્થો
૨૧૨	૧૪	સિવાય	સિવાય
૨૧૧	૧૪	સરકારી ?	સરકારી
૨૭૩	૬	પુણ્ય	પુણ્ય
૨૭૯	૧૧-૧૨	આધાકર્મો	આધાકર્મો
	૨૦	,	
૨૮૨	૧૧	આપચારિક	ઓપચારિક
૨૮૩	૨	ઓતપ્રોત	ઓતપ્રોત
૨૮૩	૧૧	હાજુમજી	હાજુમજી

પૃષ્ઠ	પાકિત	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
,	૧૬	કરણાત્	કારણાત્
	૨૦	સ્થાનત્રય	સ્થાનાત્રય
૨૮૬	૧૪	પ્રત્યખ્યાન	પ્રત્યાખ્યાન
,	૧૬	ધાત	ધાત
,	૧૭	નદિ તેથી	નદિ તેથી
	૧૮	પચ્ચખાણ	પચ્ચકખાણ
,	૨૩	ચિ હોમા	ચિહ્નોમા
૨૬૦	૧૨	હોપે	હોપ
૨૬૪	૧૦	અમાચારી	સામાચારી
૨૬૭	૨૧	અતરક ધવાળી	શ્રુતરક ધવાળી
૨૬૯	૨૨	બાધે છે	બાધે છે,
૩૦૦	૧૨	ક્રમે	ક્રમે
૩૧૬	૭૯ની	આતચારમા	અનિચારમા

નજર આગળ તરી રહ્યા હોય છતાં પણ) જન્મજરામરણા
 વિના હું ખરી રહિત અવ્યાખાધ સુખની પ્રાપ્તિના અદ્વિતીય
 સ્થાનરૂપ મોક્ષના (મારો મોક્ષ થાય ! મારો મોક્ષ થાય !)
 સાધ્યરૂપ મીઠો કાટો પણ હૃદયરૂપ યત્રમાથી ખસે જ નહિ
 એવું લક્ષ્ય રાખવું જોઈએ, અને તે માટે દષ્ટાંત તરીકે
 શ્રી ગજસુકુમાલજી, શ્રી મેતારજી, ને શ્રી સમરાદિત્ય કેવલી
 આદિના જવવત દષ્ટાંતો અતિ ઉપયોગી છે

પ્રશ્ન ૨—અનતકાયની સૂક્ષ્મ અને જાદરની માખીતી
 શી ? અને તેને સાધારણ વનસ્પતિકાય કેમ કહેવાય છે ?

મમાધાન—વર્ષાઋતુમા થયેલી લીલ કુગ વગેરે ભર
 શિયાળામા હિમ પડવાથી જમીને બસ્ત્રીભૂત થાય, ઉનાળામા
 મુકાઈ જાય પણ વરમાદ આવે તો પાછી તેવીને તેવી જ
 સ્થિતિમા ઉગે છે ખીજ વૃક્ષોની માફક જી, રસાળ જમીન,
 હવા પાણી મૃત્તીઆ વગેરેની તેને જરૂર નથી ઘર, વાડી,
 અને ળગલામા રહેલ હરકોઈ સ્થાનમા જ્યાં જગા મળી ત્યાં
 તે પોતાનું (અનતકાય) સ્થાન જમાવી દે છે આ ઉપરથી
 નિશ્ચિન થાય છે કે આજુ જગત સૂક્ષ્મ અનતકાયથી બ્યાપ્ત છે
 અને ચર્મચમુથી દેખાઈ આવે છે તે જાદર છે આહાર,
 શરીર, ઇન્દ્રિય, શ્વાભોન્ધાસ અને મરણ સંબંધી દરેક કાર્ય
 સર્વ જીવોનું એકી સાથે એક સરખું છે તેથી તે આધારણ
 કહેવાય છે તથા અનાદિકાળના નિર્ગોલીઆ, સસારની રમત
 રમી આવેલ મિથ્યાત્વીઓ અને સમક્રીતથી પતિત યર્ષ
 આવેલા મર્દ જીવો આ આધારણ સ્થાનમા સાધારણ
 દશાને અનુભવે છે !

પ્રશ્ન ૩—કેવલજ્ઞાની ભગવાન ભવિષ્યમા નિશ્ચયથી પડવાનું જાણે છતાં દીક્ષા આપે ?

સમાધાન—હા, આપે શ્રી ઋષભદેવ ભગવાન સર્વજ્ઞ છે ને ભવિષ્યમા જરૂર પડશે તેવું જાણે છતાં પોતાના પુત્ર ભરતચક્રવર્તીનો પુત્ર નામે મરીથી ભવિષ્યમા પરિણામ, વેષ, અને તદ્વેષ ચારિત્ર પ્રવૃત્તિથી જરૂર પડશે, ઉત્સૂત્રની પ્રકૃષ્ટતા કરી અનેકોને ઉન્નાર્ગગામી જનાવશે તેમ જાણવા છતાં પ્રભુએ સર્વવિરતિપણ સમર્પણ કર્યું, આવા અનેક દાખવાઓ શાસ્ત્રોમા મોળું છે.

પ્રશ્ન ૪—દીક્ષા આપવાની માથેજ મન નિયમથી પનિત થશે તેવું જાણે તો સર્વજ્ઞ પ્રભુ દીક્ષા આપે ?

સમાધાન—હા, આપે હાલિક (ખેડૂન) ની સમારિક સ્થિતિ તદ્દન કંદોડી છે આખા કુટુંબ કળીલાનો આધાર તેના ઉપર છે, દેવગુરુ ધર્મનું લેગ પણ બાન નથી, નવકાગ્નત્ર પણ આવડતો નથી, છતાં વર્તમાન સામનના પટ્ટધર ભગવાન શ્રી ગૌતમસ્વામીજીને પ્રતિબોધ કરવા ખેતરમા મોકલે છે, પ્રભુ આજ્ઞાધીન ગણધર ભગવાન ખેતરમા જાય છે, અને પ્રતિબોધ કરે છે દીક્ષા આપીને હાલિક માથે સમોમગ્નમા આને છે સમોસરણ મધ્યે બિગઝમાન પ્રભુ મહાવીરદેવના દર્શન થયા પ્રભુને દેખતાની સાથેજ હાલિક શ્રી ગૌતમસ્વામીને પૂછે છે કે, ભગવાન ! શું આ તમારા ગુરૂ ? ને આ તમારા ગુરૂ હોય તો હ્યો આ તમારો બોધો ને ગુરૂપત્તિ ને આ હું આ પો ! એમ કહી ચારિત્રની ઉપધી મૂકીને ચાલતો થયો સમોમ જુની સજ્જા હસે છે અને કોઈ બોલે પણ છે કે ગૌતમ

પ્રભુ ચેલો તો ઠીક લાગ્યા પણ તે વખતે ભગવાને શું કહ્યું ?
 ભગવાન આખી સભાને ઉદેશીને કહે છે કે—“ મેલીને ગયો
 નથી પણ મેળવીને ગયો છે ” ભાગ્યવાનો, હાસી કરી
 શુભાવે નહિ અહિં આ સર્વવિરતિપણુ સુક્યુ પણ સમ્ય
 કેવળી દેરસના થઈ ગઈ !!

વર્તમાન પરિસ્થિતિમા દીક્ષાનો વીરોધ કળતા પહેલા
 પ્રાપ્તિના પ્રસંગો શાસ્ત્રોક્ત-રીતિએ શુદ્ધગમનદ્વારાએ સમજવાની
 જરૂર છે કે જેથી નિકળીય પ્રસંગોથી આત્મા પોતાનો
 જાણાવ કરે

પ્રશ્ન ૫—આખા શાસનનો નાશ કરશે એવું બાણે છતા
 વિરતિ પ્રદાન થઈ શકે ?

અમાધાન—હા, થઈ શકે, એકવાર સમીક્ષણમા ચક્ર
 વર્તી ભરત મહારાજ પૂછે છે કે ઉત્તરિના શિખર પર ચઢેલા
 આ તીર્થનો નાશ કેનાથી થશે ? પરમાધ્યાય પરમતારક પ્રભુ
 સ્વચ્છેદવળ મહારાજ જણાવે છે કે, હે ભરત તું જે “ અભિ
 ગમ શ્રાવકો ” તું પોષણ કરે છે તેની પરપરાથી ઉત્પન્ન થયેલા
 વચ્ચેથી આ અવસર્પિષી કાલના નવમા શ્રી સુવિધિનાથ
 સ્વામીજીના તીર્થની આસપાસ તીર્થનો વિચ્છેદ થશે ઉપરના
 વચનો સાબળીને મકાને ગયા ક્રોધથી કલુષિત ચિત્તવાળા
 ચક્રવર્તી ભરત મહારાજે મેનાપતિ પર હુકમ કાઢ્યો. જમા
 જણાવ્યું કે જે શ્રાવકો આપણે ત્યા પોષાય છે તે બધાનો
 એકદમ નાશ કરો ? મેનાપતિ ધર્મી હોવાથી તેને તે હુકમ
 બળવવો પાલવતો નથી તેમજ ચક્રવર્તીના હુકમનો અનાદર
 કરવાની હીમત પણ ચાલતી નથી અતમા અભિગમ શ્રાવકોનો

નાશ ઈચ્છવા લાયક નથી એમ વિચારી શુ કરવું તેને સાર
મગવાનું પાતે ગયો અને તે અવસરે ભરત પણ ત્યાં હાથ
મેડી ઉભા છે વિમાસણવાળી વાતને સામગી ભગવાને ભરતને
ઉદ્દેશીને કહ્યું કે—“ ભાવિમા થવાવાળું કાર્ય હોય તે
ધાય છે. માટે તે ભાવિ કારણને અવલગણુ જોઈએ
નહિ ” અને સેતાપતિ ॥ પ્રશ્નના જવાબમાં “ મા હણ મા હણ ”
(હણો નહિ હણો નહિ) કહ્યું, ને તેઓ માહણ તરીકે
પ્રસિદ્ધિ (પ્રાણહણ) પામ્યા

ભવિષ્યમાં શામનનો નાશ કરનાર છે એવું જાણવા છતાં
માધુ મસ્થાની વૃદ્ધિ માટે જ રાખેલા અભિગમ આવકોનું
ભરણપોષણ મળેથી કામ ચાલુ રાખ્યું એટલે કે અભિગમ
આવકોનો નાશ ન થવા હીધો તો પછી ભવિષ્યમાં હીક્ષિત માધુ
શાસનનું બુદ્ધ કરશે એ ઉદ્દેશ માત્રથી સર્વવિરતિના સુઠર
દાન દેવાની ચાલુ પ્રથા બંધ ન થાય કારણ અનંત જ્ઞાની
ઓએ તેમાં પણ લાભ માન્યો છે

પ્રશ્ન ૬—પરજોતર જાઈતું પોષણ એ હીક્ષિતનું વાસ્તવિક
દેવું ખરૂં કે નહિ ?

મમાધાન—ખરી રીતે તે દેવું કહી શકાય નહિ કારણ
કે કાયદાની રૂએ “ મીવીલ્લહેથ ” અને ધર્મશાસ્ત્રના દરમિયાન
મુજબ મમારના સર્વ માણનો હીક્ષા લેનાર જ્યારે નીક્ષિત
ધાય ત્યારે વ્યવહાર દૃષ્ટિએ તે માણસો મગ્ણુ તરીકેની
સ્થિતિમાં મુકાય છે અને તેમના મરણનું સ્નાન સુતક
મરણુ પણ તેમના સામાયિક કુટુંબીઓને લાગતું નથી વળી
વહેવારમાં મનુષ્ય જ્યારે સર્વ ગુમાવી દે છે ત્યારે સ્ત્રી પણ

પતિના દુ ખે દુ ખી જની સુકો રોટવો ખાઈ પોતાનું જીવન નભાવે ■ દેવાળું કાઠનારની સ્થાવર જગમ મીઠકનની કોઈમા નોધ થાય છે તેમા પણ એક બાજુ દેવાની નોધ અને બીજી બાજુ લેણાની નોધ લેવાય છે પણ આજદીન સુધીમા ઈત સોલવન્ની નોધાવનારાઓ (દેવાળું કાઠનાર) પૈત્રી કોઈએ પણ દેવાની નોધમા પોતાની ત્રીનું સગળુપોપણ નોધાવ્યું હોય એવું માલખું નથી !!

“ આર્યાવૃત્તની આર્યપત્નીને ધણીના મુખે મુખી અને ધણીના દુ ખે દુ ખી ” એ અચલ નિયમ જાળી વડાનો હોય છે જેથી સારી મા નખગી સ્થિતિને આનંદના જ કિવસો માની એકાન્તે સુખમા જ મગ્ન રહેતાની આર્યાને માટે ધણી જે પથે વળે તે પથે વળવું તે સ્ત્રી માત્રની ફરજ ■ ધણી હૃદયપૂર્વક જે કાંઈ આપે તે લેવામા વાધો નહિ, પણ હક તરીકે માગવું તે અસ્થાને છે વાસ્તવિક રીતે લેશણ પણ માગી શકે જ નહિ

પ્રશ્ન ૭—એક માણસની પાછળ આખું કુટુંબ પોપાતું હોય, અનેક સસ્થાઓ ચાલતી હોય, જનસમાજનું સારું હિત સચવાતું હોય તેવા એકને દીક્ષા ન આપી હોય તો વાધો શું ? અને કદાચ આપે તો કુટુંબ રીભાય, સસ્થાઓ મડે, અને જનસમાજ આસુ સારે તેનું પાપ કેને ?

સમાધાન—ખરી રીતે જૈન શાસનની વિશાલતા તમોએ પીછાળી નથી કારણકે એક કુટુંબને છોડી જગતભરના એકે દ્વિયથી પચેન્દ્રિ સુધીના મર્વ કુટુંબનું રક્ષણ જે દીક્ષામા થતું હોય, અરે જે પાપ અને પચીસ સસ્થાઓનું સ્વામીત્વ

છોડીને જગતભરની સર્વસ્થાઓમા નવજીવન પ્રોત્સાહન (જે દીક્ષાદ્વારા) અપાવાતું હોય તેવી જગતભરના સર્વ સ્થાનોની ગાતિના અદ્વિતીય સાધનરૂપ દીક્ષાને રોકી શકાય જ કેમ ? કસાઈના છોકરાને કોઈ સાધુ જીવ નહિ મારવાના પચ્ચખખાણુ આપે છે અને પચ્ચખખાણુના અમલથી આપ્ત કુટુંબ રીંઝાય છે છતાં પચ્ચખખાણુ કરાવનાર સાધુને પાપ લાગે નહિ.

આસન્નોપકારી પ્રભુ મહાવીરદેવતા શાસનમા ચારબુદ્ધિના નિધાન અભયકુમારની દીક્ષા દેવાયા પછી તુગ્ગતજ સમ્યક્ત્વ શિરોમણી શ્રેણિક જીરોમા જકડ્યા, કોરડાના મારથી કાયર બન્યા, હીરો સુખી મર્યા, રથ, સુશલ અને મહારીલાકટક સુદ્ધ વિશ્વમા વિસ્તર્યા, નારાયણ ચેડામહારાજા, ગણરાજાઓ, અને અનેકજીવો વગરમોતે માર્યા ગયા, વિગેરે વિગતવાર બીનાઓ શાસ્ત્રદ્વારા મમજો અને તેથી જ પરમાધ્ય, પરમકૃપાળુ, પરમાત્મા, સર્વજ્ઞ, પ્રેમુ, મહાવીરદેવ આ બધું ધરો એવું જાણુનાં છતાં પણ એક અભયકુમારના આત્મ કલ્યાણના આદર્શમાર્ગને રોકી શક્યા નહિ, આજ દીન સુધીમા થયેલ દીક્ષાઓના તોફાન વિરોધીઓદ્વારા અસંખ્યપણે અધારા કુવામા હડમેલવાથી બલે જગ બત્રીરીએ ચઢ્યા હોય, પણ તે બધીએ દીક્ષાઓ આ દીક્ષા જેટલી નીંદનીય નથી શાસ્ત્રમા પૂર્વે પ્રસિદ્ધ થયેલા, અને વર્તમાનમા સામેલ આ પ્રસંગતુ પરિપૂર્ણ રીતે વાચન, મનન અને પરિશીલન ધરો તો દીક્ષા માટે ઘતો વિરોધ હકયમાથી જડું વિસર્જન ધરો અને બવિશ્વમા આ આત્મા તેવી પાકાર્યવાહીથી જનશે, તેવા કલેશદાયક

બધી અત્યુત્તમ કથાણુ માર્ગને આરાધી, સ્વપરહિત સહેજે
માધી શકાશે

પ્રશ્ન ૮—યુગ પ્રધાનોમા મોટો ભાગ બાળપ્રીક્ષિતોના છે,
તે કયા શાસ્ત્રમા છે ?

અમાધાન—જુઓ—યુગપ્રધાન ગડિંગ થયો

પ્રશ્ન ૯—બાળ, ઝવાન, તપસ્વી, આદિ બીજાઓને લોચ
કરવો જ નોંધ્યો અને લોચ ન કરે તો બીજા કંઈ રીતે થઈ શકે ?

અમાધાન—બબ્બજન જાત (કાળ, દાઢી, મુછના વાળ
જેને ઉઘ્યા નથી તેવાને ઐચ્છિક, (ઇચ્છા અનુસાર) નાવ
વિગેરેની પીડા થતી હોય તેવાને ઐચ્છિક, માયામા શુભકા
વિગેરે થયા હોય, તેવાને ઐચ્છિક, તે સિવાય બધાને લોચ
દરજ્યાન કરાવવા જ નોંધ્યો !

પ્રશ્ન ૧૦—સર્વ સાવધના ત્યાગ માત્રથી સર્વશહેવના
શાસનમા સાધુપણુ સભવે કે નહિ ?

અમાધાન—સર્વ સાવધ-પાપમય પ્રવૃત્તિ ત્યાગ કરે તેટલા
માત્રથી સાધુપણુ આવતુ નથી પણ તે ત્યાગની સાથે આત્મા
મુખ્યગુણ પૈની દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર સ્વરૂપ રત્નત્રયીને વિશુદ્ધ
કરતી દશવિધ ચક્રવાલ સમાચારીને સેવે તે જ સાધુ હોઈ
શકે ! જે એમ ન માનીએ તો તિર્યંચોને પણ સાધુ માનવા
પડશે, કારણકે સત્સમાગમના પ્રસંગે અવધિજ્ઞાનાદિ પ્રાપ્ત થયું
છે એવા તિર્યંચો પણ સર્વ સાવધના ત્યાગનો અભિગ્રહ
નિદ્રાગવતોની સાક્ષીએ કરે છે, પણ ત્યા દશવિધ ચક્રવાલ

સમાચારી વિશિષ્ટ પ્રતિવેખણાદિ ક્રિયાનો અભાવ હોવાથી તે તિર્યચોમા સાધુપણુ શાસ્ત્રકારોએ માન્યુ નથી વિશેષમા આ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આજના જમાનામા પ્રતિક્રમણુ પ્રતિવેખનાદિ ક્રિયાઓને બાબુપર મૂકી અધ્યાત્મનો ડાળ કરવાવાળા વેગધારી સાધુઓને વીતરાગપ્રણિત શાસનમા માધુ તરીકે જીવવાનો હક્ક નથી । બન્ને સર્વ સાવજના ત્યાગ માથે રત્નન્યાદિની વિશુદ્ધિ માટે યોગ્યયેદ્ય દશવિધ ચક્રવાલ સમાચારીનું યથાશક્તિ મેવન કરનારા સાધુપદને ચોભાવી શકે છે

અક્ષ ૧૧—સામાયિક શા માટે કરવું ? કરવાથી ફાયદો શું ? અને તે ફાયદો મહેલાઈથી સમજાવી શકાય તે માટે વર્તમાનકાળનું દૃષ્ટાંત આપવા કૃપા કરશો ?

અમાધાન—નાશવત શરીરના અમુક ચોક્કસ ભાગમા રસોગી અગર ગાંઠ વધેલ છે, તે (ગાંઠ અગર રસોગી) રાખવાની મહત્ત્વ પાત્ર સુરાઈ નથી, તે વધે તેવી અશ બર પણ ઇન્છા નથી, તેને વધારવા હન્કેઈ સાધન વાપરવા લેશબર ઉદ્યમ નથી, પુટ વાચ તો શરીર સુકર દેખાય તેવા હેતુથી તે તરફ પ્રીતિ પણ નથી, છતાં શરીરની સમઘાતુની વૃદ્ધિ શારીરિક તદ્દરસ્તી માટે લેવાતા યોગ્યક્રમાથી તે (રસોગી અગર ગાંઠ) પોતાનો ભાગ લઈ દિનપ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામે છે વખતસર ચેનવામા નહિ આવે તો બચકર કેપ લેશે । શરીર નાશ પામશે એવો ભય હોવા છતાં તુરત તેનું ઓપરેશન કરેલી જગ્યાએ તુરત રૂઝ આવે તે માટે બરોબર જોઈતો બદોમસ્ત ન ધાય તો રોગ પોતાની જમાવટને લેશપણુ મચક આપતો નથી, તે જ પ્રમાણે આત્માને અવિરતિ એટલે ત્યાગ તરફ

અણગમો નામની અદૃશ્ય ગાડ છે અને તે અદૃશ્ય ગાડ દિન પ્રતિદિન સમયે સમયે દ્રવ્ય, દોષ, કાળ અને કાવચી અવિરતિના પાપથી પોપાયા કરે છે । । ।

પાપ કરવાની ઇચ્છા ન હોય, પાપ વધે તે માટે પ્રવૃત્તિ પણ ન હોય, પાપ કરવા મળેલી લેશભર વિચાર ન હોય, પાપ પ્રત્યે પ્રીતિ પણ ન હોય, તો પણ પાપ દરેકે દરેક આત્માને અવિરતિનું ભાગ્ય કરે છે અને તેથી બચવા માટે સામાયિકદ્વારાએ ઓપરેશન કરવાનું કીધું; અને જે સામાયિકમા પ્રથમ પ્રતિજ્ઞાથી પાપ બંધ થયું, અને રૂઝને માટે બીજી પ્રતિજ્ઞા દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રની આરાધનાથી આત્માને અપૂર્વ આરોગ્યતાનો લાભ થયો ।

પ્રશ્ન ૧૨—ભગવાન્ શ્રી બાહુબલજીએ ગુરૂ વગર સ્વયં સ્વામી સ્વયમેવ દીક્ષા લીધી છે તે દીક્ષા શાસ્ત્ર અપેક્ષાએ વહનીય કે કેમ ?

સમાધાન—સ્વયંબુદ્ધો અને પ્રત્યેકબુદ્ધોને ગુરૂમહારાજ એની અપેક્ષા રહેતી નથી અને ભગવાન્ શ્રી બાહુબલજી શાસ્ત્ર અપેક્ષાએ સ્વયંબુદ્ધ છે, માટે તે વહનીય છે તે સિવાયના બીજાઓ પણ ગુરૂ વગર દીક્ષા લઈ શકે પણ શ્રી પુરુષરિષિ રાજર્ષિ વગેરેની માફક ફરીથી ગુરૂ પામે દીક્ષા લે તો જ તેઓ ગુરૂપદ અને પરમેષ્ઠિપદને શોભાવી શકે છે

સ્વયંબુદ્ધ માટે શ્રી નદીસૂત્ર સૂચી દીક્ષા-જીઓ ! શ્રી પુરુષરિષિ રાજર્ષિ માટે શ્રી જ્ઞાતાસૂત્ર જીઓ !

પ્રશ્ન ૧૩—સમજી દેશવિરતિ આવક પોતાના લેણદાર

પર તાકીદ કરી અતે કેદખાનામાં મોકલવા સુધીના વિચાર અને વર્તન કરે તો તેનું દેશવિરતિપણું ટકે ?

સમાધાન—દેશવિરતિપણું એટલે અમુક હદની વિરતિ અને તેવી વિરતિ ટકાવવામાં શાસ્ત્રકારોને વાધો આવતો નથી કારણ અદ્યુત્પન્ન એવો આવક ઇરાદાપૂર્વક ધર્મ, સમાજ, આદિ લાભ સમજીને ચોથા બહુમતને પીડાકારી એવી લગનાદિ ક્રિયાઓ કરાવે, છતાં દેશવિરતિપણું ટકે એ તો પછી સમજી આવકની સમજણપૂર્વકની દેશવિરતિને બાધ આવી શકતો નથી પરંતુ હૃદયને આઘાત પહોંચાડનારી કવેશમય કાળબંને કારનારી કિલ્લેટ પ્રવૃત્તિઓ હૃદયમાં વિચારે તેથી દેશવિરતિપણું જતું નથી પણ કે વર્તન અને વિચાર એ જુદા છે અને દેશવિરતિ તે વર્તનનો એક વિભાગ છે

પ્રશ્ન ૧૪—અકાર્મ મહોત્સવાદિના જુદાને સાધુ દીક્ષા રોકે તો પાપ છે એવું કયા સૂત્રમાં છે ?

સમાધાન—દ્રવ્યસ્તવના ભોગે ભાવસ્તવ (ચારિત્ર) ન રાખી શકાય , દ્રવ્યસ્તવ કરનારને ઉત્કૃષ્ટ કૃણ બારમો દેવલોક અને ભાવસ્તવવાળો અતર્મુહુર્તમાં કેવળનાન પામે અને દીક્ષા એ ભાવસ્તવ છે જીવો શ્રી મહાનિર્ગીયસૂત્ર અને સ્તવપંચાગક

પ્રશ્ન ૧૫—અદાર દોષ તપામીને ચોગ્યતા જોઈને દીક્ષા આપવી ખરી કે નહિ ?

સમાધાન—બધા અદાર દોષો પહેલાં તપાસવા માટે નથી દોષો દેખાય તો રોકે દોષ જોવા માટે રોકે નહિ તમજ

ક્ષતિમ્ભરણ થયેલ છે, વચનને અનુસારે ત્યા આવે છે, ત્યા વિમાનમા કંઈ રીતે જઈ શકાય ? એવું પૂછેછે, જવાબમા સાધુપણા વગર પ્રાપ્તિ નહીં થાય, એમ કહે છે ઇરાદાપૂર્વક વિમાન મેળવવાનો ઇચ્છાવાળાને ચારિત્ર રાત્રે આપ્યું એ કે આ પ્રસંગમા દ્રવ્ય અનુષ્ઠાન છે પણ સમ્યક્ત્વને બાધ નથી જીએ. આવશ્યક સૂન.

પ્રશ્ન ૧૬—શામનપતિ શ્રી વીરભગવાને ગર્ભમા રહ્યા છતા ધારી રાખી તે અભિગ્રહ કર્યો અને તે ઉપરથી તેઓ શ્રીના વચનને અનુસરનારી ચતુર્વિધ સઘરૂપ સ્થાએ ધર્મના ભોગે માતા પિતાને રાજી રાખવા એ બીના માતાપિતા જીવે ત્યા સુધી દીક્ષા ન લેવાનો વિચાર શાસ્ત્રોપ્ત રીતીએ સમત છે કે નહિ ? તેમજ અભિગ્રહથી સમતિ વગર દીક્ષા થઈ શકે નહિ એ વાત ખરી કે નહિ ?

મમાધાન—મૂલ શાસ્ત્રકાર ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજજી દીકામર ભગવાન્ શ્રી જિનેશ્વરસૂરીશ્વરજી મહારાજજી અને તેજ વૃત્તિના સશોધક નવાગી વૃત્તિમાર ભગવાન્ શ્રી અભયદેવસૂરીશ્વરજીકૃત "પિતૃદેગ નિગમાષ્ટકમા જણાવે છે કે મોહના ઉદયથી અભિગ્રહ કહેલ છે કર્મેદિયના દરેકે દરેક કાર્યને અનુસરવા શાસ્ત્રકારો કોઈપણ સ્થળે સલામણુ કરતા નથી.

મોહનીયકર્મના ઉદયથી ધ્યેવ અભિગ્રહને વળગતું છે ! પણ કેવળજ્ઞાન વખતે જગીયાર ગણધરો અને તેમના પરિવાર ૪૪૦૦) ચુમ્માલોશસોને રજા વગર જુદા ભગવાને દીક્ષા આપી છે તેમા પાછગથી ઇદ્રબૂતિ માટે લાઇઓ તોફાન કરતા

અને દુષ્ટ શબ્દોને જોલતા અગ્નિભૂતિ આદિ એક પછી આવ્યા છે, તે જાહેર છે છતાં સમતિ વગર દીક્ષા અપાઈ ગઈ તે જોવું નથી.

અભિગ્રહ ઉપરથી તો માતાપિતાની સમતિ વગર પણ દીક્ષા આપી શકાય કારણ જો સમતિ વગર તે જાણે દીક્ષા થતી જ ન હોય તો અભિગ્રહ કરવાનું કાગણું જ નથી, અને જો અભિગ્રહ કર્યો એમ કહે તો તમારે કળુક્ષ કળુ પડશે કે સમતિ વગર દીક્ષા આપવાનો ધોઈ માર્ગ ચાલુ હતો. પરંતુ પ્રભુ મહાવીરદેવે મોહનીય કર્મવશાત્ અભિગ્રહ કર્યો અને વિચાર્યું કે માતાપિતા જીવતા હું દીક્ષા નહીં લઉં, બીજાઓ લે તો ભલે લે જો ઉપરથી વિચાર કરો તો રહેજે મમજી શક્યો. દૃષ્ટાંત તરીકે એક લક્ષાધિપતિ વૃદ્ધવય થયા પુત્રનું મુખ પામ્યો નથી, તેથી પોતાના કુટુંબમાંથી એક જણના પુત્રને દત્તક તરીકે કળુક્ષ રાખે છે દત્તક પુત્ર બાપનું નામ ફેંવી લક્ષાધિપતિના નામથી જગત્માં પ્રસિદ્ધી પામે છે કર્મસંભોગે તે વૃદ્ધને પોતાને પુત્રપ્રાપ્તિ યાય છે હવે તો દત્તક પુત્ર બાગ પડાવશે ત ઇંગાનાથી એક ચીકી દત્તકપુત્ર પામેથી લખાવે છે, ચીકી નીચે મુજબની હતી—“આજથી હું તમારા દત્તક તરીકેની કળુક્ષવાત રાખી શકતા નથી ” આ ચીકી લખના દત્તકપુત્ર હૃદયમાં વિચારે છે કે લખની પ્રાપ્તિ માટે સગો બાપ મૂક્યો. સગા બાપની નજીવી મી કત પણ મળત તે પણ છોડી, અને છત્રે આ ચેઠે દગો દીધો ઉમ્મરલાયક થયો એટલે દત્તકપુત્રે કેટલા કેસ માળ્યો કેસ ચડ્યો થયો ડોટ્ટે પુરાનો માગ્યો બીજો પુરાનો કર્ષપણ આપી શક્યો નહિ પણ જે ચીકી ચેઠે,

મગી હતી, તે ચીકી ચેઠે રજુ કરી ચીકી ચેઠે લખાવી હતી તે સાળીત થઈ અને ફત્તક તરીકેની ના કબજાતની ચીકી પરથી જજમેટ પણ અપાઈ ગયું કે ફત્તક લોધો હતો એ વાત સાચી હર છે, અને મીઠકત પણ આપવાનું કાર્ડ ફરમારે છે કારણ ફત્તક લોધા વગર ફત્તક નહિ કળવવાનું કદાપિ ખની શકે નહિ ક્રમ્ત લોશની દાનતથી ચેઠે આ કામ કરેલું છે, તેવી રીતે મોહના ઉદયથી થયેલ અભિગ્રહ (માતા પિતા જીવતા છતાં દીક્ષા ન લઉં) તે પણ સમતિ વગર ખીલખોની દીક્ષા થઈ શકે તેવું સાળીત કરી આપે ॥ ખીલુ દષ્ટાન-જમાઈ ભાણેજ વગેરેને ફસ્તાવેજથી જ મીઠકત આપવી પડે છે કારણકે તેઓને મીધો હક નથી, પણ પુત્રને મીઠકત આપવા ફસ્તાવેજ કરવાની જરૂર નથી કારણકે પુત્રનો તે પ્રસન્નમ સીધો હક છે તેવી રીતે માતાપિતાની રજા વગરની દીક્ષા તે સીધા હક સમાનની હતી અને અભિગ્રહથી દીક્ષાને નિષેધ ફસ્તાવેજ કૃત્રિમ હક સમાન છે

પ્રશ્ન ૨૦—યથાપ્રવૃત્તિરણુ એટલે શું ?

અભાધાન—શાસ્ત્રોક્ત રીતિએ સવર કે નિર્જરાના પવિત્રામ વગરની બધી દ્રવ્ય પ્રવૃત્તિઓ તે યથાપ્રવૃત્તિરણુમ અતર્ગત થાય છે, દષ્ટાત તરીકે અભવ્ય જીવ પણ કેવલો પૂજા, રાજપણ વગેરેની લાલચેજ નવકારમત્રનો પહેલો અક્ષર નકાર બોલે અને પુરો કરે તેમા પણ યથાપ્રવૃત્તિરણુ થઈ ગયું છે અને તેથી જ જગતના જીવોની મોક્ષ, સુખ આત્મકલ્યાણાદિની અપેક્ષા વગરની બધી સર્વશ્રમાપિત ક્રિયાઓ યથાપ્રવૃત્તિરણુમા દાખલ થાય છે

પ્રશ્ન ૨૧—પાપાનુબધી પાપ કરતા સાધુઓના લેના-
સમા કહેવાતા માધુઓ વધુ પાપી હોઈ શકે ખરા ?

મુખાધાન—છદગીભર કસાઈનો ધધો કરનારા પોતાના
પેટ ખાતર જીવ વધ કરે છે, પરંતુ યોદ્ધા અને છે અને જીવેને
જ્યાવનારાઓને સાસ માને છે, જીવવધ કરે છે, પણ જે
સાધુઓ દયાના જ્ઞાને દયાના પ્રમગેને રોકે, જ કે, દયાના જ્ઞાને
દોર હિસા અને કનલ ચલાવે દ્રષ્ટાત તરીકે—મગ્તા ઉદગ્ને
મરવા દેવામા ધર્મ, જગી મરવી ગાયોને જગવા દેવામા ધર્મ
માને અને તે ઉદર કે ગાયને જ્યાવવામા પાપ માને તેવા
ઓને પાપાનુબધી પાપવાળા કન્યા અધમ માનવામા આવે
તો નવાઈ શી !!

પ્રશ્ન ૨૨—પૂજા કરનાર શ્રાવકને દ્રવ્ય હિસા લાગે ?
અને તે જ પ્રમાણે નદી ઉત્તા સાધુને દ્રવ્ય હિસા લાગે ?
જો ન લાગતી હોય તો ધરિયાવહી કેમ કરે છે ?

મુખાધાન—પૂજા કરતી વખતે નિર્જરાતુ પ્રગળ સાધન
પાસે હોવાથી પૂજા પ્રમગે દ્રવ્યહિસા યાય, પણ પાપને
જધ પટે નહિ કદાચ જધ પટે તો તે નકે નહિ પણ સાધુ
મહારાજને પ્રતિજ્ઞા હોવાથી નદી આદિ ઉતરતા હિસા નથી
કારણ કે તેઓ બાવસ્તવના અધિકારી છે તેથી નદી આદિ ઉત
રતા જીવે મરી જાય, છતાં મારવાની લેશ કંઈ નથી ઉત
રીને ધરિયાવહી કરે છે, તે પ્રમાદપૂર્વક ચલનક્રિયા થઈ હોય
તેની આવેચના છે

પ્રશ્ન ૨૩—પ્રાથમિક દીક્ષા પછી પ્રાય ૬ મામની મુદતમા

વડી દીક્ષા આપવાનું હોય છે કોઈ નોકરને નોન્દરીમા સખીએ તે વખતે અમુક સુદત સુધી (તેને અગ્રેજીમા પ્રોમેશનર કહેવામા આવે છે) એટલે જરાબર લાયક જણાય તો નોકરીમા કાયમ થાય, નહિ તો તેને નોન્દરીમાથી છૂટો કરે એ પ્રમાણે પ્રાથમિક દીક્ષા આપ્યા પછી જો લાયક ન જણાય તો તેને વડીનીક્ષા ન આપના દીક્ષામાથી પાછો વિદાય કરાય એમ થાય તેના કરતા પહેલાથી જ દીક્ષા આપ્યા સિવાય અમુક સુધી પરીક્ષા માટે રાખનામા આવે અને પછી લાયક જણાય તો દીક્ષા આપની એ મુજબ થાય તો શું હરકત ?

સમાધાન—નોકરીમા દાખલ થાય ત્યાંથી જ નોકર કહેવાય પડી એક પણ વધારાય અને પ્રમોશન પણ દેવાય તેમ પ્રાથમિક દીક્ષામા દાખલ વયે ત્યારથી સાધુ કહેવાય ! અને વડી દીક્ષાથી આહાર પાણી લાવવા વસતિ ભેવી, લેવી અને પુજવી, પ્રમાર્જવી વગેરે પ્રતિદિનકાર્યમા તેની બુદ્ધિની અથ માધુર્યો પ્રમાણિકતા ગણે અથવા ન ગણે “ જુઓ શ્રી દશવૈકાલિક અધ્યયન ૮ ની ટીકા અક્ટ ૫ સ્થાનની વ્યાખ્યા ” મામા યાત્રે ન્હાની દીક્ષામા કરેલ સાવધત્યાગના અશને હવે સમજેવ હોવાથી વિભાગે ત્યાગ કરાવાય છે જેમ લેવડદેવડના વયેવ રોગ અને દમ્તાવેજ અનુક્રમે કળાલા અને રજીવર કરાવાય તેમ જુઓ શ્રી પન્નવણાજી પદ પહેલુ પાતું ૩૩-૩૪, શ્રી આવશ્યક નિર્ચુક્તિ ગાથા ૧૩૩, શ્રી હરિ ભદ્ર ચૂ ટીકા પા ૧૦૭ લા ૧લો અને શ્રી નવતત્ત્વ પ્રકરણ દેવગુપ્તાચાર્ય પા ૪૨ જે નપુસકપણા આદિની પરીક્ષા ન્હાની દીક્ષા પહેલા માત્ર પ્રશ્નથી જ થઈ શકે, ને તેમા તે દોરો ન માલમ પડી શક્યા હોય, અને પછી તેના

તેવા દૃત્યથી તે દોષો માલમ પડે તો જ ણીજા બધા સમુદાય અને તેના રક્ષણ માટે તેને વિદાય કરી શકાય એ મિવાય વિદાય ન કરી શકાય શ્રી આવશ્યકનિયુક્તિ પાળિયા પનિડાનો અધિકાર જોવો વધુ ખુલાસા માટે નીચેના અથો શ્રી પચવસ્તુ, શ્રીનિશીય અને શ્રી પચક રસાભ્યમા વિદાય કરવાનો અધિકાર છે

પ્રશ્ન ૨૪—આ જે પ્રકારની દીક્ષા રાખવાનું કાન્ય શુ ?

મમાધાન—છ જીવની શ્રદ્ધા, પ્રવૃત્તિ અને પાળિયારાહિના પરિણામની તપાસ માટે પણ માલમ પડે તો વિદાય કરવાનો નથી એક કે પ્રમેશન વધુ મેળવી ન શકે તો નોકરીમાથી વિદાય ન થાય જે પ્રકારની દીક્ષામા માધુરણની જવાગારી મળી છે

પ્રશ્ન ૨૫—શુ વડીનીક્ષા પડેવા અને દીક્ષા વયા પડી જમામી વગેરે પરીક્ષાઓ છે ને તે કયા શાસ્ત્રોમા છે ?

મમાધાન—હા સાથે જણાવેલ ગાથાઓ ધ્યાનમા લો

પચવસ્તુ	ગા	૫૮૬	પરીક્ષા મળધી
"	ગા	૨૨૬	મમજ્ઞમા લીધા પછી પ્રતિદિન ક્રિયા અધ્યયન
"	ગા	૫૮૧	કાલપ્રાપ્ત અને સૂત્રાધ્યયન
"	ગા	૬૧૦	પ્રતિદિન ક્રિયા પછી મન સ્થાપનાને યોગ્ય
"	ગા	૬૧૪	સૂત્રાધ્યયન, અર્થાધિગમ, પરિહાર પછી ઉપસ્થાપનાને યોગ્ય

પ્રશ્ન ૨૬—પહેલી દીક્ષા લીધી હોય અને તેથી જે જે ખાબતોની જવાબદારીઓ આવતી હોય તેના કરતા વડી દીક્ષા લીધા પછી કાંઈ વિશેષ જવાબદારીઓ આવે છે ? જે આવતી હોય તો પહેલા કયી ઓછી અને ઊભામા કયી વિશેષ ?

મમાધ્યાન—વડીદીક્ષાથી પિંડ, શમ્યા, વસ્ત્ર, પાત્ર, વસતિ, પ્રતિકમલ, પડિલેહણ, મૂત્ર, અર્ધ, લોજન, અને કાલશકલ આદિમા લાયક થાય, પણ માધુપણાની જવાબદારીમા વિશેષ નથી વસ્તુતઃ જડજ વગેરે અધિકારીની નિમણૂક પ્રેકટીમ કર્યા પછીથી જ થાય છે એવું સંભળાય છે તેવી રીતે એ પણ અમુક કાર્યની પ્રેકટીસ કર્યા પછી અમુક અધિકાર સોંપવા માટે છે

પ્રશ્ન ૨૭—એ જ ને દીક્ષાઓમા યોગોદ્ધત્ત કરી આચાર્ય સામંત પહેલું અધ્યયન, અથવા દશવૈકાલિકતા ચાગ અધ્યયન લાણુવા ઉપરાંત ઊભો વાસ્તવિક તદ્દાવત શુ છે ?

મમાધ્યાન—જન્ને દીક્ષાની વયમા તદ્દાવત કંઈ નથી ફક્ત છકાયની શ્રદ્ધા, તેની જયણા અને આહારાદિ દોષોત્ત શાન થાય

પ્રશ્ન ૨૮—એ જન્ને દીક્ષા વચ્ચે કેટલો કાળ થવો જોઈએ

મમાધ્યાન—જઘન્યથી માત્ર દિવસ, તે પણ પતિતો માટે મધ્યમ ચાર માસ, ઉત્કૃષ્ટ છ માસ, પણ કંઈક તેવાઓ માટે બાર વધ પણ છે

પ્રશ્ન ૨૯—એ દીક્ષા લેવાને અને પાઠવાને યોગ્ય કે કેમ તેના તપાસ કરવા માટે નાની અને મોટી દીક્ષા

આપવામા આવે છે તો તે પહેલાં પણ અમુક મુદત રાખવામા આવે તો વાધો શું ?

મમાધાન—મોટો વાધો છે ! કાગળ સાધુ ગૃહસ્થને આવ, ‘ બેસ ’ ન કહે, આદેશ પણ ન દે, ગ્લાનપણામા વૈધાવચ્ચ ન કરે, મૂખ ઠે તૃપામા પાણી પણ ન આપી શકે, શીતમા વસ્ત્ર પણ ન આપે, લોભનની પણ ચિતા ન કરે, યાવત્ સાથે પણ ન ગમી શકે, તો બોલુ યનનાની તો વાત શી ! પરીક્ષા સ્વકિંદ્રાદિકના ગમનથી કરવાની છે તે શી રીતે કરી શકાય ! બ કે ગૃહસ્થપણામા પરીક્ષા દિ માટે માધુધી રાખી શકાય ~ નહીં

પ્રશ્ન ૩૦—આચારાગના પ્રથમ અધ્યયનને બદલે દશ વૈકાલિકના ચાર અધ્યયન બહાવવામા હાલની પ્રવૃત્તિ છે છે તેનું કાગળ શું ?

મમાધાન—દશવૈકાલિકની રચના નહોતી યહ ત્યારે છકાયના જ્ઞાન માટે આચારાગસૂત્રનું પહેલું અધ્યયન બહાવવામા આવતું હતું પણ હાલ દશવૈકાલિકના ચોથા અધ્યયનથી તે સહેવાઈથી બાળી, માની અને આચરી શકાય છે માટે તંબી રીતે દશવૈકાલિકના ચાર અધ્યયન કર્યા તે જ્ઞાન કરવા માટે છે

પ્રશ્ન ૩૧—આચારાગને બદલે દશવૈકાલિકના અધ્યયન બહાવવા માટે કયા શાસ્ત્રમા નિધાન છે ?

મમાધાન—આવા ફેરફાર માટે શ્રી વ્યવહારમાળ્ય વગેરેમા હકીકત છે

પ્રશ્ન ૩૨—ભણવા પહેલા યોગોદ્દહનાદિ કળ્પા જોઈએ તેવું કયા શાસ્ત્રમાં છે ?

સમાધાન—પચવસ્તુ, ગા ૫૭૦ ઉપધાનાદિક પૂર્વક જ સૂત્રાદિ દેવાનો અધિકાર છે, તેમજ યોગોદ્દહન કર્યા સિવાય ભણાવાય નહિ તે માટે જુઓ શ્રી નિશીથસૂત્ર અને શ્રી દશબૈજાલિકામૂન

પ્રશ્ન ૩૩—પહેલી દીક્ષામાં સામાન્ય સાવધયોગનું પ્રત્યાખ્યાન અપાય છે, અને વહીદીક્ષા વખતે દરેક મહાત્માનું ઉચ્ચારણ કરી પ્રત્યાખ્યાન અપાય છે એમ હોવાનું વિશેષ કા હું શું ?

સમાધાન—છકાય વગેરેની શ્રદ્ધા યવાથી વિભાગે મહામતની પ્રતિજ્ઞા કરવાની લાયકાત થાય છે જાવીશ જિનના વારે પહેલેથી બુદ્ધિશાળી હોવાથી સમજતા હતા તેથી તે અવસરે વહીદીક્ષાની જરૂર જ નહોતી

પ્રશ્ન ૩૪—સોળ વર્ષ પછી સમતિની જરૂર નથી એવું કયા શાસ્ત્રોમાં છે

સમાધાન—શ્રી પચક ૫ બાપ્ય

“ મયના તેણગસદે હોતી રૂપમો સમાસેણ ॥ જો સો અપહિપુણ્ણો વિરટ્ટવરિસૂણ અહમ આણિવિટ્ટો ॥ ત દિક્કિસન્ત ડવિહિણ્ણ તેણો પરતો અતેણો તુ ॥

તેણગ સ્તેન સ્તેન (નિષ્કેટિકા) શબ્દમાં સદ્ગુણથી આ ભજના હોય છે જે અપ્રતિપૂર્ણ એટલે જે અષ્ટક (સોલ વર્ષ)

અથવા અવિવાહિત (કન્યા) હોય તેને દીક્ષા આપે તો ચોર કહેવાય, પણ સોળથી આગળ ચોર નહિ ! એ જ પ્રમાણે નિશીથભાષ્યમા પણ સોળ વર્ષ પછી શિષ્ય ચોર નહિ એમ જણાવે છે વધુમા શ્રી ઝૂહત્ કટપટીકા—

નીંદિ ઉ અગ્નિદિન્ન અપત્તય પુમ ન દિક્ષિન્તિ ।
અપરિગ્રહો ઉ કપ્પતિ વિજટો જો સેસદોસેહિં ।

નિજકૈ. માતાપિતૃપ્રભૃતિભિઃ સ્વજનૈ રતિતીર્ણમ્ અદત્ત અપ્રાપ્તયસમ્ અવ્યક્ત પુરુષ ન દીક્ષયતિ ન પ્રગ્રાજયતિ । યદિ પુન અપરિગૃહીતો—અવ્યક્તઃ સ શેષદોષૈ, ચાલ અઠ્ઠ વ્યાધિતાદિ ભિર્વિપ્રગ્રાજયિતુ કલ્પતે ॥

પોતાના માતાપિતા વગેરે સ્વજનોએ નહિ દીધેલ અને નથી થઈ વ્યક્ત ઉંમર જેની એવા પુરુષને દીક્ષા આપે નહિ, એટલે સોળ વર્ષ પછી જ વ્યક્ત તે બાહ્યજાદિ વ્યાધિવાળા દોષોથી રહિત હોય તો તેને દીક્ષા વગર સ્નાત્રે પણ આપી શકાય છે

મુદ્રા ૩૫—અનતી વખત ધર્મકાર્યો, ઓઘામુહપત્તી કર્યા, અને ચરવળા કટાસણા કર્યા છતાં હજી કાવળ આવી નહિ તો એક વખત આ ભવમા કળાની શુ વળશે ?

મમાધાન—લોગની લાવમાપૂર્વક અનતી વખત કરેલ ઓઘા મુહપત્તી અને ચરવળા કટાસણાનું ફળ દેવલોક, સુહરગનિ અને સસારિક મુખ સાદાષીના સાધનો પણ મળ્યા, વસ્તુતઃ મોક્ષ ન થયો. પણ દ્રવ્યધર્મથી જગતમા ઉઠી સ્થિતિ પામ્યા, ભૈરવ

ને ઠોકરા, ઘર ને વાડો, જગીઆ ને જગલા, પુત્ર અને પરિવાર
વગેરે વગેરે કેવી વખત કર્યા ? અનતી વખત કહેલાનું કુંજ
કુંજ આવ્યું ? નરક, નિર્ગોહ, અને તિર્યચ, આવું અનિષ્ટ કુંજ
આવવા છતાં, દૃષ્ટિ આગળ કુંજ દેખ્યા છતાં પણ, હજી
વિરામ કેમ પામતા નથી ? ? ? છતાં આ ભવમા મોક્ષની
ઇન્દ્રિયવત્ ક ધર્મ કવમા આવે તો સાત આઠ ભવમા કામ
ચંદ્ર જાય, મોક્ષ લક્ષ્યમા ન રહે તો પણ દ્રવ્યઆરાધન સંસાર
રિતિ મુખ આખ્યા વગર તો રહેતો ન નથી

પ્રશ્ન ૩૬—અર્થદંડ અને અનર્થદંડમા ફેર શો ?

મમાધાન—સ્વાર્થ (ઘર-કુટુંબ-કળીલા-પુત્રાદિ) પુરતું
કરવામા આવે તો તે અર્થદંડ-અને તે મિવાય કરે તો અનર્થદંડ.

પ્રશ્ન ૩૭—મમજો છતાં ત્યાગ ન કરે, જે કૃષ્ણ પોતાની
સાત ઠોકરીઓને પ્રભુ નેમનાથ પાસે મોકલે, દીક્ષાની દાણી
ખીંગવે છતાં ગજ ભરનારા અને તમુ નહોં ફાડનારા લેશબર
ત્યાગના પચ્ચક્રખાણ નહિ છતાં તે મમજુઓને પ્રભુશાસનમા
સ્થાન છે ?

મમાધાન—હા માન્યતાની મહેલાતોમા મોજ માનતા
રાઓના જૈન શાસનમા ડગલે અને પગલે યશોગાન કરેલા છે
ત્રણ ખડપર સત્તા ચલાવવી મહેલ છે પણ નાતપર સત્તા
ચલાવવી મુશ્કેલ ■ કદાચ નાતપર સત્તા ચલાવાય પણ કુટુંબ
પર સત્તા ચલાવવી મુશ્કેલ છે, કદાચ કુટુંબપર સત્તા ચલાવી
શકે પણ ઇન્દ્રિયોપર સત્તા ચલાવવી મુશ્કેલ છે કદાચ ઇન્દ્રિયોપર
કાણુ રાખે પણ મનનો કાણુ રાખવો મુશ્કેલ છે, કદાચ મનનો

જય કરી શકાય પણ આત્માપર જ કુશ રાખવો તે તો અત્યંત મુશ્કેલ ॥ જે વામુદેવના મકાનમા રાત દિવસ પુત્ર થાય તો ભગવાનને દઈ, પુત્રી થાય તો ભગવાનને દઈ એવા વિચારનું વાતાવરણ રહે છતાં સ્વયંત્યાગ કરવા માટે જે વામુદેવ પોતે હાથાગ સ્થિતિમા છે તે વામુદેવ પુત્રો અને પિતા તરીકેના સંબંધને તિલાંજલી આપે છે, તે કૃષ્ણ દુનીઆને કેખાડવા માત્રની નહીં પણ હૃદયપુર્વકની દીક્ષા અપાવવી તે જેવી તેવી વાત નથી અમત્ કલ્પનાએ વિચારો કે હું મારા છોકરા છોકરીને દીક્ષામાર્ગે મુકી આંચો છું અને તે માર્ગે વાળવા હર કોઈ માટે હું મારા છોકરા છોકરીને દીક્ષા માર્ગે મુકી આંચો છું અને તે માર્ગે વાળવા હરકોઈ માટે હું મારા છોકરા છોકરીને માર્ગે મુકી આંચો છું અને તે માર્ગે હરકોઈ માટે હું મારું સર્વસ્વ સમર્પણ કરી રહ્યો છું એવું વિચારો તો પણ તમને ગંભીરગંજનતા માલમપડશે આવું મમજીપણું આંચો વગર પ્રભુગામનની યથાર્થ પ્રભાવના થતી નથી બીજી ખમના દરનીને ચળ આવે તે વખતે ખણીનાખે, લોહીનીકળે, અમદા વેડનાવેડે, ખણવું ખોદું ધારે, બીજા ખણના હોય તેને રોકે, પોતાને વારે તો આખો કાઢે, આ બધું કરે છતાં ખસની ખણજ અને તેથી ઉદ્ભવતા બધા પ્રશ્નોને હૃદયથી જુરા માને તેવી રીતે સમકીત ધારી (સાચો મમજી) શ્રાવકપણું મ સાર-સ સારીઓ, સ મારને ઉવમ મ સારની કાર્યવાહી આદિ બધું કરે પણ ખમની ખણજની જેમ તદ્દન જુરો માને, અર્થાત્, ચારિત્રમોહનીયના ઉદયથી માચી સમજણવાળો ઠતા પણ વિરતિ ન કરી શકે તે બનવા જોગ છે

પ્રશ્ન ૩૮—શ્રાવક સમ્યક્ત્વધારીઓ પોતાના પુત્રની દીક્ષામા આટે આવે ?

મમાધાન—હા, આવે તો આવી શકે એટલે આવે ખરા અને ન પણ આવે, આઠે આવવું તે ચારિત્રમોહનીનો ઉદય અને માન્યતા રાખવી તે દશન મોહનીના ક્ષયનું કામ છે

પ્રશ્ન ૩૬—સુદરીને સ્ત્રીત્વ બનાવવાની ઈચ્છાથી દીક્ષા લેતા ભરત મહારાજે રોકી ત વળતે સમ્યક્ત્વ ખડું કે નહિ ?

મમાધાન—સમ્યક્ત્વ નથી એમ કહી શકાય નહિ

પ્રશ્ન ૪૦—પોતાના છોકરાએ અને પોતાની સ્ત્રીએ દીક્ષા લીધી છે, સ્ત્રી અને પુત્રના મોહને લીધે બંનેને બગાડકારથી તે ભાર્ગ્ય ઘેર લાવે તો સમ્યક્ત્વ ગહે કે જાય ?

મમાધાન—સમ્યક્ત્વ જાય જ એમ કહેવાય નહીં

પ્રશ્ન ૪૧—સૂયમલાગમા મહામોહની બાધવાના ત્રીશ સ્થાનો છે તેનું શું ?

સમાધાન—દેવત્વ, ગુરુત્વ, ધર્મત્વ પ્રત્યે દ્વેષાદિ થાય તો મહામોહની બાધે, સીધો કે આડકતરી રીતે સગા-વહાલ વગેરેનો સબન્ધ નથી તેવાઓ તો મહામોહનીજ બાધે બે ગજુધરહત્યાના પાપના બાગીદાર થાય

પ્રશ્ન ૪૨—પારમી, સુસલમાન, ઢેડ દીક્ષા લઈ શકે ? અને લઈ શકે તો તમો તેમની સાથે સબન્ધ કેમ રાખના નથી

મમાધાન—હા, દીક્ષા લઈ શકે, પણ દીક્ષા લેવી આપવી તે વાત જુની છે, તેમ જ ધ્યેય દીક્ષિતને લેખવો નહિ તે વ્યવહાર ઉચિતતાનો વિષય છે જેની સાથે જાણ

આદિથી વ્યવહાર ગણવાનો નિષેધ છે તેવા દીક્ષિત ધ્યા હોય તો તેણે પોતાની સાધન સામગ્રીની જોગવાઈ કરી લેવી.

પ્રશ્ન ૮૩—ઊદસૂત્ર એટલે શું ?

સમાધાન—અપરિણત અને અતિપરિણતને ઉદ એટલે બાદ કરીને પરિણતની પરીક્ષા કરીને એકાન્તમાં દેવા યોગ્ય સૂત્ર તેનું નામ છેદમૂળ પરીક્ષાના વિધાનમાં શુદ્ધમહારાજ કહે કે કરીઓ ખાલી છે, એવું સમુદાયમાં જણાવે ત્યારે તે વાતમાં અપરિણતો ભગી જાય, અતિપરિણતો શુદ્ધના માધુ પણામાં શક્તિ યાય, પણ પરિણત હોય તે પૂછે કે ભગવાન પ્રામુક કે અપ્રામુક વિગેરે મમજણના પ્રશ્ન કરે સમાધાન કરી વાચનાને યોગ્ય જાણી સૂત્ર પ્રબંધ કરે.

અવધી ઇતિ સુધીના આપત્તિ પ્રસંગે રક્ષણના ઉપાયો અને ઉત્તરો અપવાદોની જાણ તે છેદસૂત્ર છે.

પ્રશ્ન ૪૪—નિર્ગોહમાં રહેલે જીવ, સિદ્ધ દશામાં નહેલે જીવ, એકેન્દ્રિયજીવ, અગર પચેન્દ્રિયજીવ, અગર તીર્થ કરે દેવનો જીવ, જીવત્વપણામાં તો સરખા છે છતાં પાપમધમાં એકાવત્તાપણું કેમ માન્યું ?

સમાધાન—દરેક દરેક જીવમાં જીવત્વ સરખું છે પરંતુ પુણ્ય શક્તિ અને સ્વ પર આત્મ શક્તિ વિભક્તતા સાધન અને સામગ્રીના નાશને લીધે પાપ વિગેરેના બધમાં એકાવત્તાપણું માનેવ છે.

પ્રશ્ન ૪૫—ધર્મ કરવાનું કહ્યું છે. પણ મારે નિર્ગોહ

વગીનો ઉદય છે એવો અમારો અચાવ રીતસરનો છે ? ભાવી
બનવાનું હશે તે બનશે, એવું જે બોલાય છે તે વ્યાજબી છે ?

અમાધાન—ના, ભાવિભાવના બહાનો તે ગોચાગા પધોએ
છે એવું લાવિના બહાને બેઠી રહેવાનું નથી, પણ ઉદય
કરવાનો છે

પ્રશ્ન ૪૬—બગાત્કારવી, હીક્ષા લેનારને રોકે, અને
તોડાવે એ ગુનેમા પાપ શું ?

અમાધાન—નાય ગણધર હત્યાનું પાપ, પણ રોકનાર અને
તોડાવનાર તે હિંસિતનો મળ ખી હોવો એમને નહીં

પ્રશ્ન ૪૭—ધર્મગિન્દુમા હીક્ષા માટે છ માસની પરીક્ષા
રાખી છે તેનું શું ?

અમાધાન—ધર્મગિન્દુ અને પચવસ્તુ એ ગુનેમા રચ
યિતા બગવાનું શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી છે ધર્મગિન્દુમા છ
માસની પરીક્ષાનું જે લખેલું છે તે માત્ર સૂચનારૂપ છે
અર્થાત્—છ માસ પછીજ હીક્ષા દેવાય એવું દર્શનિત પણ
થતું નથી શ્રી પચવસ્તુમા હીક્ષા લીધા પછીજ મામાયા
આપવાનું છે, અને તે આવશ્યકનું પહેલું અધ્યયન ૬
આવશ્યક પુરે થયા પછી દશવૈકાલિકના યોગ ૬ એક
અધ્યયન સૂત્રાર્થ થયા પછી ગોચરી-સ્થડિવાદિ વિગેરે
પરીક્ષા કરવાનાં ૬ અને તે પરીક્ષા હીક્ષા લીધા પછીજ
હોય છે પચવસ્તુમા સાધુની ચર્ચા વિગેરે દેખાડવાદ્વારા
પરીક્ષા કરવાનું જણાવ્યું છે અને તેથી હીક્ષા પછીજ
પરીક્ષા નહીં થાય છે છ માસની પરીક્ષા હીક્ષાની ચોખ્ખી

માટેની નથી પણ આચારમા તૈયાર થયો અને શદ્ધા
વાળો થયો તેની પરીક્ષા છે

દીક્ષાની પરીક્ષા માટે તો તુ કોણ છે ? ક્યાનો
ગહેવાવાળો છે ? શા માટે દીક્ષા લે છે ? એ વિગેરે
શવાલોના જનાળ ઉપગ્રથી પરીક્ષા કરવાની છે
આટલા જ માટે ધર્મખિન્દુ જીએ.

પ્રશ્ન ૪૮—વિદ્યાવ્રતો પર્વ સિવાય ન હોય ?

મમાધાન—પર્વને કિવસે હોય અને પર્વ સિવાયના
કિવસે પણ હોઈ શકે જીએ આવશ્યકસૂત્ર તથા મૂત્રવૃત્તાન-

પ્રશ્ન ૪૯—વિરોધી માથે કેવું વર્તન રાખવું ? પ્રમગો
પાન તે વિરોધીનો જન્યાવ અગર તેને મદદ કરવી તે શુ
કર્તવ્ય છે ?

મમાધાન—જીન કરનાર માણસને સરકાર જીની તરીકે
જાહેર કરી તુરત કામીને લાકડે લટકાવતો નથી, પણ જીનીનાજ
પોતે ફીયાદી થાય છે અને તે જીનના જન્યાવ માટે પોતાનો
સરકારી વકીલ રોકે છે કાયદાને અનુસરીને તે જીની જાયે
તેવા અનેકાનેક પ્રકારો સરકાર જાહેર કરે છેવટે એક પણ
જન્યાવ સરકારી વકીલ કરી ન શકે ત્યારે સરકાર જાહેર કરે
કે જાહેર પ્રજાના જીવન અને તેના સર્વ પ્રકારના જાનમાલના
રક્ષણ માટે આ વ્યક્તિને કાસીની સજા ફરમાવવામા આવે છે,
તેવી રીતે વિરોધીના વિરોધ દેખીને પણ જૈન ગામન અને
તેના અગ્રગણ્ય નેતાઓ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુઓ
શાસ્ત્રોક્તા ગીતિએ જન્યાવ થાય ત્યાં મુધી જન્યાવ કરે

છેતરે તે વિગેધી વ્યક્તિ પણ દ્વેષને લઇને વિગેધી, શામનદ્રોહી, અધર્મી ન કહે, પણ જૈન ધર્મનું પગિ પાલન કરનાર ચતુર્વિધ સઘને આ બાહેર થયેલ વ્યક્તિની તાર્કિકાણી ઘણી લય કર છે, જેથી જૈનશાસ્ત્રને અને જૈન ગામનની માન્યતાનાળા ચતુર્વિધ સઘના એવ માટેજ આ વ્યક્તિને શામનદ્રોહી તરીકે ગણી શામન (મધ) બાહ્ય કરનામા આવે છે

પ્રબલ પુગના વગર જડજમેન્ટ આપનાનો હક જૈન ગામનમા નથી

પ્રશ્ન ૫૦—નશીગ અને ઉગ્રમા ફેર શો ?

અમાધાન—ભૂતબળનો પ્રયત્ન—ઉગ્ર તે વર્તમાનનું નશીગ—ભાગ્ય અર્થાત્ આ ભવનો ઉગ્ર તે જ આવના ભવનું ભાગ્ય આ વસ્તુ મમજવાથી ઉગ્ર આપોઆપ મમજી શકશે. પ્રભુ ગામનમા ઉદ્ધમની પ્રાય પ્રાધાન્યતા છે

પ્રશ્ન ૫૧—દ્રવ્ય પચ્ચખાણુ એટલે શુ ? સમ્યક્દષ્ટિ કુષ્ણાદિને દ્રવ્ય પચ્ચખાણુ હોય એમ શાસ્ત્રમા કીધું છે તે દ્રવ્ય પચ્ચખાણુ કેવી રીતે ગણવા ?

અમાધાન—અવિરતી વાસુદેવ વગેરે આરાધનાક્રિયા માટે જે અક્રમ વગેરે કરે, તથા દેવલોકમા રહેવા નહિનીશુ મ વિમાનની ઇચ્છાથી અવતિસુક્રમાલાદિકની પેઠે માધુર્ય પામે તે બધું દ્રવ્ય પચ્ચખાણુ કહી શકાય સમ્યક્ત્વવાળાને આત્મ કલ્યાણ માટે લાગના પરિણામ હોય પણ સયોગને આધી બાહ્ય સામગ્રી માટે થયેલ વીર્ય ઉ વાસથી કરાના પચ્ચખાણુ તે દ્રવ્ય પચ્ચખાણુ કહી શકાય

પ્રશ્ન ૫૦—શ્રી અષ્ટકજ્ઞના મૂળની ટીકાની અદર આનેની જરૂરિન આહારુમ્મ ગાથાની છાયા છે તેનો અર્થ શો ?

મમાધાન—તનો અર્થ એ છે કે જિનેશ્વર મહારાજનું ચૈત્ય તે સાધુઓને માટે કરેલું નથી તેમ જ જિનેશ્વર કૃપાળીન હોવાથી તેમની ભક્તિ માટે કરેલું આધાકર્મી નથી, છતાં પણ તેમા રહેવાનું વર્જવાવાળા સાધુઓએ તીર્થ કરનાં ભક્તિ કરી કહેવાય, નહાતો ઉત્કૃષ્ટી આશાનના થાય

પ્રશ્ન ૫૩—મમ્યદ્વત્વ પગિણામ અને આરિત્ર પરિણામમા ફેર શો ? અને તે દ્રષ્ટાન્તથી સમજાવશો ?

મમાધાન—આત્મક યાણ ક નારા અને આત્મ-યાણના સાધનો તરફ યથાસ્થિત પ્રતીતિપૂર્વકની જે પ્રીતિ તે મમ્યદેત્વ-પગિણામ જેમ દેવનાના ગાયનને એક વખત પણ માસગતાર મગીનનો રમિક મનુષ્ય તે તરફ આમ્બાયિવ ગ્હે, તેમ આ મ ક યાણના સાધનોને આદરવા કે આદરવામા તત્પર વળા જે પગિણામ તે આગિત્ર પગિણામ જેમ દેવનાઈ ગાયન થના કરનામા સામેલ થઈ જાય

પ્રશ્ન ૫૪—ધ્રાવક નાદ્યા વગર ગજાગમા વામનેપ પૂજા માટે જઈ શકે ?

સમાધાન—હા, વસ્ત્રો અને શરીર પવિત્ર હોય તો ગજારામા પણ ફરથી વાસમેપ પૂજા કરવામા અડચણ જણાતી નથી

પ્રશ્ન ૫૫—ચોમામાની દીક્ષા માટે કયા શાસ્ત્રમા વિધાન છે ?

મમાધાન—ચોમામાનો દીક્ષાનો પાઠ નિગીથચૂર્ણી ઉદ્દેશો ૧૧ ગાં ૫૬૫

પ્રશ્ન ૫૬—અનતકાયવાળા અનતા સાથે ઉત્પન્ન થાય અને મ્યે કે અસખ્યાતા બધા સાથે ભવ પૂરો કરે કે-
જુદા કરે ?

મમાધાન—બાદર કે સૂક્ષ્મ નિગોદમાથી દરેક સમયે તેનો અમખ્યાતમો ભાગ અનતજીવમય ઉપજે છે અને મ્યે છે જુઓ લોકપ્રકાશ.

પ્રશ્ન ૫૭—આવકની આવેચણાનું સામાયિક વિધાન કયા શાસ્ત્રમાં છે ?

સમાધાન—આવકની આવેચણાનો અધિકાર શાસ્ત્ર ૭૧ કપમાં છે.

પ્રશ્ન ૫૮—માત્રુ બે ઘડીએ મચિત્ત થાય તો બે ઘડી પહેલાં ફરી તમા માત્રુ કરે તો બીજી બે ઘડી ચાલે ?

મમાધાન—ના, પહેલું માત્રુ થયું ત્યારથી જ સચિત્તપદ્ધતિ થવામાં બે ઘડી ગણવી.

પ્રશ્ન ૫૯—અધર્મીઓને વ્યાખ્યાનમાં આવતાં શેઠી શકાય ?

મમાધાન—ના, કારણકે પ્રભુમાર્ગની દેશના સાબગવાનો સર્વ કોઈને હક્ક છે તે કથાનમાં વેર વિરોધ ભૂલવો જોઈએ. પ્રભુના સમોસરણમાં ઉદ્ધત્રણસે ત્રેસક પાખડીઓ આવતા હતાં જો કે તેઓ પામવાનું વસ્તુ પામતા નહોતાં પણ પ્રભુવચન રૂપ વર્ષા ભવ્યાત્માઓના કોમલ હૃદયરૂપ ભવ્ય ભૂમિમાં ઉતારી શકતા હતા.

પ્રશ્ન ૬૦—જે વખતે અહીં દિવસ હોય તે વખતે પશ્ચિમમાં

દેશોમા રાત હોય છે જે વખતે અત્રે ચામાસુ હોય તે વખતે તે દેશોમા ગરમી હોય છે હવે રાત્રિસોજનનો ત્યાગ, કેરીનો ત્યાગ, વિગેરે પ્રસંગોપાત વિરતી આદિ પ્રસંગોપાત વિરતી—આદિ ધર્મપ્રસંગો કેવી રીતે માચવવા ?

સમાધાન—ધર્મના કેન્દ્રસ્થાનથી દિવસ રાત્રિના વિભાગને અનુસરેને રાત્રિસોજનનો નિયમ બાધેલ છે, ઋતુઓ પણ તેને અનુસરેને છે પશ્ચિમાદિ દેશોમા રાત્રિ—દિવસનો વિભાગ અને ઋતુઓ તત્ર પ્રમાણે મમજવી અને તે સ્થાનોમા વિરતીના પ્રસંગો ત કાળને લક્ષીભૂત ગણી ધર્મકાર્ય કરવા નત્યં થયું

પ્રશ્ન ૬૧—ત્યાગમાર્ગથી કટાણેલા, લોગમાર્ગ પ્રત્યે મંથનપૂર્વક જનારા, જવાનો ઉદ્યમ કરવાવાળા હોય છતાં યોગ્યપણે ક' તેઓને બળાત્કારથી રાહી શકાય ?

સમાધાન—હા, શકાય, દ્વિતીયાર્થમા બળાત્કાર એ બળાત્કાર નથી પણ અનુપમેય બચાવ છે હાથમા તન્વાર લઈ ખૂન કરવા ધમી પડતા માણસને બાધમા બીટી બળાત્કારથી તત્વાર ખુશ્કી છે અને ખૂન કરતા બચાવે તો લાભ કે નુકસાન ? જરૂર કદેવું પડશે કે લાભ કલ્પસૂત્ર વધે વર્ષ સાબળો છે મેઘક્રુમાદે દીક્ષા લીધી, સધારો બાળ્ય પાસે આવ્યો, રાતના સાધુ મહાત્માઓની પગરજથી તે સધારો ધૂળથી ભગઈ ગયો, રાતમા ઘેર જવાનો ટાઈમ થયો સવારમા ભગવાન પાને જવા માટે આવી ઊભો રહ્યો જવાની ઉતાવળ, ઓઘો મુકવાની તૈયારી છતાં વિશ્વવધ વિભુ વીરસ્વામી દહે છે કે—હે મહાભાગ ! રાતે તે અશ્રુભ ચિત્તવ્યુ ! ! ! પાછવો ભવવિમ્તારપૂર્વક સભળાવ્યો, ધર્મમા સ્થીર કયો, અને તેથી જ શાસ્ત્રકારોએ શાસ્ત્રમા ભગવન

મહાવીરદેવની " ધમ્મમારહીણ " પદની ચર્ચાતા સ્પષ્ટપણે
ઠયન કરી છે

પ્રશ્ન ૬૨—સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વ બેને જણા
શુણે છે અને દોષો પણ છે પણ પ્રસંગોપાત પ્રશ્નમાં કોની
કરવી ? અને કરવા જતા દોષની પણ અનુમોદના થઈ જાય
છે, તો શી રીતે વર્તવું ?

સમાધાન—મિથ્યાત્વજોમાં જળરજસ્ત મિથ્યાત્વદોષ
છે અને તે સાથે બીજા મદાનુ દોષો છે જેથી પ્રસંગોપાત
ઉદ્યમાદિ પ્રવૃત્તિ પુરતા અપાતા દ્રષ્ટાન્તોમાં તે મિથ્યાત્વના
સાહ્ય, ધર્માભિમાન, આદિ શુણે વર્ણવતા પહેલા અધર્મ,
હિંસા આદિ દોષોનું નિરૂપણ પ્રથમ કરવું અને પછી શુણેને
પ્રશ્નસવા, સમક્રીતી છોડીને જે દોષો હોય તે દોષોને પ્રશ્ન
કયા વગર શુણેની પ્રશ્નસા કરાય તો પણ વાધો નથી કારણ
સમ્યક્ત્વશુણે એવો જળરજસ્ત છે કે તે શુણેની આગળ
બીજા દોષોનો કિંમત નથી

પ્રશ્ન ૬૩—ઉત્સૂત્રકથક અને ઉત્સૂત્રપ્રરૂપક એ બેમાં
ફેર શો ? એ બેમાંથી ઉત્સૂત્રબાધી તરિકે જાહેર કોને કરવો ?
જાહેર કર્યા પછી ક્યારે ત્યાગ કરવા યોગ્ય ?

સમાધાન—અનુપયોગથી, સહસાત્કારથી સહેજે શાસ્ત્ર
વિરૂદ્ધ જોવાઈ જાય પણ તે કથનની સત્યતા સમજાઈ જાય કે
તુરત છૂટા થાય, તે કથન પ્રચાર ન પામે તેના માટે જનરૂ
કરે, અગર તે કથન સામે યોગ્યતા ન આડે તે ઉત્સૂત્ર
કથક કહેવાય, અને શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ જોયેલ કથનને જગતમાં

પ્રવૃત્તિરૂપે દાખલ કરાવવા જનતો પ્રયાગ કરે, તેની (ઉત્સૂત્ર કથન) આઠે આવનાગ સત્યપ્રરૂપકો મત્યપ્રરૂપણા અને સત્ય પ્રરૂપણાના સાધન પ્રમ ગોને જમીનદોસ્ત કરવા અને-કવિધ કાર્યવાહી ચાલુ ગણે તે ઉત્સૂત્રપ્રરૂપક અને તેના ઉત્સૂત્રપ્રરૂપકને ઉત્સૂત્રભાષી તરિકે જનતી ઉતાવળે જાહેર કરવો અને ત્યાગ કરાવવા માટે સર્વશક્તિ વાપરવી જોઈએ

પ્રશ્ન ૬૪—સુદર પુરોપાની પૂજા કરવી તે જરાબર છે પણ તેની પાખડીઓને ચુટવી તેથી વનસ્પતિકાય દુભાય છે અને તેથી મનમા એકેન્દ્રિય જીવને દુખ થાય છે આટલી બધી કિંવામણા કરવાની પ્રવૃત્તિ શાસ્ત્રમા હશે એવી વિચારણા આવે તેનું શું ?

સમાધાન—પરમારાધ્ય પૂજા પ્રસંગે આ વિચાર આવે છે પણ સમારની સમગ્ર પ્રવૃત્તિમા ઇકાયની હિંસા ડગલે પગલે થયા કરે છે પણ તે સંબંધી મહાનુભાવ ' દેશભર વિચાર કેમ આવતો નથી ! ! ! એકેન્દ્રિયની કિંવામણા, કદ થઈના અને હિંસાથી હૃદય ક્ષોભ પામે તેને જરૂર મર્વાનિગતી અગીકાર કરવી જોઈએ વિ પ્રભુ ચરણે ચડેલ એકેન્દ્રિયો પોતાના એકેન્દ્રિયભવની સાર્થકતા તે પૂજા પ્રસંગે આપણી દ્વારાએ કરી શકે છે પણ સ્વરૂપહિમાના બહાના તળે પરમારાધ્ય પૂજા ત્યાગ કરવી તે અનુચિત છે એ પૂજાપ્રસંગની હિંસા તે વાસ્તવિક હિંસા નથી

પ્રશ્ન ૬૫—અસારપ્રવૃત્તિમા અમશ્નિવાજાને સમ્યક્ત્વ હોય કે અશક્તિવાજાને હોય ?

સમાધાન—ના, કારણ કે સમકિતનો આનંદ કેવલ જ્ઞાનીથી પણ વર્ણવી શકાતો નથી

પ્રશ્ન ૭૨—‘ગજ પાખરખર નવિ વહે,’ એવે શું ?

અમાધાન—અન્ય મતમા ઉત્પન્ન થયેલા વૈશ્યોને કદ મૂળ છોડવાનું કહે તો ત ગેડી શકે નહીં, અને તેને તે પ્રભુ જ કંઈ લાગે તેવી રીતે જૈનકુળમા સસ્કારી થએલા છવોને તે કંઈ લાગતું નથી, અર્થાત્ જૈનકુળના સસ્કાર સાથે જેને શ્રદ્ધા હોય છે તેઓને સાધુપણમા મુરકેલી જણાતી નથી વસ્તુતઃ “ખર” તે જ સમજવા કે જેઓ અન્ય કુળોના અન્ય આચારોથી સસ્કારીત હોય અથવા જૈનકુળમા દુષ્ટ વ્યસનોથી દોરાયેલા હોય

પ્રશ્ન ૭૩—ઉત્સૂત્રભાષક કાળધર્મ પામી કઈ ગતિએ જાય ?

અમાધાન—ઉત્સૂત્રભાષક ઉત્કૃષ્ટ ક્રિયાના જળે નવચેવેયક સુધી જઈ શકે છે જો કે મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ કરી તેથી તેનું કુળ તેને આગળના ભવોમા ઘણું જ લોગવવું પડશે, અને ધર્મની પ્રાપ્તિ પણ દુર્લભ થશે, પણ દ્રવ્યક્રિયાના પ્રણલપ્રભાવે તત્કાલતો ઉચ્ચ ગતિનો સંભવ છે ઉત્સૂત્રભાષી જમાલી પણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળો વૈમાનીક દેવ થયેલ છે

પ્રશ્ન ૭૪—જઘન્યથી ધર્મની આરાધના કરનાર છવો! આઠ ભવમા મોજે જાય છે, તેની ગણતરી શી રીતે કરવી ?

સમાધાન—દીક્ષા લીધા પછી વળતોવળત પરિણામ શકે ઉત્તર થાય, તો પણ જ્યાં સુધી દ્રવ્ય દીક્ષા છોડી ન હોય ત્યાં

મુખી તે ભવ ગણત્રીમા ગણાય છે પરંતુ આત્મકત્યાણનો ચારિત્ર સિવાય બીજો કોઈ પણ માર્ગ નથી અને તેથી જ જિનેશ્વર ભગવાને મુમુક્ષુ જીવોને ચારિત્ર આદરવા માટે સૂચવ્યું છે જેથી તે સર્વદા આદરૂ જોવી શુદ્ધિ હરહ મેશ રહેવી જ ભોક્ષ્યે

પ્રશ્ન ૭૫—પ્રથમ છઠ્ઠા ગુણકાણાને લાયક " સર્વ વિરતિ "ના ઉપદેશ કેમ અપાય છે ?

સમ્બંધાન—આ જીવ અનાદિકાવનો છે, અને અનત કાલથી જોવી ભાવલક્ષ્મી જોવાઈ ગઈ છે અને તે કોઈ ભવમા મેળવવા ઉદ્યમવત થયો હોય, તેમ જ યોગા ઉદ્યમદ્વારા તે ભાવ લક્ષ્મી મળી જવાની હોય ત્યાં માર્ગાનુમારીપણ, સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિનો ક્રમ સાચવે તો મહા અનર્થ થાય, તેથી તે જીવ હિત પરિણામવાળો થઈને તેમા જ (માર્ગા નુસારીપણાદિમા) સ્થીર થાય, જેથી શાસ્ત્રકારોએ મર્-ર્વિગતિનો ઉપદેશ પ્રથમ આપવાનો કહેલ છે તેથી જો પૂર્વભવનો મસ્કારી હશે તો તે તુરત જ ઉચ્ચ પરિણામવાળો થઈ મર્વવિગતિમા આવી જશે—અર્થાત્—શ્રાવકપણ અગીકાર કરે તો પણ વિરતિ સમજાવવી પડે, અને તે વખતે સર્વવિરતિ પણ સમજાવવી પડે જ્યારે તે શ્રોતાની શક્તિનો અભાવ જણાય તે વખતે વિરતિનો દેશભાગ (શ્રાવકપણ) જણાવાય છે

પ્રશ્ન ૭૬—દેવશુકની કિંમત નથી તેવાજોને દીક્ષા અપાય ?

મમાધાન—હા, પિતૃત્વભાવને ન સમજે છતાં પિતા કહેવરાવાય છે તેવી રીતે સર્વવિરતિ દેવામા કશો વાધો નથી,

પ્રશ્ન ૮૪—નોઆગમ એટલે શું ?

સમાધાન—“ આગમ ” એટલે જ્ઞાન, અને “ નો ” શબ્દથી જ્ઞાનના બે લેહ પડે છે “ ક્રિયામિશ્રજ્ઞાન અને ક્રિયા-શૂન્યજ્ઞાન ” અને તે જ્ઞાન દ્રવ્ય અને ભાવ એ બંને નિષેધમા વહેચાઈ જાય છે ભાવનિષેધ નોઆગમ લેવું હોય તો ક્રિયામિશ્રજ્ઞાન લેવાથી નો (શબ્દનો) મિશ્ર અર્થ લેવો અને દ્રવ્યનિષેધ નોઆગમ લેવું હોય તો નો શબ્દનો અર્થ શૂન્ય લેવું એટલે ક્રિયાશૂન્ય જ્ઞાન

પ્રશ્ન ૮૫—સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર આદિ મળી ગયા તો પછી તપ માટે કામી મહેનત શા શા રૂ ?

સમાધાન—ક્ષાયકભાવ આવ્યા વગર તીર્થંકરો પણ તપનું સેવન છોડતા નથી એટલું જ નહિ પણ ક્ષાયકભાવના દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર પામ્યા છતાં સિદ્ધપદ પામતી વખતે શુકલધ્યાનના ત્રીજા ચોથા પાયારૂપ તપસ્યા હોય અને તે સિવાય સિદ્ધપદ પણ પ્રાપ્ત થતું જ નથી

પ્રશ્ન ૮૬—ક્ષાયકધરના દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર થઈ ગયા પછી તપસ્યા માનવાની શું આવશ્યકતા છે ?

સમાધાન—હા, તપસ્યાની પૂરેપૂરી જરૂર છે એક ઠેવની ઠેવલજ્ઞાન પછી અતરમુહૂર્તે મોહો જાય, અને બીજા ઠેવલી લાખો પૂર્વમુખી સવવિરતિનું પાલન કરતા છતાં મોહ ન પામે, પણ શુકલધ્યાનના ત્રીજા ચોથા પાયારૂપ તપસ્યા આદરે ત્યારે મોહો જાય છે અર્થાત્ તપ સેવન વગર સર્વથા કર્મનો નાશ થતો નથી

પ્રશ્ન ૮૭—સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રમા તપસ્યાને ઉચ્ચ સ્થાન કેમ અપાય છે ?

સમાધાન—સમ્યગ્દર્શન એ દરિદ્રના મનોરથ છે સમ્યગ્ જ્ઞાન એ ગોખલાનો દીપક છે અને સમ્યગ્ચારિત્ર એ આવતા નવા કર્મોને રોકનાર છે તેથી કમાઈ જેવું છે, પણ અનાદિ કાલના ક્રીમ્યકર્મથી કર્મના ઢગને સાફ કરવાનું કાર્ય વસ્તુતઃ તો તપસ્યા જ કહે છે

પ્રશ્ન ૮૮—જૈન શાસનમા શત્રુ તરીકે કોણ છે ?

મમાધાન—જૈન શાસનમા કર્મ સિવાય અન્યને શત્રુ ગણ્યો જ નથી

પ્રશ્ન ૮૯—કમ્મહતાણ, અરિકમ્મહતાણ, વમ્મારિહતાણ, એ ત્રણ પદમાંથી કોઈ પણ પદ કેમ ન મૂકયું ? અને કેવલ અરિહતાણ એ પદ શા માટે ?

મમાધાન—નિરૂક્તિની અપેક્ષાએ કોઈપણ કર્મને મિત્ર તરીકે ગણ્યું જ નથી, તેથી “કર્મ” અને “અરિ” એ પદ લખવાની જરૂર નથી જૈનમમાએ કર્મને શત્રુ તરીકે માનવું જોઈએ તેથી “નમો અરિહતાણ” કહ્યું છે

(૨) યુત્પત્તિની અપેક્ષાએ તો આઠ પ્રતિહાર્યરૂપ પૂત્રને જેઓ લાયક થાય છે, તેઓ જ અરિહત કહેવાય છે અને તેથી જ “સિદ્ધ” ભગવત અને સામાન્ય કેવલીઓ અરિહતપદમા નહિ આવતા જુદા પદમા જ રહે છે

પ્રશ્ન ૬૦—જ્ઞાનપૂજનમાં આવેલ દ્રવ્ય દુનિયાદારીના શિક્ષણ માટે વાપરી શકાય ?

મમાધાન—ના, કઢીપણ વપરાય જ નહિ ! કારણ એ જ કે—તે દ્રવ્ય તો ફક્ત સમ્યક્ચુતની વૃદ્ધિના જ હેતુભૂત છે વ્યવહારીક જ્ઞાન એ મસારાની જ પુષ્ટિનું કારણ હોવાથી તેવા ઉત્તમ દ્રવ્યનો દુનિયાદારીના શિક્ષણ માટે વાપરનાર અને વપરાવનાર બંને પણ તે જ્ઞાનદ્રવ્યના ભક્ષક બને છે ! જ્ઞાનદ્રવ્ય " બક્ષિન, ઉપેક્ષિન, પ્રજ્ઞાપરાધે વિશ્વાસ્યો, વિશ્વસતો ઉવેષ્યો અને છત્રી શક્તિએ મારસ ભાળ ન કીધી " એ પ્રમાણે અતિચારમાં જણાવેલી પાંચે ભાગતાને મન વચન અને કાયાધર્મી, તથા કર્મ કરાવણું અને અનુભોદવું તે વડે કરીને જેમ દેવદ્રવ્યના મરમણમાં તેમ આ જ્ઞાનદ્રવ્યના મગ્ધ છુમાં ઉપયોગ નહીં રાખનારનું સમ્યક્ત્વ મલીન થાય છે આમ છતાં પણ સ્વેચ્છાએ તેનો દુરુપયોગ કરનારાઓ સમ્યક્ત્વથી જાદ થાય છે !

પ્રશ્ન ૬૧—જૈનશામનમાં જ્ઞાનની વ્યાખ્યા કયા પ્રમાણે છે ?

મમાધાન—એકાન્તે ભોક્ષના જ હેતુભૂત એવું છનાજીવાદ તત્ત્વોનું શુદ્ધ જ્ઞાન તેનું નામ જ જ્ઞાન છે, એ મિવાયનું બધું એ અજ્ઞાન જ છે ?

પ્રશ્ન ૬૨—સાચુ ચારિત્ર (મયમ) આવે કયારે ?

મમાધાન—અનતીવાર અને તે પણ ફક્ત જુદા (દ્રવ્ય) ચારિત્રસેવનના પરિણામે જ આત્માને એક સાચુ ચારિત્ર પ્રાપ્ત થાય છે અને એનું નામ જ ભાવચારિત્ર કહેવાય છે

આત્માને ભાવચારિત્ર પ્રાપ્ત થયા પછી તો તેને વધારે વળન તેવવાનું રહેતું જ નથી એટલે કે તેણે ચારિત્ર તો ફક્ત આઠ જ વળન આનંદવાને પરિણામે આત્મા અવશ્યમેવ મુક્તિ મેળવે છે હજારો વખત જુદા અને “ વાકા ચુકા ” એવા પણ હીટા કનનારો બાળક અંતે જેમ સાચા એકકામા પ્રવેશ કરે છે, તેમ જ દ્રવ્યથી પણ ચારિત્ર પાળનારો મનુષ્ય અંતે (તેના સાર રૂપ એવા) ભાવચારિત્રમા પ્રવેશ કરવાને ભાગ્યશાળી બને છે । આટલા મારે તો બલે મન્દહાસમાત્રથી પણ ચારિત્ર પ્રત્યે માધ્યાગ્યજ મદ્દસાન થયેલ એવા આત્માને પણ મયમના આરાધકોએ યથાપ્રવૃત્તિએ પણ મયમમા જોડવા એ જ મુત્ય અને આદર્શ માર્ગ છે

પ્રશ્ન ૯૩—શ્રી મહેદેવા માતા એક પણ દ્રવ્યચારિત્ર પ્રાપ્ત કયા વિના ફક્ત એકેન્દ્રિયપણામાથી જ આવી મીઠા મોક્ષ પામ્યા તો તેમને દ્રવ્યચારિત્ર વિના પણ ભાવચારિત્ર કેમ પ્રાપ્ત થયું ?

મમાધ્યાન—આ બનાવને શ્રી પચવસ્તુના રચયિતા ભગવાન શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ આશ્ચર્યરૂપે જ પ્રતિપાદન કરે છે; સાથે તમા પણ એવો નિયમ કરે છે કે અનંતા દ્રવ્યલિંગ કનનારનેજ ભાવલિંગ પ્રાપ્ત થાય છે

પ્રશ્ન ૯૪—ધર્મના પ્રરૂપકો (સ્થાપકો અમર પ્રવર્તકો) તો પુરૂષો જ હોઈ શકે એવું તમો કહો છો જ નહીં શ્રી મન્નીનાથસ્વામીએ સીપણે પણ ધર્મ કે- ? એટલું જ નહિ પણ તીર્થની સ્થાપના કરી દેતું કે- ?

સમાધાન—મરદેવા માતાની માફક તેને પણ આશ્ચર્યમાં જ મહેલ છે, આથી એ સ્પષ્ટ છે કે મૂળ નિયમને તે આશ્ચર્ય જરા પણ બાધક થતા નથી.

પ્રશ્ન ૬૫—“ ચારિત્ર એ મહેલ છે ને જ્ઞાન તે ધ્વજ છે ” એ કેવી રીતે ?

સમાધાન—આત્મા પોતે જુદા એવા દ્રવ્યચારિત્ર સેવતો સેવતો પણ જ્યારે ભાવચારિત્રને સ્પર્શે છે ત્યારે તેણે મોક્ષ મહેલનો પાયો નાખ્યો છે એમ સમજવું તે પછી જ્યારે ક્ષપકશ્રેણી માફી મોહનીયકર્મનો સર્વથા દાય કરે ત્યારે જે અવસ્થા તે સંપૂર્ણ અવસ્થા હોવાથી ત્યાં મોક્ષમહેલની સંપૂર્ણતા થઈ મનાય છે (એટલે ઉચ્ચતમ ચારિત્રરૂપ પ્રાસાદ પૂર્ણ થાય છે) ત્યાર બાદ અતર્મુદ્ધર્તમાં જ કેવલજ્ઞાન પ્રગટ થતું હોવાથી તે સર્વશ્રેષ્ઠ જ્ઞાનરૂપી સંપૂર્ણ સુખોન્નિત ધ્વજ તે મહેલ ઉપર ફરકે છે

પ્રશ્ન ૬૬—ત્રિપાદિન ચ યદ્ જ્ઞાન, જ્ઞાનહીના ચ યા ત્રિપા । બનયોરતર દષ્ટ, માનુષ્યોત્તરયોરિચ ॥

આ શ્લોકનો ભાવાર્થ શું ?

સમાધાન—શ્લોકનો ભાવાર્થ સમજો । । । દરેક વસ્તુ એને દરેક આત્માએ જે વસ્તુસ્થિતિએ સમજે તેા અત્યારે શાસનમાં વિના કાગળે અને અપૂર્ણ ગેરસમજને આધીન બની, તદ્દન ઉપર દોરવાઈ જઈ વિશ્વવલ્લ વોર વિલુએ પ્રતિપાદન કરેલી વસ્તુની ચેતકેન પ્રકારેણ નિદા કરી આત્માને બારે

કરનારા કેટલાએ મુઘાત્માઓના મિથ્યા પ્રતાપે આપોઆપ શમી જાય વસ્તુત તેનો ભાવ એ કે “ક્રિયા વિનાનું જે જ્ઞાન અને જ્ઞાન વિનાની જે ક્રિયા” એ બન્ને બાબતમા એટલું તો દરપણું ને ફરક છે કે જેમ સૂર્ય અને ખદોતમા ।।।

એટલે સૂર્ય અને ખદોતના પ્રકાશમા આકાશ અને પાતાલ જેટલું અંતર છે તેમ જ “ક્રિયા વિનાનું જ્ઞાન અને જ્ઞાન વિનાની ક્રિયા, એ બન્ને વાતોમા પણ ગંભીર ભેદભરેલું અંતર છે આ સ્લોકમા ક્રિયા વિનાનું જે જ્ઞાન સૂર્યસમાન ગણાવીને અને જ્ઞાનવિનાની ક્રિયા ખદોત સમાન ગણાવેલી દેખીને શામનમા ક્રિયા શૂન્યપણે ફક્ત જ્ઞાનની જ કિમત છે એવી વાતો કરનારા જ્યારે પોતાની માન્યતામા જ દૃઢ બની, અરે અન્યને પણ ક્રિયાવિહોણા બનાવી પોતાનો પક્ષ મજબુત કરવા, જનતાની મનુષ્ય આવા કલ્પિત ભાવાર્થોનું શનું સ્વીકારી યથેચ્છ પ્રવૃત્તિઓદ્વારા ક્રિયાઓની જડ કાઢવા મથે છે, અને ત્યારે ફક્ત મોક્ષમાર્ગના ધ્યેયાનુસાર જ છતાં જ્ઞાન રહિતપણે ક્રિયા કરવાવાળા “જ્ઞાનવિનાની ક્રિયાએ ખદોત સમાન છે” એ ભાવાર્થથી બહુ બહુ બકબાક છે બહેમાય । આમ થવાનું કારણ એ જ છે કે વાસ્તવિક રીતે બન્ને પક્ષ તે સ્લોકના મયાર્થ ભાવાર્થને પામ્યા જ નથી, તેની તે વિટબણા છે । અહિંઆ ક્રિયા વિનાનું પણ સૂર્યસમાન જ્ઞાન એને કહ્યું કે જે આત્માઓની પૂર્વભવની શુભ આરાધનાને યોગે ઉતરી આવેલી (સાપડેલી) ઉત્તમ સસ્કારિતાના પ્રતાપે, અકસ્માત્ સયોગે જાગેલી ભાવનાથી “સૂર્યસમાન એવું જે કેવલજ્ઞાન” તેને પામેલા ગૃહિણિગવાળા ભરતાદિક અને

અ યવિગનાગા વ કલચીરી આદિકનું દ્વ્યચારિત્રરહિત છતા
 પણ પ્રાપ્ત થયેયુ (સર્વજ્ઞપણું) કેવલજ્ઞાન તે જ્ઞાન । નહિ કે
 શુકપાઠ । એટલે કે તેવા પુરુષપુરુષોના પ્રકર્ષપુરુષના યોગે
 પરમ પ્રકાશપણે ક્રિયા વિના પણ અકસ્માત્ પ્રગટ થયેલું જે
 કેવલજ્ઞાન તે સૂર્યસમાન છે । વગી જ્ઞાન વિનાની જે ક્રિયા તે
 પતંગિયા જેવી કદી છે તેમા પણ એ ભાવાર્થ છે કે-જેઓ
 મોક્ષના ધ્યેય વિનાના કર્મક્ષયાદિના ઉદ્દેશ વિનાના જીવા
 જીવાદિના જ્ઞાન વિનાના, મોક્ષમાર્ગ તરીકે જણાવેલી સવર
 અને નિર્જ્ઞાના આશયથી વિપરીતભાવે ક્રિયાઓને પણ
 કરનાવાળા એટલે પોંદ્ગલિક ફળની અપેક્ષાવાળી શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ
 જે ક્રિયા “ એટલે તેવા ઉવટા જ્ઞાનવાળી ક્રિયા ” તે પતંગિયા
 (ખંધોત) સમાન ગણેલી છે, હવે એથી સ્પષ્ટ થયું કે પુરુષહીન
 આત્માઓના શુભપાઠરૂપી જ્ઞાન કરતા તેા પૂર્વના પ્રબલ પુરુષના
 પ્રભાવે અકસ્માત મળેલું જે જ્ઞાન તે ક્રિયાશૂન્ય હોવા છતા પણ
 સૂર્યસમાન છે વગી અહિ પણ પૂર્વપુરુષના સ યોગે મળેલી સામગ્રી
 થી મોક્ષના ૪ ધ્યેયવાળી ક્રિયાઓ તે જ્ઞાની પુરુષોએ દર્શાવેલી
 હોવાથી એને ગીતાર્થની નિશ્ચયી અજ્ઞાનપણે પણ મોક્ષના ૪
 ધ્યેયથી આદરનારા આત્માઓની ક્રિયા તે સૂર્યસમાન, અને
 ઉપર જણાવેલ મોક્ષના ધ્યેયથી આદરનારા આત્માઓની ક્રિયા
 તે સૂર્યસમાન અને ઉપર જણાવેલ મોક્ષના ધ્યેયથી શૂન્ય
 ક્રિયાઓ તે પતંગિયા સમાન છે એકલવિહારી અગીતાર્થની
 ક્રિયા પણ ખંધોતવત્ અટપ પ્રકાશવાળી છે અહિ આ
 બીજી બીના પણ સ્પષ્ટ થાય છે જ્ઞાન એ સર્વ આરાધક અને
 ક્રિયા એ દેશઆરાધક જે કહેવાય છે તેમા કયું જ્ઞાન અને
 કયું ક્રિયા તે ઉપરની બાબતથી સહેજે સમજાશે । આથી જે

જે અજ્ઞાનીઓ—સમ્યક્દર્શિ, ગુરુમુક્ત અને જીવાદિના સામાન્ય જ્ઞાનને ધરાવનારા બન્યાતમાઓની ક્રિયાઓને ચેન કેન પ્રકારેણ વગોવી રહેવા છે, તે પ્રભુશાસનના મર્મને બોલપ્રુલ સમજ્યા નથી એ પણ અત્રે સ્હેજે સમજાયો ! ! !

પ્રશ્ન ૬૭—શાસનમા પરમ મગવરૂપ પદાર્થ કયા કયા ?

મમાધાન—સમ્યક્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ છે, આ સિવાય ઉત્કૃષ્ટ મગલ કોઈ જ નથી

પ્રશ્ન ૬૮—પરમાણુ કેને કહેવા ?

સમાધાન—તત્ત્વાર્થમૂત્રના કર્તા શ્રી ઉમાસ્વામિ મહા રાજ શ્રી પ્રશમરતિમા દ્વરમાવે છે કે ‘ પરમાણુરપદેશ ’ એટલે કે જેના બે વિભાગ ન પડી શકે તે પરમાણુ

પ્રશ્ન ૬૯—મિથ્યાત્વથી ગાઢ વાસિત થયેલાને શાસ્ત્રથી કેમ નુકશાન થાય છે ?

સમાધાન—નાકકટ્ટાને આરિમો અને વાદરાને જેમ દર્પણ, તેમ તેને પણ શાસ્ત્ર જાતલાવના ફાયદો તો ન જ કરે પણ ઉવટો તે નાકકટ્ટા અને વાદરાની માફક શાસ્ત્રને જ નુકશાન કરે છે

પ્રશ્ન ૧૦૦—દીક્ષાનો ંયુત્પત્તિ અર્થ તો જ્ઞાન, નિયમ, મુકન વગેરે છે પણ નિરૂક્તિ અર્થ શો ?

મમાધાન—‘ ધ્યેયોદાનાદશિગ્ધવળાચ સતા મતેદ્દ વીક્ષેતિ ’ ભાવાર્થ—શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ પોડશકમા જણાવે છે

આત્માને પ્રથમ સ્પર્શતી હોય અગર આવી જતી હોય તો તેણે તે ક્રમ સાચવવા માટે દેશવિરતિ આદિ લેવા રોકવાનું છે જ નહિ કારણ એ જ કે પૂર્વની મહાન્ શુભ ક્રમાણીના યોગે આત્માને તુરત જ ચારિત્ર મળે છે મોક્ષ પામેલા આત્માઓને અસખ્યાતમો લાગ માગાનુમાગીને તો શુ પણ દેશવિગતિને પણ સ્પર્શેલો જ નથી.

પ્રશ્ન ૧૦૬—તીર્થ કરો, ગણધરો અને અવધિજાનીઓ દેશવિરતિ લીધા સિવાય ચારિત્ર લે છે ખરા ?

મમાધાન—તે મહાપુરુષો દેશવિરતિ પામ્યા (લીધા) વિના જ ચારિત્ર લે છે, વગી બીજા પણ કેઈ આત્માઓ સમ્યક્ત્વની સાથે જ ચારિત્ર પામે છે અને તેટલા જ માટે તે શાસ્ત્રકાર મહારાજાઓએ “જુગત્વ પુણ્ય ચ સમ્મત્ત” એમ કહેતા ચારિત્ર અને મમ્યક્ત્વનો સહભાવ પણ છે, એમ સ્પષ્ટ દર્શાવ્યું છે અવધિજ્ઞાનવાળા આત્માઓ નવેમરથી કદિ પણ દેશવિરતિ લેવાના હોય જ નહિ તેથી (એ વાતથી) પણ એ નિયત છે કે શ્રી તીર્થ કંઠ મહારાજાથી માડી અવધિજ્ઞાનવાળા ડોઝ પણ મહાત્માઓ ચારિત્ર અગીકાં કરે તો દેશવિગતિ લીધા વિના જ સર્વવિરતિ લે છે.

પ્રશ્ન ૧૦૭—ઉત્કૃષ્ટ ગુણી એવા અરિહ તાદિક આરાધ્યન આરાધન-ગુણીદા એ બને કે ગુણોદારાએ ?

મમાધાન—જેમ શિક્ષકથી શિક્ષણ કદીએ જુદું રહે

શકતુ જ નથી, તેમ દર્શનાદિ જે ગુણો તે ગુણરૂપ એવા અરિહતાદિકને છોડીને બુદ્ધા રહી શકતા જ નથી.

એવા કરનારાઓ જેમ શિક્ષકોની સેવા શિક્ષણને માટે જ કરે છે, તેમ સમ્યક્દર્શનાદિકની ઉત્પત્તિ, મિથિતિ અને વૃદ્ધિની પરાકાષ્ઠાની પ્રાપ્તિ માટે જ અરિહતાદિક ગુણોની પૂજા, સેવા, બહુમાન ઇત્યાદિ કરાય છે અને તે રૂપ આત્મશિક્ષણ પણ તે ભગવન્તોમા ગુણપણે રહેવા દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ દ્વારા જ પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્રશ્ન ૧૦૮—ગુણ એ તો આત્મીય વિષય છે, એટલે કે ચૈતન્યવત્ છે, છતાં પણ જડ એવા અશોકવૃક્ષ, ચામર સિંહાસનાદિને અરિહત ભગવાનના આઠ ગુણોમા કેમ ગણ્યા ?

અમાધ્યાન—પ્રથમ તો તીર્થંકર મહારાજાઓ જ અરિહત પદ તરીકે ગણાય છે એ ખ્યાલમા રાખો ! અને તે તીર્થંકરમહારાજાને પણ જેમ ધાતિકર્મનો ક્ષય થાય પછી જ દેવતાઓ અશોકવૃક્ષાદિ આઠ ગુણો પ્રગટ કરે છે તેમ ચારે ધાતિકર્મનો ક્ષય થયા પછી જ અપાય અપગમાદિ ચાત્ર ગુણો પ્રગટ થાય છે કર્મના ક્ષયે ઉત્પન્ન થયેલા અપયાપગમાદિ ચાત્ર છે તે જેમ ગુણો કહેવાય અને તે પરમ પ્રભુને કેવલ જ્ઞાન થવા પછી નિર્વાણ સુધી માથે જ રહે છે તેમ અશોક વૃક્ષાદિ પ્રાતિહાર્યો પણ કેવલજ્ઞાન પછી જ ઉત્પન્ન થયેલા અને નિર્વાણ સુધી સતત માથે જ રહેતા હોવાથી એને પણ અરિહતભગવાનના ગુણો જ મનાય છે અર્થાત્ અશોકાદિ પ્રતિહાર્ય-લક્ષ્મી દેખીને ઠેઠક જીવો સમ્યક્ત્વાદિ પામે છે.

પ્રશ્ન ૧૦૬—પ્રભુને નમસ્કાર માટે “કમ્મહતાણ, અરિ
કમ્મહતાણ અને કમ્મારિહતાણ એ ત્રણમાથી એક પદ ન
મૂકયું અને ફક્ત “અરિહતાણ” એ પદ કેમ મૂકયું ?

મમાધાન—કારણ એ જ છે કે જૈનશાસનમા કર્મ
ત્રિવાય અન્ય કોઇને પણ શત્રુ માન્યો જ નથી !!!
અરિ’ તરીકેનો વ્યવહાર સીધો કર્મને આશ્રીને જ ગણ્યો
છે એટલે કે કર્મ એ જ શત્રુ અને શત્રુએ જ કર્મ હોવાથી
કમ્મ, અરિ અને કમ્મ, અને કમ્મ અને અરિ સાથે રાખ્યા
નથી કર્મશત્રુને હણનાર તે અરિહત કહેવાય છે આ અર્થ
પણ નિરૂક્તિ અર્થની અપેક્ષાએ જ છે, વ્યુત્પત્તિ અર્થની
અપેક્ષાએ તો આઠપ્રાતિહાર્યરૂપ લક્ષ્મી અને તે રૂપ પૂજાને
જેઓ લાયક બન્યા છે તેઓજ અરિહત કહેવાય છે

અરિહત ત્રિવાયના સિદ્ધભગવન્તો અને હરેક સામાયિક
કેવલીઓ પણ સકલ કર્મગહિત કે પ્રાપ્તિ કર્મરહિતજ હોવા
છતા પણ સિદ્ધચક્રાભા અરિહત ભગવાન એ પ્રથમપદ
તેમ જ મુખ્ય આરાધ્યપણે પણ તેથી જ ગણાયેલા છે

પ્રશ્ન ૧૧૦—ઉપદેશની અમર ન થાય તેમા ઉપદેશકોની
કચારા ખરી કે નહિ ?

મમાધાન—ના, બીલકુલ નહિ ? જો એમ માનીએ તો
ભગવાન મહાવીરની પ્રથમ દેશના ખાલી ગર્ભ તેને માટે તમે
શું કહેવા માગો છો ? ભાગ્યવાનોને ઉપદેશની અસર થવામ
તો યોનાઓના અમુક ગુણો જ મુખ્યતાએ કારણભૂત છે

(જો કે તેમા ઉપદેશકના પશુ શુભો તો કારણભૂત હોય છે)
અને તેથી શ્રોતાઓ સન્માર્ગે ન આવે તો તેમા ઉપદેશકની
ખામી કહેવાય નહિ

પ્રશ્ન ૧૧૧—નવકારમંત્રમા દર્શનાદિ ચાર પદ
કેમ નથી ?

સમાધાન—સમ્યક્દર્શનાદિપદો શુભરૂપ છે એ મમ્યગ્
શુભો પૂજ્યોની પૂજ્યતામા હેતુરૂપ છે એટલે કે પૂજકોની
પૂજના સાધ્યભિન્નરૂપ છે આથી અરિહંતાદિ પાત્ર શુભોના
નમસ્કારથી મમ્યગ્દર્શનાદિ શુભોને તો નમસ્કાર
સ્વતંત્ર થયેલો જ છે કારણ કે શુભ અને શુભી અલેખરૂપ
જ છે વગી અરિહંતાદિક જે શુભી એવા પાત્રે પદો તે પર
સ્પર્શ ભિન્નરૂપે અને સ્વનત્રપણે પણ આરાધના યોગ્ય છે
પણ સમ્યક્દર્શનાદિ જે શુભરૂપ ચારપદો તે પરસ્પર ભિન્નપણે
અને સ્વનત્ર આરાધ્યે ગણેલા જ નથી, તેથી પણ અરિહંતા
દિકની માફક તે પદોને નવકારમા ન ગણ્યા હોય એ પણ
બનવા યોગ્ય ॥

પ્રશ્ન ૧૧૨—ગી સિદ્ધાચલ ઉપર કાર્તિક સુદ ૧૫
પહેલા શ્રાવકાદિથી ચઢી શકાય કે નહિ ?

સમાધાન—તીર્થયાત્રા ઘણા આડબરથી જ થવી જોઈએ
શક્તિમંત્ર કૃષ્ણમહારાજ અને કુમાળપાળના તીર્થયાત્રા
માના મહાન્ આડબરોના દેવવદન અને નિયમોના આધારે તેવા
આડબરો ચોમાસામા ન કરી શકાય તેથી તથા ચોમાસામા
પર્વતમા શુવેત્પત્તિ પણ વિશેષ હોવાથી ઉપર ન ચઢી શકાય

તીર્થ કર બગવાનેાનું સમવસરણુ પણુ બોભાસામા મુખ્યતાએ થતુ નથી

પ્રશ્ન ૧૧૩—વિદ્વાન્ બ્યાખ્યાનકારોના વિવેક (સમ્યક્ત્વ) ટકે ક્યારે ?

સમાધાન—આગમરૂપ આરિસાનુ અવલોકન કરીને શાસ્ત્રની પ્રરૂપણા કરે ત્યારે, અને અનુપયોગ કે અણુસમજથી થયેલી પ્રરૂપણા શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ માલમ પડે તો તે ફેરવવામા એક ક્ષણુ પણુ વિલગ કરે નહિ ત્યારે.

પ્રશ્ન ૧૧૪—મૂર્તિ એવા શરીરના રોગાદિક વિકારો જાણી શકતા નથી તો પછી અમૂર્તિ એવા અધર્મરૂપ વિકારો કેવી રીતે જાણી કે જોઈ શકાય ?

સમાધાન—શારીરિક પરીક્ષામા પાસ થયેલ ડોક્ટરો પોતાના અવ્યસ્તઅન્યાદિના આધારે દરદીના દરદ અને વિકારો જાણી શકે છે તેવી રીતે સર્વશક્તિયત વચ્ચેના જાણનાર મહાપુરુષો અમૂર્તિ એવા આત્માની સ્વભાવ, વિભાવદશા, આત્મવિકાર તે આત્માને કર્મજન્યરોગ વગેરે બધુ- સર્વજ્ઞ શાસ્ત્રોના આધારે પારખી શકે છે

પ્રશ્ન ૧૧૫—અધભક્ત કોણુ કહેવાય ?

સમાધાન—જેમ કૃષ્ણને માનનારા કૃષ્ણની મૂર્તિઓને નમે અને નાટકમા તથા રામ-લીલામા આવેલ કૃષ્ણને પણુ નમે તે- દારણુકે તેઓ મૂર્તિ અને નાટકીયામા ભેદ સમજતા નથી તેવી રીતે જેઓ હેતુ યુક્તિ અને સ્વરૂપને ન સમજે અને હેતુ

આદર્શમિત્ર યતા પદાર્થથી વિરુદ્ધ પદાર્થને' કદાચૃદ્ધી માને
તે અધભક્ત ગણાય

પ્રશ્ન ૧૧૬—સાચા ભક્તની જોખખાણુ રી ?

અમાધાન—આગમ અનુસાર ગુણી અને ગુણને પીછાળી
કેવલ ગુણાનુરાગી બન્યો હોય, બદ્ધે તદનુસાર વર્તેન કરવા
અત કરણથી આહતો હોય જેમ કે મહારાજ શ્રેણીક

પ્રશ્ન ૧૧૭—શરીર એ એન્જન અને આત્મા એ દ્રાઘ
વર છે તે રીતે ?

અમાધાન—એન્જનમા કોલસા નાખેલા હોય છતા
દાર્ધવર વગર એન્જન ગતિ કરી શકતુ નથી તેવી રીતે
શરીરરૂપી એન્જનમા આહારરૂપ કોલસા ભરેલા હોય પણ ગતિ
કરાવનાર દાર્ધવરરૂપ જીવની પ્રેરણા વગર તે શરીર એક કદમ
પણ ગતિ કરી શકતુ નથી જેમ એન્જનની સઘળી વ્યવસ્થા
દાર્ધવરને આધીન છે તેવી જ રીતે શરીરની સર્વ વ્યવસ્થા
આત્માને આધીન છે ,

પ્રશ્ન ૧૧૮—શાસના બોધપાઠોને માને પણ એકાદ
શ્લોક અગર પદ ન માને તો તેનુ સમ્યગ્દર્શન રહે ?

સમાધાન—ના, કારણકે પ્રજુશાસનમા વ્હાય આચાર્ય,
ઉપાધ્યાય કે સાધુ હોય તે બધાએ પચાગી પુરસ્સર જ વચન
બોલવું અને માનવું રહે છે અને તેમને આગમવચન વાચવા
વિચારવા અને વ્યાખ્યાનદ્વારાએ પ્રકાશવા માટે વ્યાકરણાદિ
સાથે જૈન પરિભાષાનુ પણ જ્ઞાન મેળવી આગમનુ સાચુ જ્ઞાન

ધારણુ જોઈએ ? ? ? નહિ તો મહેજમા અનર્થ થઈ જવાનો સભવ હોવાથી ઉત્તરોત્તર ઉત્સૂત્રકથક અગર ઉત્સૂત્રભાષકપણ પ્રાપ્ત કરી મનુષ્યભવ હારી જવાય.

પ્રશ્ન ૧૧૯—જ્ઞાન ભાડે મળી શકે છે પણ ક્રિયા ભાડે મળતી નથી એટલે શું ?

સમાધાન—શાસ્ત્રોમા ગીતાર્થ અને ગીતાર્થની નિશ્ચવાળા અગીનાર્થના પણ સચમોને સચમ તરીકે જ કથન કરેલા છે અર્થાત્ જ્ઞાની અને જ્ઞાનીની નિશ્ચાથી પણ ચારિત્રની પાલના થઈ શકે છે એટલે શાસ્ત્રના જ્ઞાન વગર જ્ઞાનીની નિશ્ચાએ પણ ચારિત્ર પાળી શકાય છે પણ અવિરતિ ગ્રંથેલા હોય અને વીતરાગની પણ નિશ્ચા લે તો પણ એ ચારિત્રવાળો ગણાય નહિ.

પ્રશ્ન ૧૨૦—શુ અહિંસાદિક પાત્ર મહાવ્રતો બધા દર્શનકારો માને છે ?

સમાધાન—શ્રી હરિભક્તસૂરીશ્વરજી મહારાજ અષ્ટકથમા " અહિંસા સત્યમસ્તેય " ઇત્યાદિ શ્લોકથી મર્વ દર્શનકારો સામાન્યતઃ અહિંસાદિક પાત્ર મહાવ્રત માને છે એમ જણાવે છે અને તેથી જ ધર્મજિન્દુમા તેને આધારણુ ગુણો કહ્યા છે કોઈ પણ દર્શનકારને તે અહિંસાદિક સબધમા વિરોધ નથી.

પ્રશ્ન ૧૨૧—શુ પાત્ર આશ્રવના ત્યાગમાત્રથી જ સાધુ-પણ કહી શકાય ?

સમાધાન—પાત્ર આશ્રવના ત્યાગમાત્રથી સાધુપણ જેન

દર્શનકાર સ્ત્રીકારતા નથી મહાવ્રતોની સાથે અષ્ટપ્રવચનમાતાનું પાલન, શુભક્રુવવાસ, ઇચ્છાકારાદિ સમાચારીનું પાલન હોય તો જ સાધુપણ ગણાય છે આથી તો કંઈ તિર્યચોને અનશન કરનારા મનુષ્યો જે સર્વ પાપમ્યાનોના પચ્ચક્ષુષાણુ કરે છે, છતાં ત્યાં ચારિત્ર તો મનાતું જ નથી

પ્રશ્ન ૧૭૨—તિર્યચો વધારેમા વધારે વિરતિમા કેટલી હદે પહોંચી શકે અને કયા દેવલોક સુધી જઈ શકે ?

મમાધાન—જાતિમ્ભરણ પામેલા કે જ્ઞાનીઓથી બ્રાહ્મ પામેલા તિર્યચા પાંચ મહાવ્રત અચરવા સુધી વિરતિ પામી જાય છે અને પ્રભુમાર્ગની આરાધના કરીને ઉત્કૃષ્ટથી આઠમા દેવલોક સુધી જઈ શકે છે

પ્રશ્ન ૧૭૩—સમ્યગ્દષ્ટિ શુભકાણ્ઠમા રહેલ અવિ તિ શ્રાવક કાવ કરી ધર્મ પામી કયા જાય ?

મમાધાન—જેની રીતે દેશવિરતિવાળો શ્રાવક ઉત્કૃષ્ટપણે બારમે દેવલોકે જાય તેની રીતે એકલી સમ્યગ્દષ્ટિ ધારણ કરનાર શ્રાવક પણ ઉત્કૃષ્ટથી બારમા દેવલોકે જઈ શકે છે

પ્રશ્ન ૧૭૪—સમ્યગ્દર્શન વગર અભાવ્યો નવ પ્રવેશક સુધી કેમ જઈ શકે છે ?

મમાધાન—દ્રવ્યચારિત્રના પાલનમા આ સમર્થ હજાન્ત છે કારણકે મોક્ષની સાધ્યતાએ લાવ વગરની અને કેવલ પૌદ્ગલિક ઇચ્છાએ કરેલી ચારિત્રક્રિયા પણ આવો સાસારિક ઉચ્ચ લાભ આપે છે આશ્ચર્ય છે કે દ્રવ્યક્રિયાનો પણ કેવો

અચિત્ત્ય પ્રભાવ ! કે એને ધારણ કરનાર આવક ઉત્કૃષ્ટી
બારમા દેવલોકે પણ જઈ શકે છે

પ્રશ્ન ૧૨૫—જેમ ગૃહસ્થો માટે અષ્ટપ્રકારી પૂજાનું
શાસ્ત્રમા વિધાન કર્યું તેવી રીતે સાધુને પણ અષ્ટપ્રકારી પૂજાનું
વિધાન ખરૂં કે નહિ ?

અમાધાન—જેવી રીતે ગૃહસ્થોને માટે દ્રવ્યથી અષ્ટ
પ્રકારની પૂજા કરવાનું શાસ્ત્રમા છે તેવું વિધાન સાધુઓને
માટે કોઈપણ શાસ્ત્રમા નથી સાધુને માટે જે અષ્ટપ્રકારી પૂજા
શ્રી હરિભદ્રસૂરિજીએ પૂજાઅષ્ટકમા કહી છે તે પૂજા તો બોલીશે
કલાક યાવત્કાલ પર્યંત સાધુઓ કરે જ છે તે સંબંધી
વિધાનદર્શક ગાથા “ અહિંસા સત્યમસ્તેય, મૈષ્ટુતપર્જનમ્
ગુરુપૂજા સપોષાન સત્પુષ્પાણિ પ્રચક્ષતે ॥ ૧૯ ॥ ” પર્યંત આશ્રમે
મન વચન કાયાથી છોડી દઈને પર્યંત મહાત્મનું પાલનરૂપ
પાત્ર પૂજા, યથાશક્તિ વિનયવૈયાચર્ય આદિરૂપ છઠ્ઠી ગુરુપૂજા
સાતમી કર્મરૂપી કચરાને ધોઈ નાખવા માટે પ્રગલ્ભ સાધન
ભૂત તપપૂજા, અર્થાત્ ચાર જ્ઞાનવાળા (જે કેવલજ્ઞાન પામવાનું
જેને માટે નિશ્ચિત છે છતાં પણ) શ્રી જિનેશ્વરે પર્યંત
જેતું આલબન લે છે, એવી ઉત્કૃષ્ટી બાર પ્રકારની તપશ્ચર્યાનું
આલબન લેનાર સાધુ સાતમી પૂજામા સમ્યક્પૂજન કરે છે
અને આઠમી સમ્યક્જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવા માટે રાત્રિ દિવસ
ઉદયમ, એ રૂપ અષ્ટપૂજાનું વિધાન સાધુઓ માટે ૮ એ અષ્ટ
પુષ્પીપૂજાને પ્રાપ્ત કરવાના મુદ્દાએ જ શાસ્ત્રકારોએ ગૃહસ્થો
માટે અષ્ટપ્રકારી દ્રવ્યપૂજા ફરમાવેલી છે તે દ્રવ્યપૂજા, દ્રવ્ય
પૂજાના પ્રશ્નોત્તરમા પૂર્વે જણાવી ગયા છીએ

પ્રશ્ન ૧૨૬—સાધુઓ દ્રવ્યપૂજનો ઉપદેશ કરે તો તેમને શું દ્રવ્યપૂજનું અનુમોદન ન થાય ? અને થાય તો તેથી હિંસાનું અનુમોદન શું નહિ લાગે ?

સમાધાન—મુખ્યતાએ તો સાધુઓ સર્વવિરતિનો જ ઉપદેશ કરે છે, પછી ગૃહસ્થ પોતાની તે બાબતમાં અચક્તિ જણાવે ત્યારે દેશવિરતિ એટલે શ્રાવકધર્મ બતાવે, તેમાં પણ આનાકાની કરે ત્યારે સમક્તિ બતાવે, તે વખતે સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિ અને વૃદ્ધિ માટે “ મમ્યગ્દષ્ટિઓએ હમેશા શ્રી જિનેશ્વર મહારાજની દ્રવ્યપૂજા કરવી જ જોઈએ ” એ જે ઉપદેશ કરાય છે તે સર્વવિરતિના (સર્વત્યાગના) મુદ્દાએ જ કરાતો હોવાથી સાધુને તેમાં જરાએ અનુમોદનનો દોષ લાગતો નથી બદલે તે ઉપદેશ તો એકાત નિર્જરાનું કારણ બને છે, જેમ નવી ઉત્તરવાનુ વિધાન સાધુઓને બતલાવાય તેવી રીતે મોક્ષ અને સર્વવિરતિના ધ્યેયથી પૂજાનું કરણ કારણ જે અનુમોદન કરાય તેમાં ઉપદેશક સાધુને તંગીહિંસાનું અનુમોદન છે જ નહિ

પ્રશ્ન ૧૨૭—તીર્થ કરવું બધું વર્તન અનુકરણીય ખરું કે કેમ ?

સમાધાન—તીર્થ કરાએ જે વર્તન કર્મના ઉપયોગી કરેલું હોય તે અનુકરણીય છે જ નહિ પણ અનુકરણીય તે જ વર્તન કે જે કર્મના સુયોપશમ અગર સુયથી થયું હોય

પ્રશ્ન ૧૨૮—જે કેટલાકો કહે છે કે જેટલું તીર્થ કરાએ કહ્યું તેટલું કરવાનું પણ તીર્થ કરાએ કર્યું એ કરવાનું નહિ એ શાસ્ત્ર દષ્ટિએ સાચું છે ?

મમાધાન—જે તીર્થ કરોએ કરવા માટે કહ્યું એ કરવા લાયક છે એ કબુલ છે, પણ તીર્થ કરોએ ક્યું એ કરવા લાયક નહિ એમ કહેનારાઓએ ખરેખર શાસ્ત્રને વાંચ્યા નથી ! બ કે વાંચ્યા હોય તો તેનો ભાવ વાંચ્યા નથી ! કારણ કે આવી રીતે કહેનારાઓને પૃથ્વીએ કે તીર્થ કરોએ મવસ્ત્ર ધર્મ પ્રત્યેવા માટે વસ્ત્ર રાખ્યું તો તમે તે રાખો છો કે કેમ ? તીર્થ કરોએ સપાત્ર ધર્મ પ્રત્યેવા માટે પહેલે પારણે પાત્રમા આહાર કર્યો હતો તો તમે પણ પાત્રમા આહાર કરો છો કે કેમ ? તીર્થ કરો બારે પ્રકારની નપશ્ચર્યામ જે સાધુની ચર્યામા તત્પર રહ્યા તો તમે પણ તેમા તત્પર રહો છો કે કેમ ? પણ એ સાધારણ બોધમાત્રથી ફાવે તેમ બોની નાખનારાઓએ એ તીર્થ કરોએ ક્યું તે ન કરવાનું કહેવા દિશા ફેરવવી જ રહે છે

પ્રશ્ન ૧૨૬—શાસ્ત્રદષ્ટિએ પાપી સાધુ ડોણ કહેવાય ?

મમાધાન—જેમ ડોઈક અણુસમજી પણ લાગેસો રાખનાર મનુષ્ય નાણા લઈને કોહીનુર ખરીદવા વિશ્વાસને યોગ્ય એવા વેપારી મનુષ્ય પાને આવ્યો હોય અને તે વેપારી તેને બદલે નકલી (ગનાવટી) કોહીનુર આપીને તે ગ્રાહકને સવાના કરે તે વેપારી જેમ હુમ્મો અને બેવકુફ ગણાય તેમ વીધો વાસડૂપી નાણું લઈને ચારિત્ર (સર્વવિરતિ) રૂપી અદ્વિતીય કોહીનુર લેવા જે ભવિક આવ્યા હોય તેને ગૃહસ્થધર્મરૂપી નકની કોહીનુર આપીને વહેતો કરે તે શાસ્ત્ર દષ્ટિએ મહાપાપી છે બ કે આગળ વધીએ તો દયાના પરિણામ વગરનો ચોદ ગજલોકના જીવાના ધાનની અનુમોદના કરનાર છે

પ્રશ્ન ૧૩૦—મહાન્ યોગી કોણ કહેવાય ?

મમાધાન—મહાન્ યોગી તે જ કહેવાય કે જેને માટે
 શાસ્ત્રકાર મહાગણ શ્રી મુનિસુદરસૂરીશ્વરજી જણાવે છે કે—
 શ્રુત્વાડડક્રોશાન્ યો મુદા પૂરિત યો લોષાચેશ્ચાહતો રોમહર્ષી
 પ્રાણાતેડ્ય-ચદોષ ન યશ્યત્યેવ શ્રેયો દ્વાર લમેતૈવ યોગી ॥ ૧ ॥
 આક્રોશાદિક વચનના પ્રકાર સાલળીને હર્ષથી બ્યાસ થાય,
 પત્થર આદિકથી કોઈ ઘા કરે તો કર્મ ખપાવવાનો પ્રસંગ
 સમજી રોમાચ ખડા થાય, બાદ્યપ્રાણનો નાશ થવાનો વખત
 આવે તો પણ ણીજના દોષ ન દેખે અર્થાત્ બોલે નહિ આ
 યોગી કહેવાય તે જ જહી મોક્ષ પામે । માટે યોગી કહેવડાવ
 નારે આટલા ગુણો તો કેળવવા જ જોઈએ ।

પ્રશ્ન ૧૩૧—મમતાનુ સ્વરૂપ શુ છે ? કયા લક્ષણોથી
 સમતા આવી છે એમ જાણી શકીએ ?

મમાધાન—કલિકાલમર્વજી શ્રી હેમચંદ્રપ્રભુ, સમતાનુ
 સ્વરૂપ બનાવતા લખે છે કે—ચેતનાચેતનૈર્મિલિગ્ધ્યાનિદાતયા
 દિવતૈ, ન મુદામિત્તિ મનો યસ્ય તસ્ય સામ્ય પ્રચક્ષતે ॥ ૧ ॥
 જે ધરમા ચેતન્યવાળા પદાર્થો જે સ્ત્રીઆદિ અચેતન (પોદગવિક
 જડ) વસ્તુઓ જે ધન આદિ છે કે જેઓ ઇષ્ટ અનિષ્ટાપણાની
 સ્થિતિવાળા છે તેની અંદર જેતુ મન મોહ પામે નહિ
 એટલે કે ઇષ્ટમા રાગ ન થાય, અનિષ્ટમા ઇતરાજી ન થાય તે
 અમુકવળુ રૂપ મિથિતિ તેનું જ નામ મમતા કહેવાય ન્યાયાચાર્ય
 ભગવન્ યશોવિજયજી મહારાજ મમતુ લક્ષણ જણાવતા
 ચોક્કસ ગણેથી સ્વકૃત જ્ઞાનમાત્રમા જણાવી રહ્યા છે કે —

વિકલ્પ ત્રિપયોત્તીર્ણ સ્વમાયાડડલમ્બલ મદા ।

જ્ઞાનસ્ય પરિપાકો ય, સ મમ પરિકીર્તિત ॥ ૧ ॥

સકલપવિકલ્પરૂપી સમુદ્રમાથી જે તરી ગયો હોય અર્થાત્ સકલપવિકલ્પ રહિત હોય, હમેશા આત્મસ્વરૂપનાજ આલભન વાળો હોય અને મદ્ વિષય-ક્રયાય આદિક વગરની જે મેગવેલી જ્ઞાનની પરિપક્વ સ્થિતિવાળો તેને જ સમના લક્ષણવાળો પૂર્વના મુખિઓએ જણાવ્યો છે

મ્ન ૧૩૨—મહાવિદેહ મેત્રમા સદાને માટે ચોથા આરાજ વર્તે છે એમ કહેવાય છે એ શાસ્ત્રસમ્મત છે ?

મમાધાન—મહાવિદેહમા પહેલો, બીજો ત્રીજો, ચોથો વિગેરે આરાઓની વ્યવસ્થા છે જ નહિ તો પછી ચોથો આરા જ વર્તે છે એવું જેઓ કહે છે તે તદ્દન ખોટું છે પણ તમ અનાદિ અનન્તકાલને માટે મોક્ષમાર્ગ અપ્રતિબદ્ધ રહે છે, માટે આ ભરતમેત્રાદિકમા જેમ સમગ્ર ચોથા આરામા મોક્ષમાગ ચાલુ રહે છે, એ અપેક્ષાએ એમ કહી શકીએ કે મહાવિદેહ મેત્રમા સદાને માટે આ ભરતમેત્રના ચોથા આરાના ભાવ વર્તે છે ને તેથી ત્યાં દુષ્કમ સુષ્કમા પ્રતિ ભાગ નામનો કાવ હમેશા છે એમ શાસ્ત્રો કહે છે ! ! !

મ્ન ૧૩૩—જૈનશામનમા ઋષભદેવ ભગવાન, મહાવીર પ્રભુ આદિ, તીર્થંકરો વ્યક્તિ તરીકે પૂજાય છે કે જાતિ તરીકે ? ને એક તીર્થંકરની પૂજાથી મમગ્ર તીર્થંકરો પૂજાય છે કે કેમ ? તેમજ અવજ્ઞા અને આશાતનાદિક દોષો એક વ્યક્તિના કરીએ તો પણ સમજના લાગે કે કેમ ?

મમાધાન—જૈનશાસનમા શ્રી ઋષભાદિક તીર્થંકરોની ગુણદારાએ પૂજા કરવાથી જાતિ તરીકે જ તેઓ પૂજાય છે

પણ વ્યક્તિ તરીકે પૂજના જ નથી તેથી જો નીચે મુજબની
અવસ્થા કે આશાતના કરવામા આવે તો અનતા તીર્થ કરેલી
અવસ્થા તથા આશાતનાનો હોય લાગે, અને તંથી જ જો
તીર્થ કરેલી પૂજા અને આજ્ઞાનું પ્રતિપાલન કરે તો અનતા
તીર્થ કરેલી પૂજા અને આજ્ઞાપાલનનો લાભ મળી શકે છે

મંત્ર ૧૩૪—પરમાધામીશી, પરસ્પરથી અને ક્ષેત્રથી
યતુ હુ ખ મિચ્છાદિ અને સમ્યક્દિ નારમિઓને જોઈ સરખું
હોય કે ચૂનાધિક ?

સમાધાન—મિચ્છાદિ નારહી કરતા મમ્યક્દિ જોખા
ઉત્પાનવાળો હોવાથી તેને પરમાધામીનૃત, અને અર્ચ્યાન્યૃત
હુ ખ જોખા હોય છે અને ક્ષેત્રથી તો જનેને મરખુ જ હોય છે

મંત્ર ૧૩૫—યુગલીઆ મનુષ્યેને વૃદ્ધાવસ્થા હોય કે
નહિ ? યુગલિકો આર્ય છે કે અનાય ?

મમાધાન—યુગલિક મનુષ્યેને વૃદ્ધાવસ્થા હોય જ નહિ,
યુગલિકો અનાય છે અને તે દેશ પણ અનાય છે તંત્રા
માટે શાસ્ત્રકારોએ અનાયનું લક્ષણ બાધતા જણાવ્યું છે—
યત્ર ક્ષેત્રે સ્વમેડપિ ધમ દરવક્ષરાણિ ન ધૂપન્ત તમ્ ધર્માર્થ
જે કોનમા સ્વપ્નમા પણુ “ધર્મ” જોવા આશેન
માલળવામા ન આવે તે અનાય છે !!!

મંત્ર ૧૩૬—યુગલિકો અનાય છે તો પછી દવતોકે
કેમ જઈ શકે ? કારણ કે “ધર્મ” જોવા અક્ષરોનું પણ અવગણ
તો જોઓને છે જ નહિ ?

સમાધાન—અનાર્ય એવા યુગલિકો અગર બીજા કોઈ પણ અનાર્યો દેવલોકે જાય એમા અનાર્યપણ અથવા ધર્મ રહિતપણ એ કારણરૂપ નથી ત્યાં તો કષાયની મદત જ કારણરૂપ છે, તે માટે જ શાસ્ત્રકારોએ કહ્યું છે કે—
 “ નિ શીલ્યતત્ત્વ જ્ઞ સર્વેપામ્ ” ઇત્યાદિ શીલ તથા આચાર વાળો ન હોય તો પણ કષાયની મદતાથી દેવલોકમા જઈ શકે છે

પ્રશ્ન ૧૩૭—કૃષ્ણમહારાજ પોતાની પુત્રીઓને આવો પ્રશ્ન શા માટે પૂછે છે કે ‘ સ્વામિન્ય વિમુ દાસ્યો યા ઘશા યુય મયિષ્યથ ’ અર્થાત્ તમારે રાણી થવું છે કે દાસી ? કારણ કે લોકપ્રસિદ્ધ રાણીપણ જ તમામને ઇષ્ટ છે, તો પછી આ પ્રશ્ન કરવાનું કારણ શું ?

અમાધાન—કૃષ્ણમહારાજએ પોતાની પુત્રીઓને “ રાણી થવું છે કે દાસી ? ” એમ પૂછ્યું હતું એનું કારણ એક તો એ કે જો કોઈ રાણીની સાથે પરણવું એમ કહે તો તે મારી જત્રીશ હજાર રાણીઓની તો દાસીજ થાય છે બીજી વાત એ કે જો ચારિત્ર લે તો માગી જત્રીશ હજાર રાણીઓને પણ પૂજ્ય થાય અને મહારાણીથી પણ શ્રેષ્ઠ ગણે, માટે દુનિયાદારીથી કોઈ પણ વિકલ્પ ન પડે અને ધર્મથી પણ અવિકલ્પ એવો તેણીઓને (પુત્રીઓને) અત્યંત હિતકારી પ્રશ્ન પૂછવામા આવ્યો છે તત્ત્વ એટલું જ કે મહારાણી થવું હોય તો માધ્વીપત્નિ (સયમ) અગીકૃત કરે

પ્રશ્ન ૧૩૮—સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ એ બંને પ્રકારના નારકીઓને દુષ્ણ એક સરખું છે કે ન્યુનાધિક છે ?

સુમાધાન—મિથ્યાદૃષ્ટિ કરતા સમ્યગ્દૃષ્ટિ નારદીઓ પૂર્વ-
સવમા હારી ગયેલ જિદગીના ગળાપાથી વધારે દુઃખ વેદે છે । ।

પ્રશ્ન ૧૩૬—દેવતાઓએ મોક્ષમાર્ગ ગીરવી મૂક્યો છે,
એમ કહેવાય છે તે શી રીતે ? કારણ કે મોક્ષમાર્ગ ગીરવી
મૂકવાની ઈચ્છા તો કોઈ પણ ધર્માત્મા સમ્યગ્દૃષ્ટિની હોય જ
નહિ તો પછી મોક્ષમાર્ગનું ગીરવીખત શી રીતે કહેવાય ?

સુમાધાન—દેવતાઓએ મોક્ષને ગીરવી મૂક્યો છે,
એમ એટલા જ માટે કહેવાય છે કે દેવતા પોતાના ઉત્તૃપ્ત આયુ
ધ્યના ઉત્ત સાગરોપમ તેઓ ગમે તેવી મહેનત કરે તો પણ
મોક્ષ મેળવે જ નહિ, કેમ કે જેમ એક વસ્તુ ગીરવી મૂકી હોય
પછી તે વસ્તુની સુત પૂરી થાય ત્યારે જ તે મળે તમ દેવ
તાઓ પણ દેવાયુધ્ય પૂરું કરે ત્યારે જ મોક્ષના રસ્તે વધવાનું
માધન મેળવી શકે છે, તથા તેઓએ મોક્ષ ગીરો મૂક્યો એમ
કહેવાય છે, એટલે મોક્ષ ગીરો મૂકવાની ઈચ્છા નથી પણ
કાર્યવાહી સરાગપણા પુરસ્કરની એવી થાય છે કે જેથી દેવ
લોકમા જવું જ પડે અને મોક્ષનો વિવળ મહન કરે જ
પડે જેમ દુનિયાના કોઈપણ મનુષ્ય ઉત્તરવાયક વાય અને
ધીનઈનછાએ પણ દશ હજારના દસ્તાવેજ ઉપર મઢી કરે તો
વખત આવે તેણે દશ હજાર આપવા જ પડે, તેવી રીતે સરા
ગપણા પુરસ્કર કરેલી પ્રવૃત્તિ મોક્ષની ઈચ્છા હોવા છતાં મોક્ષ
આધો કરી દેવલોકને પ્રાપ્ત કરાવે છે અને ત્યાં તેઓ તત્રીશ
સાગરોપમે પણ દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ ઉપશમશ્રેણીને પામી
શક્તા જ નથી મનુષ્યો તો તે દેશવિરતિ, આદિને સમ્યક્ત્વની
સાથે જ કે અતસુહૃતને આતરે પણ પામી શકે છે

પ્રશ્ન ૧૪૦—જદા આગમ અને અજદા આગમમાં ફેર ફેરો ?

અમાધાન—શ્રી તીર્થંકર મહારાજાએ જે વળતે ત્રિપદી પ્રરૂપી અર્થાત્ ઉપનેષ વા વિગમર્થ વા અને ધુવેષ વા એ ત્રિપદી દ્વારા ગણધર દેવોને ઉપદેશ આપ્યો તે વળતે તેમાથી ગણધર મહારાજાઓએ જે દ્વાદશાંગી અને ચૌદપૂર્વોગા શુશ્રુ (જે અત્યાર અગોપાગમા જણાય છે) તે તમામ જદાગમ કહેવાય અને તે મિવાયનુ જે ઠઈ ઉપવંધ થાય તે તમામ અજદા ગમ કહેવાય જેમ વક્તા જેટલુ બોલે તેટલુ બધુ ચે ગિર્ણા લખી લે એવો નિયમ નથી તેમ શ્રી તીર્થંકર મહારાજા જેટલુ અર્થથી કહે તે બધુએ ગણધરદેવો શાસ્ત્રમાં ગણે એવો નિયમ નથી

પ્રશ્ન ૧૪૧—દેવદ્રવ્યનુ બક્ષણ કરનાર, બક્ષણ કરનારના ઉપેક્ષા કરનાર, જિનદ્રવ્યનો મૂલથી નાશ કરનાર, મુનિનો ધાન કરનાર, અને સાધ્વીના ચોથા મહાવ્રતનુ ખડન કરનાર કય શુણ્નો નાશ કરે ?

અમાધાન—મગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી કહે છે આ બધાએ પોતાના સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક ચારિત્રરૂપી મહાન્ શુણ્નોનો નાશ કરે ॥ અવિધ્યમા ધર્મરૂપ ઠ પવૃક્ષની પ્રાસિના મૂળમા અગ્નિ મૂકે છે, મહામોહની બાધે છે તથા દુર્લભબોધિ થાય છે

પ્રશ્ન ૧૪૨—શ્રાદ્ધ પ્રતિક્રમણસૂત્ર પાને ૩૪મામા લખે છે કે યજ્ઞાદિનુ આરાધન અયુક્ત છે અને તેને અંગે રાવ

કૃષ્ણાદિનુ આલબન ગ્રહણ કરવું દિશિત નથી આ સજધમા
આપ શુ કરમાવો છે ?

અમાધાન—શ્રી કૃષ્ણ અને રાવણાદિકે આ લોકના ફલ
માટે મિથ્યાત્વો એવા યજ્ઞાદિ દેવતાનુ આરાધન કર્યું હતું તે
મિથ્યાત્વ નહોતું, પણ આ કાળમા જો કોઈપણ સમકિતી
જીવ આ લોકને માટે પણ યજ્ઞાદિની આરાધના કરે તો મિથ્યા
ત્વની વૃદ્ધિ તથા તેની સ્થિરતા કરનાર થાય છે, અને તેથી તે
જીવને ભવાતરમા પણ સમકિતનો પ્રાપ્તિ દુર્લભ થાય ॥ જેમ
આચાર્ય મહારાજશ્રી રત્નશેખરસૂરિજી પોતાની અર્ધદીપીકા
નામની શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણની ટીકામા જણાવે છે આવી રીતે
કાળમેદે ફલ જણારી તેનું કારણ પણ તેઓશ્રી સ્પષ્ટ કરે છે
કે—તે કાળે સર્વ ધર્મો કરના ભગવાન શ્રી જિનેશ્વર મહારાજે
જગતના હિતને માટે નિરૂપણ કરેલ ધર્મની મહત્તા ઘણી જ
મોટી હતી, તેથી એકાદ કાર્ય અન્યમતીય યજ્ઞાદિથી કદાચ ધર્મ
પણ જાય, તો પણ તેથી જિનેશ્વરમહારાજના ધર્મની છાયાને
પ્રતિધાન થતો નહોતો અને તે કારણથી શ્રી કૃષ્ણાદિકના
સમયે તેવા આરાધનથી મિથ્યાત્વવૃદ્ધિ આદિ થતા નહોતા પણ
વર્તમા કાલે તેવા અનિશ્ચયરહિત હોવાથી શ્રીકૃષ્ણાદિએ કરેલી
મિથ્યાત્વની યજ્ઞાદિની આરાધના જો આજે કરાય તો મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ
તથા સ્થિરતા થાય માટે શ્રીકૃષ્ણાદિકે કરેલી યજ્ઞાદિની આરાધ
નાનું આલબન લેવાની આચાર્ય મહારાજે સ્પષ્ટ ના કહી છે

પ્રશ્ન ૧૪૩—વાસુદેવાદિના પચ્ચખખાણુ તે શુ દ્રવ્ય-
પચ્ચખખાણુ છે ?

મમાધાન—હા, અદકજીમા અપેક્ષા ચાવિધિઐવાપરિણામ-
સ્તંદ્ર ચ । પ્રત્યાપ્ત્યાનસ્ય વિદ્યાસ્તુ ચીર્યામાવસ્તથાપર ॥
આ મ્લોકની વ્યાખ્યામા ચોથા અને પાચમા ગુણકાણવાળા
તથા વાસુદેવાદિકોને પણ પ્રતિબંધકનો ક્ષયોપશમ ન હોવાથી,
તેમ જ અપેક્ષાદિ કારણથી થયેલા પરચખાણને દ્રવ્ય પરચ
ખખાણ કહેલા છે, તેથી જ સમકિતવાળા એ પણ આ લોકના
ફલની અપેક્ષાએ કહેવા પરચખખાણ ચોગ્ય અને ઉત્તમ નહિ
છતા પણ મમ્યદ્રવ્યનો ઘાત કરનાર જ છે ! એમ તો ન મનાય

પ્રશ્ન ૧૪૪—આગમ એટલે શું ?

મમાધાન—તરણતારણ શ્રી તીર્થ કરોની દેશના અને શ્રી
ગણધરમહારાજાઓએ સ્ત્રીની શુચિતા તેના (દેશનાનો) રિપોર્ટ

પ્રશ્ન ૧૪૫—શ્રી તીર્થ કરા અપ્રમાયના જીવોની દયા
માટે તરફયા માધુઓના પ્રાણની પણ લેશભર દરકાર ન કરે
અને પોતાની પૂજા માટે છકાય જીવો પિત્રિમા કરવાનું વિધાન
કરે એનું કારણ શું ?

સમાધાન—પૂજના વિધાનમા પોતાની પૂજા કરાવવી એ
ધ્યેય નથી, સર્વવિરતિની પ્રાપ્તિ માટે તેના ઉમેદવારે સર્વવિરતિ
ધર તથા સર્વવિરતિના પ્રરૂપકોની ભક્તિ, પૂજા, બહુમાન
સત્કાર-સન્માનાદિ કરવા જોઈએ તે કરવાથી અમકિતી જીવે
આ બંને કે ભવાતરે અનુક્રમે સર્વવિરતિ જરૂર પ્રાપ્ત થાય છે
તે ઉદ્દેશથી શ્રી તીર્થ કર ભગવાને તીર્થ કરની પૂજાનું વિધાન
ઉપાયરૂપે કર્યું છે, એટલે કે પૂજામા ધ્યેય સર્વવિરતિની પ્રાપ્તિ
છે, અને સાધુઓ પોતાના સર્વવિરતિ શુશ્રુષા રક્ષણ મા

પ્રાણની આદૃતિ આવે તેમા પણ સર્વવિરતિની રક્ષાનું જ ધ્યેય છે, માટે એક જ ધ્યેય હોવાથી એ બેય બાબતમા કોઇ પણ પ્રકારે વિરોધ નથી

પ્રશ્ન ૧૪૬—વર્તમાનકાળના સૂત્રો એ સર્વજ્ઞના (સર્વજ્ઞ પ્રણીત) સૂત્રો છે એ વાત સાચી છે ?

સમાધાન—હા, એ સૂત્રો સર્વજ્ઞના કથનને અનુમરના છે તેથી એને સર્વજ્ઞના સૂત્રો કહી શકાય છે

પ્રશ્ન ૧૪૭—ભગવાનના અનંતશુભ કેટલામે અનંતમે છે ?

સમાધાન—આઠમે અનંતમે છે

પ્રશ્ન ૧૪૮—આર વર્ણુધિમમા કેટલા વર્ણુધિમવાળા જૈન હોય ?

સમાધાન—શુદ્ધદેવાદિની શ્રદ્ધાવાળા જૈનો આરે વણુ મા હોઈ શકે છે

પ્રશ્ન ૧૪૯—કોઇ અત્યજ જૈનધર્મ પાળવા ઇચ્છે તો તમે કઈ રીતે મદદ કરી શકો ?

સમાધાન—શાસ્ત્ર અને વ્યવહારના બાધે તેને ભોગવીએ નહિ પણ તેઓના માટે અલગ મંદિર વગેરેની વ્યવસ્થા કરાવી શકાય

પ્રશ્ન ૧૫૦—યુરોપીયન, મુસલમાન વિગેરે દેહરામા આવે છે તે યોગ્ય છે કે કેમ ?

અમાધાન—અત્યજોની માફક તેઓનું પણ ઉચ્ચવર્ણ વાળા માટે જનેલ જોનમદિરમા આવવું ઇષ્ટ નથી, પણ રાજ્ય સત્તાદિ કારણે આપણે તત્મજાથી વધારે પ્રતિબદ્ધ કરી શકતા નથી

પ્રશ્ન ૧૫૧—લૌકિક અને લોકોત્તર હિતમા ભેદ શ્યો ?

અમાધાન—આ લોક કે પરલોક સંજ્ઞાથી સુખની ઇચ્છા કે કુદેવ, કુશુર કે કુધર્મથી કે તેવામાથી કં યાણની ઇચ્છાથી જ કાર્ય તં જાણુ લૌકિક ગણાય અને આત્મકલ્યાણની ઇચ્છા કે સુદેવ, સુશુર ને સુધર્મની સારી માન્યતાથી થતા કાર્યો તે લોકોત્તર હિતમા ગણાય

પ્રશ્ન ૧૫૨—પ્રભુમાર્ગની આરાધનાને મોક્ષ દેના માનવા છતાં તે આરાધના લૌકિક ઇચ્છાએ કરે તે લોકોત્તર મિથ્યાત્વ ખરું કે નહિ ?

અમાધાન—જગવાન શ્રી નેમિનાથે ફરમાવેલ દ્વારકાના જાડની બાવી આગાહીને અંગે તે ઉપમર્ગ દાખવા ક્ષામિ સમ્યક્ત્વવાળા શ્રી કૃષ્ણમહારાજે તપસ્યાદિ કરવા ફરમાવેલ હોતું, ને એ તપ વગેરે આકૃતથી જયવા માટે જ હતો. તેને મિથ્યાત્વ ગણ્યું નથી, માટે સુદેવાદિની શ્રદ્ધાવાળાને કાર્યમા મિથ્યાત્વ કહી શકાતું નથી

પ્રશ્ન ૧૫૩—રાવણ વિગેરેએ દેવદેવીઓની આરાધના કરી તે મિથ્યાત્વમા ગણાય કે નહિ ? અને ચાહુ દેશી પ્રવૃત્તિમા ઉપવાસ વિગેરે કરે તો મિથ્યાત્વ ગણાય કે કેમ ?

મુખાધાન—તે વખતમા તે મિથ્યાત્વ નહોતુ, કારણ કે તેઓ શ્રદ્ધાવાળા હતા ને જૈનશાસનની બહોળલાલીવાળી તેમ જ સત્ય વસ્તુસ્થિતિ સમજી શકનારા પુરુષ હતા અને તેથી તેઓને મિથ્યાત્વ નહોતુ પણ આ વખતમા ગામીની પ્રવૃત્તિને અગે ઉપવાસાદિ ઘણા ભાગે લોકોત્તરની શ્રદ્ધા વિના જ કરે છે તો તેમા મિથ્યાત્વ લાગે તો આશ્ચર્ય ॥ ? પોદ્ગલિક ઈશ્વરા કરવા માત્રવી મિથ્યાત્વ લાગે તેમ નથી, પણ યથાર્થ તત્ત્વની માન્યતાનો અભાવ હોય તો મિથ્યાત્વ છે

પ્રશ્ન ૧૫૪—બ્રાહ્મ પ્રતિમ્બલુસૂત્ર પાને ૩૪ મે લખે છે કે—‘રાવણ તવા શ્રીકૃષ્ણ વિગેરેએ અપવાદ રૂપે કર્મક આરાધનાદિ કરેલ છે તેનુ આલબન લેવુ ઉચિત નથી’ આને અગે આપ શુ કહો છો ?

મુખાધાન—તે આરાધના આ લોકના દેવની ઈશ્વરાએ અને મિથ્યાત્વી દેવની કરેલી છે, પણ તેઓને (રાવણ વિગેરેને) જૈનશાસનની શ્રદ્ધાશુદ્ધ હોવાથી મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ આદિ હોયો માન્યા નથી, પણ આથી મિથ્યાત્વ ન લાગવાનુ માની જીજ્ઞાસાએ મિથ્યાત્વી દેવોની આ લોકના દેવની અપેક્ષાએ આરાધના કરવી નહિ, કેમકે તે વળતે આર્હત ધર્મની અતીવ ઉત્કૃષ્ટતા હતી તેથી તેવી આરાધના કરતા છતા મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ આદિ યથા નહોતા, પણ આ કાળમા તો તેવો પ્રભાવ વિદ્યમાન ન હોવાથી જો મિથ્યાત્વી દેવની આરાધના કરવામા આવે તો મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ આદિનો પ્રસંગ હોવાથી તેઓનુ આલબન લઈ મિથ્યાત્વી દેવની આરાધના આ લોકના દેવ માટે પણ કરવી નહિ

પ્રશ્ન ૧૬૦—ભાવદયા કેને કહેવાય ?

સમાધાન—કર્મક્ષયની મુશ્કાલી માર્ગમા જોડવાની ભાવના તે ભાવદયા છે

પ્રશ્ન ૧૬૧—મમ્યક્ત્વ ને દેશવિરતિધર્મની સફળતા કયારે ?

સમાધાન—મર્વવિગતિધર્મની ભાવના હોય તો જ સમ્યક્ત્વ અગર દેશવિરતિધર્મની સફળતા છે સર્વવિરતિની છૂંછા વગર નથી કે સમકિત નથી દેશવિરતિ વીમ લાખ રૂપીયા નફો મળે તલુ મોતી ઝેરી દેવા આવે ત્યારે લેવા માટે તલપાપક થાય કે નહિ ? લઈ ન શકે તો વાત જુની છે, પણ તે ન મળવાથી જરૂર બળ્યા કરે !

પ્રશ્ન ૧૬૨—ભાવદયા સમકિતીની, દેશવિરતિની કે સર્વ વિરતિની ? કેનો ગણાવે છે ?

સમાધાન—તમામની કોઈની પણ દેવો ॥

પ્રશ્ન ૧૬૩—એક તરફ પાણી હોય ને એક તરફ વન સ્પતિ હોય તો સાધુ કઈ તરફ આવે ?

સમાધાન—પાણીના છોડો સઘટ્ટનમાત્રથી ઘણો ભાગ નાશ પામે છે, બ્યારે વનસ્પતિ માટે તેમ નથી વગી જલમા વનસ્પતિ વગેરે જલ્થ જલ તલ્થ ઘણ કહીને માનેલા છે, માટે જલનું સ્થાન જરૂર વર્જવું

પ્રશ્ન ૧૬૪—અત્યજ સ્પર્શની બાબતમા જૈનદર્શનની શી માન્યતા છે ? શ્રી મહાયગિરિજી મહારાજકૃત નદીની

વૃત્તિમા ૧૭૨મા પાને ઉલ્લેખ છે કે લોકોમા જે સ્પર્શસ્પર્શની વ્યવસ્થા છે તે કાર્પનિક છે, પારમાર્થિક નથી આની સામે કયા શાસ્ત્રીય પ્રબળ પુરાવા છે ? કદાચ કહેવામા આવશે કે આ ઉલ્લેખ નિર્લેપ કે દ્રવ્યાર્થિક દૃષ્ટિથી છે, પણ ત્યાં વ્યવહાર દૃષ્ટિથી માને તો એની સામે, અત્યજસ્પર્શ ન થાય એ વાતની સાધિતીમા પ્રબળ પુરાવા કયા છે ?

અમાધાન—શ્રીનન્દીવૃત્તિમા સ્પર્શની વ્યવસ્થા ‘ પાર્માર્થિક નથી ’ એવા કથનનો અર્થ ‘વ્યવહારથી’ છે એવો છે, અને પાળી શકાય તેટલા પૂરતો જ તેનો ભાવાર્થ અત્યજ ચાલે છે તે ભૂમિ પર ચાલ્યા વિના છૂટકો નથી તેના મુખમાથી નીકળેલા ભાષાવર્ગજ્ઞાના પુફગલો સંજળાવાના જ છે, જો તે માથે ટોપલો ઉપાડીને જતો હોય અને તેમા ફૂલ હોય તો તેની ગંધ આવવાની જ વિગેરે જેમા વ્યવહારનું પાલન અશક્ય છે તેટલા પૂરતું જ એ કથનનું તત્ત્વ છે એથી તેવાની સાથે સ્પર્શ કરવાની કે વ્યવહારની દ્રૂતને પુષ્ટિ મળતી નથી અર્થદીપિકા તથા અષ્ટકણ્ઠમા સ્પષ્ટ પ્રમાણો છે ને તે સર્વ વ્યવસ્થામા શરીરને લોકની અપેક્ષામા માન્ય છે તેમા ભક્ષ્યા ભક્ષ્ય ને શુચિઅશુચિની વ્યવસ્થાનું નિરૂપણ છે દીક્ષા જેવા મોક્ષમાર્ગમા યજ્ઞ અસ્પૃશ્યતાનો દોષ જણાવીને શાસ્ત્રે અત્યજો માટે ચારિત્ર દેવાનો નિષેધ કર્યો છે, માટે અસ્પૃશ્યતાને જૈન શાસ્ત્ર માનતું નથી એમ કહેવું તે સત્યથી વેગળું જ છે ‘ કમ્મુણા સ્મૃતિઓ હોઈ ’ એ વિગેરે વાક્યો પણ જેઓએ જેવા જેવા કાર્યો કર્યા તેવા તેવા કાર્યોથી તે તે જાતો યજ્ઞ એમ જણાવે છે કે ... ? અધમ કાર્યો કરવાથી અધમ,

મમાધાન—વિદ્યાદેવીઓમા સમકિતી કે મિથ્યાત્વીનો હોય એ સ્પષ્ટપણે ખ્યાલમા નથી પણ શ્રી ચોક્કસમુનિકૃત સ્તુતિઓમા તે દેવીઓની સ્તુતિઓ હોવાથી સમ્યગ્દષ્ટિ હોય પણ તથી લોકોમા મનાતી દેવીઓને મનાય નહિ, કારણકે- નાઓની ક્રિયા જોનશાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ છે

પ્રશ્ન ૧૭૧—જ ધાચારણ તથા વિદ્યાચારણ મુનિશાસ્ત્રોને પાઠ જ્ઞાનમાથી કેટલા જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય ? તે શાસ્ત્રના નામ, પાઠ પુરાવા સાથે જણાવશે

સમાધાન—જ ધાચારણ અને વિદ્યાચારણ મુનિઓને ચાર જ્ઞાન હોઈ શકે, કેવલજ્ઞાન તો લગ્નિ ઉત્સુકતાવાગાને હોય જ નહિ એમ ભગવતીસૂત્રમા એમનો અધિકાર જોવાથી સ્પષ્ટ માલુમ પડશે

પ્રશ્ન ૧૭૨—તત્ત્વાર્થમા તેઉકાય અને વાઉકાયને ત્રસ કાય કહ્યા (જણાવ્યા) છે તે કેવી રીતે ?

મમાધાન—આચારાગવૃત્તિ, છવાસિગમ અને તત્ત્વાર્થાદિ શાસ્ત્રોમા જે તેઉકાય અને વાઉકાયને ત્રસ તરીકે ગણાવ્યા છે તત્ત્વ કારણ એ છે કે જવાલા વિગેરે તેઉકાય અને પૂર્વદિશાના વાયરા વિગેરે પ્રત્યક્ષ રીતે ચાલતા ટેખાય છે પણ તે ચલન તેમજ સ્વાભાવિક હોવાથી અને સુખની પ્રાપ્તિ માટે કે દુઃખ દૂર કરવા માટેની ઇચ્છાપૂર્વક ન હોવાથી તેમને બીજી જગોએ સ્થાવર ગણ્યા છે ત્રસના એ પ્રકાર છે એક લગ્નિત્રસ અને બીજા ગતિત્રસ, તેમા આ તેઉ અને વાઉ ચાલવા માત્રથી ગતિરૂપે ત્રસ ગણાય છે

પ્રશ્ન ૧૭૩—તીર્થ કરભગવાનના આસનના યજ્ઞયક્ષિણી કયા પ્રકારના દેવના છે ?

સમાધાન—મુખ્યતાએ તેઓ વ્યતરનિકાયના હોય છે.

પ્રશ્ન ૧૭૪—ખસખસ કાયમ અભક્ષ્ય છે કે કેમ ? ફાગણ ચોમાસા પછી, ચૂલે ચઢ્યા પછી ખમખસ નાખેલી ઓજ સાધુને ખપે કે નહિ ?

સમાધાન—બારે માસ ગધતી વખતે ચૂલા ઉપર જ નાખેલી ખમખસવાળી વસ્તુ સચિત્ત પરિહારીને ખપી શકે છે તલ વિગેરેની માફક અતિચારમા અભક્ષ્ય ગણાય છે, તે બહુ બીજા કે મૂકમળીજની અપેક્ષાએ છે

પ્રશ્ન ૧૭૫—વાસ્તવિક વિનયનું સ્વરૂપ શું છે ?

સમાધાન—શુદ્ધવાનોને આવતા ભોઈ ઉભા વધુ, આસન આપવું આદિરૂપે જે શુભો અને શુભીઓનું બહુમાન કરાય તે વિનય કહેવાય વિનયનો ભાવાર્થ તો શાસ્ત્રકારોએ તે જ કહ્યો છે કે વિનીયતે અનેન કમાણિ इति વિનય જેના વડે કરીને કર્મોને દૂર કરાય (એટલે જે ક્રિયા કર્મોને નાશ કરે) ત વાસ્તવિક વિનય કહેવાય છે કર્મક્ષયાદિની ભાવના વિના અભવ્યાદિએ દરેક વિનય તે વાસ્તવિક વિનય નથી

પ્રશ્ન ૧૭૬—મૃગઆદિ જીવહિસાના પ્રસંગથી બચવા માટે, તેવા પ્રસંગે શાસ્ત્રકારોએ શી રીતે બોલવાની રજા આપી છે ?

મમાધાન—સાધુએ મૃગ વિગેરેને જોયા છતાં પણ, શીકારી માણસ સાધુને પૂછે ત્યારે, છવોના રક્ષણાર્થે, છવ હિસાના પ્રસંગથી જગ્યાવ અર્થે જોનાર સાધુ પહેલાં મૌન રહે છતાં જો જોલવાનો વખત જ આવે તો શાસ્ત્રકારો સાક્ષ-સાક્ષ (સ્પષ્ટતા) ફરમાવે છે કે-જ્ઞાણડપિ નો જ્ઞાણતિ વપજ્ઞા જોગે નજીતો થકો પણ ‘હુ નથી જાણતો’ એમ કહી દે. આ રીતે શાસ્ત્રકારો હિસાથી જગ્યાવાનુ મૃપાવાદના યોગે પણ આવશ્યક ગણે છે.

પ્રશ્ન ૧૭૭—જો શબ્દ ન મૂક્યો હોય તો પણ જા નો અર્થ લઈ શકાય ખરો ?

મમાધાન—હા જો શબ્દ ન મૂક્યો હોય તો પણ જ નો અર્થ લઈ શકાય, કાણુ કે જો શબ્દ વ્યાકરણમા જાદિ ગણુનો છે, ને તે માટે હેમવ્યાકરણમા “જાદયોડસરને” જાદિ અન્યથો અસત્વપણમા હોય, તો અન્યથ કહ્યા છે અને ત જાધાએ જાદિ અન્યથો સ્વરાદિની માફક વાચક નહિ જા દોતક ગણ્યા છે શબ્દ ન હોય તો પણ અર્થ કહેનારા હોવાથી ધોતક ગણાય છે જુઓ—“સ્વરાદયો દિ સ્વાર્થસ્ય વાચકા ન જાદિવત્ત ધોતજા સ્વરાદિ અન્યથો વાચક એટલે શબ્દ હોય તો જ અર્થ કહે, પણ જ આદિ અન્યથોની માફક ધોત એટલે શબ્દ હોય તો જ અર્થ કહે, પણ જ આદિ અન્યથોની માફક ધોતક એટલે શબ્દ વિના અર્થને કહેનાર નથી, માં જાદિ ગણમા જેટલા અન્યથો છે તેનો શબ્દપ્રયોગ ન હોય તો પણ તેમનો અર્થ લઈ શકાય ને જા તો આદિ ગણમા

છે તેથી વા શબ્દ ન મૂક્યો હોય તો પણ તેનો અર્થ કરવામા કોઈ પણ જાનનો વાધો નથી

પ્રશ્ન ૧૭૮—આગમ એ વાયરવેસ-ટેલીગ્રાફ અને ગુરૂ એ તેના માસ્તર કેવી રીતે ગણાય ?

અમાધાન—જેમ ઇંગ્લાડ વગેરેથી આવેલા વાયરવેસ-ટેલીગ્રાફનો સાહેબો માસ્તર આપણને જણાવે છે, (પહોચાડે છે) તેવી જ રીતે તીર્થ કરદેવોએ પાઠવેલા શાસ્ત્રરૂપ મંદેશ પણ મુનિરૂપ માસ્તરો સભળાવે છે

પ્રશ્ન ૧૭૯—અભવ્ય પાત્ર પરમેષ્ઠિને માને કે કેમ ?

અમાધાન—અભ વશવતે-અરિહત, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય તથા સાધુ આ ચાર પરમેષ્ઠિને પ્રત્યક્ષ છે માટે કદાચ માને, પણ સિદ્ધિ (મોક્ષ) પદ પ્રત્યક્ષ નથી, તેથી સિદ્ધપદને તો માને જ નહીં, કોઈપણ છત્રસ્થ એ સિદ્ધોનો સાક્ષાત્કાર કરી શકતો નથી, માટે અભવ્ય નિદ્ધને માને નહીં, અને સિદ્ધપણ નહિ માનવાથી જ તેને મોક્ષની ઇચ્છા થાય જ નહીં, ને તેથી જ અભવ્યને વધારેમા વધારે આઠ તરોની જ શ્રદ્ધા હોય

પ્રશ્ન ૧૮૦—જૈનમતવાળાની જેમ અન્યમતવાળાઓ વિનયમૂળ ધર્મ માને કે નહિ ?

અમાધાન—જેમ જૈનમતવાળા વિનયમૂલ ધર્મ માને છે તેમ જ ચમતવાળા માનતા નથી, પણ તેઓ મૂખ્યતાએ શૌચ (પવિત્રતા ચોદ્રખાઈ) મૂલધર્મ માને છે અન્યમતવાળાઓ

શાસ્ત્રને ધર્મ માને છે, એ અધિકારને અંગે શ્રી કટપસૂત્રના ગણધરવાદમા જણાવવામા આવ્યું છે કે જે માણસના શબને વિષા સહિત બાળવામા આવે છે તે શિયાળીઓ થાય માટે જ નહવરાવીને પવિત્ર કરીએ તો જ મરનારની ગતિ સારી થાય એમ તેઓ માને છે બાહ્યશુચિ હોય કે ન હોય પણ શ્રી જૈનમત પ્રમાણે મરનારની ભાવના ઉપર જ ગતિનો આધાર રહે છે

પ્રશ્ન ૧૮૧—તીર્થ કર પદવીમા થતા સત્કાર સન્માનની ઇચ્છાપૂર્વક જો કોઈ વીશસ્થાનક આરાધે તો તીર્થ કર થાય કે કેમ ?

મમાધાન—તીર્થ કર પદવીમા થતા સત્કાર-સન્માનની ઇચ્છાએ વીશ સ્થાનકને આરાધનાર જીવ તીર્થ કર થઈ શકતોજ નથી પૂજાની ઇચ્છાએ વીશસ્થાનકની આરાધનાને શાસ્ત્રકારો નિષાણુ ગણે છે તીર્થ કર તેજ વીશસ્થાનકને આરાધનાર થઈ શકે કે જે સમ્યગ્દર્શનયુક્ત હોય, તીર્થ કર પદવીમા થતી દેવપૂજા આદિની ઇચ્છા વગરનો હોય, અને “ મતિ જીવ કરે શાસન (મયમ) રમી ” એ એકજ ક્ષેપ બિન્દુ ધરાવનારો હોય, ‘ તમામ જીવોને સયમમાર્ગે દોરે, મોક્ષમાર્ગ પ્રત્યે પ્રયાણ કરનારને સહાય કરે ’ એ ભાવના વાળો, એવો મોક્ષ પ્રત્યેજ જેની સામ્યદૃષ્ટિ હોય તેજ આરાધક તીર્થ કર થઈ શકે છે

પ્રશ્ન ૧૮૨—ગણધરદેવાએ ગુથલી (રથેલી) દાદશાગી અને ચૌપૂર્વ ઉપર તીર્થ કરમહારાજનો સિલ્લો છે એમ શા ઉપરથી માનીએ ?

મમાધાન—શ્રી જિનેશ્વરો સર્વઘાતી કર્મનો દાય કરી કેવલજ્ઞાન પામીને જે વખતે ઉપદેશ આપે છે તે વખતે જે જીવો ગણધર થવાના હોય તે એકદમ ઉજમાળ થઈને

ભગવાન પામે ચારિત્ર લે છે અને તેજ વખતે શ્રી તીર્થ કરે। ગણધરોને ત્રિપદી કહે છે, તે પામીને ગણધરનામકર્મના ઉદયથી તેઓને એવી રીતનો અદ્વિતીય ક્ષયોપશમ થાય છે કે જેથી તેઓ અતર્ક્યદૂર્તમા બાર અગ અને ચૈાદ પૂર્વોની રચના કરે છે, એ રીતે ચૈાદપૂર્વ અને દ્વાદશાગીની રચના થયા પછી તીર્થ કરે। ઉભા થઈ હાથમા વાસમેપની મુઠી ભરીને અનુસા કરે છે, અને તે અનુસાણ પ ક્રિયાજ તીર્થ કર મહારાજનો મિલ્લો ■ જે એમ ન હોય અને રચનામા એક અક્ષર, માત્રા કે હ્રસ્વદીર્ઘની પણ ભૂલ રહી હોય તો, શ્રી જિનેશ્વરે કેવલજ્ઞાની છે, તેમનાથી કંઈ પણ છાનું રહેતું નથી માટે તેઓ તરત ભૂલ સુધારવાનું કહી દે મદતર ભૂલ વગગની રચના હોય તોજ અનુસાણી સિલ્લો તેઓ મારે ! ! !

પ્રશ્ન ૧૮૩—પરમાધામી દેવતાઓ ભવ્ય છે કે અભવ્ય ? અને તેઓ ચ્યવીને કંઈ ગતિએ જાય ?

મમાધાન—પરમાધામીઓ ભવ્ય છે તેઓ મરીને અણુકોણિક નામના મનુષ્યો થાય છે ત્યાં પરમાધામીના ભવમા કરેલા પાપના ઉદયથી અત્યંત વેદના ભોગને છે વિશેષ હકીકત જાણવાના જિજ્ઞાસુએ પરમાધામીનો અધિગાર લોકપ્રકાશ આદિ શ્રેષ્ઠથી જાણી લેવો

પ્રશ્ન ૧૮૪—શ્રી મ લીકુમારી શ્રી મત્તીનાથ નામે તીર્થ કર થયા તેમની વૈયાવચ્ચ આદિ સાધુ કરે કે સાધ્વી ? અને સાધુસાધ્વીઓ વદન કેવી રીતે કરે ?

મમાધાન—શ્રી મદત્તીનાથ મહારાજની સેવા શુ

સાધ્વીઓ કરે, સાધ્વી નજીકમા રહીને વદન કરે, પણ સાધુઓ તો યોગ્ય અવગ્રહમા (દૂર) રહીને જ વદન કરે

પ્રશ્ન ૧૮૫—શ્રી મદતીનાથ મહારાજની પર્વદાની બેઠક બધા તીર્થ કરોની માફક હોય કે દેરદાર ખરો ?

સમાધાન—શ્રી મદતીનાથજીની પર્વદાની બેઠક પણ બધા તીર્થ કરોની જેમજ હોય, એમા દેરદાર હોય નહિ

પ્રશ્ન ૧૮૬—પહેલી પોરિસીએ શ્રી તીર્થ કર મહારાજ દેશના આપે અને બીજી પોરિસીએ શ્રી તીર્થ કર મહારાજના પાદપીઠ ઉપર બેમીને ગણધર મહારાજ દેશના કે શ્રી મદતીનાથ તીર્થ કર સીવેદે હોવાથી ગણધર મહારાજ પાદપીઠ ઉપર બેમે તો નિમીજ્ઞા નામની ત્રીજી વાડ (સ્ત્રી જે આસને બેઠી હોય તે આસને બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરનાર પુરુષ બે થકી પછી બેસે અર્થાત બે થકી પહેલા ન બેસે એ ત્રીજી વાડ) સચવાય નહિ માટે ગણધર મહારાજ પાદપીઠ ઉપર બેમીને દેશના કે કે કેમ ?

સમાધાન—શ્રી તીર્થ કરોનો અને ગણધરોનો તથા પ્રકારનો કંઈ હોવાથી તીર્થ કરના પાદપીઠ ઉપર બેસીને ગણધર મહારાજ બીજી પોરિસીએ દેશના કે એમા ત્રીજી નિષદા (આસન) નામની વાડને બાધ આવતો નથી, એક વાત બીજી વાત એકે—પાદપીઠ (પગસ્થાપન કરવાનો બાજોડ) એ નિષદા કહેવાય નહિ કારણ કે જ્યાં પલાઠી વાગીને બેને અથવા પૂઠ આદિ નીચેનો ભાગ ભૂમિને અડે (સ્પર્શે) તેવી રીતે બેસે તો તે નિષદા ગણાય અને તેવા આસન

ઉપર પ્રકારથીને ધારણ કરનાર ભેમી શકે નહિ, આ અપેક્ષાએ પણ આવી રીતની નિષ્ઠાનો અભાવ હોવાથી ત્રીજી વાડને કોઈપણ જાતનો વાધો આવતો નથી, તેમજ ભગવાનને મોહની કર્મ ક્ષય કરેલ હોવાથી શરીરનો કોઈપણ અવયવ કોઈપણ આસનને સ્પર્શે છતાં તે આસનપર પ્રવેશ્યારી ભેસે તો વાધો આવેજ નહિ

પ્રશ્ન ૧૮૭—શેવ, વૈષ્ણવ, અને જૈન એ શબ્દોનો અર્થ શો ?

અભાધાન—દ્વિતો દેવતા અસ્ય इति शेष ॥ विष्णु देवता अस्य इति वैष्णव । तेरीज રીતે જિનો દેવતા અસ્ય इति जैन આવી રીતે શિવ, વિષ્ણુ અને જિન (તીર્થંકર) દેવતા (દેવ) ને માનનારા જે કોઈપણ હોય તે અનુક્રમે શૈવમતવાળા, વૈષ્ણવમતવાળા અને જૈનમતવાળા કહેવાય છે શૈવાદિક શબ્દો તદ્વિત પ્રકરણના, દેવતાના અર્થમાં આવના સૂત્રમાં સૂચિત અર્થ પ્રત્યયથી બનેલા છે

પ્રશ્ન ૧૮૮—અવિનીતનુ ચારિત્રપાત્રન એને ક્ષાયદો આપે કે નહિ ?

અભાધાન—જેનામાં વિનયરૂપી, ધર્મનો મૂલશુભ આભે ન હોય તે ભણે પછી અહિંમાં, સત્ય આદિ પચમહાવ્રતોને પાલતો હોય તો પણ મૂલ વગરના વૃક્ષની જેમ તે નકામું છે, છતાંયે દ્રવ્યક્રિયાથી સંસારિક મુખો મળે પણ મોક્ષપ્રાપ્તિ ન થતી હોવાથી તે દ્રષ્ટિએ તેનું ચરિત્ર નકામું છે

પ્રશ્ન ૧૮૬—અભવ્ય તો બરાબર વિનય કરે છતાં એને મોક્ષ કેમ મળતો નથી ?

સમાધાન—અભવ્યનો વિનય બહારથી તો એવો દેખાય કે ઉચ્ચ ચારિત્રવાળા અભ્યોને પણ ચક્કરમા નાખે । । । પણ પોતે અદરમા ઠોરા ધાકેર હોય છે આ અભવ્યનો વિનય વાસ્તવિક નથી માટે જ તેને મોક્ષ મળતો નથી

પ્રશ્ન ૧૮૭—સાધુના પરિચયના અભાવે આત્મા સમ્યક્ત્વાદિથી બ્રહ્મ થાય એમ કહેવાય છે તો બ્રહ્મ થયાના કોઈ દાખલા છે ?

સમાધાન—નહન નાપીઆર પરમ શ્રાવક હતો, સખ્ત હિ હાવામા પણ ઔવિહાર અક્રમ કરી તે ત્રણે દિવસ પૌષધ કરતો હતો, આવો શ્રાવક પણ સાધુપરિચયના અભાવે સમ્યક્ત્વથી બ્રહ્મ થઈ મિથ્યાત્વ પામી, અને મરીને દેડકા તરીકે અવનયો આવી રીતે સાધુપરિચયના અભાવે સમ્યક્ત્વથી બ્રહ્મ થયાના કોઈ દાખલા છે માટે ભામ્યશાળીઓએ પોતાના સમ્યક્ત્વાદિ ગુણો દર્શાવવા માટે જ્યાં મુનિમહારાજાનું વ્યાખ્યાન સમાગમ વિગેરે થતો હોય ત્યાં જ રહેવું વ્યાજબી છે

પ્રશ્ન ૧૮૮—કેવી પ્રવૃત્તિને દ્રવ્યચારિત્ર કહેવાય ?

સમાધાન—શ્રી જિનેશ્વરમહારાજના કથન મુજબના સાધ્ય મોક્ષપ્રાપ્તિ, કેવલજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ, આત્મકત્યાણુ વગર જે પ્રવૃત્તિ થાય તે દ્રવ્યચારિત્ર કહેવાય

પ્રશ્ન ૧૯૨—અશુદ્ધિવાળી ક્રિયા દ્રવ્યક્રિયા કહેવાય કે નહિ ?

અમાધાન—મૂત્રકાર ભગવાન શ્રી હરિભદ્રસૂરિજીએ કરેલી ધર્મસાગરણીની ટીકામાં શ્રી મલ્લયગિરીજી મહારાજ લખે છે કે બુદ્ધિની ઓછાશયી, સમજણની ણામીથી, તેવા પ્રકારના સંયોગની અનુકૂળતા આદિકના અગાવે થતી અશુદ્ધિવાળી ક્રિયા દ્રવ્યક્રિયા કહેવાય નહીં પણ ક્રિયા કરનાર જો શુદ્ધ તરફ બેઠેલા હોય, શુદ્ધ ક્રિયા કરનાર પ્રત્યે અરૂચિભાવને ધારણ કરનારો હોય તો તેની અશુદ્ધ ક્રિયા તે દ્રવ્યધર્મરૂપ હોઈ દ્રવ્યક્રિયા કહી શકાય.

પ્રશ્ન ૧૯૩—આ પથમકાલમાં ક્ષાયિક સમન્તિ પામી શકાય કે કેમ ?

અમાધાન—ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ સર્વસદ્દેવોના સમયમાં જ થતું હોવાથી આ કાલમાં પામી શકાય જ નહિ.

પ્રશ્ન ૧૯૪—સાઈતુ કરવામાં દહાંનિ કેટલું ગરમ (હાથ દાઝે તેટલું કે ફાટી જાય તેટલું ?) કરવું કે જેથી કઠોળ મળવાથી દ્વિદલ ન થાય ?

સમાધાન—શીતપણુ સ્પષ્ટ ન રહે અર્થાત્ ઉષ્ણ સ્પર્શવાળું થાય.

પ્રશ્ન ૧૯૫—ઉપધાનના પોસક પકિવેકલુ આદિના આદેશો આપ્યા પછી અનુષ્ઠાનની ક્રિયા જ્યારે શરૂ કરીએ

ત્યારે ઇરિયાવહીયાની જરૂર ખરી કે પ્રથમની ઇરિયાવહીથી ચાલે ?

સમાધાન—કિયાલેહની અપેક્ષાએ જરૂર ખરી સાધુએ પડિયેહણ આદિ કરીને પવેયણા માટે ઇરિયાવહી કરે છે

પ્રશ્ન ૧૬૬—મુઠ્ઠીસહીઅ પચ્ચખખાણ પારવામા ' ક્ષાસિય પાલિય ' વિગેરે આદેશો બોલીને મુઠ્ઠીસી પચ્ચખખાણ પારવુ કે માત્ર નવકારથી ચાલે ?

સમાધાન—આદેશો બોલીને પરાય તો સાડ, નવકારથી પણ ચાલે

પ્રશ્ન ૧૬૭—મુઠ્ઠીસી પચ્ચખખાણ પાર્યા પડી પૌષધવાળો જ્યારે જ્યારે પાણી વાપરે ત્યારે ત્યારે નવકારની જરૂર ખરી કે કેમ ?

સમાધાન—સ્મરણ માટે ભલે નવકાર ગણે, છુટો હોવાથી પચ્ચખખાણને પારવા માટે કે તેને અગે જરૂર નથી

પ્રશ્ન ૧૬૮—નલિની શુભ વિમાન કયા દેવલોકમા આબ્યુ ? ને ત્યા સાધુપણથી જ જવાય એમ કેમ ?

સમાધાન—પ્રાયે નેન પ્રશ્નના કથન પ્રમાણે સૌધર્મ દેવલોકમા નલિનીશુભ વિમાન છે આર્યમુહસ્તિસૂરિજીએ અવન્તીસુપ્રમાલને નલિનીશુ મમા જવા માટે સાધુપણ કારણ તરીકે જણાવ્યું, તેનું કારણ એમ સમજાય છે કે બારે દેવલોકે સમકિતી તે દેશવિરતિવાળા જઈ શકે છે છતા અવન્તી-

સુકુમારનુ જીવન તે વખતે એક દિવસનુ બાકી હતુ, ને તેટલા કાલમા તે સ્થિતિ મેળવવા માટે વગદિવસપિં બવસ્મ ઘેમાળિઓ હોદ એ ઉપદેશમાલાની ગાથા પ્રમાણે સાધુપણ જ જરૂરી હોય ને તેથી તેમ કહ્યુ હોય

પ્રશ્ન ૧૯૯—સાધુને ખાવામા નિર્જરા છે કે કેમ ?
જય ચરે જય ચિદે એ ગાથાથી શુ સમજવુ ?

અમાધાન—ખાવામા આશ્રવ છે તેરમા શુલ્કસ્થાનક સુધી આશ્રવ છે પણ ખાતા-સ્વ-પરના વિવેકપૂર્વક કર્મજન્યથી ડરતો રહે તો નિર્જરા વધે જેમ વેપારીને દુકાન વિગેરેનુ ખર્ચ થાણુ છે, પણ જોસણેર આવકમા ખર્ચ ખર્ચરૂપે ગણાતુ નથી, અર્થાત્ આવકરૂપ નિર્જરામા આશ્રવરૂપ ખર્ચ તે ખર્ચ રૂપ નથી, એટલે આશ્રવને નિર્જરા બન્ને થાય ખરા, પણ સમમનિર્વાહ, અલોભપતા, કર્મભય આદિથી થતી નિર્જરા વધી જાય, કથવૈકાલિકની જય ચરે જય ચિદે એ ગાથા તો કહુ વિચારરૂપ કર્મજન્યતા નિરોધ માટે છે

પ્રશ્ન ૨૦૦—પાચ સ્થાપનાનુ કારણ શુ ?

અમાધાન—પ્રતિક્રમણની ક્રિયામા દેવવદનાદિની વખતે પચપરમેષ્ઠિ ગણાય ને બાકીના ગ્રાંથમે પાચ આચારો અથવા ગણધરો પૈકી પાચમા શ્રી સુધર્માશ્વામિજીની મૂખ્યતા લેવાય

પ્રશ્ન ૨૦૧—તીર્થ કર નામકર્મ બાધ્યા પછી તેનો અળાધાકાલ તો અર્તગુહર્તનો છે, જ્યારે જિનેશ્વરોને કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી તેનો ઉદય તો તેરમે શુલ્કાણે

જાવે છે તે કેવી રીતે ? કારણ કે તીર્થ કર નામકર્મ જાણ્યા પછી વચમાં ઘણા કાલ વીતી જાય છે ?

સમાધાન—જાણ્યા પછી અતર્કુહૂર્ને ઉદય થાય, એટલે તે પછી જે જે ભવમાં જાય ત્યા ઉત્તમતા વેદે એટલે તે પ્રદેશની મૂખ્યતા અને ગૌણતા, શ્રી પ્રજા ચિંતામણી આદિ અથમા જણાવે છે કે અપકાયમાં તે જીવ જાય તો ઉત્તમ તીથના પાણીમાં જાય, તેમજ તેડમાં હોય તો પ્રભુ મંદિરમાં દીપકાદિ રૂપે, અને વાઉં આદિમાં હોય તો પ્રભુના અંગે રૂપે, અને વનસ્પતિમાં જાય તો કદમ્બવૃક્ષાદિમાં જાય, પણ જગતના ઉદારની ભાવનાએ જાણેલ હોવાથી તે તો શક્તિ અને પ્રવૃત્તિ તેરમે શુભકાળે છે, ને ત્યાજ ફલ રૂપે પ્રાપ્તિ છે, ત્યાં ગમને પ્રદેશ બાંનેની મૂખ્યતા છે

પ્રશ્ન ૨૦૨—અજવી તે અભવ્ય તથા ભવ્યની પ્રરૂપણા કરે કે નહિ ?

સમાધાન—તે ભવ્ય, અભવ્ય, મોક્ષ આદિ સર્વ વિષયોની પ્રરૂપણા કરે, પણ તે હૃદયગત માને નહિ શાહુકાર બની બેઠલ ચોર જેમ શાહુકારી ને ચોરીનું વર્ણન કરે તે પ્રમાણે અજવી પણ સર્વવિષયોની પ્રરૂપણા કરે

પ્રશ્ન ૨૦૩—સમ્યક્ત્વ એટલે શું ?

સમાધાન—તત્વાર્થની સદૃહણા તત્વની શ્રદ્ધા તે સામાન્ય સમ્યક્ત્વ છે પણ તત્વને સંગત અર્થ અને તેના

રહસ્યમા તદ્વૃપ વર્તવાના મનોરથ તે મવરાદિ૩પે સમ્યક્ત્વ સ્વ (રત્નત્રયી) ની ક્રિયા ને પરની અરૂચી હોવીજ જોઈએ

પ્રશ્ન ૨૦૪—જેણે તીર્થ કર નામકર્મ જાણ્યું અને સયોગવશાત્ વિખરાઈ ગયું તો તે ફરીથી જાણે ?

મમાધ્યાન—હા, જાણે

પ્રશ્ન ૨૦૫—જારે દેવલોક, ભવનપતિ, અને જ્યોતિષમા પ્રતિમાઓના માન સરખા છે કે ન્યૂનાધિ ?

મમાધ્યાન—ત્યા જથ્થામા સાત હાથ, અને ઉત્કૃષ્ટથી પાત્રનો ધનુષ્ય, પ્રમાણુવાળી મૂર્તિઓ હોય છે

પ્રશ્ન ૨૦૬—દીગમ્બરની માન્યતા શી છે ! અર્થાત્ મુખ્ય તથા લેહ શો છે ?

મમાધ્યાન—દીગમ્બરોની મુખ્ય માન્યતા એ છે કે સ્ત્રીને સ્ત્રીલિપણમા મિલિ નથી, કેવલી આહાર કરે નહિ, દેશનાને ધ્વનિ માત્ર માને છે, શાસ્ત્રોમા વર્તમાન તીર્થ કર કે ગણધરતુ કાઈ નથી, એમ માને છે ઉપકરણ માનતા નથી, અર્થાત્ ઉપકરણને અધિકરણ માને છે

પ્રશ્ન ૨૦૭—સમ્યક્ત્વ પછી નવકારમત્ર ગણે તો કેટલા સાગરોપમ તુટે અને સમ્યક્ત્વ વગર ગણે તો કેટલા સાગરોપમ તુટે ?

મમાધ્યાન—સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ શાસ્ત્રોમા નથી

પ્રશ્ન ૨૧૪—એકને નુકશાન થાય, પણ સોને ફાયદો થાય તે કરાય ? કે એકને ફાયદો થાય અને મોને નુકશાન થાય તે કરાય ?

સમાધાન—જાનને કરાય વ્યક્તિ પ્રસંગાદિ લાભ હાનિ જોઈ વિચારી કરવા લાયક હોય તેમ કરાય એક ઠોઢીતુર છે, અને ઊંછ તરફ એક લાખ પાઈ છે સખ્યા મહાય જેટલી નહાની છે, પરંતુ હીનાના લોગે લાખ પાઈનું રક્ષણ ન કરાય ! પણ રક્ષણ એક હીરાનું જ કરાય તેવી રીતે એક સ્ત્રી અપ્રજ્ઞની યાચના કરે ને મારી ઇચ્છા નહીં પૂરી કરે તે હું જીભ કરડીને મરી જઈશ એમ કહે છતાં ત્યાં તેની વિષય ઇચ્છાના લોગે નવ લાખ આદિ જીવોને બચાવાય પણ ! સોની ઇચ્છાને આધીન થઈ શકાય જ નહીં

પ્રશ્ન ૨૧૫—નવ દીક્ષિત સાધુ સસારી કાર્યવાહી વાં નજર કરે, ધ્યાન આપે, તો શી સ્થિતિ થાય ? અને સંબંધમાં શાસ્ત્રસમત્ત દષ્ટાત આપશે

સમાધાન—જ્ઞાતાસૂત્રમાં જિનરક્ષિત, ને જિનપાદિ જાનને ભાઈઓનું દષ્ટાત સુપ્રસિદ્ધ છે જાનને ભાઈઓ કે નીકળ્યા, જગલમાં આવી પહોંચ્યા અને ભૂતા પડ્યા દેવી મળી અને હાવભાવથી લોજળી બેયને આવાસમાં ગઈ ત્યાં તેમની સાથે વિષય કોડા કરે ॥ ત્રણ દિર રહેતા ત્રણ બગીચામાં ફરવાની દેવીએ તે જાનને છુટ જ છે, ચોથી દિશામાં જવાની મનાઈ કરી છે, જાનને આગળ વ

તે દેવીએ કહ્યું છે કે ' જો એ દિશામા જશે તો મારી નાખીશ ' એવી ધમકી આપી છે કેટલાક વખત પડી તેઓ મનાઇ કરેલા માર્ગે ગયા, ત્યાં મનુષ્યોના યજ્ઞ (મઠદા) જોયા, ભય લાગ્યો, આગળ જતા પુણ્યોદયે જયાવનાર યજ્ઞ મળ્યો, તેણે દેવીનું ઘાતકી સ્વરૂપ કહ્યું, બે ભાર્મજોએ જયવા માટે વિનતી કરી, તે યજ્ઞ એમને પીઠ પર બેસાડી લઈ જાય છે સૂચના આપી છે કે દેવી આવશે, પણ તેના સામું જોશે નહિ, જોશે તો ત્રિશૂલથી મારી નાખશે દેવી આવે છે, લે.નીતિથી (કાલાવાલા, રૂદન વિગેરેથી) કરગર છે, જિનરક્ષિત હઠ રહે છે, જિનપાલિત મોહપામી પાછુ જીએ છે, જિનપાલિતનું મૃત્યુ થાય છે, જિનરક્ષિત સહીસલામત ઈષ્ટ સ્થળે પહોંચે છે, તેવી રીતે નવદીપ્તિ સમાગીઓના કાલાવાલા તરફ નજર ફેરવે અને ધ્યાન આપે તો પરિણામથી ચલિત થઈ જિનપાલિતની માફક ચાગ્નિથી સુકે અને ભાવરૂમરાગને ગમણુ થઈ ચતુર્ગતિરૂપ મસાગમા ફૂળે

પ્રશ્ન ૨૧૬—દીક્ષા લેવા આવનાર અનેક રીતે (સર્વથા) તૈયાર હોય છતાં સાધુ દીક્ષા ન આપે ને તે સાધુ ઉમેદવારને જેટલા સમય સસારમા રોકાવાનું કહે તેટલા સમયનું પાપ લાગે કે નહિ ?

સમાધાન—લાગે છે

પ્રશ્ન ૨૧૭—પોતાની દીક્ષા આપવાની તેવી શક્તિ ન હોય તો ?

મમાધાન—આશ્વનો નિવેધ નહિ કરવા રૂપ અતુ
મોહન પાપ લાગે છે, શકિન કેળવવી નોંધ્યો

પ્રશ્ન ૨૧૮—શકિન ન કેળવી હોય અને ન આપે તો ?

મમાધાન—ન આવનાર અત્યંત જાણપો કરે ત્યામુધી
સમ્યક્ત્વ રહે અને જાણપો કરનારને ન દીક્ષા લેનાર તરફની
મસારા પાપ પ્રવૃત્તિની અનુમોદના લાગે, પણ જેઓ જાણપો
કરતા નથી, કરનારની નિંદા કરે છે તેઓ મમ્યક્ત્વથી પદ
પતિત વર્ગ જાય છે

પ્રશ્ન ૨૧૯—યથાશક્તિ શબ્દ કયા પ્રમગે નોંધાય ?

મમાધાન—નિર્જરાના સાધનમા શક્તિ વિચારાય, પણ
પાત્રનહાત્રતને અનુમરતી દીક્ષાના મળધમા શક્તિના વિચાર
રની જરૂર ન હોય અર્થાત્ યથાશક્તિ શબ્દનો પ્રયોગ કરાય
તે નાથે નહિ

પ્રશ્ન ૨૨૦—વૈરાગ્ય ક્ષાયોપશમિક કે ક્ષાયિક નોંધ્યો
(દીક્ષા લેનારમા !) દીક્ષા લેવા આવનાર પકડો હોવો નોંધ્યો
કે નહિ ?

મમાધાન—તેરમા ગુણકાણા વગર જમ્મે વૈરાગ્ય ક્ષાયો
પશમિક હોય છે, અને તેથી દીક્ષા લેવા આવનારા કાચાજ
હોય, સત્સંગથી પરિણામવૃદ્ધિએજ પાકા થાય

પ્રશ્ન ૨૨૧—૧૮ દોષ સિવાય મસારની પૂર્વસ્થિતિ
ખરાબ હોય તેવા માટે ચોલવાનું ખરૂં કે નહિ ?

સમાધાન—ના ! જરાયે નહિ ! ! પડવાના નિશ્ચિત અયવાળા નદિયેણુ, મરિચી, આર્દ્રકુમાર વિગેરેને લગવાને પોતે દીક્ષા આપી તો અમારાથી તો દરેક મમયે કોઈને પણ આપી શકાય એમા વાધો શો ?

પ્રશ્ન ૨૨૭—જાધા શુ કામ કરે ?

અમાધાન—રાજ્યના સામાન્ય સિપાઈ સિવાય બેલીફ અને સ્ટાપ વગર નિમાત્ય તહેલુ વસુલ ન થાય તો પછી અક્ષય ખજાનાની પ્રાપ્તિ માટે નિયમ-જાધા વિગેરેની ખરોબર તૈયારી કેમ ન લેઈએ ?

પ્રશ્ન ૨૨૮—અન્ય કામનો જૈનધર્મ અગીકાગ કરે તેને જાતિલેહ તરીકે માધર્મિક વાત્મક થમા ન જમાડાય તે યોગ્ય છે ?

અમાધાન—ધાર્મિક હિતિએ એ યોગ્ય નથી એ મનુષ્ય નવા ધર્મમા જવાથી પોતાની કામથી હડધુન થાય અને અત્રે પુરતુ આધાસન ન મળે એ અનુચિત છે, તેવી ગોઠવણની ખાસ જરૂર છે, પણ વ્યવહાર થઈ શકે તેની જાતિ ગાયે તે વખતે જાતિમળધ જોડાય તેમા હરકત નથી

પ્રશ્ન ૨૨૯—ઉપદેશ અને આદેશમા ફેર શુ ?

અમાધાન—સાધુ ઉપદેશ સુધી અધિકારી છે આદેશનો પ્રસાદ થાય ત્યાં મન, વચન, કાયાથી કરવા, કરાવવા, અનુમોદવાથી અટકે ન અટકે તો વિરાધનામા ઉતરવું પડે, ‘ કરવા લાયક છે ’ એમ કહેવું તે ઉપદેશ અને ‘ કર ’ એમ કહેવું તે આદેશ.

પ્રશ્ન ૨૨૫—છર્જીડીથી સમ્યક્ત્વ રહે તો પછી તેવા કાર્યમાં દોષ શેનો ?

સમાધાન—પ્રતિજ્ઞાભંગ ન થાય દોષ તો લાગે, કારણ કે અત્રત્યજ્ઞાભંગેણ આગાર રાખેવ હોવાથી તે રીતે પચ્ચખ્ખાણુ છે, છતાં પચ્ચખ્ખાણુવાળો ઉપયોગ વગર વસ્તુ મોઝા નાખે તો આલોચણુ અપાય છે, તેવી રીતે છર્જીડીવાળાએ ઉપયોગ રાખે તો પણ શુદ્ધિની જરૂર

પ્રશ્ન ૨૨૬—પચ્ચાગી સહિત સૂત્ર માનવા એ શેમા છે ?

સમાધાન—શ્રી ભગવતીજી સૂત્ર ૨૫મું શતક ૩ જે ઉદ્દેશ, શ્રીઠાણાગણ, શ્રીઅનુયોગદ્, શ્રીપ્રતિભાશતક વગેરેમાં પચ્ચાગી માનવાનું સ્પષ્ટ કહેલ છે

પ્રશ્ન ૨૨૭—વ્યાકરણ, કાવ્ય અને કોષનું પઠન કર્યા વગર શાસ્ત્રના અર્થો કરવાથી શુ મૂધાવાદ દોષ લાગે ?

અમાધાન—હા, વ્યાકરણ, કાવ્ય અને કોષ વિગેરે અધ્યત્ત પઠન (અભ્યાસ) ન કર્યું હોય, કથચિત્ કરેલ હોય પણ તેના નિયમો ઉપસ્થિત ન હોય અને શાસ્ત્રના અર્થો અથવા તેની ચર્ચા કરે તો મૂધાવાદ દોષ લાગે સાચો અર્થ પણ જો વ્યાકરણ, કાવ્ય, કોષ પરિભાષા કવિઓની રૂઢીઓ ધ્યાનમાં રાખીને કરે તોજ મૂધાવાદથી જાણે, માટે મૂધાવાદવિરમણ મહામતના ખાપીએ ઉપરની દુકીકત ખાસ ધ્યાનમાં લેવા લાયક છે

પ્રશ્ન ૨૨૮—સ્વદર્શનીઓ તે પરદર્શનીઓ તરફથી થતા

ઉપદ્રવો સહન કરવાથી ન્યૂનાધિક નિર્જરા થાય છે એ બીના કયા અર્થમાં છે ?

મમાધ્યાન—શ્રી જ્ઞાતાણ્મૂત્રના મૂલમાં આરાધક અને વિરાધકની જોડાણી નીચે પ્રમાણે કહી છે, તે ઉપરથી નિર્જરાની ન્યૂનાધિકતા જણાશે

૧ જે માધુ અથવા સાધ્વી સ્વદર્શની (જૈનધર્મી) તરફથી થતા તમામ ઉપસર્ગો સહન કરે અને પરદર્શની (અન્ય દર્શનવાલા માત્ર)ના ઉપદ્રવો સહન ન કરે તે વધુ આગાધક અને અશે વિગાધક થાય

૨ જે માધુ અથવા સાધ્વી સ્વદર્શનીથી થતા ઉપદ્રવો સહન કરે નહિ અને પરદર્શની તરફથી થતા મમઅ ઉપદ્રવો સહન કરે તે ઘણેભાગે વિરાધક અને અશે આરાધક થાય

૩ સ્વદર્શની તથા પરદર્શની બન્ને તરફથી થતા ઉપદ્રવોને જે માધુ સાધ્વી સહન કરે તે મર્દ આગાધક થાય, અશે પણ વિગાધક થતા નથી

૪ જે માધુ સાધ્વી એક પણ દર્શનના—(સ્વ-પર) તરફથી થતા ઉપદ્રવોને સહન કરે નહિ તે સર્વથા વિરાધક થાય

ઉપર કહેલી જોડાણી જરાજર વિચારીને આરાધક થવાની ઇચ્છાવાલાએ સહનશીલતા કેળવવામાં ઉજમાવ થવું

મર્મ ૨૨૬—દેવતાઓ સ્વયંને તેઉપાય અને

જાય નહિ, અને વનસ્પતિકાય,—અપકાય (પાણી), તથા પૃથ્વી કાયમા જાય એનું કારણ શું ?

સમાધાન—વાયુકાય અને તેલિકાય એ બેની ઉપર દેવતાઓને આસક્તિ થવાનો સંભવજ નથી, કારણ કે એ બે વસ્તુઓ તિહા સુખના વ્યવહારમા છે નહીં માટે એ બેમા જાય નહિ પણ ઉત્પલાદિમા, વાવડીઓના પાણીમા, અને વન આભૂષણાદિ પૃથ્વીમાયમા, સ્થવલી વળતે ગમના રહે તો સ્થવીને ત્યાં જાય એમા જવાનું કારણ સુખ્યતાએ મમતા છે

પ્રશ્ન ૨૩૦—ક્ષાયિક સમકિતી શ્રીકૃષ્ણવામુદેવ કેટલે ભવે મોક્ષે જવાના ?

સમાધાન—કૃષ્ણ ક્ષાયિકમમકિતી હતા પણ તેમના ભવ શ્રી વામુદેવકિડી નામના યથમા પાત્ર કહેવા છે અને શ્રી હેમ ચક્રમહારાજે કરેલા શ્રીનેમિચરિત્રમા ત્રણ ભવ કહ્યા છે તેથી એમા ખરૂં તરન કેનહીંગમ્ય છે શ્રી વીરવિજયજી પ્રત્યોત્તરમા તેને મળક્ષય ક્ષાયિકમમ્યકૃત્વ કહે છે અને શુદ્ધ ક્ષાયિક નહોતું એમ કહે છે ત્રણ ભવનો નિયમ શુદ્ધક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ-વાળાને માને છે,

પ્રશ્ન ૨૩૧—દેવતાઓ સ્થવીને કઈ ગતિઓમા જાય ?

સમાધાન—દેવતાઓ સ્થવીને મનુષ્ય અને તિર્યચ એ બે ગતિમા જ જાય

પ્રશ્ન ૨૩૨—દેવલોકમા ઘોડા, હાથી, પાડા આદિક તિર્યચો ખરા કે નહિ ?

સમાધાન—ન હોય, દેવલોકમા યોડા, હાથી વિગેરે તિર્યચોતુ શાઓમા જે વર્ણન આવે છે ત્યા સમજવાતુ કે દેવતાઓ કાર્ય પ્રસંગે તેવા રૂપ બનાવે છે, પણ તિર્છા લોકની માફક દેવલોકમા સ્વાભાવિક તિર્યચ પચેન્દ્રિયો હોયજ નહિ

પ્રશ્ન ૨૩૩—‘જ્ઞાની શ્વાસોશ્વાસમા, કરે કર્મનો ખેડ’ એ પંખા જ્ઞાની કયો લેવો ?

સમાધાન—એકલા પઠન માત્ર ઉપ જ્ઞાનથીજ (જ્ઞાન માનવીજ) જ્ઞાની કર્મનો નાશ કરી લે એમ સમજ્યો જ નહિ કારણકે ધર્મશાસ્ત્રકારો તો જ્ઞાની તો તે જ કહે છે કે જે-

જ્ઞાની ક્રિયાપર, જ્ઞાન્તો, માનિતાઽઽત્મા જિતેન્દ્રિય ।
સ્વય તીર્ણો મગામ્મોઘે , પરાસ્તારયિતુ ક્ષમ ॥ ૧ ॥

ક્રિયામા તત્પર, જ્ઞાન, ઉત્તમ ભાવનાઓથી જેણે આત્માને વાસિત બનાવ્યો હોય, તમા જિતેન્દ્રિય (ધ્વજિયોને જિતનાર) તેજ જ્ઞાની કહેવાય છે ને તે પોતે સમાર ચમુદ્ધથી તરેલ છે અને અન્ય બ યાત્માઓને તારવા સમર્થ છે એને સ્વરૂપ દર્શક માનીએ તો “તત્ જ્ઞાનમેવ જ મયતિ” અવવા મત્ય શ્રદ્ધાવાળો ચાગ્રિની તીવ્ર અભિરૂચિવાળો’ ઉચ્ચિત્ ક્રિયાને નહિ પામેલા છતા અગ્નિસા ભુવનમા ગહેલા ભગ્તમહાગણ જેવો, જ્ઞાની તે જગો પગ લઈ ગકાય પણ ક્રિયાની જરૂર નથી, અથવા ક્રિયા કરનાર નકામો છે, તેમજ થઈ શકે તેવી ક્રિયા પ્રત્યે દુર્લ્લક્ષવાળા છે, જે તે તો પાઠવ્યસની કહેવાય. અને કર્મની નિર્જંગ કરાવવાવાળા તે જ્ઞાની કહેવાય નહીં.

પ્રશ્ન ૨૩૪—દીક્ષાને અક્ષમ એવા વૃદ્ધો માટે જેમ કેટલાક ૭૦ વર્ષ પછીની ઉંમર કહે છે અને કેટલાકો ૬૦ વર્ષથી પછીની ઉંમર કહે છે એમ બે મત છે અને તે ખંડિત કરેલા નથી તેમ બાલનામના દોષમા જન્મથી આઠ વર્ષની અદર જ બાલકદોષ કે તેમા પણ કોઈ અખંડિત મતાન્તર છે ?

મમાધાન—જેમ વૃદ્ધાવસ્થા માટે ૬૦ અને ૭૦ વય પછી વૃદ્ધ ગણનાના અખંડિત બે મત છે તેની કીતે બાલકદોષમા પણ અખંડિત એવા ત્રણ મતો છે એકમતથી જન્મથી આઠ વર્ષ પૂરા ન થયા હોય તેને બાલક કહે છે બીજામતથી જન્મથી આઠમુ બેસે નહિ એટલે જન્મથી માત્ર પૂરા ન થાય, ત્યાં મુધી બાલકદોષ માને છે તેમજ ત્રીજામતથી ગર્ભમા આવ્યો ત્યાંથી માત્ર વર્ષ પૂરા થઈ આઠમુ બેમે નહિ એટલે જન્મથી મવા છ વર્ષ થાય નહિ ત્યાં મુધી બાલકદોષ માને છે આ ત્રણે મતો શ્રીનિશીથ ચૃણુમા અખંડિતપણે જણાવેલ છે ત્રી નિગીધભાષ્ય અને પચ્ચડપભાષ્યમા પણ અઠમાદિદિષ્ણ પડિવર્તી એમ ત્રણે મતો મૂચનનાર પાઠ છે પ્રવચનસારોદ્ધગ વૃત્તિ, પ્રવચન મારોદ્ધાર ટીપ્પન અને ધર્મસંગ્રહ ત્રિગેરેમા જન્માદ અને ગર્ભાશ્રમ એ બે પક્ષ લીધા છે

પ્રશ્ન ૨૩૫—જગવાન મહાવીર મહારાજના શામનમા કોઈપણ આચાર્યે ચોમાસામા કોઈને દીક્ષા આપી છે ?

સમાધાન—હા, શાસન પ્રભાવક યુગપ્રધાન શ્રી કાલિકા ચાર્ય મહારાજે જલજાનુને યોગસામા દીક્ષા આપી છે

(આચારપ્રકલ્પ)

પ્રશ્ન ૨૩૬—આજના હુનીયાને સુક્તિ પુરસ્કર ચાલુ દૃષ્ટાન્તથી વૈરાગ્યનું ક્વદાયકપણ શા માટે સમજવાય છે ?

અમાધાન—જુના અપ્રમિદ દૃષ્ટાન્તો કરતા વર્તમાન પ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાન્તો અસરકારક નીવડે છે, માટે ચાલુ દૃષ્ટાન્તોથી વૈરાગ્યનું ફલ ને સ્વરૂપ સમજવામા ફાયદો છે જેમ કહેવાય કે હાલની સ્પર્દેથી અજબજાનુ જરા અવલોકન કરે ! પરદેશી ચીજનો બોયકોટ શા માટે ■ જો વિચારે કરે ? આનું ઉંડું રહસ્ય સમજશે તો માલમ પડશે કે પરદેશી માલ કેખોતો માગે, આખને આનદજનક, મનને મોહક અને દરેક ઈન્દ્રિયને પ્રિય કર હોવા છતાં પણ પરિણામે જાધનની બેડી રૂપ તથા દેશને હારિદ્રરૂપી હાવાનજામ હોમી દેનાર હોવાથી તેનો દેખ ત્યાગ કરે છે, તેવી રીતે વિષય, કથાય દેખીતા આનદજનક લાગે પણ પરિણામે ગાઢ જાધનરૂપ છે અને તેમા દુઃખદા આત્મા અનાદિકાળથી તેનો શુભામ જાનેલો છે, જે જો જન્મુ સ્થિતિ સમજાય તો વિષયાદિ પરિણામે હાડણુ હોઈ ન્યાય લાગે અને મોક્ષ (સ્વસ્થાન) તરફ આત્મા સ્ટેરે અસ્પૃશ્ય હાડણુ પરિણામ દાયક પદાર્થો તરફ વૈરાગ્ય હોવો જોઈએ ! તે યાય એમા આશ્ચર્ય શું ?

પ્રશ્ન ૨૩૭—આજના જમાનામા “સુજા સમાચાર” આદિ વર્તમાન પત્રો વાચવાથી સાધુઓને કે લાભ ?

સામગ્રી તેલ ન નીપજાવે તો પણ તે જ સામગ્રી તલને મગે તો તલ ન નીપજાવે તેમ નહિ અર્થાત્ લબ્યજીવન તેવા ચારિત્રમા દ્રવ્યશબ્દ કારણને કહેનાર ગણાય અને અલબ્યમા તે દ્રવ્યશબ્દ માત્ર અપ્રધાન અર્થવાળો ગણાય

પ્રશ્ન ૨૪૧—અલવીના ક્યેય જેવું ક્યેય રાખી ચારિત્ર માળે તે ભવિને દ્રવ્યચારિત્ર (ભાવનું કારણ થનાર) ગણાય કે જેમા કર્મક્ષયનો મુદ્દો આવે તેજ દ્રવ્ય ચારિત્ર ગણાય ?

સમાધાન—મોક્ષના મુદ્દાવાળું તો ભાવચારિત્ર કહેવાય, પણ પૌઠગણિક ઈચ્છાદિના ક્યેયવાળું તે દ્રવ્યચારિત્ર અને તેવું ચારિત્ર પણ લબ્યને ભાવચારિત્ર લાવી આપનાર થાય

પ્રશ્ન ૨૪૨—શુ દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ તથા ધર્મ કથાનુયોગ, એ ત્રણ અનુયોગો ચરણકરણાનુયોગ માટે છે ?

સમાધાન—હા, આ કથન આચારાગના પ્રથમ ભાગમા છે, અને એ ગાયાઓધ નિર્બુકિતમા પણ છે વાસ્તવિક રીતિએ એ બીના માનવામા બીજો કર્મ વિરોધ નથી

પ્રશ્ન ૨૪૩—દ્રવ્યાનુયોગ માટે કયા અથવા વાચવા જોઈએ ? રીતમરનો અભ્યાસ કરનાર કયા ક્રમે તેના અધીનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ ?

સમાધાન—જીવને કર્મો આત્મની અપેક્ષાએ કર્મશય, કર્મપ્રવૃત્તિ, પચસગ્રહને પદાર્થ સિદ્ધિની અપેક્ષાએ રતનાકરાવ તારિકા, અનેકાતજય પનાકા, સમતિતત્ત્વ વિગેરે

પ્રશ્ન ૨૪૪—ખરતર ગચ્છની માન્યતામા કયો મનસેદ છે કે જેથી તેમની તપાગચ્છવાવા ને બીજા ગચ્છવાવા તેમની સાથે બિજ્ઞતા ગણે છે ?

સમાધાન—ગર્ભાપહારને કથ્યાણુક માનવું, માસકંપનો વિચેદ માનવો, આવક પ્રતિમાનો વિચેદ માનવો યજ્ઞાદિ પચ્ચક્ષ્ણાણુનો અભાવ માનવો, આવિકા પ્રભુની અગ પૂજન કરે, આદિ ઘણી મા યતાઓ જુદી છે ને તેથી બિજ્ઞતા છે

પ્રશ્ન ૨૪૫—જૈન દર્શનની શૈલી મુજબ તે દ્રવ્યાનુ યોગને અનુસારે યદ્રવ્યાદિ જરાજર માને તો તો સમ્યક્દષ્ટિ કહી શકાય કે નહિ ? આચરણની બિજ્ઞતા તો ગચ્છે ગચ્છે દષ્ટિગોચર થાય છે ?

સમાધાન—એક અક્ષર કે પદ પણુ (સિદ્ધાન્તાનુસાર) ન માનવું તે મિથ્યાત્વ ગણાય માન્યતા અને આચરણ સાથે અત્રે સબધ નથી

પ્રશ્ન ૨૪૬—ગચ્છો તો ઘણા સબલાય છે કયા આરાધક ? કયા વિરાધક ?

સમાધાન—આશા સાપેક્ષ આચાર ને સત્યપદ્ધત્તુ હોય ત્યા આરાધકપણુ

પ્રશ્ન ૨૪૭—શ્રી વીર પ્રભુ તો પરજેલા છે, છતાં એમના માટે કુમારાવસ્થા કેમ જણાવી છે ?

સમાધાન—રાજ્ય પામ્યા સિવાયની અવસ્થાને રાજ્ય રહિત કુમારાવસ્થા (પ્રથમવય) કહેવાય છે અર્થાત્ જે વિવાહિત

તીર્થ કરોઆ કુમાર અવસ્થા વર્ણવેની છે તે આ પ્રમાણે
માની શકાય છે

પ્રશ્ન ૨૪૮—દ્રવ્યાનુયોગ એ સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિનું
સચોટ સાધન કયા કારણે ?

અમાધાન—જીવજીવાદિ તત્ત્વોની યથાસ્થિતિ શ્રદ્ધાએ
અનુયોગદ્વારા યતા જ્ઞાનથી યાય છે, માટે દ્રવ્યાનુયોગના જ્ઞાનને
સમ્યગ્દર્શનનું સચોટ સાધન માની શકાય

પ્રશ્ન ૨૪૯—દ્રવ્યશુદ્ધિપર્યાય નામના રામના રચનાર કોણ ?

અમાધાન—ન્યાયાચાર્ય ઉપાધ્યાયજી શ્રીમદ્ યશો
વિજયજી મહારાજજી

પ્રશ્ન ૨૫૦—રત્ન વગરની દીક્ષા માધુ આપે તો મોટી
ઉમરના માટે નિષ્કેતિકા દોષ નથી, પણ તેને સમાજ છોડવામા
પડતી મુશ્કેલીઓમા સાધુ આદેશાદિ આપી જમી પચાતોમા
પડે તો તેમા દોષ લાગે કે નહિ ?

સમાધાન—દશવૈકલિક, ઉત્તરાધ્યયન, મુચ્છિત ને અને
મુહુરે એ બે પદોની વ્યાખ્યાથી તથા મૃધાવાદનો કલ્પ જોવાથી
પણ જણાયે કે પચાત વગર ન જને, તેવી દીક્ષાના પ્રસંગે
સાધુને અભિપ્રાયે તેમા પ્રવર્તવું પડે તો કલ્પાચરણ ગણાય
પણ દોષ ન ગણાય

પ્રશ્ન ૨૫૧—દેરામર જેવી જાળતોમા પણ માત્ર ઉપદેશ
અપાય કે આદેશ અપાય ખરો ?

મમાધાન—કાગળમર તેમા પણ કરવુ કરાવવુ પડે છે અને અનુમોદવુ તો હમેશા છે પણ વગર કારણે તો મુખ્ય માર્ગ કરવાનો હોય ને તે મુખ્ય માર્ગ તો ઉપદેશમા જ છે

પ્રશ્ન ૨૫૨—સ્વદયા સિવાય પરદયા કરવાની જૈનદર્શનમા મનાય છે તો જીવંતને છકાયના કુટામાથી છોકવવાના બહાને પોતાના મતમા ખામી લાગે તો સ્વદયા ચૂકાય કે નહિ ?

મમાધાન—આરિત્રમા મદદગાર થનાર સ્વદયાથી શુકે નહિ, અપવાદરૂપ દીક્ષાથી પણ કાંઈ પોતાના મતમા ખામી લાગતી નથી, કર્મ બંધનથી નિષ્પેક્ષપણું હોય ત્યા સ્વદયાનો લોપ થાય છે

પ્રશ્ન ૨૫૩—માધુ તો શાસની આજ્ઞા મુજબ માત્ર ઉપદેશને જ વાગી રહેને ?

મમાધાન—સમજી આવકો હોય ત્યા જૈમ જ બને અભુમમજી આવકોને માર્ગે લાવવા માટે પણ અનેક વિધાનો છે

પ્રશ્ન ૨૫૪—દેરાસર જીર્ણોદ્ધાર, ઉપધાન સર્વવિરતિ આદિ માટે આદેશની પ્રવૃત્તિમા પડનાર સાધુને બધ થોડો અને નિર્જરા વધારે કે કેમ ?

મમાધાન—કયચિત્ પ્રમાદ આદિથી દોષ લાગે તો દોષ માનવો થોડો બધ અને ઘણી નિર્જરા જો મક્ક જ તત્ત્વથી નકામો છે નહિ તો નદી ઉતરવાની આજ્ઞા કરનારનું શુ-

ચાય ? હિ સાથી સકથાથીને થયેલું કર્મ તત્કાલ પણ શુભ ભાવનાથી નિર્જરિત ચાય છે

પ્રશ્ન ૨૫૫—નલિનીશુ મ વિમાન કયા દેવલોકમા છે ?

સમાધાન—પ્રાય મૌઘર્મ દેવલોકમા છે, સેન પ્રશ્નમા જોવાથી માલુમ પડશે

પ્રશ્ન ૨૫૬—વિહારમા પાણી તથા વનસ્પતિવાળા બે માર્ગ આવે તેમા સાધુ કયા માર્ગે ન જાય ?

સમાધાન—વનસ્પતિ કરતા પાણીમા વધારે વિરાધના છે, એમ ધારી પાણીવાળે માર્ગે ન જાય

પ્રશ્ન ૨૫૭—તત્ત્વાર્થસૂત્ર અધ્યયન ખીજના ચૌદમા સૂત્રમા તેઉકાય તથા વાયુકાયને સ્થાવર ન ગણુતા ત્રસ કેમ ગણુયા ?

સમાધાન—તેઉ ને વાયુ એ બે ચાલવા રૂપ ગતિની અપેક્ષાએ ગતિત્રસ કહેવાય અને શક્તિરૂપ લઙ્ઘિની અપેક્ષાએ લઙ્ઘિત્રસ પણ ગણાય તેથી શ્રી આચારાગવૃત્તિ ને તત્ત્વાર્થમા વિરોધ ન આવે

પ્રશ્ન ૨૫૮—શુ મિથ્યાદષ્ટિ નારકીઓ કરતા સમ્યગ્દષ્ટિ નારકીઓને વધુ વેદના હોર્ષ શકે ?

સમાધાન—હા, શ્રી ભગવતીજી સૂત્રના પ્રથમ શતકના ખીજ ઉદ્દેશમા “તથ જ જે તે સન્નિમૂયા તે જ મદાવેષણા, તથ જ જે તે અસન્નિમૂયા તે જ અપ્પવેષણતરાના”

નરકમા જે નારકીઓ સમ્યગ્દર્શનવાળા છે, તેઓ વસ્તુ-સ્વરૂપની સાચી સમજણથી ગયો ભવ હારી ગયા ! તેના પશ્ચાતાપવાળા હોઈ મહાવેદનાવાળા છે અને જેઓ સમ્યગ્દર્શન રહિત મિથ્યાત્વી છે, તેઓ તો અણુમગજવાળા હોવાથી માત્ર ઠાયિક અ પ વેદનાવાળા છે

પ્રશ્ન ૨૫૯—દેશ ભૂખે કેમ મરે છે ?

મમાધાન—એમા એમ કહેવાય કે ધર્મની અપેક્ષાએ પૂછા છે. કે દેશની અપેક્ષાએ ? દેશ ની અપેક્ષાએ પૂછાતુ હોય તો આજસથી ભૂખે મરે છે, કારણકે ઉદ્યમનો અભાવ છે, ધર્મની અપેક્ષાએ તપાદિ ધર્મમા તેની ગણતરી છે, પણ ખાવાની ઇચ્છા છતા ભૂખે મરવાતુ તો પાપના ઉદયથી છે

પ્રશ્ન ૨૬૦—ઉદ્યમ કયા છતા ધારવા પ્રમાણે ડોગ કયા મળે છે ?

મમાધાન—કેટલાકો કહે છે કે ઉદ્યોગની ખામી નથી, પણ ઉદ્યમની ખાત્રા છે જરા ગણિતનો અભ્યાસ કરો ! પ્રથમના કાલમા મજુરને રોજ રૂા—મળતી ત્યાં આજના મજુરોને રોજ રૂા—મળે છે ખામી શા ની છે ?

પ્રશ્ન ૨૬૧—જેનોમા ચોવીસ તીર્થ કર, વૈષ્ણવાદિમા ચોવીસ અવતાર, બોદ્ધમા ચોવીસ બોધિસત્વો આનો હેતુ શો ?

મમાધાન—ઉત્તરિણી કે અવસરિણીમા શ્રી જીનેશ્વર મહારાજ જેવા ત્રણ લોખના નાથને જ મવા લાયકનો સાતઅહ

ઉંચાવાળો મમય ચોવીસજ વખત હોય ને તેથી જ દરેક ઉત્સર્પિણીમા ચોવીસ ચોવીસજ તીર્થ કર થાય જોનોને ચોવીસ તીર્થ કરોને માનતા દેખીને બીજાઓએ તેનું અનુકરણ કર્યું હોય તે સલાવે છે કારણકે તેઓએ તેવાઓના જન્મમા તેવા બ્રહ્માની ઉચ્ચતા વિગેરે કારણો માન્યા નથી; વળી વૈષ્ણવાદિ ઓએ (શ્રી સુખભદ્રેવ) છનેશ્વરને અવતાર માન્યા છે, માટે પણ તેઓની તે માન્યતા જોનોને અનુસરીને છે ખરી રીતે તો અનુયોગના મુદ્દા પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણજી વિગેરે ઐતિહાસિક પુરુષો હતા ને પાછળથી અવતારી પુરુષ તરીકે મનાયા છે એમ હોવાથી તો પછી ચોવીસ અવતારોની કલ્પના કેવલ અનુકરણવાળી જ છે એમ માનવું પડે, ને જોહી તો શ્રી પાર્શ્વનાથજીના તીર્થમાથી જુદા પડ્યા છે તેથી ચોવીસી માને તેમા શી નવાઈ !

પ્રશ્ન ૭૬૨—સૌ કોઈ પોતાના મતમા જ સત્યધર્મ જણાવે છે, તો મત્યધર્મ કયા માનવો ?

મમાધાન—કુનીયામા કિંમતી ચીજની જ નકલો થાય છે, સુવર્ણના કથળે પીંચગોત્કાદિ થયા, પણ પિત્તળની નકલ થઈ ? જવાબમા ના કહેવી પડશે ઇમોટેશન પત્થરને ખરો હીરો મનાવવા પ્રયત્નો થયો, પણ પત્થરની નકલનો પ્રયત્ન કોઈ કરશે નહિ સાચા હીરાની કિંમત તો સાચા ઝવેરીઓજ કરશે અને તેમની કદર પણ ઝવેરી જાતરમાજ થશે, રખડ તાઓ કાંઈ સાચા માલ કે સાચા માલધણીને પીછાળી શકશે નહિ માથો ધર્મ પાળવા માટે સુદ્ધ પુરુષને સયમ ધર ગુરૂની ઝેનના કરો !

પ્રશ્ન ૨૬૩—ધર્મ પર સામાન્ય આશ્રેય થના જ બખાળા શા માટે ? ત્યાંથી ધીરજ કેમ નહિ ?

અમાધાન—ધીરજ ધીરજના સ્થાને હોય પાર્શ્વના પદાર્થમા, રૂપીઆના માલમા, હબરના હવેલી બગલામા, હોડાની દીર્ઘિના નાગ પ્રસંગમા, અને કુટુંબ, બાઈ, બાહુ, માબાપ અને ગડીર પરત્વે, લાભ પ્રત્યે, પ્રેમાળ રહેનારા તેના નાશનાપ્રસંગમા ધીરજ રાખનારા જવદરે જ મળશે, આવા નાશવત પદાર્થોને અંગે પણ જો ધીરજ ન રાખી શકાય તો અવિનશ્વર એવા ધર્મ પર આશ્રેય થાય ત્યારે ધીરજ રાખવા કહેવું યોગ્ય છે ? ધર્મને ધર્મસ્વરૂપમા અને અધર્મી પર આક્રમણ વગર અધર્મને અધર્મ સ્વરૂપમા, પ્રકાશ કરવે તે વસ્તુ આશ્રેય જ નથી

પ્રશ્ન ૨૬૪—યથા પ્રવૃત્તિનો વાસ્તવિક અર્થ શો ? ને તેવી પ્રવૃત્તિવાળા કે અજ્ઞાન જીવોનું મિથ્યાત્વ શી રીતે વૃદ્ધિ પામ્યા કરે છે ?

અમાધાન—અનાલોગ આચાર, અનેક ઉપયોગ પ્રવર્તન, શુ ય પ્રવૃત્તિવાળી વસ્તુના ગામ્ભીર્ય કારણે વગરની, કર્મફલનાળી પ્રવૃત્તિ તે જ યથા પ્રવૃત્તિ અમખ્યાન પ્રદેશી આત્માને સ્વપ્નમા પણ સ્વપ્નમાં ગડગુમડને પોષવાની લગીરે મરજ નથી તેને પોષવા સળધી વચન પણ ઉચ્ચારતો નથી અને તેના પોષણ માટે કાર્મ પોતાનો કાયાની પ્રવૃત્તિ નથી, છતાં જેમ શરીરની તુષ્ટી, પુષ્ટી માટે લેવાના ખોરાકથી બનતા રસમાથી રસોળીનું પોષણ થયા કરે છે, તેમ મિથ્યાત્વ

મમાધાન—ના, કારણ કે અનુમોદનાનો અશયી થતો આશ્રવ એ પણ નાનો સૂનો નથી રાસલગી તુલના ગજરાજ સાથે ન જ કરાય, તેવા મહિને મહિને દશ લાખ ગાયોનું દાન દેનાર હોય તેનાથી પણ સાધુનું સચમ શ્રેષ્ઠ છે (ઉ અ ૯ પા ૩૦૬ થી ૩૧૪ ગા ૪૦)

પ્રશ્ન ૨૭૨—સર્વવિરતિમાર્ગ અને તેની ભૂખ્યતાવાળા જૈનદર્શનને નિર્ઋથ પ્રવચન તરીકે કયા સૂત્રમાં ગણાવ્યા છે ?

મમાધાન—શ્રમણસૂત્ર તથા સૂત્રકૃતાજ સૂત્રના બીજા સધના ક્રિયાસ્થાન અધ્યયનમાં તેનો ઉલ્લેખ છે इणमेव निगये पाययणे इयादि श्री उपाशउदशागमा आनद आवकना अधि कारमा पणु ते न कथ्यु છે

પ્રશ્ન ૨૭૩—વિરતિ વિગેરેથી ત્યાગ કરીને ફેર પુત્ર, પિતા, બધું સ્ત્રી પ્રત્યે પ્રેમથી, અને ધન વિગેરે તરફ લવ આમ્મને, તે નાશવત પદાર્થો લેવા જાય તેને વાતાશી તરીકે દર્શિત કદા છે તે કથન કયા શાસ્ત્રમાં છે ?

મમાધાન—સ્ત્રી ધનાદિ તણને તેને ફેર લેવા જનારાને તો વધેયુ ખાવાને તૈયાર થનારા કુતરા જેવા શાસ્ત્રકારોએ કથન કહેવા ઉત્તરગધ્યયન અ ૧૦, પા ૩૩૬, ગા ૩૦

પ્રશ્ન ૨૭૪—નરકની વેદનાઓ લય માટે દર્શાવાય છે કે શાસ્ત્રમાં તેનું વાસ્તવિક કથન છે ?

મમાધાન—નરકની અસંદ્ધ વેદનાઓને જતાવાય તેવા દુખદ પ્રસંગો સસારમાં જડતા નથી જેથી અત્યંત લયાનંક

ખનાવેા દર્શાવીને જતાવાય છે ને તેથી તે સ્થાને ૬ જુઓ
ઉત્ત અ ૧૯, પા ૪૫૮ ગા ૪૪ થી ૭૪ સૂત્રકૃતાગ અધ્ય
૫ પહેલેા ઉદ્દેશો ગાથા ૩ પા ૧૪૦

પ્રશ્ન ૨૭૫—વિરાધક સાધુની દશા અત્યંત ખરાબ છે
એવું કયા શાસ્ત્રમા છે ?

સમાધાન—ઉત્તરાધ્યયન અ ૨૦ ગા ૩૯-૫૦

પ્રશ્ન ૨૭૬—બ્યાજ વટાવથી ધધા કરનારાઓ કેપૈયા
ગીજને દે છે તે પણ લેવા માટે આપે છે, તેમ માધુ મહા
રાજને અપાતુ દાન પણ મેળવવા માટે એમ ખડ કે નહિ ?

સમાધાન—અણાહારી પદ લેવા માટે તે દાન દેવાય છે
તેમા વાધો નથી અને તેથી જ ગૃહસ્થ રોટલીનો ટુકડો કે
પાણીનું પવાણું સરખું માધુને દે છે તે અણાહારી પદ માટે જ
અણાહારી પદના અર્પણ માલથી જે યેનરીજ છે તે ગૃહસ્થ
મુનિ મહાત્માઓ પાસે આવા દાનદ્વારા તેવો માલ માગે છે
અને સાધુ મહારાજના ધ્યેયને અને તેઓને દાન દેવાથી તેમા
યત્તી મદદથી યત્તા તેના અનુમોદનથી તે ધ્યેય મળવાનું
સમજનાર માણસો પછીથી તે મળે તેના સાટા તરીકે દાન
આપી કબુલાત કરે છે, જેમ કરોડોના સોદા કરનારને જે પાચ
રૂપીઆ સાટામા આપવા પડે છે, અને પછી મુદત પાકે બધો
માલ મળે છે તેમ અહિં પણ સમજવું

પ્રશ્ન ૨૭૭—હાલના ઝવડાળી જડ શી ?

સમાધાન—પાશ્ચાત્ય કેલવણી લીધેલા કહેવાતા શિક્ષિતો
પોતાના તે શિક્ષણ માત્રથી જૈન ઠામમા અગ્રણી ૦

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની આરાધના માટે જ્યેષ્ઠાપૂર્વક થતી ધાર્મિક ક્રિયાઓમા હિંસા જેવું સાધારણ દૃષ્ટિએ લાગતું હોય ત્યાં હિંસા છે કે અહિંસા ? જેમકે પ્રભુપૂજા, પ્રતિમારક્ષણ વિગેરે

અમાધાન—ત્યાં સ્વરૂપ હિંસા ગણાય છે, પણ તે પૂજા દિની પ્રવૃત્તિ સ્વર્ગાદિ આપે પણ વિરાધનાને સ્વર્ગનું કારણ માનના નથી

પ્રશ્ન ૨૮૩—બાલદીક્ષા માટેના ત્રણ મતોમા જન્મથી આઠ વર્ષ પછીની દીક્ષાનો એકલો પક્ષ લેવાય તો નવ વર્ષે કેવલજ્ઞાન, મોક્ષ અને અનુત્તરવિમાનમા જથ્થા વધના દીક્ષિતનો બાર માસના પર્યાય વિના ન થતું હોવાથી વાથો આવે કારણ કે ગર્ભનું પોણું વર્ષ જન્મના આઠ અને દીક્ષાનું એક એમ પોણી દસ વર્ષ થાય જન્માદ્યમ લઈને જ મથી સાત થયે દીક્ષા માનીએ તો બાર મહિને કેવલ આદિ થવામા ગર્ભનું પોણું, જન્મથી સાત અને એક વર્ષનો પર્યાય ગણીએ એટલે પોણા નવે કેવળ થાય તો નવ વર્ષે કેવળાદિ ઠહેવાય । પણ ગર્ભથી આઠમા વર્ષવાળાને દીક્ષા આપવાના પાઠો નિરીધયૂર્ણિ, પ્રવચનસારોદ્ધારટીકા ને ટીપ્પણ ને ધર્મસમ્ર હાદિના જ છે કે તે ઉમરે લીધેલ દીક્ષાવાળાને ગર્ભથી આયુષ્ય ગણાય છે તેથી આઠના આયુષ્યે કોઈ સ્થાને કેવલ જ્ઞાન થવાનું કણુ છે ?

અમાધાન—બૃહત્સમ્રહણીનીવૃત્તિ અને લોકપ્રકાશમા કઈક અધિક આઠ વર્ષે કેવલજ્ઞાન માનેલું છે, તે ગર્ભથી આઠમા વર્ષવાળાને એટલે જન્મથી સવા છવાળાને દીક્ષા માને અને એક વર્ષનો પર્યાય માને એટલે ગર્ભથી આઠ પૂરા થયા

પછી કેવલજ્ઞાન એમ થાય સ્પષ્ટ છે, વળી શ્રી ગુણસ્થાનકમા રોહમા સ્પષ્ટ જણાવે છે કે ઉત્તરુત્તોડવર્ણેન, પૂર્વકોટીપ્રમાણકં, કાલ્યાયામહીપીઠે, કેઘલીવિદ્યત્યલ ॥ ૧ ॥ એ સ્લોકથી પણ સાબીત થાય છે કે ગર્ભથી સાત થયે દીધેલ દીક્ષાવાળો બાર માસે કેવલજ્ઞાન પામે, એટલે કે આઠ વર્ષે કેવલજ્ઞાની બને એમા ન્વાઇ નથી ન થઇ શકે તો પણ ગર્ભાદ્યમને અર્થ જન્મથી સવાસાત એટલે ગર્ભાદ્ય માનીએ તો નવ વર્ષ પછી જ કેવલજ્ઞાન થાય, અહિ જણાવેલ આઠ વર્ષનું કેવલજ્ઞાન તો ઘટે જ નહિ

પ્રશ્ન ૨૮૪—અસર્વજ્ઞ એવા શ્રી જોતમસ્વામી વીરપ્રભુને સશયમાત્ર જાણવાથી, સર્વજ્ઞ તરીકે કઇ રીતે કહી શક્યા ?

સમાધાન—સ્થાલીપુતાકન્યાયે જેમ હાલ્લીમા રહેલો એક દાણો તપામવાથી હાલ્લીમા રહેલા મર્વ દાણા પાકી ગયા છે એમ જણાય છે તેવી રીતે અમૂર્ત એવા પરસ્પર વિરુદ્ધ શ્રુતિ જ્ઞાન સબધી જ્ઞાન અને તેનાથી થયેલ સશયજ્ઞાન અને શકાનું સમાધાન આપે તો સર્વજ્ઞ માનું એવા પ્રકારના નિર્ણયવાળા શ્રી જોતમસ્વામીએ ભગવાનના મુખથી સાબળી શકા દ્વર કરી, અર્થાત્ સોનું—આહી ખરીદનારા ચોકસી જન્યા પછી જ કઇ સોનું આહી ખરીદતા નથી હીરા, પત્તા, માણેક આદિ અમૂલ્ય ઝવેરાત ખરીદનારા પણ ઝવેરી જન્યા પછી જ તે ઝવેરાત ખરીદે છે એમ નથી પણ જગબાહેર ઝવેરાતપરીક્ષક ઝવેરીના વિશ્વાસ અનુસાર આજે લેવડદેવડનું કામકાજ ધમ ધોકાર કરે ॥ તેવી રીતે અસર્વજ્ઞ છતાં સર્વજ્ઞપણાનો ડાળ કરનાર શ્રી જોતમસ્વામી સશય નાશ પામ્યા પછી

મમાધાન—જેમ તીર્થ કર મહારાજા ધર્મપીઠને પ્રદક્ષિણા કરીને સિદ્ધામન ઉપર બેસે છે તેમ કેવલી ભગવતો પણ માત્ર રીતિને માન આપવાને જ ભગવાન જેમા નિરાજમાન છે તે ધર્મપીઠને પ્રદક્ષિણા કરીને સમવસરણમા બેસે છે

પ્રશ્ન ૨૬૧—તે કેવલિ ભગવતો શુ સાબળવા આવે છે ?

સમાધાન—કેવલિ ભગવતો સમવસરણમા કંઈ સાબળવા આવતા નથી, કારણ કે તે ભગવતો પણ શ્રી જિનેશ્વર મહા નાજની માફક જ્ઞાનપૂર્ણ અને અતીન્દ્રિય છે માત્ર કૃપા તરીકે તેઓનું સમવસરણમા આવવું અને બેસવું વિશેષ થાય છે

પ્રશ્ન ૨૬૨—સમવસરણની રચનાબૂમિ વિષે કેટલેક દૂરથી સાધુઓ આવે અને આવે તે ફરણઆત કે મરણઆત ?

મમાધાન—શ્રી જિનેશ્વર મહારાજના વખતમા સામાન્ય વિહારક્રમ ધાર યોજનનો ગણાતો હોવાથી સમવસરણ બૂમિથી ધાર યોજનની અંદર રહેલા સાધુઓને જો પહેલા સમવસરણમા ન આવ્યા હોય તો ફરણઆત આવવાનું હોય છે, ને તેમ છતાં ન આવે તો પ્રાયશ્ચિત જણાવેવું છે પહેલા આવેલા લોકો તો ઉમગથી જ આવે તેમા પ્રાયશ્ચિતને સ્થાન ન હોય તેમા નવાઈ નથી

પ્રશ્ન ૨૬૩—ગર્ભાપહારની વાત દિગજરા કેમ માનના નથી ?

મમાધાન—દિગજરા ચાલુ આગમોને જ માનના નથી તો એ એક ગર્ભાપહારની વાત ન માને તેમા નવાઈ નથી

પ્રશ્ન ૨૬૪—રિવાજ અગર રૂઢીની અયોગ્યતા એ શુ

વસ્તુના વાસ્તવિક સ્વરૂપને અયોગ્યતાના સ્વરૂપમાં સ્પર્શન કરતી નથી ?

અમાધાન—ના, રિવાજની અયોગ્યતાનું અવલોકન કરીને વસ્તુના વાસ્તવિક સ્વરૂપને નહિ પીછાણનારા વસ્તુને અયોગ્ય કહેવામાં હિમાલય જેવી મહાન ગભીર અને અનર્થકારી ભૂલ કરે છે રિવાજ અને વસ્તુ એ જે તફાવત અલગ છે આ ભૂલ સુધારવા માટે મહાગુરુઓની શુશ્રૂષાદિ કરવા યોગ્ય છે જેમ દેવદત્તના વેવિશાળ વિષ્ણુદત્તને ત્યાં યથા લગ્ન થયા પાદ વિષ્ણુદત્તના ઘેરથી કન્યાને વળાવવા માટે જે રીત રીવાજ કરવા લેઈએ તે તે કન્યાના માળાપે ઠર્યા નહિ અને કન્યા ભાડીને દેવદત્તને ત્યાં ચાલી ગઈ, અગર દેવદત્ત પોતાના માસરેથી લગ્નને અનુસરતી રીતભાત યથા વગર તે સ્ત્રી લઈ આવ્યો, અને તે સ્ત્રી પોતાનું ઘર માડીને રહી આ દષ્ટાંતના લગ્નને અનુસરતી રીતભાત અચુકન કહી શક્યો ! પણ લગ્ન અયોગ્ય છે, એમ કહેવા કે તે રીતભાત બરોબર થઈ નથી માટે લગ્ન તોડી નાખો ! અગર લગ્ન ગેરકાદંબર છે, એમ કહેવાને જગત્કરમાં કોઈ પણ સમજી મનુષ્ય તૈયાર થશે નહિ તેવી રીતે દીક્ષાદિ વસ્તુઓ અયોગ્ય નથી, તેની રીતિ કઠાવ્ય અયોગ્ય કહી શકે તો તે જુદી વાત છે દષ્ટાંત તરીકે આર્ય રક્ષિતસૂરીશ્વરજીની થયેલ દીક્ષામાં આચાર્યને શિષ્ય નિષ્કેટિકા દોષ કહ્યો પણ તે દીક્ષાને અયોગ્ય કહી નહિ તેમજ તે આર્યરક્ષિતજી ને સૂરી પુરદર, પૂર્વધર ભગવાન તરીકે વદન નમસ્કાર ઠર્યા નથી એમ નથી, પણ તે દીક્ષાથી પ્રભુશાસનની વૃદ્ધિ થઈ એમ માન્યુ છે અન્યથા તે આર્યરક્ષિતજીને મુનિ આચાર્ય કે યુગપ્રધાન તરીકે કોઈ માનન નહિ તેવી જ રીતે

મેળના પિતાશ્રીજીને વૃદ્ધાવસ્થાએ દીક્ષા આપી, દીક્ષાની વય કે લઘન ઘટ હતી માટે તેમા પણ રીતિ અયોગ્ય કહેવાય, પણ તે દીક્ષા અયોગ્ય કહેવાય એમ નથી પાચસે ચોરોને દીક્ષા આપવામા આવી તે પણ રીતિ અયોગ્ય કદાચ કહેવાય, પણ દીક્ષા અયોગ્ય કહેવાય જ નહિ આ ઉપરથી આજે દીક્ષા જેવી પરમ પાવન વસ્તુને અયોગ્ય કહેતા વિચારવાનુ છે રીતભાત અગર રિવાજ અયોગ્ય કહેવાય અને તે ક્ષમ્ય પણ કદાચ ગણાય, પણ દીક્ષા અયોગ્ય છે એવુ કથન ડોઈ-પણુ સ્વયં કયું નથી, માટે ઝીનની અયોગ્યતા માત્રથી દીક્ષાને અયોગ્ય કહેનારા ચોતાની ભૂલને મુધાગી કદયાણુ-માર્ગ પ્રત્યે આદરવાળા થાય તો જેન જનતા કદયાણુને રમ્તે જલદી આવે

પ્રશ્ન ૨૬૫—શ્રદ્ધાનુમારિજીએ અને તર્કાનુસારીજીએને સમજાવવાની રીતભાત એક સરખી રાખી શકાય કે નહિ ?

સમાધાન—એક સરખી રીતભાત રાખવામા શાસ્ત્રકારોએ પરમાર્થથી એક મરખો લાભ દેખ્યો નથી, જેથી શ્રદ્ધાનુમારિજીએના પ્રશ્નના સમાધાન શાસ્ત્રની રીતિ, નીતિ, દાખલા, દલીલ પુરસ્કર અપાય અને તર્કાનુમારી ઇતર દર્શનકાર ખ કે શાસ્ત્ર પરત્વે અત્રદાણુજીએને તેના શાસ્ત્ર પ્રમાણે અગર તે સમજી શકે તેવી બહારની દલીલો, રીતિ, નીતિ વિગેરેથી સમજાવવામા આવે

પ્રશ્ન ૨૬૬—દીક્ષા લેનારને રોકવામા અગર દીક્ષા લીધેલી હોય તેને દીક્ષા છોડાવવામા બળાત્કાર વાપરનાર મહામોહુનીય કર્મ બાધે કે જે કર્મ ગણધરાદિ મહાપુરુષોની હત્યા કરવા

જેવું અધમ પરિણામવાળું થાય એમ મનાય છે તે તત્ત્વ સમગ્રી આશ્રયારો શું કહે છે ?

સમાધાન—શ્રી સમાચારાગસૂત્ર પાનુ ૫૩ પુઠી બીજી લીટી ૨૫થી ૩૩ —

‘ બહુજનસ્ય ’ પશ્ચપાદીના લોકાના ‘ નેતાર ’ નાયક દ્વીપ દ્વ દ્વીપ સમારસાગરગતાનામાશ્વામસ્થાન અથવા દીપ દ્વ દીપોઽન્નાનાન્ધકારાશૃતયુદ્ધિદિપ્રમરાણા શરીરિણા હયો-પાદયવસ્તુસ્તોમપ્રકાશકત્વાન્ ત અત એવ ત્રાણ આપદ્રક્ષણ પ્રાણિનામેતાદૃશ ચાદૃશા ગળધરાદયો મયન્તિ, નર પ્રારચ-નિકાદિ પુરુષ હત્યા મહામોહ પ્રકરોતીતિ સત્તદય ॥ ૧૭ ॥ ઉપસ્થિત પ્રવ્રજ્યાયાં પ્રવિવ્રજિષુમિત્યર્થ પ્રતિવિરત ” નામય યોગેષ્વો નિવૃત્ત પ્રવ્રજિતમેવેત્યર્થ સયત સાધુ સુતપસ્વિન તપાસિકૃતવન્ત, શોભન વા તપ ધિત-આશ્રિત, કચિત્ ‘ જે મિકાનુ જગનીન’ તિપાઠ , તમ્ર જગન્તિ-જગમાનિ અહિમ ક્ત્વેન જીવયતીતિજગજીવનસ્ત, વિવિધે પ્રકારે રુપક્રમ્યા-ક્રમ્ય વ્યપક્રમ્ય બલાદિત્યર્થ ધર્માન્-શ્રુતચારિત્રલક્ષણાદમ-શયતિ ય મ મહામોહ પ્રકરોતીતિ અષ્ટાદશ ॥ ૧૮ ॥

બહુજન એટલે ઘણા પાત્ર છે આદિ લોકોના (સાધુના) નેતા=નાયક સ સાર સમુદ્રના પડેવાને આશ્વાસ સ્થાનરૂપ, દ્વીપની જેમ દ્વીપ જેવા, અથવા દીપકની જેમ એટલે જેમ દીપક, અજ્ઞાનરૂપ અધકારથી અવરાઈ ગયેલ છે, બુદ્ધિરૂપી દિપ્તિના

પ્રસારે જેના એવા, શરીર ધારીઓને હેય ઉપાદેય વસ્તુના પ્રકાશ કરનાર હોવાથી તેનેમને આ કારણથી જ ગ્રાણ એટલે આપતકાલમા પ્રાણીઓનું આણુ રક્ષણ કરનાર એવા જેમ ગળુ ધરેા આદિ છે અર્થાત્ પ્રવચનના માલિકને હુણીને મહામોહ બાધે છે ૧૭ એવી જ રીતે પ્રવચ્ચા પામતો, અને પ્રવચ્ચા પામવાની ઇચ્છાવાળો, પ્રતિવિરત એટલે સાવધયોગોથી પામેલો વિરામ જે માધુ સુતપન્ચિન તપ કરવાવાળો અથવા સારા તપનેા આશય કરવાવાળો, જે બિહુક જગતને અહિ સકપણાથી છવાડે છે—અર્થાત્ જગતને છવનરૂપ છે, તેને વિવિધ પ્રકારે બલાત્કારથી એટલે મારે કુટે અથવા ઉપકરણાદિનો નાશ કરીને કે કોઈપણ પ્રકારે ઘમાત્ શુતચારિત્ર લક્ષણ ધર્મથી જાદ કરે છે તે અદારમું મહા મોહસ્થાન બાધે છે ॥ ૧૮ ॥

ઉપર પ્રમાણે ચારિત્ર લેનારને કે ચારિત્ર લીધું હોય તેને બલાત્કારથી ચારિત્રથી ચુકવે તેને મહા મોહનીય કર્મ બધાય અને તેથી વર્તમાનના સમ્યક્ત્વાદિ અને ભવિષ્યના સમ્યક્ત્વાદિના લાભનો નાશ થાય એમ સ્પષ્ટ જણાય છે એણિકે અભય કુમારને અનેભરત મહારાજે મુંદસીને દીક્ષામા રોક્યા છે પદ્મ ત્યા બલાત્કાર કર્યો હોય એમ જણાયું નથી સામાન્ય સ્વજન રનેહાદિનું ત્યા કારણ હોય એમ જણાય છે -

પ્રશ્ન ૨૬૭—ઉપધાનમા પ્રવેશ અને તેની સમાપ્તિ અવસરે માળમા બોલાતા ધીની ઉપજ્ઞ જ્ઞાન જાતામા નહિ લઈ જતા દેવદ્રવ્યમા કેમ લઈ જવાય છે ?

અમાધાન—ઉપધાન એ જ્ઞાનારાધન અનુષ્ઠાન છે અને તેથી જ્ઞાનજાતામા જઈ શકે એમ માનતા હો પણ ઉપધાનમા

પ્રવેશથી માડીને માળ પહેરવા સુધી જામી ક્રિયા સમવસરજીરૂપ નહિ આગળ ધાય છે ક્રિયાઓ પ્રભુ મન્મુખ થતી હોવાથી તે ઉપજ દેવદ્રવ્યમા લઈ જવી જોઈએ.

પ્રશ્ન ૨૬૮—સ્વપ્નાની ઉપજ ને તેનું ધી દેવદ્રવ્ય ખાતામા લઈ જવાની શરૂઆત અમુક વખતથી થઈ છે તો ફેરફાર કેમ ન થઈ શકે ?

સમાધાન—અહીં પરમાત્માની માતાએ સ્વપ્ના દેખ્યા હતા એટલે વસ્તુ તની સર્વ ઉપજ દેવદ્રવ્યમા જામી જોઈએ અર્થાત્—દેવાધિદેવને ઉદ્દેશીને જ આ ઉપજ છે ધ્યાનમા રાખવું કે સ્વપ્ન, જન્મ, દીક્ષા, એ ક્રિયાઓ પછી શ્રી અરિ હત ભગવાનના જ છે ઇલાહિકોએ શ્રી જીનેશ્વર ભગવાનની સ્તુતિ પછી ગર્ભાવતારથી જ કરી છે ચૈાદ સ્વરૂપનું દર્શન પછી અહીં ભગવન્ કુખે આવે ત્યારે જ તેઓની માતાને ધાય છે ત્રણ જગત્મા જામવાળું પછી તે ત્રણેય ક્રિયાઓમા ધાય છે માટે ધર્મિયોએ ભગવાન ગર્ભાવધાથી જ ગણવાના છે

પ્રશ્ન ૨૬૯—કલિકાલમર્ત્ય ભગવાન શ્રીમદ્ હેમ ચંદ્રસૂરિજીએ રચેલા યોગશાસ્ત્રમા “ જિનો દેવો જ્ઞાપાદમો ગુરવો યત્ત માધન મત્યાદિ કથનથી પાપધ્યાનકમા પડેલા શ્રાવક િ પ્રશસા કરી છે તો તે માધુથી શું કહી શકાય ?

સમાધાન—યોગશાસ્ત્રમા શ્રાવકની વાસ્તવિક ચથા દેવ ગુરુ શ્રદાને અંગે કરી છે માટે કોઈપણ જાતનો દોષ ગુણની પ્રશંસા કરવામા લાગતો જ નથી ખુદ તીર્થંકર મહારાજે પછી સુવસા રેવતી આદિ શ્રાવિકાઓ અને કામદેવાદિ શ્રાવકોના

વત નિયમાદિકમા અતુલ ધૈર્યતા ૩૫ ગુણની પ્રશસા જાર
પર્વદા વચ્ચે ઠરી છે અર્થાત્ ગુણ પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાવાળા
ઓએ તો જેનામા નાનામા નાનો અણુ જેટલો પણ જો ગુણ
અણુતા હોય તો તેની પ્રશસા કરવા ચૂકવુજ નહિ પણ
ધ્યાનમા રાખવુ કે મિથ્યાદૃષ્ટિ તો કોઈ દિવસ પ્રશસા પાત્ર
બને નહિ

પ્રશ્ન ૩૦૦—આગ્રિની શ્રદ્ધા વગરના છવને સમ્યક્ત્વ
હોઈ શકે ખરૂં ? જે વર્તમાન સાધુઓને ન માને તે પરમેષ્ઠિને
માનનારો કહેવાય ?

સમાધાન—ના ! આગ્રિની સમ્યક્ શ્રદ્ધા જેને ન હોય
તેને સમ્યક્ત્વ સંભવેજ નહિ, ને ભગવાન્ મહાવીરે પાંચમા
આરામા એકત્રીસ હજાર વર્ષ સુધી શાસને આગ્રિ કદ્યા છે,
માટે વર્તમાન સાધુઓને ન માનનાર પરમેષ્ઠિને માનનાર
ગણાય નહિ, સાધુ સંયમના અર્થો હોવાજ ભેદ્ય

પ્રશ્ન ૩૦૧—તીર્થ કર નામ કર્મ બધાય ક્યારે અને
નિકાચિત ક્યારે થાય ? તે તીર્થ કર નામ કર્મની સ્થિતિ કેટલી ?

સમાધાન—તીર્થ કર નામ કર્મ ઉત્કૃષ્ઠથી અન્ત કોટા
કોટિ સાગરોપમ બધાય, અને તીર્થ કર નામ કર્મ નિકાચિત
તો તીર્થ કરપણથી પહેલાના ત્રીજેજ સવે થાય તીર્થ કર
નામ કર્મની ઉત્કૃષ્ઠથી સ્થિતિ અ ત કોટાકોટીની (એક કોટા
કોટી સાગરોપમથી ઠઈક ન્યૂન છે)

પ્રશ્ન ૩૦૨—તીર્થ કર નામ કર્મ બધાયા પછી એ છવ
નિર્ધયમા જાય કે નહિ ? ને સમ્યક્ત્વથી જાણ થાય કે નહિ ?

અમાધાન—તીર્થ કરનામકર્મ જ ધાયા પછી સમ્યક્ત્વથી બ્રહ્મ ધર્મ મિથ્યાત્વ ભાવને પણ પામે, તિર્થચમા પણ જાય પણ તીર્થ કરનામકર્મનો ઉદય તો વર્તતો જ હોય, તીર્થ કરનામકર્મ ઉદયવાળો જીવ અર્થાત્ ચારે ગતિમા ઉભય સ્થાનોમા વર્તતો હોય છે, પણ તે નિકાચીત જો કર્યું હોય તો મનુષ્ય, નરક અને દેવગતિ શિવાય અન્યગતિમા જાયજ નહિ

પ્રશ્ન ૩૦૩—માયા વૈરાગ્યના પણ દુ ખગર્ભિતને નામે આજે બહુગા કૂકાય છે માટે દુ ખગર્ભિત વૈરાગ્યનું સ્વરૂપ શું છે ?

સમાધાન—કોઈ બાઈનો ધણી મરી જાય ત્યારે તે ઘરેણા પહેરે નહિ, શારીરિક શુશ્રૂષા કરે નહિ, ખાવાપીવાની સુદરમા સુદર વસ્તુઓનો લોગવગે કરે નહિ, વર્યોમુધી ખુણામા એસી રહે, રાત દિવમ દુ ખમા શુભરે, તેજ રીતે સ્ત્રી અગર તેના સખધી પાછળ પુરૂષ પણ પોતાને યોગ્ય સારી વસ્તુઓને ત્યાગ કર, સદા ઉદ્દેગવાળો જ રહે, વેપાળ ધધો કરે નહિ, આ તમામ દુ ખગર્ભિત વૈરાગ્ય ! સામારિક આવા વૈરાગ્યથી થતો ત્યાગ તે દુ ખગર્ભિત વૈરાગ્ય કહેવાય કારણ કે નાશ પામેવા પદાર્થ પ્રત્યે હૃદયમા પૂર્ણ પ્રેમ છે વિગતો રાગોડ સ્યેનિ વિરાગ તસ્યમાલો વૈરાગ્ય સામારિક કંઈ કારણ જાનવા માત્રથી જે ધર્મ માધનારો વૈરાગ્ય ધાય તેને જ સાચો વૈરાગ્ય નથી એમ ગણવામા આવે તો વિગતો રાગો ઇત્યાદિ વૈરાગ્ય શબ્દની વ્યુત્પત્તિ ઘટેજ નહિ અર્થાત્ દુ ખમૂલક અને દુ ખદાયક એગ મસારથી કાઈપણ નિમિત્ત પામીને થતા વૈરાગ્યથી લેવાતી પ્રવ્રજ્યામા સમાર પ્રત્યેની લાલસા ચારિત્રદારાએ સફળ કરવાની હોતી નથી જેથી તે દુ ખગર્ભિત વૈરાગ્ય નથી પણ કર્મક્ષય કે મોક્ષ પ્રાપ્તિની ભાવનાથી તે જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય છે

પ્રશ્ન ૩૦૪—કયા મુદ્દાએ દુનિયાનો ત્યાગ કરે તો મોહ ગર્ભિત વૈરાગ્ય કહેવાય ?

સમાધાન—દેવલોક, રાજ્ય મદારાગ્રપણ, ચક્રવર્તિવાસુ દેવાદિપણ, આદિની ઇચ્છાએ જે સસારનો ત્યાગ કરી યથા ગિતશ્લ કરનારા, જગલમા તાપસપણ સ્વીકારીને નાગરિક સમર્પ હોડી દેનારા, પોદ્ગવિક ઇચ્છાવાળાઓનો વૈરાગ્ય તે મોહ-ગર્ભિત વૈરાગ્ય કહેવાય

પ્રશ્ન ૩૦૫—પૂજારી વિગેરેને કૃણ નૈવેદ્યાદિ અપાય તેમા દેવદ્રવ્યનો દોષ લાગે નહિ ?

સમાધાન—પૂજારી, માલી વિગેરેને મહેનતની મોકરી તરીકે આપવામા આવે તો દેવદ્રવ્યભક્ષણનો દોષ લાગે નહિ પણ જે મદિરમા કામ કરતો ન હોય અને માત્ર લાજ શરમથી આપવામા આવે તો પૂજારી વિગેરે અને આપનાર અગર વહીવટ કરનાર બંનેને અનુક્રમે એકને દેવદ્રવ્યના ભક્ષણનો એકને દેવદ્રવ્યના વિનાશની ઉપેક્ષાના દોષ લાગે છે

પ્રશ્ન ૩૦૬—જેમ તીર્થ કરોને દીક્ષાની માથે મન પર્યવસાન થાય તેવી રીત ળીજને દીક્ષાની માથે મન પર્યવસાન થાય અરુ ?

સમાધાન—તીર્થ કરોને દીક્ષાની સાથેજ યોગ્ય જ્ઞાન થાય એવો નિયમ છે, તેની રીત ળીજને દીક્ષાની સાથે અન્ય કોઈ જીવને મન પર્યવ થઈ જાય એવો નિયમ કોઈપણ ધર્મમા નથી, પણ કોઈને થાય જ નહિ એમ કહેવાય નહિ કારણ કે આત્રિને મન પર્યવને એકીકાલે પ્રાપ્તિ પણ આવશ્યકાદિમા કહી છે

પ્રશ્ન ૩૦૭—કપાય, હિંસા તથા મૃષાવાદને પ્રશસ્ત કયારે ગણી શકાય ?

સમાધાન—જે કપાય ધર્મની ધગશર્થી દેવ, ગુરુ અને ધર્મ (શાસન) ઉપર યતા આક્રમણોને અટકાવવા બંદે દેવાદિને બચાવવા થાય તે આગ પરિણામ સળધવાળો હોવાથી ખુશીથી પ્રશસ્ત કપાય ગણી શકાય, તેવીજ રીતે જિનપૂજા આદિકમા પાછી આદિકના જીવોની જે હિંસા થાય છે તે પણ જિનેશ્વર મહારાજની પૂજા સર્વત્યાગ (ચારિત્ર)ના મુદ્દાએ કરાની હોનાથી દેખીતી હિંસા છે, છતાં પણ પ્રશસ્ત હિંસા ગણાય મૃગ આદિકને બચાવવા માટે જે મૃષાવાદ બોલાય તે પ્રશસ્ત મૃષાવાદ ગણાય પણ ધ્યાન રાખવું કે જેમ લામણીને નિર્જરા સાથે યૂનાધિકપણે સળધ છે તેમ આ પ્રાસંગિક કપાય હિંમાને મૃષાવાદની સાથે ન્યૂનાધિકપણે નિર્જરા માથે સળધ નથી

પ્રશ્ન ૩૦૮—ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળોજ જઘન્યથી કેટલે ભવે મોઝે જાય ?

સમાધાન—ગુણસ્થાનકમારોહ અથમા પણ લખે છે કે જઘન્યથી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળો તે ભવે મોઝે જાય ને ઉત્કૃષ્ટથી જુગલિયામા જાય તો ચોથે ભવે, ને દેવ ગતી કે નરકમા જાય તો ત્રીજે ભવે નરકમા જાય

પ્રશ્ન ૩૦૯—અખિલ વિશ્વના લોકો મરણથી ડરે છે એ કહેવત સાચી છે ?

સમાધાન—દુનીઆના તમામ લોકો મરણથી ડરે જ છે એ વાત પ્રાય સાચી છે, અને પાયા વમરની પણ છે કારણકે

એક મરણથી બચવા માટે મરણનો ડર ચાલુ ॥ અને અનેક પ્રકારના આરણ, સમારણ, સાચા, ભુઠા, ચોરી વિગેરે બધા પાપોથી અનંત મરણ કરવા પડે છે તેવા કારણે કમર કસીને ક્યેં જાય છે તેથી મરણનો ડર નાન માત્ર છે એ મરણ વધુ કરવાની વાતની ખમર જ નહિ હોય પણ જો કોઈ સમજાવે તો પણ કાન આડા હાય કે ! ! અને સમજેલાઓ મરણની પરપરા વધે તેવી કાર્યવાહી ધખાવ્યે જ જાય છે, તેથી એક મરણને માટે અનંતા મરણને એકઠા કરનારા દુનિયાના લોકો મરણથી ડરે છે એ કહેવન નામ માત્રથી અગીકૃત કરેલી છે તરવથી વર્તમાન જવનાજ મરણથી ડરે છે

પ્રશ્ન ૩૧૦--જગતના જીવોએ મરણની ખામતમા “ખાળે દૂઆ અને દરવાજા ખુલે” મૂક્યા છે તે કેવી રીતે ?

મમાધાન—એ કથન પણ અદિજ લાગુ થાય છે એક જવના મરણથી બચવા માટે અનેક પ્રકારના સાધનો અને તૈયારીઓ લોકોથી રખાય, જ્યારે જાવિના અનંત મરણોથી બચવા માટે શુ કરવું એનો સ્વપ્નમાયે વિચાર સરખો પણ ન થાય, તો ત્યાં ‘ખાળે દૂઆ અને દરવાજા ખુલે’ જેવું નહિ તો બીજું શુ ?

પ્રશ્ન ૩૧૧--ધર્મ કરવા માટે મજેલી સામગ્રીનો ઉપયોગ નહિ કરતા, આવના જવમા ધર્મ કરીશું એવી ઇચ્છા રાખવી એ બીના ધર્મશાસ્ત્ર અને નીતિથી સજન ॥ કે વિરુદ્ધ ?

મમાધાન—પ્રાપ્ત થયેલી ઉત્તમ સામગ્રીનો ઉપયોગ કરવો ઉજમાવ થાય નહિ અને ધર્મ કરવાની ઇચ્છા આવતા જવમા

ધરાવે એ ઇચ્છાજ નીતી અને ધર્મથી વિરુદ્ધ છે, કારણ કે નીતિકારો પણ કહે છે કે—યોધુવાણિ પરિત્યજ્ય અધુવ પરિપેષતે । ધુવાણિ તસ્ય નદયન્તિ અધુવ નદમેવ ચ ॥ જે નિશ્ચિન વસ્તુ (ધર્મ) ચાલુ ભવમા સ્થિર એવાને છોડી દઈને અનિશ્ચિત વસ્તુઓને સેવે છે, અર્થાત્ ભવિષ્યમા ધર્મ દરીશુ એ ઇચ્છાથી નાશ પામનારી પૌંદ્રગલિક અસ્તિત્વ વસ્તુઓમા ગમ્યો માગ્યો રહે છે, તે ખરેખર આ ભવમા કરવાના ધર્મથી અને ભવિષ્યમા આરાધના વિના ધર્મ મગશે કે નહિ એનો નિશ્ચય ન હોવાથી બન્નેથી બ્રષ્ટ થાય

પ્રશ્ન ૩૧૨—જિન કેટલા પ્રકારના છે ?

સમાધાન—જિન ચાર પ્રકારના છે ૧ પ્રથમ ક્ષત્રિય તે દશ પૂર્વધરથી ચૌદ પૂવધર સુધીના મુનિઓ, ૨ ક્ષત્રિય અવધિજિન તે અવધિજ્ઞાનવાળા મુનીશ્વરો વિષ્ણુ નૃસિંહ મન પર્યવજિન તે વિપુલ કાબુમતિ મન પર્યવજ્ઞાનવાળા વિષ્ણુ ચારિત્રધર શ્રમણ નિશ્ચયો, ૪ ચતુર્થ કેવલીજિન તે જ્ઞાનવાળા કેવલીઓ કહેવાય

પ્રશ્ન ૩૧૩—તીર્થ કરો જિનેશ્વર શા રૂંદે નામ ૩ ?

સમાધાન—જિનાનામ્ જિનેષુ વા રુદ્ધાં કાંતિ જિનેશ્વર ચાર પ્રકારના જિનોમા ચોત્રીશ અનિરુદ્ધ ૧૭૦૪ મુલ્યુષ્ણ વાણીવાળા હોવાથી ઇશ્વર તે જિનેશ્વર પ્રત્યક્ષ

પ્રશ્ન ૩૧૪—સાધુએ સાધર્મિકજ્ઞાનસ્વમા વટોરના ૨૩ કે નહિ ? સખડી દોષ ક્યારે લાગે ?

મમાધાન—સાધુને સાધર્મિકવાત્સલ્યમા વહોરવા જવું કદપે નહિ, કારણકે શ્રીમેન પ્રજ્ઞમા લખે ॥ કે સાધર્મિક વાત્સલ્યમા વહોરવા જવાથી સખડી દોષ લાગે; તેમા ખુલાસો પણ છે કે જ્યાં ૩૦-૪૦ માણસ જમના હોય ને સાધર્મિક વાત્સલ્ય હોય કે જમણવાગ હોય ત્યાં વહોરવા જવું સાધુને કદપે નહિ તીર્થમા સઘાઠિમા પણ અન્ય ક્યાને વહોરાય છે

પ્રશ્ન ૩૧૫—આત્માના શુભ અને શુદ્ધ પરિણામમા તફાવત શો ?

મમાધાન—આત્માના જે અધ્યવમાયથી પુણ્યબધ થાય તે શુભ પરિણામ, અને જે અધ્યવમાયથી આત્મીયશુદ્ધોની વિશુદ્ધિ થાય, આત્મા નિર્મલ થનો જાય તે શુદ્ધ પરિણામ

શુભ પરિણામ પુણ્યબધ કરે છે ત્યારે શુદ્ધ પરિણામ શુદ્ધોનો આધિર્ભાવ કરે છે આટલેજ તફાવત છે, શુભ પરિણામે નિર્જરા થવાનો નિયમ નહિ, પણ શુદ્ધ પરિણામે પુણ્યબધ તો થાયજ

પ્રશ્ન ૩૧૬—હિસા, જુકું, અહત્ત, મૈથુન અને પરિમહ એ પાંચે આશ્રવોની નિંદા, કરેલ પાપનું સ્મરણ કરીને થાય કે નહિ ?

મમાધાન—શાસ્ત્રકારો કહે કે પહેલાં આચરેલ હિસા, જુકું, ચોરી અને પરિમહ એ ચાર આશ્રવોના સ્મરણ કરીને પણ જરૂર નિન્દા કરવી કહી, પણ મૈથુન (ચોચા આગવની) નું સ્મરણ કરીને નિન્દા કરવાની સાફ સાફ (સ્પષ્ટતા) મનાઈ કરી છે પહેલાનો રતિક્રિયા સ્મરણ કરીને જો મૈથુનની નિન્દા

કરે તો સયમથી બ્રહ્મ થાય, વિષયરૂપ વિષના સ્મરણમાત્રથી આત્માના જ્ઞાનાદિ પ્રાણોનો તત્કાલ નાશ થાય છે એથી તો શાસ્ત્રકારોને કહેવું પડે છે કે “પ્રાગ્ રતિસ્મૃતિવર્જન” પ્રદક્ષ્યર્થની શુભિવાળાએ પૂર્વ આચરેલ વિષયોની નિન્દા કરવા માટે પણ પહેલાની રતિક્રિયાના સ્મરણને વર્જવું

પ્રશ્ન ૩૧૭—તીર્થ કરને વદના કરવાનું કોઈ છત્રસ્થ કેવલીને કહે એ દ્રવ્ય કે ભૂષણ ? તે માટે કેઈ દાખલો છે ?

અભાધાન—કોઈપણ છત્રસ્થ, તીર્થ કરને વદના કરવા માટે સામાન્ય કેવલીને કહે તો પ્રાયશ્ચિત્તનો ભાગી થાય તો પછી ભૂષણ તો હોયજ શાનું ? શ્રી ગૌતમસ્વામીજીએ કેવલી થયેલા તાપનોને શ્રી મહાવીર ભગવાનને વદના કરવાનું કહ્યું તે વખત ભગવાને કહ્યું કે-હે ગૌતમ ! કેવલીની આશાનના ન કર ! આશાતના વચાનું માબગી ગૌતમસ્વામીજીએ મિથ્યા હૃદય દીધા એ પ્રસિદ્ધ છે

પ્રશ્ન ૩૧૮—ક્ષાયિકભાવનો ધર્મ આન્યા પછી ક્ષાયો પશમિકભાવના ધર્મનું શું થાય

અભાધાન—ક્ષાયિકભાવનો ધર્મ આન્યા પછી ક્ષાયો પશમિકભાવના ધર્મને છોડીજ કેવા પડે ! તે માટે શાસ્ત્રમુ પણ કહેલું છે કે—

ધર્માસ્ત્યાયા સુસગોત્રયા, ક્ષાયોપશમિકા અપિ ।

પ્રાપ્ય સન્દનગદ્યામ, ધર્મ સન્યાસમુત્તમ ॥ ૧ ॥

અર્થ—ક્ષાયોપશમિક એવા સારા સગથી થયેલા ધર્મો પણ ઉત્તમ ચદનની ગદ્ય જેવા ઉત્તમ (ક્ષાયિક) ધર્મ સન્યાસને પામીને છોડવા લાયક થાય છે

પ્રશ્ન ૩૧૬—વિનય વિના પાળેલી અહિંસા અને કથન કરેલ સત્ય મોક્ષ આપી શકે કે નહીં ?

અમાધાન—ના, વિનયરહિતપણે કરેલી અહિંસા તથા કથન કરેલુ સત્ય, ઠાઠપણુ દિવસ મોક્ષ તો આપેજ નહિ પણ માત્ર પૌદ્ગલિક સુખોને આપે છે અરિહતાદિકના કથનની સત્યતા અને તેની મોક્ષકેતુતા માની વિનયવાનુ બને તેજ મોક્ષ પામે

પ્રશ્ન ૩૨૦—તીર્થ કર નામકર્મ શી રીતે વેદાય ? ને જે દેશનાથી તીર્થ કરનામકર્મ બપે છે તો તીર્થ કરની દેશના પરના ઉપકાર કરનારી જે એમ કહેવાય છે શા માટે ?

અમાધાન—“ અગિલાહ ઘમ્મદેસનાશદિં ’ તીર્થ કરનામ કર્મ અગ્લાનિએ ધર્મદેશના દેવા આદિથી વેદાય તીર્થ કરની દેશના પોતાના આત્માના એકપણુ શુભમા લગીર પણ વધારે કરતી નહિ હોવાથી તીર્થ કરની દેશના પરની ઉપર ઉપચારિલી કહેવાય છે

પ્રશ્ન ૩૨૧—કર્મની ૧૫૮ પ્રકૃતિઓમા બધમા અને ઉદયમા શુભ કઈ ?

અમાધાન—કર્મની ૧૫૮ પ્રકૃતિઓમા તીર્થ કર નામકર્મ ૧ આહાર શરીર ૨ ને આહારક અગોષાગ ૩ એ ત્રણ પ્રકૃતિઓ બધમા અને ઉદયમા શુભ છે, બીજી બધી પ્રકૃતિઓ ઉદયમા કેટલીક શુભ અને અશુભ છે, પણ બધ વળતે તે બધી ઔદાસિક ભાવથી બધાય છે અને જીન નામ તથા આહારકટિક તો સમ્યક્ત્વ ને સમમથી બધાય છે અને પરોપકારે વેદાય છે

પ્રશ્ન ૩૨૨—જગતમા એવુ ડોઈ સ્થાન છે કે જ્યાં એક પણ વખત આ જીવે જન્મ મરણ ન કરેલ હોય ?

મમાધાન—ત્રણે જગતમા વાલના અગ્રભાગ જેટલું પણ
કોઈ સ્થાન નથી કે જ્યાં આ છુવે અને તી વખત જન્મ મરણ
કરેલ ન હોય

પ્રશ્ન ૩૨૩—દ્રવ્ય ચારિત્ર આપ્યા વગર ભાવ ચારિત્રની
પ્રાપ્તિ મીઠી થાય છે કે નહિ ? ભાવ ચારિત્ર ઈ પ્રાપ્તિનું
કાળું કયું ?

સમાધાન—સવેગ શિરોમણી શ્રીમદ્ હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી
શ્રી પથવસ્તુ નામના અથમા જણાવે છે કે—અનન્તી વખત
દ્રવ્યચારિત્ર આવે ત્યારે ભાવચારિત્ર આવે છે દુનિયામા
છોકરો Cલોઃ થતા શીખે ક્યારે ? સો વખત ગમડે, પડે,
ટીચાય, ઢીંચણે લોહી નીકળે, ત્યારે જ ! તેમજ નિશાળે
મોકલેલો રમતીયાલ છોકરો સાચો એકડો ક્યારે શીખે ? કંટલીએ
વખન એન્ડાની જખાએ ખોળા લીટા કરે ત્યારે માચો એકડો
કર જેમ બાવડોને ઉભું રહેતા શીખવાડવામા લોચ પડવું,
ટીચાવું, વિગેરે થાય તો પણ તેવું વર્તન કારણ છે, જેમ સાચો
એકડો શીખવામા ખોટા લીટા કારણ છે તેવીજ રીત એક
વખનના ભાવ ચારિત્રનું કારણ પણ અનન્તી વખતમા દ્રવ્ય
ચારિત્રો છે દ્રવ્ય ચારિત્ર પહેલા કોઈપણ વખત લીધું ન હોય
અને ભાવ ચારિત્ર આવી જાય તે તો મરડેલા આદિકની માફક
આશ્ચર્યકર છે એ વાત પહેલાના પ્રશ્નોત્તરોમા કહેવાઈ ગયેલ છે

પ્રશ્ન ૩૨૪—અવધિજ્ઞાનનું લક્ષણ શું ?

મમાધાન—બાહ્ય પદાર્થો દૂર પ્રદેશમા રહેલા હોય છતાં
જે એકલા જ્ઞાન દ્વારાએ જાણી શકીએ તેજ અવધિજ્ઞાન.
અવધિજ્ઞાન એ આત્માના ક્ષયોપશમથી થાય છે, ઈન્દ્રિયનું
અગોચર છે, માટે તેને બાહ્ય ચિહ્ન હોય નહિ

પ્રશ્ન ૩૨૫—અનન્ત વખતની કરેલી દ્રવ્ય ક્રિયા આત્મ સુષોત્પત્તિ િ અપેક્ષાએ સાર્થક કેાની ? અને નિરર્થક કેાની ?

મમાધ્યાન—અલબત્તે એ કરેલી અનન્તીએ વખતની દ્રવ્ય ક્રિયા નિરર્થક છે, પણ લબ્યાત્માએ કરેલી અનન્તી વખતની આરિત્રની ક્રિયા, અનેક વખત કરતા કે તા ઠાઈ અશુભ કર્મના ઉદયથી તુની જાય તો પણ બાવપ્રત્યાખ્યાન (બાવથી આરિત્ર)નું કારણ બંધ વિના રહેતી જ નથી કારણકે શાસ્ત્ર કારો ૨૫૯ અક્ષરોમા લખે છે કે—

વાધ્યમાનમપિ ભવેદ્ માવપ્રત્યાખ્યાનસ્યકારણ ।

પ્રશ્ન ૩૨૬—અવતીસુકુમારે નનીનીશુભવિમાને જવાની ઇચ્છાએ પ્રવજ્યા લીધી તે વખતે સમ્યક્ત્વ ખડ ?

મમાધ્યાન—તે વખતે સમકિત હતું જ નહિ એમ તો કહી ગકાય નહિ, કારણકે જૈનશાસનમા આશ સામાત્રથી સમ્યક્ત્વનો પ્રતિપેધ (નિપેધ) કોઈપણ જગો પર છે જ નહિ પ્રવજ્યાને મોક્ષનું કારણ માને છે કે નહિ તે જોવું

પ્રશ્ન ૩૨૭—આશસા એટલે શું અને નિયાણ એટલે શું ?

મમાધ્યાન—ધર્મની ક્રિયા કરતા પહેલા જે પૌદ્ગલિક સુખ (દેવતાનું, ચક્રવર્તિ પલાનું, રાગપલાનું સુખ)ની ઇચ્છા થાય અને તે ઇચ્છાથી જ ધર્મનિષ્ઠાન કરાય તે આગમા કહેવાય ધર્મનિષ્ઠાન કર્યા પછી ફક્ત તરીકે જે પૌદ્ગલિક વસ્તુઓ ઇચ્છાય (અર્થાત્ ધર્મનિષ્ઠાન વેચીને સાસાનેક સુખોની ઇચ્છા) તે નિયાણ કહેવાય

પ્રશ્ન ૩૨૮—સમ્યગ્દષ્ટિ છવ નિયાણ કરે કે નહિ ? નિયાણ કરે તો સમકિત રહે કે નહિ ?

સમાધાન—જીવ જ્યારે સમ્યક્ત્વ પામે છે ત્યારે મ સારમા થતી આત્માની દુર્દશા લક્ષ સમક્ષ ખડી થાય છે એટલે દુનીયાના (દેવ તથા મનુષ્યના) ઉત્કૃષ્ટ સુખોમા પણ તે રતિ વગરનો હોય છે, અર્થાત્ વૈરાગ્યવાન હોય છે તો પછી અનૂપમ મોક્ષને આપનારી એવી ધર્મક્રિયાને વેચીને માસારિક સુખો મુંઝે એ બનવું જ અશક્ય છે છતાં પણ કોઈક નિયાણું કરે તેથી તે સમ્યક્ત્વ વગરનો છે એમ કોઈ પણ શાસ્ત્રના તેવા પુરાવા વગર કહી શકાય જ નહિ, કારણકે નિયાણું કરનારમા સુમકિત નથી આ વાત તો કોઈ પણ શાસ્ત્રમા ખામ લખાણુ તરીકે છે નહિ નવ જાનના નિયાણુમા પણ જધામા સમ્યક્ત્વનો અભાવ જણાવ્યો નથી, તેમજ મલ્લેખનામા નિયાણુને મતના લગાભગરૂપ અતિચાર ગણ્યો છે નિયાણુ મોક્ષ માર્ગના તો વિનરૂપ છે

પ્રશ્ન ૩૨૬—તમામ જીવો ચારિત્ર લઈને નવચૈવેયકમા કેટલી વખત ગયા છે ? ને એ પાઠ કયા શાસ્ત્રમા છે ?

સમાધાન—મ જા મોહેડણના વિગેરે પાઠો પચમૂત્રી વૃત્તિને શ્રી ભગવતીજી આદિમા તે વિષયના સ્પષ્ટ પાઠો છે, પણ તે પાઠો વ્યવહારશાશિમા આવ્યા પછી જેઓને અન્નતો કાલ થઈ ગયો હોય તેવા જીવોને આશ્રયી સમજવા

પ્રશ્ન ૩૩૦—પચમકાલના લવ્યાત્માઓ માટે મોક્ષના દ્વાર શું બંધ છે ?

સમાધાન—આ પચમકાલને માટે તો શું પણ કોઈપણ કાલને માટે મોક્ષના દ્વાર લવ્યાત્માઓ માટે કોઈએ બંધ કરેલા નથી પણ પચમકાલમા (પાચમા આરામા) કોઈ પણ જગત

જીવ દેવલજ્ઞાન, દેવલદર્શન, વીતરાગતા અને અનન્તવીર્ય પ્રાપ્ત કરી શકે તેવી યોગ્યતા છે નહિ તેથી મોઝે જાય (જઈ શકે) નહિ, એ અપેક્ષાએ પાચમા આરામા મોક્ષના દ્વાર બંધ છે એમ કહેવાય છે

પ્રશ્ન ૩૩૧—કેટલાકે એમ કહે છે કે વારવાર આગમો વાચવાથી ફાયદો શો ?

મમાધ્યાન--વારવાર આગમો વાચવાથી શુ ફાયદો એમ કહેવું બહુ જ ભૂલ ભરેલું છે કારણ કે એકની એક વસ્તુ બીજી વખત, ત્રીજી વખત વાચવામા આવે તો ઉડુ ઉડુ રહસ્ય નીકળે જેમ મોતીનો વેપાગી દરરોજ ગઠેવારો (મોતીની પોટલી) ખોલીને બેસે અને મોતીને તપાસે તેમા કીમતી મોતી પારખે અને લાભ ગણે તાત્પર્ય સારો લાભ મેળવે એ બધું પરિણામ શાનું ? ફક્ત ગઠેવારો ખોલવાનું જ છે તેમ શાસને વારવાર ઉચલાવીને વાચનાર મનન કરનાર અપૂર્વ જ્ઞાન મેળવી શકે છે માટે હંમેશા શાસ્ત્રાધ્યાસમા ને શાસ્ત્રાર્થ વિચારણામા આગળ વધવું એ જ યોગ્ય છે

પ્રશ્ન ૩૩૨—સ્વાધ્યાયથી આત્માને કયા કયા લાભ થાય ?

મમાધ્યાન--શ્રી જીનેશ્વર મહારાજના શાસનમા અસંખ્ય યોગોમા સ્વાધ્યાય એ પરમ તપ છે સ્વાધ્યાય કરવાથી આત્માની પરિણતિ ઘણી સુદર રહે છે પ્રશસ્ત ધ્યાનમા અને વૈરાગ્યભાવની પુષ્ટીમા સ્વાધ્યાય પરમ કઠણ છે

પ્રશ્ન ૩૩૩—શ્રુતકેવલી, અવધિજ્ઞાની અને મન પર્યવજ્ઞાની પરમાર્થુ દેખી શકે કે નહિ ?

સમાધાન—શુત, તથા મન પર્યવજ્ઞાનવાળા પરમાણું જોઈ શકે નહિ પણ કેવલી જોઈ શકે અથવા પરમાવધિજ્ઞાન કે જેના ઉત્પન્ન થયા પછી કાચી જે ઘડીમા કેવલજ્ઞાન થાય છે તેથી તે પણ પરમાણું ને જાણી શકે છે

પ્રશ્ન ૩૩૪—શાસ્ત્રમા ત્રણ પ્રકારના અણર્થ કહ્યા છે તે કયા ?

મમાધાન—જ્ઞાનનું અણર્થ અહુકાર, (સ્થૂનીભદ્રાની પેઠે) તપનું અણર્થ ક્રોધ, (અગ્નિચર્માની પેઠે) ક્રીયાનું અણર્થ ઈર્ષ્યા (કુસુમપુરમા રહેલ સવેગી મુનિની પેઠે)

પ્રશ્ન ૩૩૫—આ અવસર્ગિણીમા હમ આશ્ચર્યો થયા તેવું કંપસૂત્રાદિમા કહેવાય છે અને જીજ્ઞા પણ મરૂદેવીના મોક્ષ જેવા આશ્ચર્યકરે જણાતા કેટલાયેક દાખલા જન્યા છે પણ એવું કોઈ કાળે થાય ખરૂં કે સર્વજ્ઞ થયા વગર કોઈ મોક્ષે જાય ?

મમાધાન—કેટલીક જાણતો આશ્ચર્યકરે અનન્તકાલે કોઈ વખત અને પણ એવો જનાવ તો અન તી ઉત્સર્પણિના જૂતકાલમા જન્યો નથી, વર્તમાનમા જનતો નથી, અને જાવિષ્ય કાલમા જનશે પણ નહિ કે સર્વજ્ઞ થયા વગર કોઈ મોક્ષે જાય ?

પ્રશ્ન ૩૩૬—ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ વધારેમા વધારે કેટલા ભવે મોક્ષે જાય ?

મમાધાન—જો દેવ અથવા નરકમા જાય તો ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળાને ત્રણ ભવ અને અસ ખ્ય આયુષ્યવાળા જુગલ્લીયામા જાય તો ચાર ભવ થાય શ્રી કૃષ્ણ મહારાજને ખાસ ભવ છે

પ્રશ્ન ૩૩૭—‘ જેમ તે જૂથો રે મૃગ કસ્તૂરીઓ, લેવા મૃગ મદ ગધ ’ ઈત્યાદિ ગાથામા કહે છે કે કસ્તૂરીઓ મૃગ પોતે કસ્તૂરીની સુગંધ મેવવવા માટે ચારે બાજુ દોડે છે કસ્તૂરી તો પોતાની કુટીમા જ નહેતી જોતો બટકવાનું કારણ શું ?

અમાધાન—જે વખતે કસ્તૂરીઓ મૃગ શ્યામ લે તે વખતે શ્યામ દ્વારાએ કુટીમાથી ગંધ નીકળે તે બદાર નીકળીને પાછી પવનઠારાએ નાકમા પેને છે એ સુગંધને બહારથી આવતી ધારીને કસ્તૂરીઓ મૃગ કસ્તૂરીની ગંધ લેવા દોડાદોડ કરે છે તે માત્ર બટકવા સંબંધમા ઘટના છે

પ્રશ્ન ૩૩૮—જેમ પરમેશ્વર પુણ્યના કાર્યોમા કારણભૂત છે તેમ પાપમય કાર્યોમા કારણભૂત ખરો કે નહિ ?

અમાધાન—ના પરમેશ્વર શુભ કાર્યોમા કારણભૂત પણ અશુભ કાર્યોમા કિંચિત્ પણ કારણભૂત છે જ નહિ જેમ સૂર્યનું અજવાળું કાંટા કાકરાથી બચાવે અને ચોકખો માર્ગ બનાવે તેમા સૂર્યનું અજવાળું કારણરૂપ છે પણ કોઈક બેવકુફ માણુમ જાણી જોઈને આખો મીચીને ચાલે અથવા અધ દોડાડે અધારામા ચાલે અને તેથી કાંટા ખાંડા કે ટેકરાથી નુકસાન થાય, એમા કાર્મ સૂર્ય એ નુકસાનનું કારણ નથી તેનીજ રીતે પરમેશ્વર પણ સૂર્યની માફકજ સર્વ વસ્તુ પ્રકાશક હોવાથી પુણ્યના કાર્યોમા કારણ બને છે અને પાપના કાર્યોમા લગી પણ કારણરૂપ બનતા નથી

પ્રશ્ન ૩૩૯—એક માણસ અગ્નિને ગળગાવે (પ્રગળાવે) અને બીજો સળગતા અગ્નિને ઓલવી નાખે એ બેમા વિશે કર્મ ઠાણુ બાધે ?

અમાધાન—શ્રી સૂત્રજ્ઞતાગસૂત્રમા અગ્નિમયનો અધિકાર
આપ્યો છે, ત્યાં શ્રી ઝોનમસ્વામી મહારાજે શ્રી વીરભગવાન
ને પૂડેલા આવા પ્રશ્નના પ્રત્યુત્તરમાં પ્રબુએ ફરમાવ્યું છે કે
અગ્નિ મજગાવનાર કર્મ વધારે બાધે કારણ શુ ? અગ્નિ બુઝાવ
નાર તે તો તે વળનેજ પૃથ્વીયાદિકની હિસા કરે છે માટે કર્મ
ઓછું બાધે છે પણ અગ્નિ સજગાવનારને તો સજગાવવાના
વખતથી માડીને યાવત્ અગ્નિનું શમન ન થાય ત્યાં સુધી
છબે કાયની હિમા ધની હોવાથી તે ઘણું પાપ બાધે છે

પ્રશ્ન ૩૪૦—નિર્જરાના પ્રકાર કેટલા અને તે નિર્જરા
આત્માને કર્મોથી ગી રીને અનગ કરે ?

અમાધાન—નિર્જરા બે પ્રકારની છે એક સકામ નિર્જરા
બીજી અકામ નિર્જરા “ નેવા સકામ ચતૃતામ્ અકામાય-વ-
દેદીનામ ” આરિત્રધર મુનિએને અકામ નિર્જરા હોય છે
ત્યારે બીજા પ્રાણીએને તો “ કમ્માણા ફળયન્ પાકો
યદુપાયાન્ દગ્ધોઽપિ ચ ” કર્મોની પરિપશ્વતા થવાથી અથવા તો
એવા ઉપાયોદ્ધારાએ થવાવાની નિર્જરા છે તે અકામ નિર્જરા
છે સક્રોપમપિ દીક્ષેન મુર્ચ્છા વહ્નિના યથા તપોઽગ્નિના તપ્યમાના
સ્તયા । જીગો ત્રિગુણ્યતિ ॥ ૧ ॥ જેમ માટીથી વિષ્ત એવું
પણ મોતું દેદિધ્યમાન અગ્નિના મસર્ગથી શુદ્ધ મુવર્ણ થાય
■ તેમ કર્મથી વિષ્ત એવો આત્મા તપશ્ચયાઉપી અગ્નિના
તાપથી કર્મો અવગ કરીને સુચારુની માફક શુદ્ધ સ્વરૂપમય
થાય છે

પ્રશ્ન ૩૪૧—સવગન્ મોક્ષાય યનિતવ્ય એમ શાસ્ત્રકાર
કહે છે પણ સવર એટલે શું ?

સમાધાન—અખ્યતાએ તો આશ્રવનો સૌધ તે સવર
 કહેવાય તે સવરના લોહો જે છે એકતો દ્રવ્ય સવર અને બીજો
 ભાવ સવર ॥ ય કર્મપુદ્ગલાદાનચ્છેદ સ દ્રવ્યસવર । મવ-
 દ્દેતુક્રિયાત્યાગ સ પુનર્માય ત્યાગ ॥ ૧ ॥ જે કર્મ પુદ્ગલોને
 અથહણુ (નહિ શહણુ કરવું) તે દ્રવ્ય સવર અને સસારમા
 રણહાવી મારનાર પાપમય પ્રવૃત્તિઓને મન વચન કાયાથી
 (ત્રિકરણુ થોળે) ત્યજી દેવી (છોડી દેવી) તે ભાવ સવર છે

પ્રશ્ન ૩૪૭—આશ્રવો કેને કહેવાય ? મન વચન કાયાની
 કઇ પ્રવૃત્તિથી શુભ આશ્રવ આવે અને કઇ પ્રવૃત્તિથી અશુભ
 આશ્રવ આવે ?

સમાધાન—મનોવાચકાય કર્માણિ યોગા કર્મ શુભાશુભ
 યદાથયન્તિ જતુનામાભવાસ્તેન કીર્તિતા ॥૧॥ મન વચન અને
 કાયા દ્વારાએ જે શુભ અથવા તો અશુભ કર્મોને જે પ્રાણીઓ
 એકઠા કરે છે તે આશ્રવ છે મેઝ્યાદિવાસિત ચેત કર્મ સૂતે શુભ
 ત્મકમ્ કપાય વિપયાકાત વિતનોત્યુશુભ પુન ॥ ૧ ॥ મેત્રી
 પ્રમોદ કાશ્વય અને માધ્યસ્થ એ ચાર ભાવનાયુક્ત ચિત્તવાળો
 પ્રાણી કરે તો શુભ આશ્રવનો સંગ્રહ કરે અને ચાર કપાયો
 અને પાંચ ઇંદ્રિયોની અંદર તણાવીન ચિત્તવાળો અશુભકર્મો
 ને વિસ્તારે છે શુભાજનાય નિર્મિત્ય શ્રુત્તવાનાશ્રિત વચ ।
 વિપરીત પુનર્નૈયામ્ શુભાજનદ્દેતવે ॥ ૧ ॥ સાચુ વચન અને
 શ્રુતશાન એ/લે શાસને અનુસરતું પણ પરસ્પર વિરુદ્ધ અને
 અસબદ્ધ નહિ એવું વચન બોલવાથી શુભ આશ્રવ અને એનાથી
 વિપરીત એટલે જેમ તેમ જુદું બોલવું શાસ્ત્રના યથાર્થ
 અભ્યાસ વિના યદ્વાતદ્વા પ્રજાપવાદ કરવો એ બધું અશુભ

આશ્રવના હેતુ બૂન છે શરીરેણ સુગુતેન શરીરી ચિનુતે શુભમ્ ।
 સતતારમિણા જતુઘાત જેનાડુમ પુન શરીરથી સુશુભ પ્રાણી
 શુભ કર્મોને એકા કરે છે અને તેનાથી વિરુદ્ધ એટલે નિરતર
 સતત (અહર્નિશ) આરભમાજ મન વચન કાયાના યોગને
 પ્રવર્તાવનારો અનેક જીવોના ઘાતમાજ ઉઘન પ્રાણી અશુભ
 કર્મના આશ્રવને ઉપાર્જન કરે છે

પ્રશ્ન ૩૪૩—નાનાવરણીય, દગ નાવરણીય, વેદનીય અને
 મોહનીય કર્મોના આશ્રવ શી રીતે આવે છે ?

સમાધાન —આ કર્મોના શુભાશુભ આશ્રવોના વિભાગ
 નીચે પ્રમાણે છે

૧ જ્ઞાન ભણવાને વિદ્ય કરવું, શાસ્ત્રીય પદાધીને ઓગની
 રાખવા, જ્ઞાન અને જ્ઞાનીઓની આશાતના કરવી, ઉપધાત
 કરવો અને નાની મહાત્મા ઉપર માત્સર્ય રાખવું આ તમામ
 જ્ઞાનાવરણીયના આશ્રવો અશુભ છે અર્થાત્ જ્ઞાનાવરણીયના
 આશ્રવો અશુભજ હોય

૨ દર્શનાવરણીયના આશ્રવો નિદાઆદિકપ્રમાદોનું આસેવન
 કરવાથી થાય છે તે સર્વ અશુભ આશ્રવજ છે

૩ દેવપૂજા, શુક્રસેવા, સુપાત્ર દાન, જીવોની દયા, ક્રોધા
 ભાવરૂપ ક્રમા, મરાગમયમ, દેશવિરતિમયમ, અક્રમનિર્જરા
 (અજ્ઞાની જીવોને વની) શૌચ (પવિત્રતા), બાલતપ (વગર મમજો
 કરાતી તપશ્ચર્યા), આ વેદનીય કર્મોના શુભ આશ્રવો છે, દુ ખ,
 શોક, પ્રાણીઓની હિંસા, રૂઢન, રમન વિગેરે પોતે કરે અથવા
 બીજાને કરે તથા જે વેદનીય કર્મોના અશુભ આશ્રવે છે

૪ કેવલજ્ઞાની, શાસ્ત્ર, ચતુર્વિધસદ્ધ, તથા ધર્મના અવર્ણ્ય વાદ બોલવાથી, ઉપદ્રવ વિગેરે કરવાથી મોહનીય કર્મના આશ્રવો આવે છે અને તે અશુભ છે

મદ્ય ૩૪૪ — જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અતરાય એ ચાર કર્મોના શુભ આશ્રવો હોય કે નહિ ?

અમાધાન — ન હોય કાન્હુ કે જ્ઞાન વિગેરે તો આત્મા ના મૂલ શુદ્ધ છે જ્યારે આશ્રવો તો પેદાગલિક છે, જ્ઞાનાવરણીય વિગેરે તો પોતેજ આશ્રવરૂપ છે આત્માના મૂલ શુદ્ધનો ઘાત કરનાર છે એ ચારે ઘાતી કર્મોના નાશ થવાથી તો અનન્તજ્ઞાન, અનન્તદર્શન વીતરાગતા, અને અનતવીર્યરૂપ આત્મીય શુદ્ધોનો આવિર્ભાવ થાય છે માટે આ ચાર કર્મોના શુભ આશ્રવ હોયજ નહિ

મદ્ય ૩૪૫ — પુડરીક રાજાએ કડરીકને ગૃહસ્થવેષ આપી પોતે સાધુપણ સ્વીકાર્યું એમને સાધુપણ તોડાવવાનો દોષ લાગ્યો કે નહિ ?

અમાધાન — રાજ્યની ઈન્દ્રાવાળા કડરીક મુનિ જ્યારે જ્યારે આવ્યા છે ત્યારે ત્યારે પહેલા તો એ ત્રણ વખત પુડરીકે એમને સ્થિત કયા છે છેડી વખતે કડરીક આવી ગામ બહાર ઉતર્યાના સમાચાર વાણી પુડરીક રાજા ત્યા આવ્યા તો કડરીકને લીલોતરી ઉપર બેઠેલા અર્થાત્ સાધુત્વ થી ખસી ગયેલા (ચ્યુત થયેલા) જોયા અને હવે એ સ્થિત થાય એવુંજ નથી એમ ધારી પોતે રાજપુરાને છોડી કડરીક ના સાધુવેષને સ્વીકારી લીધો અત્ર પુડરીકને કડરીકને સાધુ પણાથી ખસેડવાનો દોષ બીલકુલ નથી કારણ કે કડરીકના

આચાર વિચારથી, યોગવા ચાલવાથી તે માધુપણમાં હવે ટકે તેમ નથી સાધુપણ છોડવાનોજ છે એમ નિશ્ચય થવાથી પોતે સાધુવેપ સ્વીકાર્યો છે અને કડરીકને (તેની પોતાની તે ઇચ્છા હોવાથી) રાજ્ય આપ્યું છે માટે સાધુપણથી ખસેડવાનો લેશ પણ દોષ પુકરિકને છે જ નહિ

પ્રશ્ન ૩૪૬—દેશના દેવાને અધિગારી કોણ ?

સમાધાન—ધર્મોપદેશ દેવાનો અધિગાર શાસ્ત્રકારોએ સર્વથા ત્રિવિધ ત્રિવિધ વેાસીરાખ્યો છે સસાર જેમણે એવા મુનિઓને જ સમર્પ્યો છે મુનિ પણ યોગ્ય સ્થાને દેશના આપે તો જ—સ્વ—પર ઉપકારી થાય કેમકે “યદ્માપિત મુનીન્દ્રે પાપ સ્વલુ દેશના પ્રસ્થાને” ઉમાગનયન મયગદ્દે વારણ વિપાક” બાલબુદ્ધિ, મધ્યમબુદ્ધિ અને તીક્ષ્ણબુદ્ધિ છોડેને તપાસ્યા વગ ને બાલબુદ્ધિવાળાને લાયક દેશના તીક્ષ્ણ બુદ્ધિવાળાને આપવામાં આવે, તીક્ષ્ણબુદ્ધિવાળાને લાયક દેશના મધ્યમ બુદ્ધિવાળાને આપવામાં આવે તો પરસ્પર યોગ્યસ્થાનના અભાવે તે દેશના છે છતાં પણ તે દેશનાને શાસ્ત્રકારોએ પાપમય દેશના અને ભવાન્વીમાં ભયકર વિપાક (દુઃખ)ને આપનારી દેશના કહી છે તત્ત્વ એ છે કે સસારથી ઉદ્ધાર કરનાગ્ની દેશના પણ અસ્થાને દેવામાં આવે તો સમારમાં ખૂમાડનારી થાય છે

પ્રશ્ન ૩૪૭—ડેડાકો કહે છે કે નવકારમંત્ર ગણવા કરતાં એ દુક અક્ષરોમાં ને ઈં નમો પાર્શ્વનાથાય । ઈત્યાદિ ને ગણવામાં આવે—જાપ કરવામાં આવે તો આ ભવમાં ને પર ભવમાં મહાત્રાદિ સિદ્ધિને આપનારો થાય આવું કહેવું એ શુ મત્રાધિરાજ નવકારમંત્રની તથા શાસ્ત્રની અવગણના નથી ?

મમાધાન—શાસ્ત્રકારોએ જગો જગો પર નવકારમત્ર ગણવાનું કહ્યું છે એનું કારણ એવું છે કે નવકારમત્ર અનાદિ અનન્ત છે, શાશ્વતો છે, એ નવકાર મત્રનો જો સારો મસ્કાર આત્મામાં પડી જાય તો શ્રી જિનેશ્વરદેવના ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય એના કાંઈક દાખલા નવકારમત્રના છઠ્ઠ વિગેરેથી મૌજીક છે પણ જો ગણો એમ કહેનારા ખરેખર શાસ્ત્રની અને ચૈાદ્યૂર્વના સારભૂત એવા નવકાર મત્રામત્રની અવગણના કરનાર હોવાથી મહામિથ્યાહિ છે —કારણ કે શ્રી સિદ્ધસેન દીવાકાર જેવા મહાસમર્થ આચાર્યે પણ નવકારમત્ર સંસ્કૃત બાપામાં ટુંકા રૂપે અને પ્રાકૃત જનવાનો વિચારમાત્ર થયો તેથી તેમને પાશ્ચિત્ નામનું પ્રાચક્ષિત આજ્યું તો પછી મહામગવમય નવકારમત્રને ઉત્થાપીને તેને ઠેકાણે જ નમો ગણવાનો ઉપદેશ કરનારાને કેટલું નાચક્ષિત છે તે સ્વયં સમજાય તેવું છે

પ્રશ્ન ૩૪૮—ત્યારે હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજીએ યોગશાસ્ત્રમાં ઓંકાર જપવાનું કેમ કહ્યું છે ?

મમાધાન—કલિકાલ મર્વજી બગવાન શ્રીમદ્ હેમચંદ્ર સૂરીશ્વરજીએ યોગશાસ્ત્રમાં ઓંકારપૂર્વક નવકાર જપવાનું તેઓને કહ્યું છે કે જેઓને ઔદિક મુખની ઇચ્છા હોય પણ જેમને મોક્ષની જ ઇચ્છા હોય તેમને માટે ઓંકારની જરૂર છે નહિ

મત્રપ્રણવપૂર્ણોઽય ફલમૈદિકમિચ્છુમિ ॥

દ્યૈય પ્રણવહીનસ્તુ નિર્ગણપદકાક્ષિમિ ॥૧॥

પ્રણવ એટલે ઓંકારપૂર્વક આ લોકના મુખની ઇચ્છાવાળાએ નવકારાદિકનો જપ કરવો, પણ નિર્વાણ (મોક્ષ) મુખની ઇચ્છા વાળાએ તો ઓંકારપૂર્વક ગણવાની જરૂર નહિ

પ્રશ્ન ૩૪૯—જ્ઞાનદાન કોનું નામ ?

અમાધાન—અજ્ઞાન જીવોને જીવ, અજીવનુસ્વરૂપ, આશ્રવ તથા સવરોના કારણે, બધ તથા નિર્જરાના સાધનો તથા મોક્ષના ઉપાયોનું જ્ઞાન આપવામા આવે તેને જ્ઞાનદાન કહેવાય મહિલા સર્વજ્ઞ ભગવાન શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી લખે છે કે “જ્ઞાન ધર્માનમિસ્યમ્ય ।” ધર્મને નહિ સમજનારાઓને જે જ્ઞાન આપવામા આવે તે જ્ઞાનદાન કહેવાય તે સિવાયનું સોત્તીમી દર અથવા ખારીસ્ટર મુખીની અથવા તેવીજ સ્થિતિ મુખીનું વ્યવહારી જ્ઞાન દેવાય તેને જ્ઞાનદાન તો કહી શકાય જ નહિ— કારણકે વ્યવહારીક જ્ઞાન વસ્તુના માત્ર જ્ઞાન નહિ હોવાથી ખરેખર અજ્ઞાનદાનજ કહેવાય છે, કારણકે તે મસારમા ડુગા હવાનું પરમ કારણ છે

પ્રશ્ન ૩૫૦—આ જીવ મુખમા રાજી અને દુ ખમા નારાજ કેમ થાય છે ?

અમાધાન—આ જીવ મુખના અને દુ ખના કારણોમા જતો નથી માટે જ એની એ દશા છે મુખ ભોગવવામા જીવ પોતાની કર્મની શુભપ્રકૃતિમા પણ નુકસાન કરે છે જીવ જ્યારે દુ ખ ભોગવવાને તૈયાર થાય ત્યારે કર્મની અશુભપ્રકૃતિઓ તોડે છે તેથી દિન પ્રતિદિન તે હવકો થાય

પ્રશ્ન ૩૫૧—દીવસ કેટલી ઘડી ચઢ્યો અથવા કેટલી ઘડી ખાકી રહ્યો એવું જૈનશાસ્ત્રમા કયાઈ વિધાન છે ?

અમાધાન—યતિદિનચર્યા નામના ગ્રન્થમા સાધુઓએ પોરિસિ કયારે બાણાવલી વિગેરે અધિકાર બધા ત્યાં પો છે ત્યાં

જણાવ્યું છે કે પોતાના શરીરની છાયા પગલાથી માપવી તે
જેટલા પગલા થાય તેમા સાતની સંખ્યા ઉમેરવી, આવેલા
સરવાળાની સંખ્યા વડે ૨૮૬ ને ભાગવા, આવેલા ભાગાકાર
માથી જે બાદ કરી, તે બાદબાકીના અર્ધા કરવા તે જે સંખ્યા
આવે તેટલી ઘડી દીવસ ચડયો અને બપોર પછી તેટલી ઘડી
દીવસ બાકી રહ્યો એમ સમજવું

ઉદાહરણ—છાયાના માપના ૧૦૫૭-૧૭, ૨૮૬-૧૭-૨
૧૭=૧૫=અર્ધ—જા ઘડી એટલે ત્રણ કલાક ભાગાકારમા વધેલ
શેષ તે પળો સમજવી એક મીનીટની પળો ૨૫ (અઢી
થાય છે

પ્રશ્ન ઉપર—પદાર્થની ઉત્તમતા હોય તો પછી દ્રષ્ટાન્ત
આવશ્યકતા શી ?

અમાધાન—દ્રષ્ટાન્ત દ્વારાએ ઉત્તમ પદાર્થોની જે અસ
ધાય છે તે અસર પદાર્થની ગમે તેટલી ઉત્તમતા છતાયે થવ
નથી માટે દ્રષ્ટાન્તની પૂરેપૂરી જરૂરીઆત છે

પ્રશ્ન ઉપર—પુરૂષને ધર્મપ્રાપ્તિ થાય, વિષયથી તે વિરમ
બનીને વિરાગી થાય અને તેથી તે પુરૂષ સ્ત્રીના વિષયની પિપા
પૂરી ન પાડે તે કારણથી સ્ત્રી ઉન્માર્ગે જાય, વ્યભિચારી
થાય તો તે પાપ તે પુરૂષને લાગે કે નહિ ?

અમાધાન—આવા પુરૂષને આ દોષનો લેશ પણ લ
નહિ, પ્રદેશી રાજાને જેર આપનારી સૂર્યકાન્તા રાણી
દાખલો શાસ્ત્રપ્રસિદ્ધ છે આજ કારણે રાજાને જેર આપના
તે રાણી મરીને નરકે ગઈ અને પ્રથમ અવસ્થામા જે મર

પહેર્યા વિના ગૃહસ્થપણામાં રહી માધુપણામાં ક્રિયા કરનાર માધુ ગણાય કે નહિ ?

મમાધ્યાન—મનોરચારણ ક્યાં વગર કરાતુ માધુપણાતુ અનુષ્ઠાન માધુપણામાં ગણાય નહિ કેમકે શ્રી વીરભગવાન બે વર્ષ ધરમાં રહ્યા તે દરમ્યાન શરીર શુદ્ધિવાનો મર્વધા ત્યાગ થયો હતો જ્ઞાનચર્ચ પાલન તો હોય જ—એમાં પુછવાતુ શું ? આહાર પાણી પણ બેતાવીમ દોષ રહીન હોવા દ્વિતા, આત્મ દ્વિતા તેમની ક્રિયા માધુવેષ વગર સાધુપણામાં ગણાઈ નથી અને તેથી જ એમને મન પર્યવ જ્ઞાન થયુ નહિ, અને ગૃહ સ્થાવાસ ૨૮ વર્ષનો નહીં પણ ત્રીસ વર્ષનો ગણ્યો ॥

પ્રશ્ન ૩૫૮—દ્વ્ય સાધુપણા વગર જોએને કેવલજ્ઞાન થયુ હોય એવા ગૃહસ્થો વદન કરવા લાયક છે કે નહિ ?

મમાધ્યાન—ભાવનામાં આટલે થવાથી ગૃહસ્થપણામાં કેવલ જ્ઞાન થયા છતાં જ્યાં સુધી તે દ્વ્ય સાધુપણ ન અગીકાર કરે ત્યાં સુધી તે વદના કરવા લાયક નહિ શ્રી ભરત મહારાજને કેવલજ્ઞાન થયુ પણ આવેલા સૌધર્મેન્દ્રે વિનતિ કરીને એ જ કહ્યું કે—“ આ વેષ અગીકાર કરે, પછી હું વદના કરું ”

પ્રશ્ન ૩૫૯—કયા કયા દેવતાઓમાંથી સ્વયીને વાસુદેવો મળ શકે ?

મમાધ્યાન—અનુસાર દેવોનાં સિવાયના દેવોકમાંથી સ્વયંવા વાસુદેવો થઈ શકે

પ્રશ્ન ૩૬૦—અસ્પૃશ્ય જાતિવાળા ભાવિક હોય તો ધર્મ કાર્યમાં કેવી રીતે વર્તે ?

મમાધાન—ધર્મભાવિક હોય તે ધર્મના કાનુનને માન આપે એમા નવાઈ શી ! ઉપદેશ-તગ્નિષ્ઠીમા લખે છે કે કોઈક ભાવિ દેડરનોનો શ્રી સિદ્ધાયલજી જવા માટે સ્વ નીકળ્યો પછી અસ્પૃશ્ય દોષના કારણે ડુગરના પગથીએ પછ નથી ચઢ્યો, પણ ડુગરને પ્રદક્ષિણા કરીને પાઠો કર્યો છે

પ્રશ્ન ૩૬૧—મુખ્ય રીતિએ મનુષ્યપણ પામવાના કારણો કયા ?

મમાધાન—શાસ્ત્રકારો કહે છે કે પચદ્વ તનુ કસાઓ—સ્વભાવિક પાતળા કપાયો, દાનકદ્દ દાન દેવાની રૂચિ અર્થાત્ નેટલુ દેવાય તટલુ એાહુ એવી મા યતા દાનને અગે ટોવી, મદ્દિગમગુણો દયા દાક્ષિણ્યાદિક મધ્યમગુણો આ કાણો મનુષ્ય જવના છે

પ્રશ્ન ૩૬૨—સાધુના પગિયધી કોઈ હતુ કર્મો જીવ વિગતી થાય ત્યારે દુનિઆદારીના લોકો કહે છે કે સાધુએ ભૂરફી નાખી ! એ ભૂરફી એટલે શુ ?

મમાધાન—સાધુમા રહેલા ત્યાગની છાયા સામા આત્મા પર પડવાથી તે વિરાગી થાય છે તે ત્યાગની છાયાને જે લોકો કહે છે તે ભૂરફી મમજવી તે મિવાય કામજુ દુમણાદિ કરે નહિ

પ્રશ્ન ૩૬૩—પૌદ્ગલિક ઇન્દ્રિયો ધર્મ કરવાનુ કહે ના સાધુના મહાવ્રત રહે કે નહિ ?

મમાધાન—મહાવ્રતધારીઓએ હિંસાદિક પાને આશ્રવો ત્રિવિધ-ત્રિવિધ વૌસિસાવવા લાયક છે જ્યારે ધન, પુત્ર, સ્ત્રી

આદિ મેવવવા માટે પણ ધર્મ કરવાનું કહે તો દુનિઆદારીની
બધી અનુમોદના લાગે તો પછી મહાત્મત રહે કેવી રીતે ?
ન જ રહે

પ્રશ્ન ૩૬૪—“ ધમ્મચર્માપચગદ ” એવું કહેનાર શાસ્ત્ર
કારના મહાત્મત રહે કે તૂટે ?

મમાધાન—ધર્મ, સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપનારો છે
માટે ધર્મ જરૂર કરવો જ લોકોએ એમ કહેવાથી શાસ્ત્રમારનું
મોક્ષ તરફ દુર્લ્ભ્ય ન હોવાથી મહાત્મત તૂટે નહિ

પ્રશ્ન ૩૬૫—આર્યતેત્ર કોને કહેવાય ?

મામધાન—શ્રી તીર્થ કરદેવ તથા ચક્રવર્તી આદિ ઉત્તમ
પુરુષોનો જન્મ જે ભૂમિમા થાય તે ભૂમિમા જ મેવ જીવે
તે આર્યતેત્ર કહેવાય છે, એવું જ નહિ પણ જ્યાં ધર્મ
એવા શબ્દ સંભળાય છે તે પણ આર્યતેત્ર કહેવાય છે

પ્રશ્ન ૩૬૬—આવશ્યક કે/લા પ્રકારના છે ?

મમાધાન—અનુયોગદ્વાર સૂત્રમા આવશ્યક ત્રણ પ્રકારના
કલા છે ૧ લોકોત્તર આવશ્યક, ૨ લૌકિક આવશ્યક, ૩
મિથ્યાત્વ આવશ્યક

૧ સામાયિક, પ્રતિક્રમણ કયોત્સર્ગાદિ જે કરાય તે લે કોત્તર
આવશ્યક કહેવાય

૨ ભારત, રામાયણાદિક ગ્રન્થો જ્યારે ઐતિહાસિક હતા
ત્યારે તે લૌકિક આવશ્યક

૩ અને તે (ભારત રામાયણાદિ) ગ્રન્થોમા કહેવા રામ

વિગેરે ને અવતારી પુરૂષો તરીકેની માન્યતા તે મિથ્યાત્વ આવશ્યક

પ્રશ્ન ૩૬૭—જરત મહારાજના રસોડામા જમનારા શ્રાવકો કઇ શાન્તો પાળતા હતા ?

મમાધાન—૧ જનતા મુખી સર્વથા બ્રહ્મચર્ય પાળવું
૨ યદિ નપાળે તો પોતાના પુત્રપુત્રીઓને સાધુસાધ્વીને સોંપવા

૩ પોતાના બાલબચ્ચા દીક્ષા લે તે માટે મહેનત કરવી
૪ દીક્ષા ન લે તો સમ્યક્ત્વ મૂલ બારમતો પાળના
(ખાસ કરીને આ ચાર નિયમો હતા)

પ્રશ્ન ૩૬૮—સમ્યક્ત્વ પામતી વખતે જીવ કેટલી નિર્જરા કરે ?

મમાધાન—સર્વ વિરતિમા રહેલ સાધુ જે નિર્જરા કરે તેના કરતા અસખ્યાત શુણ્ણી નિર્જરા કરે

પ્રશ્ન ૩૬૯—ગોશાલો તીર્થ કરને માનતો હતો કે કેમ ?

મમાધાન—માનતો હતો, તીર્થ કરથીજ શાસન પ્રવર્તે છે એમ માનતો હોવાથીજ પોતાને ચોવીસમો તીર્થ કર વણાવતો હતો

પ્રશ્ન ૩૭૦—ધર્મ જોવામા બારીક બુદ્ધિ જોઇએ એ કય નનુ રહસ્ય શું ?

મમાધાન—શ્રી તીર્થ કરઆદિની હયાતિમા ઢક જોવા

પ્રશ્ન ૩૭૬—શ્રી તીર્થ કરની દેશનામા કોડા / છવેની શકાના સમાધાનો એકી સાથ કેવીરીતે થતા હશે ?

મમાધાન—દેવાધિદેવ શ્રી તીર્થ કરદેવનો પ્રભાવજ અચિ તનીય છે શ્રી તીર્થ કરદેવનું જેવું વચન દેશનામા નીકળવાનું હોય તેવીજ શકાઓ કોડા મોતાઓને થાય અને તે શકાઓને ખુલાસો દેશનામા વ્યક્ત થતી વાળીથી આપોઆપ મળજ નાય સામાન્યકેવલીની દેશનામા તે તાકાત છે જ નહિ

પ્રશ્ન ૩૭૭—સોધર્મ દેવલોક મનુષ્યલોકથી કેટલે છે ? છે ?

મમાધાન—અસખ્યાત કોડાકોડ યોજન

પ્રશ્ન ૩૭૮—અભિજમ આવકો પોતાના છોકરાઓને સાધુ સાધ્વીને નોપતી હતા આ અધિકાર શેમા છે ?

મમાધાન—શ્રી આવશ્યકચૂલિમા

પ્રશ્ન ૩૭૯—જઘન્યથી કેટલી ઉંમરવાળા અનુત્તર વિમાનમા નાય ?

મમાધાન—જઘન્ય થકી ગર્હથી નવ વર્ષની વયવાળે છવ અનુત્તર વિમાનમા નાય

પ્રશ્ન ૩૮૦—શાસ્ત્રમા ચિતા કેટલા પ્રકારી કહી છે

મમાધાન—ઉત્તમાદિ આત્મચિતા, મોહચિતા, ચ મધ્યમ અધમા કામચિતા ચ, વરચિતા ડધમાધમ ગા ૧ ॥ ચિતા ચ પ્રકારની કહેલી છે પહેલી આત્મચિતા તે ઉત્તમ છે બીજી મોહચિતા તે મધ્યમ છે ત્રીજી કામચિતા તે અધમ છે ચોથી પારકી ચિતા એ અધમાધમ છે

પ્રશ્ન ૩૮૧—દેવતા ક્યારે આહાર કરે ?

સુમાધાન—મનોમક્ષિણો દેવા દેવતાઓ મનોમક્ષી છે
આહારની ઇચ્છા થવા માત્રથી તેઓ ધરાઈ બંધ છે

પ્રશ્ન ૩૮૨—જાદર હિસાનો ત્યાગ કર્યા વિના સૂક્ષ્મ
હિમાનો ત્યાગ કગી શકાય ?

સુમાધાન—ના, ત્રસની હિસાથી વિરમ્યા વિના સ્થાવ
રની હિસાથી વિરમવાની વાતો કરવી એ દુનિઆને છેતરવા
નો જ ધંધો છે, જેમ કોઈ માણસ કહે કે મારે નીવડે ન ખાવું
(એવે-કે રાત્રે ખાવું) તેવા પચ્ચખખાણુ આપો ! અગર
કોઈ મુશ્વત્તમાન અનાજ ન ખાવું અને માસ ખાવું તેવા
પચ્ચખખાણુ માગે તો તેવા પચ્ચખખાણુ અપાય જ નહિ,
કારણકે ગતિભોજનનો ત્યાગ કર્યા વિના દિવને ખાવાના
પચ્ચખખાણુ અને માસનો ત્યાગ કર્યા વિના અનાજ ખાવાના
કરેલા પચ્ચખખાણુ તે પચ્ચખખાણુ નથી પણ ધર્મનો ઉચ્છેદ
કરનારા જ પચ્ચખખાણુ છે તેની રીતે ત્રસની હિસા ઇચ્છા
વગર સ્વાવર મૂકમનો ત્યાગ પણ તેવો જ સમજવેલ.

પ્રશ્ન ૩૮૩—દુખી જીવોને દેખીને જેને દયા ન આવે
તેનામા સમ્યક્ત્વ હોય ખરું ?

સુમાધાન—ના, દુખથી રીજાતા આત્મીયોને દેખી જેને
દયા ન આવે તેનામા સમ્યક્ત્વ હોય જ નહિ

પ્રશ્ન ૩૮૪—શ્રી તીર્થ કરનો જીવ અવધિ તથા મન -
પર્યવજ્ઞાન વગરનો હોય ખરું ?

સુમાધાન—ના, શ્રી તીર્થ કરનો જીવ દીધા લીધા પહેલા
અવધિજ્ઞાનવાળોજ હોય અને દીધા લીધા પછી મન પર્યવ-
જ્ઞાનવાળોજ રહે.

પ્રશ્ન ૩૮૫—સયમના લોગે અહિંસા કરવા લાયક ખરી કે નહિ ?

મમાધાન—સયમના લોગે અહિંસા કરવા લાયક છે જ નહિ, જો તેમ હોય તો નદી આદિકમા સાધુઓથી ઉતરી શકાયજ નહિઃ ગ્લાનાદિકને માટે વરસતા વર્ષાદમા ગોચરી લાવી શકાય જ નહિ

પ્રશ્ન ૩૮૬—ભાવદયા વિના આવેલો સસારનો કટાણો તે નિર્વેદ કહેવાય કે નહિ ?

મમાધાન—ભાવદયા વગરનો આવેલો સસારનો કટાણો તે નિર્વેદ કહેવાય નહિ, પણ રાજા, ચક્રવર્તી વામુદેવ, પ્રતિ વામુદેવપણાના તથા દેવતાઈ સુખ વિગેરે, સસારમા ઉચ્ચમા ઉચ્ચ સુખના સ્થાન મળે તો પણ જેને ઉદ્વેગ જ રહ્યા કરે, આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ જેને હગલેને પગલે કાટાની માફક સાંધા કરે અને દુખની ખાણરૂપ સસારથી ક્યારે છુટાય આવી ભાવદયા આવે ત્યારેજ નિર્વેદ કહેવાય

પ્રશ્ન ૩૮૭—કયા ગુણો કરમે ત્યારે સમ્યગ્દષ્ટિ મનાય ?

મમાધાન—પચાશક સૂત્રમા શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી કહે છે કે ગુણપાદિ ગુણ સ્વર્શા સાલજવાની ઈચ્છા આદિ ગુણોને દ્રસનારો જે આત્મા તે સમ્યગ્દષ્ટિ છે

પ્રશ્ન ૩૮૮—કઈ કરણીથી આવક કહેવાય ?

મમાધાન—સપત્તદસણાદ ઈત્યાદિ મમ્યગ્દર્શનાદિ પામ્યો હોય, ઉત્કૃષ્ટ આચાર વિગેરેને સાલજે અને કેવળ વિરતિ એ જ ધર્મ એમ માને તે આવક કહેવાય

પ્રશ્ન ૩૮૯—મોક્ષની બુદ્ધિએ ભાવ સાધુપણું આપ્યું એમ વ્યુત્પાદવાની નિશા ॥ કઈ છે ?

મમાધાન—હા, છે ! આ મર્વોદ્ભૂત જૈન સામન એજ અર્થ છે એટલું જ નહિ પણ એ શાસનજ પરમાર્થ (પરમો દૃષ્ટ અર્થ) છે આવી માન્યતા થયા પછી બાકીની ગાંધી દુનિયાદારીની વસ્તુઓને અનર્થકર, આત્માને દુઝાવનાર માને—આ ત્રણ (અર્થ, પરમાર્થ અને અનર્થરૂપ) પ્રકારની બુદ્ધિ મુખ્ય હોય અને સાધુપણ પગાતું હોય તે તજ ભાવ સાધુપણા ॥ નિશાની છે

પ્રશ્ન ૩૯૦—પહેલા પ્રીતિ થાય કે પ્રતિની ?

મમાધાન—પહેલા પ્રીતિ થાય અને પછી પ્રતિનિ થાય છે

પ્રશ્ન ૩૯૧—શ્રદ્ધામા શક્તિની ખામી ચાની શકે ?

મમાધાન—ખીલકુવ નહિ ! હજી આચરણમા શક્તિની ખામી નથી શકે છે, પણ દેવ, ગુરુ અને ધર્મ તત્ત્વની શ્રદ્ધામા શક્તિની ખામી લેશ પણ ચાની શકેજ નહિ

પ્રશ્ન ૩૯૨—શાસ્ત્રમા અનાર્થનું લક્ષણ કઈ છે ?

મમાધાન—હા, જેને સ્વપ્નમા ‘ ધર્મ ’ આવા શબ્દો સામગ્રવામા ન આવે તે અનાર્થ છે એમ શાસ્ત્રકાર કહે છે

પ્રશ્ન ૩૯૩—ધર્મ ॥ કિંમત સમજાણી ક્યારે કહેવાય ?

મમાધાન—જ્યારે પોતાની બૂલને મોટું રૂપ અપાય ત્યારેજ ધર્મની કિંમત સમજાણી છે એમ કહી શકાય

પ્રશ્ન ૩૯૪—શ્રી જિનેશ્વરો, ચક્રવર્તીઓ, બલદેવો, વામ

દેવો, પ્રતિવાસુદેવોના જીવો મનુષ્ય ગતિ તથા ત્રિર્થ ગતિ માથી આવીને તે તે પદવીધર થઈ શકે કે ?

અમાધાન—ના ! તે જીવો દેવલોક અગર નરક ગતિ માથીજ આવેલા હોય છે

પ્રશ્ન ૩૬૫—કઈ નરકથી નીકળીને ચક્રવર્તી થાય છે ?

અમાધાન—પ્રથમ નરકથીજ નીકળીને ચક્રી થાય છે.

પ્રશ્ન ૩૬૬—વાસુદેવ, જલદેવ, અને તીર્થ કરો કઈ નરકમાથી નીકળીને થાય ?

અમાધાન—ઠામ્યામેવહરિ ચલાસ્ત્રિમ્ય પવતીધવા ॥ પહેલાની બે નરકોમાથી નીકળીને વાસુદેવ અને જલદેવ થાય અને પહેલાની ત્રણ નરકમાથી નીકળીને તીર્થ કર થાય

પ્રશ્ન ૩૬૭—જલદેવ અને ચક્રવર્તિ કયા દેવતા થઈ શકે ?

અમાધાન—ચતુર્વિધા-સુરાશ્રયુત્વા, મવતિ લય જમિના ॥ આરે પ્રકારના દેવતાઓ જલદેવ ચક્રવર્તી થઈ શકે

પ્રશ્ન ૩૬૮—કયા દેવતાઓ તીર્થ કર થઈ શકે ?

અમાધાન—જિના ધૈમાનિક પદ ॥ દેવતાઓમાથી વૈમાનિક દેવતાજ તીર્થ કર થઈ શકે

પ્રશ્ન ૩૬૯—દેવાધિદેવ શ્રી તીર્થ કર લગવાનનુ સમ વસરણુ જ્યા પહેલા થયુ હોય ત્યા ફરી સમવસરણુ થાય કે નહિ ?

અમાધાન—પહેલા જ્યા સમવસરણુ થયુ હોય ત્યા થાયજ એવો નિયમ નથી, પણ જ્યા પહેલા અમવસરણુ ન થયુ હોય ત્યા તો થાયજ એવો નિયમ ॥

પ્રશ્ન ૪૦૦—શ્રી તીર્થ કરદેવ કેટલા ભોજનમા હોય તે સાધુસાધ્વીએ વાદવા જવું જ પડે ?

સમાધાન—આવશ્યકસૂત્રની ટીકામા લખે છે કે—માઝેજન છેટે રહેલા તીર્થ કર દેવના દર્શન ને પોને ન મળે હોય તો તે સાધુસાધ્વીએ સમવસરણમા જરૂર જવું જોઈએ ન બીજા તો પ્રાયશ્ચિત આપે

પ્રશ્ન ૪૦૧—રાયક સમ્યક્ત્વ ક્યારે કહેવાય ?

સમાધાન—જ્યારે જિનેશ્વર કથિત તત્ત્વોમા વાસ્તવિક રૂપી હોય ત્યારે તેને રાયક સમક્તિ કહેવાય કે

પ્રશ્ન ૪૦૨—કારક સમ્યક્ત્વનું લક્ષણ શું ?

સમાધાન—શાસ્ત્રમા કહેલા સદ્ગુણોની સંપૂર્ણ સ્થિતિથી જ ક્રિયા તેનું નામ કારક સમ્યક્ત્વ અને તે અપ્રત્યક્ સ્થાનકે હોય ॥

પ્રશ્ન ૪૦૩—દીપક સમ્યક્ત્વ શું માર કદે અને એ કેને હોય ?

સમાધાન—દીપક સમ્યક્ત્વ દીવાનું પ્રકાર જેવું છે. દીવો જેમ જેવી વસ્તુ હોય તેવી રીતે બીજાનું જાણી દે, પણ પોતે તો દેખે નહિ દીપક સમક્તિશાળી શ્રમણા જેવી રીતની વસ્તુ સ્થિતિ વિગેરે હોય તે કદે અને બીજાઓને શ્રદ્ધાવાળા કરે પણ પોતાના આત્મામા જવું તત્ત્વની શ્રદ્ધાનું શુન્યપણ હોવાથી અધાત હોય અને, એ દીપક સમક્તિ અલબ્ધ મિથ્યાદૃષ્ટિને હોય છે

પ્રશ્ન ૪૦૪—શુ દીપક સમ્યક્ત્વનુ પણ દેવાળુ હોઈ શકે ખરૂં ?

અમાધાન—હા ! કમલપ્રભા નામના આચાર્ય (જે પાછળથી માવઘાચાર્ય કહેવાણા) કે જેઓ ચૈત્યવાસીઓને માન્ય હતા, ને તે માટે તેઓએ તેઓને પ્રસંગોપાત નિર્ણય માટે બોલાવ્યા બધા ચૈત્યવાસી વગેરે સહામા ગયા ત્યાં ચૈત્યવામિની (ચતિની) નો સંઘટ્ટો થયો, પછી સભામા બધાએ પુછ્યુ કે ચૈત્યપૂજા વધે કે માધુપણ ? એ આચાર્યે જણાવ્યુ કે ‘ માધુપણા કરના ચૈત્યપૂજા કોઈ દીવસ પણ વધી શકે જ નહિ ’ આ રીતે ચોખ્ખો નિઠરપણે શાસ્ત્રમિત્ર જવાબ દીધો વળી તેઓશ્રીને માટે એક ચૈત્ય કરવાની વિનંતિના ઉત્તરમા જણાવ્યુ કે તમે કરવા ધારેલ હરેક જિન ચૈત્ય છે છતાં સાવધ એટલે પાપનુ સ્થાનક છે આવા મોટા મુશ્કેલીના પ્રસંગમા આટલો શાસ્ત્રસિદ્ધ જવાબ આપવાથી તીર્થ કર નામ કર્મ બાધ્યુ, પછી ચૈત્ય વામીઓએ પુછ્યુ —‘ પહેલા જે સાધ્વી પગે પડી હતી અને જે સંઘટ્ટો થયો હતો તેનુ કેમ ? આમ ચૈત્યવામીઓએ પુછ્યુ ત્યારે પોતાની ખામીને છુપાવવા માટે કહ્યુ —‘ બાઈ ! આ જૈન-દર્શન સ્થાપ્તાદ છે, સંઘટ્ટો થાય પણ ખરો ને ન પણ થાય આટલુ શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ કહેવાથી તીર્થ કર નામકર્મના હળીમા વિળરાર્થ ગયા અને કેમ ચોવીરીઓ સુધી મસારમા રખડલુ પડ્યુ એટલે કે દીપક સમક્રિતવાગા મિથ્યાત્વિપણામા રહ્યા છતાં સાચી પ્રકૃપણા કરે, પણ પ્રસંગ પડે પવટાર્થ જનારા આવા સૂત્ર વિરુદ્ધ બાપણ કરનારા તો તે સૂત્ર વિરુદ્ધ બાપણ વળતે જ એલફેલ બોલી નાખે છે, કારણકે ૧૫૬ સમ્યક્ત્વમા પણ દેવાળુ હોય છે

પ્રશ્ન ૪૦૫—ચૈત્યવાસી સાધુઓ જે દહેરામા પૂજા વગેરે કરતા હોય તે દહેરા શુ સાવધ ગણાય ?

મમાધાન—હા, તેવા દહેરા સાવધ કહેવાય, જે માટે શ્રી મહાનિશીઘસૂત્રમા કથન છે

પ્રશ્ન ૪૦૬—ધર્મની દેવલો જેટલી કિંમત કરે તેને મિથ્યાત્વ લાગે ?

મમાધાન—હા

પ્રશ્ન ૪૦૭—મનકમુનિને દીક્ષા આપનાર ચાદપૂર્વી છે અને તેથી તેઓએ જ્ઞાનનો ઉપયોગ દઇને દીક્ષા આપી હશે પણ તમે આજે મનકમુનિના નામે તેવી બાલદીક્ષાઓ આપવા તૈયાર થાઓ છો તેનું શુ ?

મમાધાન—ભાગ્યવાન ! જ્ઞાનનો ઉપયોગ નીક્ષા આપના પહેલા મૂક્યો જ નથી, “ છ મામનુ આયુધ્ય છે માટે તે પણ પામી જાય ” એમ વિચારી પૂર્વમાથી ઉત્પન્ન કરી દશવૈકાલીક તેના (મનકના) ઉદ્ધાર માટે રચ્યુ શાસ્ત્રમા આ જીના અને પ્રસંગ વિવેકપુસ્તકે વાચવાથી માલમ પડે તેમ છે કે, દીક્ષા આપતા પહેલા ચોદપૂર્વધર શમ્યબવસૂરીશ્વરજીએ જ્ઞાનનો ઉપયોગ મૂક્યોજ નથી

પ્રશ્ન ૪૦૮—તમારામા અને અમારામા ફક્ત કપડાનો જ ફેર જો ખરો કે નહિ ?

મમાધાન—વેપનો ફેર જો પણ તે જીનાને અલગ કરવા માત્રથી તમારા પર સાધુપણનો અરોપ થઈ શકતો નથી વસ્તુત વિષયની ગહન ગુલામી તમે સુગે મોઢે છિપાડી લીધી

હો અને અમે વિષયને હસ્તે મોઢે હાકી કાઢયા છે જો આ તકાવત નીકળી જાય તો તમારામા અને અમારામા ફેરજ નથી

પ્રશ્ન ૪૦૯—દશવૈકાલિકના પ્રથમ અધ્યયનમા ધર્મનું ફલ જણાવના “ દેવાવિત નમસતિ બાવાર્થ —દેવો પશુ તેને પૂજે છે ” આ શબ્દો લખવા માત્રથી ધર્મની કિંમત ઘટાડી છે એમ શું નથી લાગતું ?

સમાધાન—ના, કારણકે દશવૈકાલિકની ગચના શા હેતુએ થયેની છે એ વાત ધ્યાનમા લેશે તો પ્રશ્ન ઉઠશે જ નહિ, અર્થાત્ તે શબ્દોથી આઠ વર્ષના બાલકને દેવોના આગમન પૂજન, સત્કાર આદિ લાભ દેખાડવા દ્વારાએ ધર્મમા સ્થીર કરે છે આ બિપર્યયી દેવોનું આગમન તે કાલમા હતું એમ સાબીત થાય છે

પ્રશ્ન ૪૧૦—આજે પાશ્વિમાત્ય સરકારમા અમે કેમ તણાઈ જઈએ છીએ ? અને તેનું કારણ શું ?

સમાધાન—પ્રાચીનકાલમા ઇવાદિનવતત્વ-દેવશુર અને ધર્મનું સ્વરૂપ, દર્શન, પૂજન, આદિ ક્રિયાથી વાસિત થયા બાદ આર્યિક આદિ શિક્ષણ અપાતા એટલે મોટા પ્રમાણમા ધાર્મિક જ્ઞાન અને ઘરમા રાત્રે વહેરાઓ શુર સમાજમથી મળેલા જ્ઞાનની ગોણી સમસ્ત કુટુંબ આગલ કરતા હતા, અને તેથી આપુ ઘર ધર્મ રગથી રગાયેલું રહેતું હતું, અને પછી સસાર કાર્યમા પડે તો પશુ કુમળી વયમા જામેલા સરકારથી કંઈ પશુ આત્મિક ગેરલાભ થતોજ નહોતો.

આજે આપણે ત્યાં એ પ્રજાલિકા પ્રાય ધર્માર્થ ગઈ છે અને સુમત્રમાન કામમા એ પ્રજાલિકા પગલર છે તેથી પ્રાય

કોઈ મુસલમાન માણસદેડ મથેલો હોય છતાં ચાલુ કોર્ટે નિમાજ પઢ્યા વગર રહેશે નહિ એટલે બચપણમાં કુરાન બણ્યા વગરનો કોઈપણ મુસલમાન હશેજ નહિ આ દુષ્ટાતથી એટલો ઘડો લેવાનો છે કે વર્તમાનમાં નાના બચ્ચાને ધર્મના વાસ્તવિક જ્ઞાનથી રંગી નાખવા જોઈએ, અને જો બાલપણમાં ધાર્મિક સંસ્કાર આપવાનું કાર્ય માળાપ ઊપાડી લેતો આજે જેન સમાજમાં ઉગતી વયના બાલકો ભાવિમાં માફ સંસ્થાના પ્રાણબૂત તેમજ શ્રાવક સમાજના પણ પરમ શ્રાવક બની જૈન ધર્મને હીપાવી શકે બચપણમાં સંસ્કાર ખીલકુલ બગડવા જ ન જોઈએ તે માટે સંપૂર્ણ કાળજી રાખવાની જરૂર છે

પ્રશ્ન ૪૧૧—શાસ્ત્રકારોએ ચારિત્ર અવસ્થાની ગણતરી કયારથી ગણી છે ?

સમાધાન—ઘર-કુટુંબ છોડીને સર્વ માવઘના ત્યાગ અને દર્શનાદિ રત્નત્રયીની આરાધના રૂપ પ્રતિજ્ઞા અંગીકાર કરે ત્યારથી અન્યથા જો વાત ન સ્વીકારીએ તો પરિણામ ચારિત્રના વર્તે તેને ચારિત્ર આવી ગયું છે એમ માનવું પડે જેમ ગૃહસ્થાવાસમાં રહેલા પ્રભુ મહાવીર સાધુ વેષ વગર ઉત્તમ સાધુચર્યાને યોગ્ય આચારને પાળતા હતા તે વખત ચારિત્ર માનવું પડશે, અને તેમ માનીએ તો તેજ વખતે મન પર્યવ આવવું જોઈએ પણ મન પર્યવજ્ઞાન તો તે વખતે આગ્યું નથી આ ઉપરથી ઊત્કૃષ્ટ કોઁના અધ્યવસાયથી વિખૂંપિત થયેલા આત્માઓના ચારિત્રપર્યાય પણ પ્રભુમાર્ગની પ્રજ્ઞાલિકાને સ્વી કાર્યા વગર સિદ્ધાંતકાર મજ્જુર રાખતા નથી

પ્રશ્ન ૪૧૨—પુરુષાર્થ એટલે શું ?

મમાધાન—પુરુષાણા મર્ચ—પુરુષની ઇચ્છા તેનું નામ પુરુષાર્થ જોડે જગતના તમામ જીવોનું ચાર પ્રકારે વર્ગીકરણ થઈ શકે છે અને તે ચાર પ્રકાર ધર્મ—અર્થ કામ અને મોક્ષ, અર્થાત્ કેટલાક જીવો ધર્મની ઇચ્છાવાળા, કેટલાક જીવો અર્થની ઇચ્છાવાળા, કેટલાક જીવો કામની ઇચ્છાવાળા અને કેટલાક જીવો મોક્ષની ઇચ્છાવાળા આથી જગતમા આ ચાર પ્રકારની ઇચ્છાવાળા જીવો દૃષ્ટિગોચર થશે અને વર્ગીકરણની અપેક્ષાએ આ ચાર પુરુષાર્થ છે

પ્રશ્ન ૪૧૩—પુરુષાર્થ માત્ર સેવનીય ખરો કે નહિ ?

મમાધાન—નહિ, કારણકે ઇચ્છા માત્ર સેવન કરવી અથવા ઇચ્છાને આધીન થવું જ જોઈએ તો સિદ્ધાંત ક્રોધ પણ મનાનુયાયી સ્વીકારી શકતો નથી અર્થાત્ વર્ગીકરણ કરેલ વસ્તુઓ વિધાનરૂપ નથી જેમ કબાયની અપેક્ષાએ વર્ગીકરણમા ચાર પ્રકારના જીવો જગતમા ચાર કબાયવાળા જીવો છે વિગેરે

પ્રશ્ન ૪૧૪—પુરુષાર્થ પૈકી જેને સેવવા અને જેને તજવા અર્થાત્ મનમમતા લેવા અને અણુમમતાને ધકેલવા એ શું તમારો મિદ્ધાંત છે ?

મમાધાન—ના, હરેક હરેક પુરુષાર્થમા કેટલો લાભ અને કેટલી હાનિ છે, તે વિવેકપુરસ્કર તપાસવા બુદ્ધિપૂર્વક વિચારશે તો માલમ પડશે કે જેને સેવવા તે ઇષ્ટ છે અને જેના તે સ્વપ્ના પણ ન સેવવા તે જ હિતાવહ છે

પ્રશ્ન ૪૧૫—ચારમા સેવવા લાયક કયા ?

મમાધાન—ધર્મ અને મોક્ષ

પ્રશ્ન ૪૧૬—એ ચારે પુરુષાર્થનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ શું

સમાધાન—બાહ્યસુખના સાધન તેનું નામ અર્થ, બાહ્ય સુખનો લોગવટો તેનું નામ કામ, વાસ્તવિક સુખના સાધન તેનું નામ ધર્મ અને વાસ્તવિક સુખનો લોગવટો તેનું નામ મોક્ષ. હિપરના ચારે વર્ગને અનુસરતી ઈચ્છા તેનું નામ પુરુષાર્થ જેમકે—અર્થ પુરુષાર્થ વિગેરે

પ્રશ્ન ૪૧૭—“ નહિ સેવવા લાયકના સ્વપ્ના પણ મેવના નહિ ” એ જે તમે વારવાર કહો છો તો શું તે મુખધીના સ્વપ્ન સેવવામા અને ઈચ્છા કરવામા પણ કર્મબંધ થાય છે ?

સમાધાન—હા ! નહિ નેવવા લાયક એવા અર્થ—અને કામ એ પુરુષાર્થ એવા છે કે સાધન અને સાધન દ્વારાએ થતો ઉપયોગ બાહ્યને રાખીએ તો પણ સાધન મેળવવાની ઈચ્છા પણ એવી જગરજસ્ત છે કે આત્માને ફૂગાડનાર છે જેને માટે પ્રજ્ઞદત્ત ચક્રવર્તીના પૂર્વભવની ચર્ચાનું અવલોકન કર્યો તો માત્રમ પડ્યો કે તે ભવમા તેણે માનસપણની તપસ્યા કરેલી છે, ચક્રવર્તીની શ્રી વદન કરવા આવેલી છે, એ તપસ્યા વેળાને શ્રી રત્ન મેળવવાની મન કામના નિયાણું કરાવી સાતમી નરકની સામગ્રી લેગી કરાવી આપે છે નથી તો તે ભવમા શ્રી રત્ન મળ્યું, કે નથી તો તે ભવમા શ્રી રત્નને લોગવટો કર્યો ! ! ! ખરેખર ! અર્થ કામની સાકળમા સકડા ચલોજ મડે છે, એટલું જ નહિ પણ તે સાકળમા માની લીધેલા સુખની ઈચ્છા કરવી તે પણ આત્માર્થીઓ માટે અત્યુત્કટ ભયકર છે ! ! !

પ્રશ્ન ૪૧૮—મોક્ષનું સ્વરૂપ એક સરખું છે છતાં સિદ્ધતા પત્તર લેદ કેમ ?

અમાધાન—મોક્ષ પામવાની તૈયારી અગર પામતી વખતની દશામા આ છુવ કંઈ અધીતિમા હતો તેની ઝાખી માટે પત્તર લેદનુ વિધાન છે વસ્તુત તે પત્તર લેદ પેઢી એક જ લેદમા એટલી બધી વિચિત્રતા દર્શાવી કે જેમા સમગ્ર જીવ શાસનની પારમાર્થિકતા સમજાઈ જાય છે પત્તર લેદમા એક સ્વલિંગ લેદ છે સ્વ એટલે શુ ? સ્વ એટલે પોતાનુ અર્થાત આત્માનુ વાસ્તવિક લિંગ=પ્રભુમાર્ગમા યથાસ્થિત વર્ણવેલી પ્રવત્ત્યા શ્રદ્ધા કરવી તે

પ્રશ્ન ૪૧૬—પ્રભુ પૂજનમા પ્રક્ષાલન માટે કાચુ પાણી વપરાય છે તેને બદલે ઉકાળેલુ પાણી કેમ ન વપરાય ?

અમાધાન—શ્રી તીર્થ કર મહારાજના જન્મભિષેક વખતે યોજનો પ્રમાણના કરોડો કલશોથી કરેલો અભિષેક અચિત્ત પાણીનો હતો અને દીક્ષા અભિષેક વખતે પણ તેવોજ અભિષેક હતો મા? શ્રી જિનપૂજામા અચિત્ત જલ વપરાતુ નથી તેમજ અચિત્ત જલનો અભિષેક કરવાથી સમગ્રની વિરાધના થાય અને સચિત્ત જલથી અભિષેક કરતા કેટલાકની વિરાધના ન પણ થાય જેઓને સચિત્તને અડવાનો નિયમ હોય તેને સચિત્તથી અભિષેક કરવાનો હોતો નથી

પ્રશ્ન ૪૨૦—હરકોઈ વસ્તુ સંબંધી અભિપ્રાય આપવાનો હક કેને રોય ?

અમાધાન—વસ્તુ સ્વરૂપના જ્ઞાન વગર અભિપ્રાય આપવો તે અભિપ્રાય નથી પણ લવારો છે હમણા થોડા વખત પરની તમને ખબર હશે કે ઈંગ્લીશ ભાષાના અલબોલુ એવા ભુરરે હા બણવા માગથી કેટલુ નુકસાન વેક્યુ હતુ.

પ્રશ્ન ૪૨૧—છ માસની પરીક્ષા શાસ્ત્રમાં છે એ વાત ખરી છે ?

અમાધાન—હા, પણ એ પરીક્ષા હરેક આત્માને માટે નથી

પ્રશ્ન ૪૨૨—સાધુની પરીક્ષા કરવાનું કામ શ્રાવકો કરે કે નહિ ?

અમાધાન—બાલવર્ગનો વિદ્યાર્થી સાતમી ચોપડીવાળા ॥ પરીખા કરી શકે નથી

પ્રશ્ન ૪૨૩—પૂર્વકાવમાં માધુઓ જ ગલમાં રહેતા હતા એ વાત માથી છે ?

અમાધાન—જગદ્વંશ તીર્થ કહે જ ગલમાં રહેતાજ નહોતા, તેમજ તે દેવાધિદેવો વસ્તીમાં રહ્યા છે તેની માફી અનેક મંથણોએ આગમમાં છે જેમ જ્યતિ શ્રાવિકા શમ્યાતરી હતી

પ્રશ્ન ૪૨૪—સ્વરૂપ સમજ્યા વગર હા બજે તો વાધો શો ?

સમાધાન—સ્વરૂપનો અજ્ઞાણ સોનાને પિત્તળ મહે પિત્તળને નાનું કહે તો વાધો શો ? અર્થાત વાધો છે

પ્રશ્ન ૪૨૫—સ્વરૂપ સમજ્યા વગર જ્ઞાની ઉપર વિશ્વાસ રાખવો શુ ઉચિત નથી ?

સમાધાન—જે જ્ઞાની ઉપર વિશ્વાસ રાખીએ તે સ્વરૂપ સમજે છે એવો નિર્ધાર હોવાથી તે જ્ઞાની ઉપર વિશ્વાસ રાખવામાં કવલેશ વાધો નથી જેમ જગમશહુર ચાર્ટર્ડ બેંક મો ટચ સોના ઉપરજ પોતાની છાપ મારે છે

પ્રશ્ન ૪૨૬—દેવવદનમાળામાં ચૈત્રીના દેવવદનમાં શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિજી “ દશ વીસ ત્રીસ ચાલીસ પચાસ ” આ

પ્રમાણે પાચ જોડામા પાચ વાર ચડતા ચડતા લાબ્યા છે, તો તે કોઈ શાસ્ત્રમા છે કે પોતાની મંથાનુસાર છે ?

અમાધાન—તે બીના થી ચતુર્જયકપમા ઠ

પ્રશ્ન ૪૨૭—કૃષ્ણ મહારાજા ક્ષાયક સમ્યક્ત્વના માલીક હોવા છતાં બલભદ્રને અહીં મોકલી મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ કેમ કરાવી ? ક્ષાયક સમક્રીતી મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ કરાવે ખરા ?

અમાધાન—દેખાવ માટે એટલે નગ્ન સળધી ખીડા વગેરે દેખીને ચતુરો રાજી થતા હતા તેથી ચતુરોને અગે બલભદ્ર પામે મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ કરાવી હતી

પ્રશ્ન ૪૨૮—વાઘણા દેતા બીજી વાર આવસસહીઆએ નહિ મોલકુ તેનું કારણ શું ? આવસસહીઆએ એનેા અર્થ તો વહાર-વૃતિમા આવસ્ય કાર્ય, વિ ને ક્રિયા તે હેતુવડે આસેવના મત્યાદિક છે તો તે બીજી વાર વાઘણામા આવસસહીઆએ કહેવામા શી હરકત છે ?

અમાધાન—કારણ પુરસ્સર નીકળવાનું હોવાથી, અને બીજી વખત અવમહમા રહેવાનું હોવાથી આવસસહીઆએ પદ ન કહેવાનું ફરમાન લેયિત જ છે

પ્રશ્ન ૪૨૯—ચોલપટ્ટા આગરણ એમ ને જતાબ્યુ છે તો ગૃહ-થ આવે તો ચોલપટ્ટો ઉલો થઈને પણ લે તો પચ્ચખણાણુ ન લાગે, એ અર્થ પ્રમાણે મુનિઓ આહાર કરતા નગ્ન રહેતા હશે કે કેમ ? અથવા ચોલપટ્ટા આગાર કયા ઉપયોગમા લેવો ?

અમાધાન—અપ્રાવરણના અભિમહવાળા માટે આ “ચેલા પટ્ટા આગાર” ઉપયોગમા લેવાનો છે

પ્રશ્ન ૪૩૦—ઉપવાસના પચ્ચઞ્જાણુમા સૂરેઉગ્ગે અભ તઠ્ઠ અને એકાસણાદિમા ઉગ્ગેસૂરે એ ભેમા ફેર શો ?

સમાધાન—મૂર્ચ ઉદય પહેલા જે પચ્ચઞ્જાણુ ધારી શકાય તેમા ‘ ઉગ્ગેસૂરે ’ અને મૂર્ચ ઉદય પછી પણ ધારી શકાય તેમા “ સૂરેઉગ્ગે ” કહેવાય છે

પ્રશ્ન ૪૩૧—દિવસના પૌષધમા જોછામા જોણુ પચ્ચ ઞ્જાણુ કરવાની પ્રવૃત્તિ છે છતા કદાચ કોઈ બેસણુ કરે તો તેનાથી પૌષધ થાય કે નહિ ?

સમાધાન—તેને (તપસ્યા) લીધે જે પૌષધ રોકાય તોજ કરાવાય છે ?

પ્રશ્ન ૪૩૨—માજે પૌષધ કરનારને જોછામા જોણુ એકાસણુ જોઈએ કે બેસણુ, અગર છુટે હોય અને પૌષધ કરે તો પણ ચાલે ? શાસ્ત્રમર્યાદા શી છે

સમાધાન—છુટે ન હોવો જોઈએ એવી શાસ્ત્ર મર્યાદા છે

પ્રશ્ન ૪૩૩—સામાયક લીધા પછી બે થડી બેસણુ પડે છે પરંતુ કદાચ કોઈને બે કલાક બેસણુ હોય ને એક જ સામાયકથી જ ચલાવણુ હોય તો ચાલી શકે કે નહિ ?

સમાધાન—ચાલી શકે અને કરેમિજ તેમા “ જાવ સાહુ ” નો પાઠ અગીકાર કરે

પ્રશ્ન ૪૩૪—ધારણા વગર ત્રણ કલાક બેસી રહે તો ચાલી શકે ?

સમાધાન—ના, પાપમય કાર્ય પરિહરવાની અને રત્ન ત્રયી આરાધવાની પ્રતિજ્ઞા તો થવીજ જોઈએ

પ્રશ્ન ૪૩૫—પોસહ લીધા પછી સામાયક શા માટે ઉચ્ચરાવાય છે ?

અમાધાન—મામાયિકના લાભથી વચિત ન રહે તે માટે

પ્રશ્ન ૪૩૬—પોસહમા તમામ પાપકાર્ય બંધ થાય છે છતાં સામાયક ઉચ્ચરવાની જરૂર શી ?

સમાધાન—જોકજ અનુષ્ઠાનમા જે મતની સાથે આરાધના કરવાની જોગવાઈ શાસ્ત્રકારે રાખી છે

પ્રશ્ન ૪૩૭—દારિકાનો દાહ કરનાર, દ્વિપાયન ઋષિ જોગણીસમે તીર્થ કર સમજવો કે કેમ ? તીર્થ કર થવાના હોય તે પણ શુ આવુ પાપ કરે કે કેમ ?

અમાધાન—તીર્થ કર થવાના છે તે ઉપર્યુક્ત દ્વિપાયન નહિ પણ બીજા દ્વિપાયન છે, પ્રાય તીર્થ કરે તેવા પાપ કરવાવાળા હોતા નથી

પ્રશ્ન ૪૩૮—આવની ચોવીશીમા શ્રો આણુદ શ્રાવકને એવ આઠમા પેઠાલ તીર્થ કર યશે એવુ જે લખ્યુ છે તે આણુદાદિ દશ શ્રાવકો તો દેવલોકમા ચાર પદ્યોપમનુ આયુધ્ય પૂર કરી મહાનિદેહમા અવતરી દિક્ષા લઈ મોક્ષે જશે એમ જણાવ્યુ છે તો પછી તીર્થ કર યશે તે આણુદ કયા ?

અમાધાન—દશશ્રાવક પૈકીના આણુદ શ્રાવક તીર્થ કર થવાના નથી

પ્રશ્ન ૪૩૯—દેવતા મનુષ્યની સ્ત્રી સાથે મિત્ર થઈ
ઔદારિક પુણ્યો પામીશી ગર્ભ ઉત્પન્ન કરી શકે કે નહીં ?

અમાધાન—ઔદારિક પુણ્યો લઈ તે કદાચ શકે
તાકાત તે દેવોમાં છે

પ્રશ્ન ૪૪૦—વાસુદેવની જોતેર હજાર સ્ત્રીઓ અને
મુળાદુકુમારને ૫૦૦ પાત્રો સ્ત્રીઓનો સોગરો નહીં તે
પુરુષો તમામ વૈક્રિય લગ્નીવાળા પ્રાપ્ત નહોતા ત્યારે
સ્ત્રીઓ પાસે કેવી રીતે જઈ શકે ? વાસુદેવ માટે તે શક્ય
આશ્ચર્ય છે તેનું કેમ

અમાધાન—ઉપરની બીનામાં વાસુદેવ નિર્મલ હતા
છે, તપથી જન્મ લગ્નિ થાય છે તેમ તપથી સ્ત્રીઓ પણ
આશ્ચર્ય થાય ?

પ્રશ્ન ૪૪૧—તીર્થ કરતું દેવોનું કંઈ કે નહીં ?

અમાધાન—ના, દેવો જ નથી તે દેવોનું કંઈ કે નહીં
અધર્મ રહે જ નહિ, કારણકે ધર્મના નિર્માણમાં
પણ પડેલા ધર્મ શકનો જ નથી ધર્મને કારણે જ
અને અધર્મને ધર્મ બનાવવાની તામરલીકા નથી

પ્રશ્ન ૪૪૨—“ આસવા તે પશ્ચિમ અને ઈશ્વર તે
આસવા ” અર્થાત્ નિર્જરાના કારણ તે જગત્ સર્જાય છે
અધના કારણ તે નિર્જરાના કારણ જે કે જે જીવ ધર્મ
અધર્મ રૂપ કેમ ન થાય ?

અમાધાન—મહાનુભાવ ! “ વધ્ય દ્યુતે નિર્જરા
રાના કારણ ” એજ મળેલા પાત્રી કહે છે

પદાર્થ નહિ રહે, અને તે નહિ રહે એટલે જાનના કારણે
 પણ શી રીતે બોલી શકાય! અને તેજ પ્રમાણે નિર્જરા
 પદાર્થ પણ નહિ રહે, અને નિર્જરાત્વ ન માનીએ તો
 નિર્જરાના કારણ એ પણ કેમ કહેવાય! ત્યારે “ આસવા
 ત પરિસવા ” ઇત્યાદિનો પરમાર્થ જોટો છે! એમ તમારા
 હિલભા થશે પણ તેનો પરમાર્થ જુદો છે એ સૂત્ર કહેવાની
 મતલબ એ છે કે જેમ એક વૈદ્યને ઘેર બીલ આવ્યો, અને
 ત બોલ્યો અરે! જુડા વૈદ્ય તારૂં નખખોદ જાય કે મારી આપો
 જાય છે જલ્દી દવા જતાવને!! વૈદ્ય ઠાઠ જીજ્ઞાસુ કાર્યમાં શુધ્ધ
 એલ હોવાથી તેમજ તે વૈદ્ય કામમાં અકળાયેલ હોવાથી અને
 બીલની ગાગો સાબળીને ગુસ્સે થયેલો હોવાથી કહી લીધું કે
 જા! જા! થોરીયાનું દુધ આપે લગાવ જાડી જુદિના ધણી
 બીલે થોરીઓ આપીને દુધ આખમાં લગાડ્યું આપે મટી
 ગઈ અને આપે સાજી થઈ તેના જઠરામાં ભેટ મારે કેરીને
 ટોપલો ભરી વૈદ્યને ઘેર ગયો કેરીઓ આપી અને બનેલ
 હકીકત પણ કહી વૈદ્ય વિચારમાં પડ્યો કે થોરીયાનું દુધ
 અને તે દુધથી આજ સાજી બને શી રીતે? તેથી તે નિર્જરા
 કરીને તે બીલ સાથે કાપી લાવેલા થોરીઆના સ્થાનને જો
 ગયો થોરીયો ધીની બરણીમાં ઉગેલો હોવાથી વિચાર્યું
 થોરીઆની ગરમી ધીએ હરી લીધી, આ ઉપરથી આખ
 દવા થોરીયાનું દુધ જ છે એમ કહેવાય નહિ મુખ્ય સ્વભાવ
 થોરીયાનું દુધ અધાપો જ કરે પણ ધીનો સંલેગ મળે
 દવારૂપ પણ થાય, તેવી રીતે મુખ્યતાએ કર્મજાનના કારણે
 કર્મજાન કરે પણ જાનના કારણેની સાથે- પરિણતિની શુદ્ધિ
 મળે તો જરૂર નિર્જરા થાય

નિર્જગના કાગણુ જોડે બધની પરિણતિ ભળી
હોય તો બધ સજ્જડ કગવે અને બધના કારણુ
જોડે નિર્જરાની પરિણતિ ભળી હોય તો સજ્જડ
નિર્જરા કગવે

પ્રશ્ન ૪૪૩—સયોગી કેવલી મોખે જાય ?

મમાધાન—ના, ત્રણે કાળમા સયોગી કેવલી મોખે જતા
નથી, ગયા નથી, અને જશે પણ નહિ આખની પાપણુ હાલે
ત્યા સુધી એકવિધ બધક, છ, સાત કે અષ્ટવિધ બધ હોય છે,
અર્થાત્ આખની પાપણુ હાલે ત્યાસુધી કર્મની આવક ચાલુ છે

પ્રશ્ન ૪૪૪—સમક્રિતી, ભગ્યો, દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ
મોખે જાય ?

મમાધાન—હા!—જાય, શુ ત્યારે સમક્રિતી અને ભગ્યો,
દેશવિરતિ અને સર્વ વિરતિઓની સયોગી કેવલીઓ કરતા
વધારે ઉચ્ચકોટીના છે ? એ જીના તમારા મનમા આવશે
તો તેમ નથી પણ સમક્રિતી, ભગ્ય, દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ
આદે જે નિયમ બાધીએ છીએ તે તેની અતિમ અવસ્થાને
ધ્યાનમા લઈને મોક્ષનો ઉપચાર કરીએ છીએ, અને સયોગી
અવસ્થામા ના ઠહીએ છીએ તે તેમની વર્તમાન અવસ્થા
ધ્યાનમા લઈને વિચારણા કરીએ છીએ

પ્રશ્ન ૪૪૫—ચોથા શુણ્ઠાણાવાળો મોખે જાય ?

સમાધાન—ના, ચોથા શુણ્ઠાણે રહ્યા છતાં મોખે
જાય નહિ

પ્રશ્ન ૪૪૬—સયોગી અવસ્થામાં જામ છે તેા અયોગી થવાનો વખત શી રીતે આવે ?

સમાધાન—તે શુભઠાણામાં તે યોગથી જામ છે તે અત્ય છે પણ નિર્જરાનો નિર્મળ જરો વહે છે, તેથી શ્રુતિ બહુ ભેરશોરથી યાય છે તેર શુભઠાણામાં જોવો જોકે પણ સમય નથી કે જે નિર્જરા અને જામ વગરનો હોય ! વિ નિર્જરાના પુર પ્રવાહથી સયોગી અવસ્થામાંથી જામી અયોગી થઇ શકે ત માનવામાં લેશ પણ અડચણ નથી

પ્રશ્ન ૪૪૭—ચૌદમા શુભઠાણામાં જામ નહિ અને નિર્જરા ઘણી જો વાત ખરી છે ?

સમાધાન—હા, શુભઠાણ નિર્જરાથી ભરપૂર છે અને અતમા (પાચ દૂન્વાક્ષરમા) મોક્ષ

પ્રશ્ન ૪૪૮—ઉપસર્ગ જો જામનું કારણ અને નિર્જરાનું કારણ શી રીતે ?

સમાધાન—ઉપસર્ગ જો નિર્જરાનું કારણ શ્રીવીરહેવને થયું અને તે જ ઉપસર્ગ સંગમને જામના કારણરૂપ થયો જે કરણી સમકિતીને નિર્જરારૂપ થાય તે જ કરણી પ્રત્યે રોષવાળા મિથ્યાત્વીને જામનું કારણ થાય—અર્થાત્ ઉપસર્ગની જે ચીજ જામ અને નિર્જરાનું કારણરૂપે પરિણમી છે તે પવિત્ર અપવિત્ર પશ્ચિમામને આધીન છે

પ્રશ્ન ૪૪૯—જામનું કારણ તે નિર્જરાનું કારણ ન થાય અને નિર્જરાનું કારણ તે જામનું કારણ ન થાય તે શી રીતે

સમાધાન—કર્મજામ કરવાના પરિણામરૂપ પરિણતિ

અપેક્ષાએ નિર્જરાના કારણે તે જઘડપ થઈ જાય, અને નિર્જરાની પરિણતિની અપેક્ષાએ જઘના કારણે નિર્જરાપ થઈ જાય.

પ્રશ્ન ૪૫૦—અણસણ અને જીનકલ્પાદિ હાલ છે કે નહિ ?

સમાધાન—નથી, ના કહેવામા નકારના જે પ્રકાર છે ૧ કરવાની શક્તી હોય કરે છતાં થાય નહિ, ૨ શક્તિ ન હોય અને તેથી ન થાય તે શક્તિ નથી તેથી થાય નહિ પણ શક્તિ હોય અને કરે તો શાસ્ત્રકારને અડચણ આવે છે એમ નથી અર્થાત્-અણસણ, જીન-કલ્પ, કેવલજ્ઞાન આદિ કરવાની શક્તિ આત્મામા છે ચક્રવર્તી નથી એટલે ચક્રવર્તીના ભાગ્યવાળો હાલ કોઈ નથી તેથી ચક્રવર્તી નથી, જેમ મોક્ષ નથી, કેવલજ્ઞાન નથી અને તે પામવા જેમો, મોક્ષ પામવા માટે પ્રયત્ન કરે તો શાસ્ત્રકાર હાથ રોખતા નથી

પ્રશ્ન ૪૫૧—દિગ્ગજરો જીનકલ્પી ખરા કે નહિ ?

સમાધાન—ના, સ્થડિલની શક્તિ થઈ શુદ્ધ જગ્યા ન મલે તો પાછા આવે, જીજે દિવસે શુદ્ધ જગ્યા ન મલે તો પાછા આવે એવી રીતે જી માસ મુધી શુદ્ધ જગ્યા ન મલે તો સ્થડિલ કયાં વગર જીનક પીએ પાછા આવે એવી રીતે હાલ તે દિગ્ગજરો રહી શક્તા નથી

ચોથો પહોર જેસી ગયો હોય તો ચોથે પહોરે કાટા પર પગ આવે તે વખતે કાટા પર પગ મૂકી કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાનમા જીજ દિવસના જપોરના બાર વાગ્યા મુધી તે જીનકલ્પીએ સ્થિર રહે છે અને ખરી રીતે જગ્યા દિગ્ગજર સાધુએ નાગા

રૂંદે છે, જ્યાં તે રહ્યા હોય ત્યાં દિગંબર આવકો આનુગ્રાહી
લાકડા સળગાવે છે, લાકડા સળગાવતા પગ પછુ દાણ નાંચે છે
એવી વાતો પણ પ્રથમે આલમવામા આવી છે અર્થાત્-સ્થવિર
કદાપીના સામાન્ય આચાર પણ પાળી શકવાને શક્તિહીન
એવાએને જીનકદાપી કહી દેવા તે કેવલ મૂર્ખાઈ છે

પ્રશ્ન ૪૫૨—જમાના પ્રમાણે વર્તણુ કે જમાનાની
સામે વર્તણુ ?

સમાધાન—તમારા હિસાબે પણ જમાનાની સામે વર્તણુ
કારણ કે શિયાળાના જમાનાએ ટાઢ મોકલી છતાં પટારામાંથી
શાવ, દુશાલા કેમ કાઢે છે ? ઉનાળાએ ગરમી મોકલી છતાં
ખુટ-છત્રી કેમ વાપરે છે ? તમે તમારી શારીરિક સ્થિતિના
બચાવ માટે જમાનાની સામે ધસો છો એ તમારી કસબી
જમાના સામે ધસવાની કબુલાત કરે છે, શિયાળા અને
ચોમાસામાં ગરમ કપડા શા માટે પહેરે છે ? તમે જમાનાની
સામે ધસો છો, કે જમાનાને અનુકુળ વર્તો છો ? એ તમારા
વર્તનને પૂછી જુઓ શરીર રક્ષણના ધ્યેયને અનુસરીને
જમાનાની સામે ધસો છો ને આ નિયમ તમારે કબુલ છે
તો પછી ધર્મના સંરક્ષણ માટે અધર્મની સામે ધસતા
કેમ ક'યો છો ! ! !

પ્રશ્ન ૪૫૩—આ તો તમે ઋતુકાલની વાત કરી ?

સમાધાન—ઋતુ એ કાલવાચક છે જે બીજી કોઈ ચીજ
છે ? જમાનો એટલે તમારે કાલ કહેવું છે, કે બીજું કંઈ ?
અને જમાનો એટલે નો મગજનો પવન કહેવો હોય તો
તમારી વાત તમે જાણો

પ્રશ્ન ૪૫૪—પોતાની સગવડ ખાતર મિથ્યાત્વીઓ વનસ્પતિકાયમા જીવ છે પણ તે જીવોને વસ્તુના સુખદુખ નથી એમ માને છે તો એ બીના ખરી છે ?

સમાધાન—ન્યાયની અદાલતમા ધનવાન કે નિર્ધન, મૂર્ખ કે બુદ્ધિમાન, બાલ-કે વૃદ્ધ, કુટુંબવાળો કે વગર કુટુંબવાળો, રોગી છે કે નિરોગી, એવો પ્રકાર તે ન્યાય જોઈ શકતો નથી, તેવી રીતે ધર્મના સ્વરૂપને, પુણ્યના સ્વરૂપને, પાપના સ્વરૂપને વાસ્તવિક રીતે ન્યાયની તુલનાથી તોલે, અર્થાત્ પરિણિરૂપ તુલનાથી તોલે તો માલમ પડશે કે તમારો આત્મા સુખદુખ અનુભવે છે તેમ તે વનસ્પતિના જીવો પણ અનુભવે છે

ચક્રવર્તીપણ હોવાથી પાપ માફ થતુ નથી,

ગરીબપણ	”	”	”	”	”
બુદ્ધિમાનપણ	”	”	”	”	”
બોધો આરો	”	”	”	”	”
પાશ્વમે આરો	”	”	”	”	”
પ એન્દ્રીયપણ	”	”	”	”	”
ચૌરેન્દ્રીયપણ	”	”	”	”	”
તૈરેન્દ્રીયપણ	”	”	”	”	”
એકેન્દ્રીયપણ	”	”	”	”	”
એકેન્દ્રીયપણ	”	”	”	”	”

અર્થાત્—ન્યાયાસને જોઈવો ન્યાયાધીશ મંતર મળેગો પર ધ્યાન આપતા નથી સગવડ ખાતર વનસ્પતિકાયમા જીવ છે પણ સુખદુખની લાગણી નથી એવુ કહેવુ તે તદ્દન ગેર વ્યાજબી છે

પ્રશ્ન ૪૫૫—ધર્મ કહેલો કે કરેલો ?

સમાધાન—કરેલો નથી, અર્થાત્ નવો બનાવ્યો નથી.
પરંતુ ઉપદેશદ્વારાએ ધર્મ કથન કરેલો છે

૧ દેશભેદે ધર્મ તે અધર્મરૂપ થઈ જતો નથી,

૨ કાલભેદે ધર્મ તે અધર્મરૂપ થઈ જતો નથી,

૩ ક્ષત્રભેદે ધર્મ તે અધર્મરૂપ થઈ જતો નથી,

આથી અનાદિકાલથી એક સરખી પ્રત્યક્ષાએ ધર્મ ચાલ્યો
આવેલો છે તેથી જ “ જિનવચ્ચત ” એટલે જીનેશ્વરે પ્રત્યક્ષે
ધર્મ છે પણ નીત કરેલો નથી

પ્રશ્ન ૪૫૬—નિત્યતામા તમે જે સ્થાન કહો તે અને
સર્વસ્થાન અશાશ્વત કહો છે તે શી રીતે ?

સમાધાન—મહાનુભાવ ! મધ્યસ્થાનો અશાશ્વત છે તે
અપેક્ષાએ સર્વસ્થાન અશાશ્વત છે, બાકી અનાદિનુ એકેન્દ્રિય
સ્થાન નિત્ય છે અને ચિહ્નનુ સ્થાન પણ નિત્ય છે

નાં વડોદરા મંડારની ધાગ સભામા મંડારને
પ્રેરેલો આર્યભાવના વિનારાક દીપ્તિ સહારક કાયદે
ધાગસભામા અને જનતામા ચર્ચાઈ ગયેલો હતો
એવા કઠીન મમયમા પૂ આચાર્ય સાગરાનદ્યૂરી
શ્વરજી મહારાજ માહેએ દીક્ષા સંબંધીનો જીનાજી
જનતાનો પ્રમ ભાગવાના હિંદુગથી દીક્ષા સંબંધી
શકાઓ પૂછવાનુ બહોળ પ્રભને જણાવેલુ હતુ જનતા
તરફથી એ મંબંધીના પ્રશ્નો બહોળ રીતે પૂછાયા

હતા અને આચાર્યદેવે પોતાની અમોઘ મુધાવર્ષિણી શૈલીમા તે પ્રશ્નોના મરણ અને મુદ્દ ઉત્તરે આખ્યા હતા. આચાર્યદેવના એ ઉત્તરે માસજ્યા પછી કેટલાય કદ્દમ કદ્દર દીક્ષા વિરોધીઓ પણ પોતાને દીક્ષા વિરોધ મૂકી દઈ આચાર્યદેવશ્રીના વિચારે જોડે સહ-મત થયા હતા એ પ્રશ્નોત્તરે અત્યંત ઉપકારક હોઈ તે અત્રે આપવામા આવે છે અને તેનું પુરેપુરું મનન કરવાની (મિહ્યચક્રના) તત્રી વાચકોને વિનતી કરે છે

મુન ૪૫૭—યોગ દિવસ પૂર્વે વડોદરા શહેરમા જાહેર દસ્તપત્રિકાઓ વહેંચવામા આવી છે અને તેમા જણાવવામા આવ્યું છે કે જીજ્ઞાસુ આચાર્યો અને આપની વચ્ચે દીપ્તિની વચના સમ્બન્ધમા ભારેભાભારે મતભેદ છે તો પછી એ સિધ્ધિમા આપને સાચા જણવા કે જીજ્ઞાસુ ?

મુખ્યાધાન—તમારી શકાનો ઉત્તર એ છે કે આ હેઠળ બીજો જે તમે વડોદરામા વહેંચાએલા જણાવે છે તે હેઠળીજો તો જીજ્ઞાસુ સાધુઓ અને જીજ્ઞાસુ માહોમાહે લઢાવી મારી તેને જગતને તમારો જતાવવાનો એક પ્રયત્ન છે કોઈપણ આચાર્ય એવું જાહેર કહ્યું હોય તો તે મને જતાવો કે —“કોઈપણ સન્નિગોમા, કોઈપણ સ્થળે, કોઈપણ કારણ છતા આઠ વર્ષથી જોઈ વચવાળા જાળકને દીક્ષા ન જ આપી શકાય” અર્થાત—જીજ્ઞાસુઓમા માહોમાહે મતભેદ છે એ વાત અદર અદર મનભેદ પડાવવાની જાણ છે પચાગી શાસ્ત્રો જધાના એકજ છે મારે આવી ચાલમાજીનો કોઈએ જોગ થવું નહિ બન્ને પક્ષ જન્માદ અને ગર્ભાદિમ એ બને વાતને કબુલ કરે છે

તેમજ અદ્ધ અને અદ્ધમનો હોદ્દા મમજો છે કોઈએ પણ કોઈપણ વાતને ખડિત કરેલી જ નથી

પ્રશ્ન ૪૫૮—શ્રી કુર્માપુત્રને કેવલજ્ઞાન થયું હતું તે છતાં તેઓ સમારમા રહ્યા હતા તેનું કારણ શું ?

અમાધાન—શ્રી કુર્માપુત્રને કેવલજ્ઞાન થયું હતું તે છતાં તેઓ સમારમા રહ્યા હતા, તેનું કારણ એક હતું કે તેઓ માતાપિતાની હીક્ષા થવાના હિતની ખાતર—માતાપિતાને પ્રતિ બોધના માટે સમારમા રહ્યા હતા અર્થાત્—એ તેમનું વ્યક્તિગત અને વિશેષ સંભોગો વચ્ચેનું કાર્ય હતું આ રીતે એક વ્યક્તિનું વ્યક્તિગત અને વિશેષ સંભોગો વચ્ચેનું કાર્ય તે કાંઈ આખા જગતને માટે અનુમરવાનું ઉદાહરણ છે એમ ન જ કહી શકાય, મેવેરીયાના તાવથી પીકતા દરદીને કવચિત્ ડોક્ટર ઇન્જેન્ડસન કે કોઈ રીતે સોમલ આપે તો શું એમ સિદ્ધાન્ત બાધી શકાય ખરો કે તાવ આવે તો સોમલ ખાવું ? તે જ પ્રમાણે આ ઉદાહરણ પણ સસંજવાનું છે કેવલજ્ઞાન એટલે જગતના સર્વ બાવો બલુવાનું જ્ઞાન

શ્રી શ્રીમધરસ્વામીને પૂછવામા આવે છે કે કોઈ ભરત ક્ષેત્રમા તીર્થ કર, કેવની છે કે નહિ ?

જવાબ મલે છે કે—“ ના ! પણ ગૃહસ્થાશ્રમમા કુર્માપુત્ર છે ” આ “ ના, ” કહેવાનું કારણ વિચારો આ ઉત્તર ઉપરથી શ્રી શ્રીમધરસ્વામી પણ ગૃહસ્થાશ્રમમા હોવાને લીધે વ્યાવહારિક રીતે કુર્માપુત્રની કેવલિતાની ના પાડે છે માળાપને ખાતર કેવલીએ કાયદો દેખી સમારમા રહેવાનું રાખ્યું છે તે કાંઈ આદર્શ ગણી શકાય નહિ એવો જ બીજો દાખલો

હ્યો તિર્થ યત્રે પ્રતિજ્ઞાધવા માટે શ્રી મુનિશ્રુતિના આજ્ઞા
યોજન વિહાર કરીને આવે છે તે દેશનાને અજ્ઞાત
અમે રોજ ૬૦ જોજન વિહાર કરી શકીએ ? કહેવું પડે
નહિ જ, ને રાતે વિહાર કરીએ નહિ જ એટલે કે રાત્રી
લાગે ને દિવસે જ વિહાર કરાય, કુર્માપુત્ર આજ્ઞાને દેશ
આપવાને માટે જ ઘરમા રોકાય છે, તો જા કરીએ કેવું
ઘરમા રહ્યા તેની કે દીક્ષાની ?

પ્રશ્ન ૪૫૯—ઘરમા રહ્યા તો ખાવું ને પીવું
તે સાહે ને ?

અમાધાન—અલખત ! તમે જાણે છો કે તમે
પણ એમ જાણતા હતા કે તેમના આજ્ઞાને તેમણે પ્રતિ
જ્ઞાધવાનાને દીક્ષા આપવાની છે એ જ જાણીને તે
રહ્યા હતા ! આ રહેવામા પણ મન ન હોય જ એ

પ્રશ્ન ૪૬૦—નાગીલાના પત્રે કહ્યું કે તેના આપના
શો અભિપ્રાય ? એ દીક્ષા તો એ જ કહેવું જ દેની ?

અમાધાન—અમારો પોતાનો અભિપ્રાય કે હવે આજ્ઞા
જાણતમા કામ ન જ આવે એવું અભિપ્રાય છે જ પ્રમાણ
ભવદેવને વૈરાગ્ય ન હતો તેને આજ્ઞા આપી હતી કે
દીક્ષા માટે શ્રી અવધિજ્ઞાની આજ્ઞાને કહે છે કે કો
એવા તમારા ભાઈએ (મે) એ કહેવા જવમા દીક્ષા
હતી આવી બીના પરિશિષ્ટ રાજપણે છે !

જ્યા સાગરચક્ર જેવા અર્થથી પણ કહે
મે પરાણે

હવે હવે તારા

બુદ્ધિએ જ આપી હતી ભવદેવની સ્ત્રી પણ એ જ કહે છે કે તમારા બાપને તમારૂં હિત ક્યું છે

આ દીક્ષાને પણ અયોગ્ય કહે તે ભવદેવની સ્ત્રી નાગીલા ક્રન્તા પણ હલકાજ હોઈ શકે

પ્રશ્ન ૪૬૧—શાસ્ત્રો લખાયા ક્યારે ?

મમાધાન—પાચમા આરામા ભગવાન શ્રી મહાવીર દેવ પછી હજાર વર્ષ

પ્રશ્ન ૪૬૨—આજ્ઞા કમા આરામા હતી ?

મમાધાન—ઐયા નારામા આજ્ઞાઓ પરપરાએ મોઢે ચાલતી હતી તે ઉપર જણાવેલા કાલમા લખવામા આવી આ સઘળી રિયતિમા તત્ત્વ વિષે કાંઈ પણ ભેદ ન હતો. જે તત્ત્વમા ભેદ હોત તો આપણે નિષ્કટક ન રહ્યા હોત કારણ કે જૈન દર્શન મામે અન્ય દર્શનીઓનો વિરોધ મજબુત હતો.

પ્રશ્ન ૪૬૩—તત્ત્વમા ફેરફાર ન કરતા સમયોચિત ફેરફાર કરવા એમા ખોટું શું છે ?

મમાધાન—તત્ત્વને કાયમ રાખીને ફેરફારો જરૂર થઈ શકે છે પણ તે ફેરફારો એવા જ હોવા હોવા જોઈએ કે જે તત્ત્વના પાષક હોય તત્ત્વનો નાશ કરનારા નહિ જ

પ્રશ્ન ૪૬૪—ઐયો આરો અને પાચમા આરો એમા ફેર તો ખરો જ ને ?

મમાધાન—ફેર તો ખરો જ, પણ તે માત્ર કાગનો, પાપ, પુણ્ય આદિ તત્ત્વો અને તેના કારણોમા ફેર ખચીત નહિ

પ્રશ્ન ૪૬૫—કાળને દ્રવ્ય ગણ્યુ છે તો તે કથનાનુસાર દ્રવ્યની અસર થાયને ?

અમાધાન—કાળની ક્રિયા જીવ અજીવ ઉપર થાય છે, પણ તે કઈ ક્રિયા ? વર્તના, પર્યાય, પરિવર્તન, વિગેરે કાર્ય વાહી થાય, પણ ધર્મને પોષક વસ્તુઓનો નાશ કરવાનો કે પક્ષટાવવાનો સ્વભાવ કાળનો છે એ નિયમ છે જ નહિ

પ્રશ્ન ૪૬૬—તીર્થ કરેા અમુક જ સમયમા થાય છે તેનુ કારણ શુ ?

સમાધાન—મધ્યકાળમા અગ્નિ આદિથી સુયમમાધક પ્રામુક પદાર્થો હોય છે અત્યારે પણ જ્યારે ધી જેવા એકાત સિન્ધ પદાર્થો હોય છે તેમા અગ્નિ સળગતો નથી રૂ જેવા હ્રુખ્ખા પદાર્થના સહકારથી સળગે છે એટલે પહેલો, બીજો અને ત્રીજો આરો એ અત્યંત એકાન્ત સિન્ધ પદાર્થોના યુગ છે તેથી એ સમયમા અગ્નિ સળગી શકે નહિ અગ્નિ સળગવાના સમય પર જ પ્રામુક અન્નાદિની પ્રાપ્તિ સંભવિત થાય છે તેથી જ તે જ વખતે મયમની યોગ્યતા અને તેને હીધે જ તેવા યોધા આરા જેવા કાળમા જ તીર્થ કરેા હોય એ વ્યાજબી જ છે

પ્રશ્ન ૪૬૭—પાચમા આરાનો કાલ એ બીજા ચાર આરાઓના કાલ કરતા મુકાજલે ખરાબ કાલ ■ એ કાવમા જીવન કનિષ્ઠ યથે અને તેથી સાધુપણ આવના વાર લાગશે એમ કહે છે તે સાચુ છે ?

અમાધાન—નહિ જ ! શાસ્ત્રકારોએ તો ફરેક પ્રલમા

દીક્ષા માટેના મમય એક જ સરખો જન્માદ કે ગર્ભાદિમથી રાખેલો છે

પ્રશ્ન ૪૬૮—દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, સાવ અને કાલની દૃષ્ટિએ વિચારવાનું ખરું કે નહિ ?

સમાધાન—અલગત એ દૃષ્ટિએ વિચાર કરવામાં આવે જ

પ્રશ્ન ૪૬૯—દીક્ષાનો કાલ દરેક આશામાં જુદો જુદો હોય ખરો ને ?

સમાધાન—કોઈપૂર્વજ આયુષ્ય છે, તેમાં દીક્ષાનો કાલ છેવટનો જન્મ આઠને ગર્ભાદિમ વર્ષનો રાખેલો છે, તો હવે એ દિમાએ મનુષ્યનું જીવન બ્યારે સો વર્ષનું છે ત્યારે ને તમારી ગણતરીએ દીક્ષાનો કાલ પૂરા એક દિવસનો પણ થાય નહિ

પ્રશ્ન ૪૭૦—દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, અને કાલની દૃષ્ટિએ લેવાનું જૈન શાસ્ત્રમાં કશું છે ?

સમાધાન—હા, પણ ધર્મને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કે કાલની અસર પહોંચી શકતી જ નથી, એ કોઈપણ ચીજ ધર્મને બાધ નહિ કરી શકે અને કોઈપણ રીતે જો ધર્મને કોઈપણ વસ્તુની હાની થવાનો સલાવ હોય તો એ સકટ સાધુએ સહન કરી લઈ ધર્મને બચાવી લેવો જોઈએ દ્રવ્યાદિને જુદાને પદ ધર્મનો ત્યાગ કરવો જોઈએ નહિ

પ્રશ્ન ૪૭૧—વ્યવહાર ધર્મમાં અમુક વ્યવહાર અમુક સમયે જ કરવાનો હોય છે, તો તે પ્રમાણુ દીક્ષાને પણ કેમ લાગુ ન પડે ?

અમાધાન—શાસ્ત્રકારો સ્પષ્ટ જણાવે છે કે તીર્થ જ્યાં સુધી પ્રવર્તે છે ત્યાં સુધી જન્મથી આઠ વર્ષ અને ગર્ભાદિમે પણ દીક્ષા આપી શકાય ॥ શાસ્ત્રના બીજા નિયમોના પાલન પૂર્વક દીક્ષા આપી શકાય તે પણ વચનો નિયમ વ્રતિસ્મરણ-અવધિજ્ઞાન કે કુલ સંસ્કારથી તેવી સમજણ ન મળી હોય તેવાને માટે છે

પ્રશ્ન ૪૭૨—કયા સૂત્રમા આપ જણાવો છો તેવું વિધાન છે ?

સમાધાન—નિશીથચૂર્ણી ખઠ બીજો, પત્ર ૨૮

પ્રશ્ન ૪૭૩—તીર્થ કરદેવોનું જીવન ઘડા લાયક એટલે કે તે બીજા માણુનોને માટે અનુકરણ કરવા લાયક ખરું કે નહિ ?

અમાધાન—તીર્થ કરદેવોનું જીવન બીજા જીવોને માટે જરૂર અનુકરણ કરવા લાયક છે જ, એમા જરા પણ શકા નથી પરંતુ અહીં જે વાત યાદ ગાખવાની ખાસ જરૂર છે કે એમનું મધ્યજીવન એટલે કે જીવનની મધ્યગી અવસ્થાઓ અનુકરણ કરવા લાયક નથી જ તીર્થ કરો જે ઉપદેશ, આજ્ઞા વગેરે આપે છે તે સચમ લઈને કેવગીદશાને પાળ્યા પછીજ આપે છે ગૃહસ્થાશ્રમનેજ તેમણે ઉત્તમ માન્યો હોત તો પગી ગૃહસ્થાશ્રમનો ત્યાગ કરી સચમ શા માટે લેત ? એના ઉપ રથીજ માલમ પડી આવે છે કે તીર્થ કરોએ પણ સંસાર કરતા સચમજ સારો માન્યો છે આથી સાળીત થાય છે કે તીર્થ કરદેવોનું ગૃહસ્થાશ્રમનું જીવન અનુકરણ કરવા યોગ્ય છે એમ માની લેવાનું નથી તેમણે પણ ઘર એ માવઘ માન્યું છે અને તેથી જ તે છોડી દીધું છે ઉપાધ્યાય શ્રી ધર્મોવિ

છએ પણ જાવીસ તીર્થ કરના ઘરવાસને રાગમય જણાવી સજ્જાયમા હય તરીકે જણામેલ છે

પ્રશ્ન ૪૭૪—તીર્થ કરદેવોએ ગૃહસ્થાશ્રમમા અને સયમ સીધા પછી જુની જુની આચરણાઓ કરી છે, તે બંને આચરણાઓ આચરવા લાયક તો ખરી જ ને ? ગૃહસ્થાશ્રમ પણ ખોટો તો નથી જ ને ?

અમાધાન—ગૃહસ્થાશ્રમ એ સાવલ હોવાથી ખોટો છે એ મિદ્ધાત છે, એટલે ગૃહસ્થાશ્રમનું અનુકરણ મોક્ષ માટે તો નહિ જ મોક્ષ મેળવવાને માટે ગૃહસ્થાશ્રમ જરૂરી છે એમ મ્હી શકાય નહિ

પ્રશ્ન ૪૭૫—ગૃહસ્થ એટલે સસારી માણસ મોક્ષ મેળવી શકે છે, ને જો ગૃહસ્થ પણ મોક્ષ મેળવી શકે છે તો પછી સયમની શી જરૂર છે ?

અમાધાન—ગૃહસ્થપણનો ત્યાગ જરૂરી છે એવું ન માનનારને મોક્ષ નથી એમ બેશક કહી શકાય છે, જે આરબ સમારબનો ત્યાગ કરે છે તેને જ મોક્ષ મળે છે, અને ગૃહસ્થ આરબ સમારબનો ત્યાગ, તે કરવા, તપાસવા ધારે, કિંતુ કરતો ને કરવા ધારતો જ નથી તેને મોક્ષ નહીં મળી શકે એમ કહેવાને વાધો નથી

પ્રશ્ન ૪૭૬—બહારથી ત્યાગ કર્યા વિના ત્યાગી જેવો થાય એટલે કે સસારમા રહે ખરો, પણ રાગ દ્વેષાદિને છૂટા લે, તે (રાગ દ્વેષ) વિનાનો થાય અને મન છૂટે તો તેને મોક્ષ મળે ખરો કે નહિ ?

અમાધાન—એ રીતે મોક્ષ નહિ મળી શકે સસારમા

રહીને મન છુટી શકે એ બનવું સહેલું નથી વળી જે સસારમા છે તે આરબ સમારબના કાર્યોને છોડી શકેજ નહિ અને જ્યાં સુધી આરબ સમારબના કાર્યો ન છોડે ત્યાં સુધી મોક્ષ દેની પણ મળી શકે જ નહિ એ શાસ્ત્રીય મુખ્ય પ્રશ્નપણા છે

પ્રશ્ન ૪૭૭—જેને ત્યાગ શું તેનો વાસ્તવિક ખ્યાલ નથી, તેવો બાવજ સસાર છોડે એમ કહેવું શું અયોગ્ય નથી ? વાસ્તવિક ત્યાગ આવે ત્યારે જ દીક્ષા લઈ શકાયને ?

મમાધાન—એ સઘળી વાતો સસ્કાર પરત્વે જ આપણા માથી ઘણા પચાસ વર્ષના થશે તો પણ તરી શકવાના નથી, જ્યારે ખારવાનો પાચ વપનો છોકરો પણ તરતા જાય છે તેવું શું ? જેનકુલમા સસ્કારજ એવા હોય છે કે તે બાવક હોય તો પણ એમ મમજી શકે છે કે મારાથી દીક્ષા લીધા પછી માતા-પિતા પાને નહિ જવાય, નાનક મીનેમા નહિ જોવાય, કાચા પાણીને નહિ અડાય, આ વસ્તુ નઘળા બાળકો જાય છે અને એ જાણીને જેઓ તેને ત્યાગે છે તેનામા વાસ્તવિક ત્યાગ નથી એમ કેમ કહેવાય ?

પ્રશ્ન ૮૭૮—આ બધો જે ત્યાગ છે તે હાર્દિક ત્યાગ તો નથી જ ને ? તે માત્ર ગાંઠરીયા પ્રવાહ જેવો છે એમ શું નથી લાગતું ?

મમાધાન—આ સઘળો ત્યાગ બાલક સમજે છે એટલે તે હાર્દિક ત્યાગ જરૂર હોઈ શકે ! સમજપૂર્વકના ત્યાગને તે હાર્દિક નથી એમ કહેવાનું કાઈ કારણજ નથી

પ્રશ્ન ૪૭૯—બાલકને માખાપ દીક્ષા લેવાની રજા

આપે, બાલક દીક્ષા લેવાની હા જો આટલા ઉપરથી શુ તે બાલકને દીક્ષા આપી દેવી અને તે હાર્દિક ત્યાગ માનવો એ શુ યોગ્ય છે ?

સમાધાન—પાચસો છોકરાને જોગા કરો અને પત્રી તેમથી સઘળાને પૂઠો કે તમારે દીક્ષા લેવી ? ઘણા મોટા ભાગના છોકરાઓનો જવાબ એ મળશે કે “ના” ત્યાગમાં છોકરાઓ સમજતા ન હોય તો પછી મોટા ભાગના છોકરા ના સાથી કહે છે વાર ? જો તેમનામાં સમજપણ ન હોય તો તેઓ ના ન કહે જે ના કહેનારા મોટા ભાગના છોકરા ઓતુ ના કહેવાપણું કબુલ હોય તો એનો અર્થ એ છે કે એવા છોકરાઓને પણ સમજણ છે તો પછી તેમથી જે ચાર છોકરા સમજણપૂર્વક ત્યાગ લેવાને તૈયાર થાય તેને એમ શી રીતે કહી શકાય કે તેનામાં સમજણ નથી ? એટલે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની દીક્ષા તે શાસ્ત્રોક્ત દીક્ષા છે

પ્રશ્ન ૪૮૦—પણ બાલક-ઝોકરો લાલચ ખાતર હા પાડી કે તો શુ ?

સમાધાન—જો લાલચ હોય તો એવા પાચસોએ પાચસો મધળા શા માટે હા ન પાડે ? અને સાધુપણમાં તો લાલચ નથી, તેમાં તો તમારા હિસાબે સકટ છે—આચાર વિચારો પાળવાના છે એ વાત એકે એક જોઈ બાળક જાણે

પ્રશ્ન ૪૮૧—બાલક બધું હા કહેશે, પણ પચમહા વ્રતની પ્રતિજ્ઞા લે તે સમયનું શુ ? સૌ શુ છે ? સસારી ઓને માટે સૌનું સુખ જો શી વસ્તુ છે જો જાણ્યા વિન બાલક તે સળધીનું વ્રત ઉચારે જો યોગ્ય છે ?

સમાધાન—એ તો ઉવટુ વિશેષ સાફ છે બાવક જે માનત મમજતોજ નથી, તે માનતનો ત્યાગ એ તો તેને માનદ છે, તેથી તો ઉવટુ તે ચારિત્ર વધારે સારી રીતે પાળી શકશે ત્યાજ્ય વસ્તુઓનો અનુભવ કરવોજ જોઈએ એવો નેયમ છે જ નહિ

પ્રશ્ન ૪૮૨—૯ વર્ષનો નાનો બાવક જે સ્ત્રી પુરુષના વ્યવહાર સમજતો નથી, તેને પરત્રીના ત્યાગની બાધા આપી શકાય?

સમાધાન—સાબગીને કે કોઈ હેતુથી બાલકો માત્ર વ્યસનોનો ત્યાગ કરે ને યોગ્ય છે ને તેવું શાસ્ત્રકારોએ ચોક્કસ કહ્યું પણ છે આ પ્રશ્નનું સમાધાન ઘટ્ટી વખત અપાયે છે વધુ ખુવાસા માટે પ્રવચન સારોદ્ધારનિશીયશૂર્ણી વગેરેમાં તે પ્રમાણ સાફ છે વચને જોવી

પ્રશ્ન ૪૮૩—દીક્ષાની યોગ્યતા તરીકે દીક્ષા માટે વિવેક બુદ્ધિ હોવી જોઈએ, એ ખરૂં છે ?

સમાધાન—પાપનું કાર્ય ન કરવું એવી, પાપના ત્યાગની વિવેકબુદ્ધિ હોવી જોઈએ

પ્રશ્ન ૪૮૪—આવી વિવેક બુદ્ધિ બાલકોમાં હોય છે ?

સમાધાન—અનુભવથી જાણી શકાય છે કે બાલકોમાં આવી વિવેકબુદ્ધિ હોઈ શકે છે એ અસંભવિત તો નથી જ

પ્રશ્ન ૪૮૫—દીક્ષાનો અને તેની વચનો પ્રશ્ન અત્યારે સારે ચર્ચાસ્પદ બન્યો છે એ સંજોગોમાં જો આપનો પક્ષ સાચો છે, તો પછી આપ જાહેર રીતે તેની ચર્ચા કેમ કરતા નથી ? અને મધ્યસ્થ નીમીને આ બાબત શામાટે પતા

સમાધાન—જાહેર રીતે ચર્ચા કરવાને માટે જ અમે જાહેરને મૂલ્યના કરી છે કે અમુક દિવસોમા આ વિષયમા શકા ધનવનારા નમે તે માણસ આવે અને પોતાની શકા પૂછી લેના ખુવાસો મેળવે દીક્ષા સંબંધમા અમે અમારો નિષ્ક્રમ ગદ્યાર પાડ્યો છે હવે જે પક્ષ કે સમુદાયને અમારો નિર્ણય માન્ય નહિ હોય તેમણે પોતાના તરફથી શકા સમાધાનના કમ ગદ્યાર પાડવો જોઈએ પછી બંને તરફથી નીમી ખુલાસો થાય અમે જાહેર કર્યું છે કે ૮ થી ૧૬ વર્ષના બાલકને તની મુશ્કા અને તેના વાલીઓની સમતિથી દીક્ષા આપી શકાય, અને સોળ કરતા વધારે ઉંમર થઈ જોડે દીક્ષાર્થીની મુશ્કા હોય તો તેને દીક્ષા આપી શકાય, પછી બંને તેના કુટુંબીઓનો વિરોધ હોય ! અમારે આ વાત શાસ્ત્ર દ્વારાજે સાબીત કરવાની છે અને તેમ કરવા અમે તૈયાર છીએ તે જ પ્રમાણે આ સિદ્ધાંતના વિરોધીઓ પોતે જે વાત રજુ કરે તે તેમણે શાસ્ત્રદ્રાગજે સાબીત કરવાની છે

આ બાબતમા એની પ્રતિજ્ઞા જાહેર રીતે થવી જોઈએ કે જો અમે અમારી વાત જોડે અમારો જણાવેલો સિદ્ધાંત શાસ્ત્રથી સાબીત ન કરી શકીએ, તો અમારે અમારો મત ફેરવવો, અને પ્રતિપક્ષીઓ જો તેમની વાત સાબીત ન કરી શકે અથવા અમારી શાસ્ત્રસંગત વાત તોડી ન શકે તો તેમણે પોતાનો મત ફેરવવો, આવી પ્રથમ પ્રતિજ્ઞા થવી જોઈએ પછી તટસ્થ નીમીને જ્યાં જ્યાં વિરોધ જણાય તેવા તરફોતુ નિરાકરણ કરવા અનેક વખત આગળ પશુ આજ્ઞાનો થયા છે અને હજી પણ આજ્ઞાન કરીએ છીએ શાસ્ત્રોના અમે જે અર્થ કરેલા છે તે યોગ્ય નથી એમ કોઈ કહેતું હોય, તો ત્યાં તટસ્થની

જરૂર, જ્યાં શાસ્ત્રના સખ્યાબંધ પુરાવા હોય, ત્યાં તટસ્થની જરૂર શી ? છતાં તો અમોએ અમારૂં મતબ્ધ જાહેર રીતે જણાવેલું છે જેમને એ ખોટું લાગતું હોય તેમણે રૂબરૂ આવીને જણાવવું જોઈએ કે આ વાત શાસ્ત્રાધારે ખોટી છે

પ્રશ્ન ૪૮૬—પ્રવચન સારોદ્ધારમાં બાલને દીક્ષા ન આપી શકાય તેમ જણાવેલ છે, તો અહીં બાલનો અર્થ શો ?

અમાધાન—પ્રવચન સારોદ્ધાર મૂલની અઠર અઠાર દોષો જણાવ્યા છે તેમાં ટીકાકારે બાલની વ્યાખ્યા કરતાં પણ જન્માદ્ય અને ગર્ભાદ્યમતુ માન જણાવ્યું છે ન્યાયશાસ્ત્રમાં દોષ માટે બાલ કોણ કહી શકાય ? વ્યાકરણમાં નિષ્ણાત હોય, પણ ન્યાયની એક લીટી પણ બહુચો ન હોય, તે ન્યાયશાસ્ત્રને માટે બાલક છે બાપાનો ધુરધર પડિત હોય, પણ જૈન શાસ્ત્રો જાણતો ન હોય તો તે જૈન શાસ્ત્રોના અધ્યયન માટે બાલક છે તે જ પ્રમાણે પ્રવચન સારોદ્ધારમાં દીક્ષા માટે આઠ વર્ષથી ઓછી ઉંમર હોય તેમજ ગર્ભથી સાત પુરા ન થયા હોય ત્યાં સુધી બાલક ગણી અયોગ્ય ગણેલો છે

પ્રશ્ન ૪૮૭—એ આઠ વર્ષ તે ગર્ભથી કે જન્મથી ?

અમાધાન—અહીં આઠ વર્ષ જન્મથી કહેવા છે, કેમકે તેની નીચે સર્વવિરતિ કે દેશવિરતિની પ્રાપ્તિ પ્રાય હોતી નથી સાથે જ જણાવ્યું છે કે ગર્ભથી સાત પુરા થઈને આઠમું શરૂ થાય નહિ ત્યાં સુધી તેને દીક્ષાને અયોગ્ય ગણાય, તેથી જન્મથી આઠ વર્ષ ગર્ભથી આઠમું શરૂ થાય ત્યારે તે બાલ દોષમાં ગણાય નહિ

પ્રશ્ન ૪૮૮—જાવસાહુ પદ્મસુવાસામિ એવો પાઠ શ્રાવક

સામાયિક કરતા સર્વ સ્થાને બોલી શકે કે કોઈ નિયત સ્થાને બોલી શકે ?

મમાધાન—ઉપાશ્રયે કે કોઈ પણ સ્થાને જ્યાં સાધુ મહારાજની વિદ્યમાનતા હોય ત્યાં બ્યાખ્યાદિમા તે પાઠ ભોલે વાતુ શાસ્ત્રીય વિધાન છે ?

પ્રશ્ન ૪૮૬—આવકને સ્નાનનું વિધાન કયા શાસ્ત્રમા છે ?

મમાધાન—ગ્રાહદિન કૃત્યમા છે તે આ પ્રમાણે—
 ફાસુળ્લ ■ નોરેળ દયરેળ ગલ્લેવળય સ્નાન માટે પ્રાસુક એવા પાણીથી અગર તે ન મળતા ગળેલા પાણીથી સ્નાન કરવાનો વિધિ જણાવે છે ગૃહસ્થ પોતાના સ્નાનમા જેમ બને તેમ એણે જળ વાપરવાવાળો હોવાથી ત્યાં આગળ પ્રાસુકતાના અન્વેષણને સ્થાન છે, પણ અભિષેકમા જળની અપતા ઉપર ખ્યાવ નહીં રાખવાનો હોવાથી પ્રાસુકતાના અન્વેષણને સ્થાન નથી.

પ્રશ્ન ૪૮૭—અપ્રાવરણના અભિષેકથી શુ મમજવું ?

મમાધાન—વસ્ત્ર કે કામગી કંઈપણ એાડવા પહેરવાને ન રાખતા, તે ન રાખવાનો કે તે ન વાપરવાનો અભિષેક કરે, તેનું નામ અપ્રાવરણ અભિષેક કહેવાય છે.

પ્રશ્ન ૪૮૮—ગીક્ષા માટે બાવન અયોગ્ય છે અને મનુષ્ય તોવ વર્ષ સુધી બાલક છે, એવું શાસ્ત્રમા જણાવેલું કહેવાય છે, તો પછી તમે શામાટે એ શાસ્ત્રને માન આપતા નથી ?

મમાધાન—જેઓ એમ કહેતા હોય કે શાસ્ત્રોમા સોલ વર્ષ સુધીનાને બાલક ગણેલો છે, તેઓ કાતો શાસ્ત્રો જાણતા

નથી અને જો શાસ્ત્રો જાણના હોય તો બાળીને જુદું બોલે છે કામ પણ જૈન શાસ્ત્રમા સોલ વર્ષ સુધીનો મનુષ્ય બાલક છે અને તેથી તે દીક્ષાને માટે નાલાયક છે ” એમ કહ્યું હોય તો તેવો પાઠ જાહેર કરવાની હું ચેલેજ આપુ છું પ્રવચન સારોદ્ધાર, નિશીથચૂર્ણી બામ્બ, વ્યવહાર બામ્બ આચાર દિન કર, શુદ્ધતાવ નિશ્ચય, પચવસ્તુ અને બીજી અનેક જગા ઉપર ૨૫૬ રીતે જણાવેલું છે કે દીક્ષા માટે આઠ વર્ષ િ અદરનો બાલક તે જ બાલક છે અને તેમાજ બાલદોષ જણા વાયો છે ત્રીસેર વર્ષનો ઠામો પોતાના ૫૦ વર્ષના છોકરાને બાલક કહે, તેથી કામ પચામ વર્ષનો પુરુષ બાલક ગણાતો નથી શાસ્ત્રની મર્યાદા પ્રમાણે યુત બણેલો હોય પણ સોલ વર્ષનો નહિ હોય, તો તેને શાસ્ત્રે સ્વતંત્રપણે મમુદાય લઈને વિહાર કરવાની આજ્ઞા આપી નથી એટલે સોલ વર્ષ અને આચાર પ્રકરણ બણેલા માટે વિહારની વિધિ રાખી છે અર્થાત્ તેથી સોલ વર્ષનો બાલક કહેવાય તેવું કામ પણ જગો પર નથી

પ્રશ્ન ૪૯૭—કયા શાસ્ત્રમા આ પ્રમાણે છે તેવું પ્રમાણ આપી શકો ખરા કે ?

અમાધાન—શા માટે નહિ ? આચારગમસૂત્ર પૃષ્ઠ ૨૧૩ (અહીં આચાર્ય મહારાજે પુસ્તકનો પાઠ કાઢી અર્થ સમ જાગ્યો હતો) આ પ્રમાણે તો જે બણેલો (ધાર્મિક ઠરાવેલા સાહિત્યો) હોય અને સોલ વર્ષનો હોય તેને સમુદાય લઈને સ્વતંત્રપણે વિહાર કરવાની આજ્ઞા આપી છે, તો પછી તેવા એની દીક્ષા ક્યારે ધાય, તેનો તમે જ વિચાર કરો !

૩૨ન ૮૬૩—વ્યાવહારિક કાર્યોમા પણ સોલ વષ સુધી નાને તો બાલકજ ગણવામા આવેલો છે, તો પછી દીક્ષા જેવા મહાત્મ કાય મા પણ સોલ વર્ષનો આવક તે બાલક નહિ ગણાય ?

સમાધાન—દીક્ષા શા માટે છે તેનો વિચાર કરો ! દીક્ષા એ સસારમા અથવા પાપમા પડવા માટે છે કે તેનાથી પાછા હઠવા માટે છે કે તેનાથી પાછા હઠવા માટે છે ?

દુનીયા તો પાપમા ટેવાએલી છે એટલે તેને પાપ છોડવું એ અઘરું લાગે, પણ તે જ સ્થિતિ જોનાના બાળકોની નથી, જોનનો નાનો બાળક હોય તે પણ આયબીલ ઉપરાસાદિ કરી શકે છે જ્યારે અન્ય જાતિના વૃદ્ધોને જોન પદ્ધતિનો એક અપવાસ કરવો પણ બારે પડે છે તે જ રીતે જોનના બાલકને પાપનો ત્યાગ કરવો એમા કંઠણ શું છે ? વગી વ્યાવહારિક કાર્યોમા પણ સોલ વર્ષ સુધીનાને બાલકને ગણવામા આવ્યો છે, તે છતાં માળાપની સમતિથી એ વ્યવહાર કરી શકે છે ને ! દુનિયાદારીમા પણ સ્વતંત્રપણે વ્યવહારમાં માટે અધિકારી ગણ્યો નથી પણ માળાપની સમતિથી ગણ્યો છે વેદાત્મીઓમા પણ જુઓ માળાપની મુઝા છોકરાને વેદ પાઠગામી બનાવવાની હોય તો તે મુઝા છોકરાની પણ ગણી લેવામા આવે છે અને તેથી નો જનોઈ માટે ગણ્યો પન્દમ રાખવામા આવ્યું છે છોકરા છોકરીના વિવાહ લગ્ન થાય છે, તેમા પણ માળાપની મુઝાથી જ થાય છે દત્ત અપાય છે તે પણ માળાપની મુઝાથી જ અપાય છે તે પછી આઠથી સોળ વર્ષના બાલકને પણ શા માટે માળાપની સમતિથી દીક્ષા ન આપી શકાય ? દત્તકમા તો આખી જીવન

ની ભેખમદારી છે, અરે છદ્દગીનો વીરો છે, તે છતાં તે
—આપની મજ્જુરીથી જ ધાય છે ને ।

મ્રન ૪૯૪—પણ હવે તો તમા એ ફેરફાર ધાય છે
? આ સુધારાના કાળમા શું સુધારો નહિ ધાય ?

મમાધાન—તમેજ જતાવો કે સુધારો કયા થયો છે ?
માજ વડોદરાની વાત લ્યો । મહારાજ સયાજીરાવને શ્રીમતિ
મુનાબાઈ, એમણે દત્તક લીધા, તે નાં સયાજીરાવે અને
કેટીશ મત્તાએ પણ કબુલ રાખ્યું જ ને । વિવાહની વાત લ્યો
માગપ વિવાહ કરે તે શું સરકાર માન્ય નથી રાખતી ।
તલગ કે સોલ વર્ષની અદરના બાલકોનો વ્યવહાર તેમની
રજી અને માળાપનો સમતિથી ચાલી શકે છે

મ્રન ૪૯૫—દત્તક અને સાધુ બંને સરખા છે ?

મમાધાન—દત્તકપણા કરતા તો સાધુપણા એ ઉત્તર
પ્રક્રિયા વસ્તુ છે સગીરપણાનું એટલે સગીરનું તો દત્તકપણામા
મેશક અહિત જ ધાય છે પર્યાસ લાખની પિનાની મિલકત
હાય એવા કુટુંબનો છોકરો દત્તક તરીકે જાય અને ત્યાં
મે કન બોલી હોય છે તો તે સગીરનું નુકસાન જ છે, બ્યારે
સાધુપણામા તેવું કાંઈ નથી

મ્રન ૪૯૬—પણ આવા કેાઈ દાખલાઓ, તમે આપી
શક્યો ? વગી બાલકને સાધુ બનાવવામા વાલીની પરવાનગી
યોગ્ય છે ?

મમાધાન—હા, બાઈનો વચ વગેરે રાખવા ખાતર
આવા દાખલાઓ મારવાડ મેવાડાદિ દેશોમા ઘણા બને છે
શુજરાતમા તેવા દાખલા નથી બનતા એવે તમેને અહીં

નવાઈ લાગતી હશે દત્તક એ સસારી વિધાન છે તે છતાં
 દત્તક ગએલાને મધળા હક્કો છોડવા પડે છે નામ બદલાઈ
 જાય છે, એટલું જ નહિ પણ ખરા બાપને ત્યાં લાખોની
 મિ કન હોય અને પોતે જે ગૃહસ્થને ત્યાં દત્તક ગયો હોય
 ત્યાં કદાચ દરિદ્રતા આવી હોય, તો પણ દરિદ્રતા સહન કરવી
 પડે છે અને તેનો પિનાની મિ કતમા કાઈ જ હક્ક પહોંચતો
 નથી આ રીતે અમદ્ય નુકસાન થાય છે, એ ભોગવવું પડે છે
 સર્ગારને પણ ઈચ્છા તેમા એ વાનીની જ ! હવે સાધુપણની
 વાત કરો બાપનો પ્રતિકાર કરવાનો હક્ક હરેકને છે જે માણસ
 ચોરી, લૂટ, ધાડથી પોતાનો બચાવ ન કરી શકે, તે માણસ
 બીજાનો બચાવ ન જ કરી શકે છવ દુ ખ ક્યારે ભોગરે છે ?
 સમય આવે ત્યારે બાલકને સુખ દુ ખના જ્ઞાનની પૂરી સમજ
 નથી છતાં એની અસર તેના ઉપર યએઈ સ્પષ્ટ દેખાય છે
 એને કોઈ ટાકણી ઘોચો તો એ રહે છે શાંતિમા હોય તો
 રમે ■ આ ઉપરથી એક વાત એ સાબીત થાય છે કે
 બાલક સુખ દુ ખનો હલ્લો સમજી ન શકતો હોય તો
 પણ તે દુ ખની અસર પામી રહે છે એ રહવા રમવામા
 એ ફેર છે ટાકણી ઘોચાય ત્યારે, ભૂખ લાગે ત્યારે,
 કોઈ ચીજ ન મળે ત્યારે કે મ કોડો કરડે ત્યારે બાલક રહે
 છે, પણ એ ફરેક રહવામા ફેર છે એટલે જ સાબીત થાય છે કે
 બાલકમા પણ તીવ્ર-મદ-દુ ખની લાગણી છે અને તે જન્મથી
 જ એકેલી છે પછી ભલે તે બાલક એ સુખ દુ ખના ક્રાયદા
 ગેરક્રાયદા ન સમજતો હોય ! ઠોણે દુ ખ ઉત્પન્ન કર્યું તે ભલે
 એ બાલક ન બચતો હોય તો પણ તેને દુ ખની અસર
 જન્મથીજ થાય છે, અને દુ ખનો હલ્લો પણ જન્મથીજ

છે હવે દુ ખ શાથી આવે છે ? જો તમે આસ્તિક હો તો તો કબુલ કરવું જ પડશે કે જ મતા વાર બાલકને જે દુ ખ આવે છે તે પૂર્વ જન્મના કર્મના કારણે આવે છે અર્થાત્ પાપોથી દુ ખ પરિણમે છે ભવે બાલક કારણ ન જાણતો હોય તો પણ તેને દુ ખ આવે છે તે કર્મના કારણથીજ તો જો હૃદયને રોકવો કે દૂર કરવો અને તે કયે સમયે ?

સભામાથી-હરકોઇ સમયે

ખરાબર ગમે તે સમયે જો દુ ખ રોકાય તો રાખવું જ જોઈએ તેજ પ્રમાણે જેનાથી દુ ખ રાખાય તેણે પણ તે રોકવું જ જોઈએ, પછી ભવે રોકનારને જો દુ ખનું જ્ઞાન અનુભવથી થયું હોય, સામજિકથી થયું હોય, કે કોઈના કહેવાથી થયું હોય પણ તેણે જો દુ ખને આવતું રોકવું જ જોઈએ જો ખરું જાણે કે તમોને વાંછી કરાવ્યો નથી, પણ તમે સામજ્ય છે કે વાંછીના ડાખની વેદના જાણત છો, છોકરાને ખમર નથી કે વાંછી કરડે તેનું આવું દુ ખ છે, છતાં પણ તમે છોકરાને કહેશો કે-“ ભાઈ ! વાંછીથી દૂર રહે ” જો કરડશે તો અગ્નિ બળશે પછી કોઈ વેળા છાકરો રખમરનો વાંછી કેળશે તો તેથી પણ તે કરશે જ કરશે, વાંછી તો ખોટો છે ત્યારે બાલક ડર્યો કેમ ? જવાબ જો છે કે આત્માની લાગણીથી અણસમજણો છતાં, જો બાલક વાંછીથી ડર્યો, તેમા આપણે બાલકના આત્માની જ લાગણી માની છે, તો પત્રી તે પાપથી ડરે તો જો તે બાલક છતાં તેના આત્માની લાગણીથીજ ડરે છે એમ શા માટે નહિ માનવું ? એવી રીતે અયોગ્ય પદાર્થ તરફનો ભય જોઈ બાલક તેનાથી ખસે તો જો ખસવું તેનું પોતાનું માની

તેને ખમવા દેવામા આવે છે, તો પછી યોગ્ય વસ્તુ તરફ, બાલ-અનુરાગ રાખે તો એ અનુરાગ તેના પોતાનો નથી એમ માની શા માટે તેને એ વસ્તુની પાસે જતો રોકવો ? ફીડી જતી હોય તો તમે તમારા નાના બાલકને પણ બહાના બતાવી તેના પર પગ મૂકતો રોકો છો ને ? જેનોના બાલક બહાર પાપસ્થાનક મમળે છે, તો પછી વીંછીના દ્રષ્ટાત મુજબ શા માટે તે એ પાપસ્થાનકથી ખમી શકે નહિ ? જરૂર ખમી ચકે, અને જેમ તમે બાલકને ફીડી પર પગ મૂકતો, તે સમજતો નથી છતાં અટકાવો છો, તો પછી શા માટે તમે તેને પાપસ્થાનક પર જતો તમે અટકાવી પણ ન શકો ? જરૂર અટકાવી શકો છો

પ્રશ્ન ૪૬૭—પણ સાહેબ ! જધા ખસનારા (પાપથી ખસનારા) આવા સસ્કારવાળા બાલકો હોય ?

સમાધાન—૫૦૦ બાલકોમાથી જધાજ દીક્ષા ન લે એ શુ બતાવે છે ? એનો અર્થ એજ છે કે જેનામા આવા સસ્કારો હશે તેજ બાલક દીક્ષા લેશે ૫૦૦ બાલકોમાથી જેમ જધા જ ખદમાશે ન ધાય એ કુદરતી છે, કદાચ થોડાજ તેવા થશે, તે જ પ્રમાણે તેમાથી થોડાક ધર્માત્મા કે સાધુઓ ધાય એ પણ કુદરતી છે થોડા જ બાલકો દીક્ષા લે છે અને બાકીના નથી લેતા એનો અર્થ જ એ છે કે જેનામા તેવા સસ્કારો હોય તે જ દીક્ષા લે, બાકીના નહિ અર્થાત્ દીક્ષા લેનારા બાલકમા તેવા સસ્કારો છે એ કબુલ કરવું જ પડશે.

પ્રશ્ન ૪૬૮—દીક્ષા લેનારા બાલકમા અમુક પ્રકારના સસ્કારો હોવા જ જોઈએ એ વાત તો આપ પણ કબુલ કરો

છે, તો જે બાલકો દીક્ષા લે છે તેમનામા શુ તેવા સસ્કારો હોય છે ?

સમાધાન—ગયા પ્રશ્નોમા મેં ઉદાહરણ આપ્યું છે તેનો તમે વિચાર કર્યો તો આ પ્રશ્નોનો ઉત્તર તમે મેળવી શકશો એમ સમજો કે અમુક સ્થળે ૫૦૦ બાલકોનો જથ્થો છે એ પાચસો બાલકોને તમે પૂછ્યો કે—તમારે દીક્ષા લેવી છે ? તો આ પાચસો બાલકોમાથી પાચ પદર બાળકો જ હા પાડશે અને બાકીના ના પાડશે એ હા પાડનારા બાલકોમા દીક્ષા માટે જોઈતા સસ્કારો રહેલા જ હશે અને એવા સસ્કારો જેનામા મૂળભૂતપણે રહેવા હશે તે જ બાલક દીક્ષા લેવા માટે તૈયાર થશે

પ્રશ્ન ૪૯૬—દીક્ષા લેવા યોગ્ય સસ્કારો હશે એ વાત આપણે કબુલ રાખીશું, પરંતુ જેનામા એવા સસ્કારો હોય, તેઓ મોટા ગૃહસ્થો પણ દીક્ષા લઈ શકતા નથી, તો પછી નાના બાલકો તેવા સસ્કાર હોવા છતાં કેવી રીતે દીક્ષા લઈ શકે ?

સમાધાન—તમે મોટી ઉમરવાળાનો હાખલો આપ્યો છે, એ ક્ષણ જ સાફ કર્યું છે વાડ જેઓ મોટી ઉમરવાળા છે શાસ્ત્રો ભણેલા છે અને શાસ્ત્રમા શ્રદ્ધાવાળા છે, તેઓ પણ એમ તો કહે જ છે કે જગત્મા જે કાંઈ મેળવીએ છીએ તે સમગ્ર ત્યાગવા યોગ્ય ! ત્યાગવા યોગ્ય છે એમ મુખથી તો કહે છે પરંતુ ત્યાગી શકતા નથી, આમ થવાનું કારણ એ છે કે જગત્ને ત્યાગવા યોગ્ય માનવા છતાં તેઓ માલ, સ્ત્રી, ધન, ધામ વગેરેના બધનમા પુરાએલા હોવાથી તેઓ ત છોડી શકતા નથી, ત્યારે બીજી તરફ બાલકોને કાંઈ બધન જ હોતું

નથી એટલે તેમને માયાની જાળમાંથી છૂટા થવામાં કરી પણ મુશ્કેલી નડતી નથી

પ્રશ્ન ૫૦૦—આપણે ક્યેન હવે અમોને પણ પ્રમાણભૂત જુલુ લાગે છે ખરું, પરંતુ ઉપરના ઉત્તરમાં આપે જે વાત સચી છે તે ઘડના ઉદાહરણ આપીને સમજાવી શકશો ?

અમાધાન—હા જુઓ કદપના કરો કે એક મુદર વાડી છે વાડીમાં ગાયો વાછરડા અને બકરીઓ જ ગાયો માંથી હોવાથી તેમને ખીસે બાધી રાખેલી છે વાછરડા તથા બકરીઓને છૂટી રાખવામાં આવી છે હવે અકસ્માત તે વાડીમાં આગ લાગે છે અને બધા દોરો નાસભાગ કરવા માટે છે આ નાસભાગમાં જેમને ગળે દોરડા બાધેલા છે તે ગાયો નાસી જઈ શકવાની નથી અને વાછરડા ને બકરીઓ કે જેમને ગળે દોરડા બાધ્યા નથી તે સહેવાઈથી નાસી જઈ શકે છે ! ગાયો નથી નાસી જઈ શકતી એનો અર્થ શું એમ કરવો યુક્ત છે કે તેઓ આગ લાગી છે એ ઇંદ માને છે અને તેમને બગીને મરી જવું ગમે છે ! નહિ જ !! આગમાંથી બાગી જવાની ઇતેભરી તો તેમની એ પુરેપુરી છે, પરંતુ તેઓને બધન હોવાથી તે છૂટી જઈ શકતા નથી જ્યારે વાછરડાને બકરીઓ બધન ન હોવાથી છૂટી જઈ શકે છે એ જ ન્યાયે મોટા માણસો પણ સસાર જાળમાંથી છૂટવા તો માગે જ છે, પરંતુ તેઓ ખીસે બધાએલાની માફક માયાથી બધાયેલ હોવાથી નાસી જઈ શકતા નથી જ્યારે બાલકો છૂટા હોવાથી તેઓ વહેલા છૂટા જઈ શકે છે આ ઉપરથી પણ એ જ અનુમાન નીકળે છે કે બધન તોડીને છૂટા થવા કરતા જેમને એવા બધનો નથી તેમને છૂટા થવામાં જ વધારે સરળતા રહેલી છે

ગેરલાભ લે છે ? તમે ચોતે બીડી પીઓ છો પણ બાળકોને નથી પાતા તે શુ બાલબુદ્ધિનો ગેરલાભ લે છે કે બાળકો ઉપર ઉપકાર કરે છે ?

પ્રશ્ન ૫૦૨—માસ મદિરા નથી આપવામા આવતા તેનું કારણ તો એ છે કે તે નીનિ વિરૂદ્ધ છે, ને તેથી તે બાળકોને નથી આપવામા આવતા તે ઉપકાર છે એમ કહું તે તેના આપની પાસે શો ઉત્તર છે ?

સમાધાન—નીનિ વિરૂદ્ધ છે એમ કોઈ માને છે ? રક્ષા હિંદુઓ !! મુસલમાનો, પારસીઓ, ખ્રીસ્તીઓ એને નીતિ વિરૂદ્ધ નથી માનતા, ત્યારે શુ તેમની દૃષ્ટિએ પણ એમ કહે ખરૂં કે તમે એ વસ્તુઓ બાળકોને નથી આપતા તેથી તેમની બાલબુદ્ધિનો ગેરલાભ લે છે ? નહિ જ !!

પ્રશ્ન ૫૦૩—માસ મદિરા તો સામાન્ય વસ્તુ છે પણ દીપ્ત તો સર્વોત્તમ વસ્તુ છે તો પછી તેના સળધમા વિચાર થવો જોઈએને ?

સમાધાન—શાસ્ત્રાધારે થવો જોઈએ તે પ્રમાણે ધાય છે બાળક સોતું શુ છે, તેની શી કિમત છે તે શા ઉપયોગમા લેવાય છે તે જાણતો નથી, છતાં માળાપ શામાટે બાળકને સુવર્ણના બાજુવળો આપે છે ? તેજ રીતે દીપ્ત એ સર્વોત્તમ ચીજ છે એમ માનીને એ ચીજ બાળકને આપતા હોય તો તેમના ઉપર એ આયેષ કેવી રીતે મૂકી શકાય કે તેઓ બાલબુદ્ધિનો ગેરલાભ લે છે વગી બીજો દાખલો લેવો એક શ્રીમત ગાપત્ર બાળક છે તેના હાથમા સોનાની બહુ મુદ્યવાળી

પહોંચી છે તે બાળક સોનુ શુ છે, તેનુ વજન કેટલુ છે, ઇત્યાદિ કાર્ડપણ વિગત બાંછતો નથી તો હવે એ બાળક તે ચીજની મહત્તા નથી બાંછતો માટે આપણે શુ તે ચીજ ખુચવી લઇશુ ? નહિજ તેજ પ્રમાણે બાળકનો આત્મા એ કિંમતી ચીજ છે બાળકને એ આત્માની મહત્તા ન હોય તો પણ એ આત્માનુ કે યાણુ થાય એમ કરવાનીજ માગાની ફરજ છે, નહિ કે અન્યથા વર્તવાની !

પ્રશ્ન ૫૦૪—આપે જે ઉદાહરણો અને ઉત્તરો આપેલા છે તે મધ્યમા યુક્તિ સંગત છે પરંતુ તે છતાં હીક્ષા ગમતી નથી એનુ શુ કારણ ?

સમાધાન—એનુ કારણ કર્મ અણર્જુના રોગીને દૂધ પાક પણ અરૂચીકર લાગે છે માટે શુ કોઈ કહી શકશે કે દૂધ સાક મીઠો નથી ? હીક્ષા યોગ્ય લાગતી હોય છતાં તે ન રૂચતી હોય તો તે એના દુષ્ટકર્મનોજ પરિપાક સમજવો જોઈએ

પ્રશ્ન ૫૦૫—આ ન એમ કહો કે એક વર્ષ સુધીની ઉંમર ના બાળકને વાલીઓની મમતિપૂર્વક હીક્ષા આપી શકાય એ શાસ્ત્રાધારે છે બીજા માધુઓ તથી વિપરીત વસ્તુ તુજ પ્રતિપાદન કરે છે, તો અમે જઈને એ સાધુઓને સમજાવીએ તેના કરતા આપ સઘળા લોગા ધર્મનેજ એ બામતમા યોગ્ય નિજાલ શા માટે કરતા નથી ?

સમાધાન—જે માધુઓ મારા ઉપર જણાવેલા સિદ્ધા તથી ઉવટી વાન કહેતા હોય તેને તમે જઈને મળો અને તેમને મારી પાને લઈ આવો, અગર તેમની પાસેથી સમા

ધાન લાવે, ખાકી મેં તો દરેક પ્રકારની દરેક વ્યક્તિને શકા સમાધાન માટે અહીં આવવાની સૂચના કરી જ છે

પ્રશ્ન ૫૦૬—પરંતુ આપને એમ નથી લાગતું કે આ કાર્યમાં આપ બધા માધુઓ તૈયાર હો ત્યારેજ એ કામ બની શકે ?

અમાધાન—અમે તો દરેક પગે તૈયારજ છીએ પન્થા સભા રામવિજયજીએ પણ વાટાઘાટ ચલાવીને અહીં સાથે એમવાનો પોતાનો નિર્ણય બહાર કર્યો છે હવે વસ્તુ એ છે કે જોએ અમાગથી જુદો મિદ્દાત ધગનતા હોય તેમણે નકામી નિદા કિવા વિરોધ ન કરતા અહીં આવીને પોતાના મિદ્દાતો અમેને માળીત કરી આપવા જોઈએ અને અમાગ સિદ્ધાતોનું તેમણે ખડન કરી નાખવું જોઈએ તે મિનાય નાહક આણેપો કરી હું કલેશ વધાવવા માગતો નથી હું તો નીચેના બે મુદ્દાઓ માળીત કરવા મર્વદા તૈયાર છું (૧) સોલ વર્ષની ઉમર મુધીના મા-ખાપ કિવા વાલીની ગળ સાથેની દીપ્તિ નામ્નીય છે અને (૨) સોલ વર્ષ થયા પછી દોષની પણ ગળ વિનાની દીપ્તિ શામ્નીય છે

પ્રશ્ન ૫૦૭—આપ માધુ હો અને સાધુતાનું પોષણ કરે. મેં તમ અમે ગૃહસ્થ છીએ અને સામાજિક કિતની દૃષ્ટિએ આજન્મ સગા રનેહીઓની ગળ દીક્ષા માટે આવશ્યક માળીએ છીએ તો પછી આ માયનામા આર સાચા હો તો અમે પણ ગા માટે સાચા નથી ?

અમાધાન—જો એમજ હોય તો તીક્ષ્ણ વિરોધીઓએ એમ પુણ્ય મહી દેવું જોઈએ કે અમે તો અમારા સામાજિક મ્વાર્થ

માટે દીક્ષાનો તથા બાલદીક્ષાનો વિરોધ કરીએ છીએ, માગી શાસ્ત્રાધારે તો અમારી વાત સત્તરઆના ખોટી છે, જેઓ એમ ખુસ્તુ કહી દે છે તેમની સાથે કાંઈ દલોલ કરવાની રહેતીજ નથી.

પ્રશ્ન ૫૦૮—તવજીવન પ્રકાશન મદિરે જે “ મહાવીર ચરિત્ર ” બહાર પાડ્યું છે તેમા અનેક મ્થળે દીક્ષાઓ ધયાને ઉલ્લેખ આપેલો છે પરંતુ તે મધગી નીક્ષાઓમા સમતિ લેવામા આવી છે, તો પછી આજે શા માટે સમતિ ન લેવાવી જોઈએ.

સમાધાન—સમતિ ન લેવી જોઈએ એમ આજ પછ કોઈ કહેતુંજ નથી અમારૂં કહેવાનું તો એટલુંજ છે કે મગીરની ઇચ્છા અને સગીરના વાલીની રજાએ મગીર દીક્ષા લઈ શકે છે, અને બીજા મગીરની ઇચ્છાએ તેના સગા-મજાની જાણ કરવા ન હો તો પછી તે એ દીક્ષા લઈ શકે છે તમોને એવી ઉવડું કહેનારને પૂછજો કે મોક્ષ વર્ષની અદગના મગીની અને વાલીની ઇચ્છાવડે જે દીક્ષા અપાએલી હોય તે દીક્ષા માટે અને સોલ વર્ષ પછી સ્વેચ્છાએ પણ મગા-મજાનીની રજા વિના અપાએલ દીક્ષાને ગાંધે જૈનમત વિરોધિની દીક્ષા ગણી હોય અને તેવા કાર્ય માટે માધુઓને પ્રાયશ્ચિત્ત જવાનું જણાવ્યું હોય તો તેવો પાઠ ગોધી આપો કેમકે ગાંધેમાયા આવો પાઠ ગોધી આપને અને તે પાઠ નિગપવાદ હશે, તો તે જ ક્ષણે હું માગ મિહ્વાતો પડતા મૂકીના.

પ્રશ્ન ૫૦૯—આપે જે બાલદીક્ષાઓ આપી છે તે સધગી માગાપ અને વાલીઓની સમતિપૂર્વક અપાએલી છે ?

સમાધાન—હા ! અને તેના પુરાવા માટે કેટલાક સાધુઓ પણ અત્રે બેઠેલાજ છે.

પ્રશ્ન ૫૧૦—તો મહેરબાની કરીને એ સમતિના દસ્તાવેજો રજુ કરશો ?

અમાધાન—આ પરિસ્થિતિ માટે દસ્તાવેજ કરવાની કે માળાપની લેખી સમતિ લેવાની જરૂર નથી શાસ્ત્રકારોએ લેખિત સમતિ લેવાનું ઠરાવ્યું હોત તો તેમ કરતાએ અમેને વાધો ન હતો, પણ તેમણે તેમ ઠરાવ્યું નથી અને જે રીતે તેમણે (શાસ્ત્રકારોએ) સમતિ લેવાનું ઠરાવ્યું છે તે રીતે તો અમે સમતિ લઈએ છીએ.

પ્રશ્ન ૫૧૧—એક માણને દીક્ષા લીધી, ત પછી તેની સ્ત્રી પતિ વિરહથી વ્યભિચાર કરે, અને માળાપ પોષણ કર નાશના અણાવે છુટકાટ કરે તો એ દુઃકર્મનો બધ દીક્ષા લેનારાને પણ લાગે ખરોજ ને ?

અમાધાન—ઉત્તર સહેલો છે ધારો કે એક માણસ આત્મે પરણે છે, કાલે ખૂન કરે છે, પરમ દિવને સજા થાય છે અને ક્રમશઃ ક્ષામીએ બદલે છે આ વ્યક્તિની પત્ની દુરાચાર સેવે અને તેના માળાપ છુટ કરી પોતાનું ગુજરાન ચલાવે છે તો એ પાપનો બધ કે તે ગુનેહગારી તે મગકાગને માનગો ડે ખૂન કરનાગને ?

પ્રશ્ન ૫૧૨—નશીબમા હોય તેમજ ચામ !

અમાધાન—ત્યારે તમે એમજ કહેવા માગો છોને કે જગતના વ્યવહારમા એક માણસ પોતાના કુટુંબ પ્રત્યેની ફરજ ન બજાવી શકે તનો વાધો નહિ, બન્ને અહીં નશીબનું નડતર આગળ કરો છો ? માત્ર તે ધાર્મિક કામ કરતા પોતાની

પરિવાર તરફની ફરજ ન બળવે, તો તે સબધમા તમેને વાધો રહેલો છે

હું આ ઉપરથી જોએ સત્યને જોનારા છે તેમને એ બતાવવા માણુ છું કે દુનિયાદારીની કુળે બળવવાની વાત માત્ર એક દીક્ષાને અટકાવવા માટેના હથીયા તરીકે વપરાય છે અને લોકોને તેથી ખોટું માર્ગ દોગવવામા આવે છે

પ્રશ્ન ૫૧૩—મ મારી શુનોહ થાય અને શુનેહનારને ટોર્ટ સજા કરે તે સજા શુનેહનાર લોગવે છે, પરંતુ તે છતાં તેની અસર આખા કુટુંબને લોગવવી પડે છે, અને આખું કુટુંબ દુ ખમા આવી પડે છે, એ ખરું, પણ દીક્ષા જેવા પવિત્ર કાર્યને માટે પાછળ રહેલા માણસો દુ ખમા આવી પડે તે શુ વાસ્તવિક છે ?

અમાધાન—એ માત્ર તમાના મનની જામણાનોજ પ્રશ્ન છે સરકારી ? શુનોહ કરે અને તેમા ધરના કર્તાહત્તાને સજા થાય તેવે પ્રસંગે પાછળના માણસોનો વિચાર શા માટે કરવામા આવતા નથી ? અને માત્ર દીક્ષા પ્રમથે પાછલો વિચાર કરવાની ગાંધી જરૂર પડે છે ? કર્તાહત્તા ગૃહસ્થ દીક્ષા લે અને એ પી ગેરહાજરીમા ધરના માણસોને દુ ખ વેઠવું પડે છે એમા મામાન્યરીતે વિચારીએ તો તેઓએ આનંદ માનવો જોઈએ દુન્યવી વાત છુપાવવી ન જોઈએ જગતમાની વસ્તુ સમજો-છોકરો બેરીસ્ટર થવા ઈચ્છેલ જાય છે માળાપને એ છોકરાને માટે મોટી મોટી રકમો મોકલવી પડે છ ત્યારે તેઓ કાર્ય એકાધુ આર્થિક દુ ખ વેઠતા નથી પણ એ દુ ખ આનંદપૂર્વક વેઠે છે, તો પછી છોકરો આત્માનુ કત્યાણુ કરવા નીકળી પડે અને

અપૂર્વ પદ મેળવવાના પ્રયાસો કરે તો તેની પાછળ રહેલા કુટુંબીઓએ પણ શા માટે એ દુષ્ણ આનંદપૂર્વક ન વેઠવું

પ્રશ્ન ૫૧૪—માળાપો દીક્ષા લેવા માટે ના કહેતા હોય તા મતાનોએ શું કરવું ? શું તેમના ઉપરવટ યદ્યપે પણ દીક્ષા લેવી ?

અમાધાન—જાપ છોકરાને એમ કહે કે અમુક શેઠના ઘરમાં દિવાનખાનામાં જલાણા કળાન્માં મોનાની લગડી મૂકી છે ત ધીમે રહીને ઉઠાવી લાવ ! બોલો હવે માળાપની આજ્ઞા છોકરાએ માનવી કે નહિ માનવી ? માળાપની આજ્ઞા છોકરાએ માનવી એ પ્રમાણ ! પણ આજ્ઞા તજ છે - જેમાં પવિત્રતા છે અપવિત્ર આજ્ઞા એ આજ્ઞાજ નથી એટલે નવી અપવિત્ર આજ્ઞા માનવાને છોકરાઓ બધાએલા નથી જાપે ચોરી કરવાની આજ્ઞા કરી, પરંતુ એ આજ્ઞા હિત કરનારી નથી માટે સત્તાને ત ન પાળવી, તેજ પ્રમાણે માળાપની દીક્ષા ન લેનાની આજ્ઞા હોય છતાં પણ તે આજ્ઞા પવિત્ર આજ્ઞા નથી માટે બાળકો તે ન પાળે એમાં કશુંજ ખોટું નથી શાએ જણાવેલી ઉમરે બાળક માળાપની આજ્ઞા ન હોય છતાં દીક્ષા લે એ પ્રમાણ છે

પ્રશ્ન ૫૧૫—ફલીલ ખાતર એવું માનો કે ચોરી કરવાની આજ્ઞા ત બાપની આજ્ઞા છે એમ માની છોકરાએ પાળવી, અને તેથી ઉપજતા દુખો સહન કરી લેવા એ શું યોગ્ય છે ?

અમાધાન—નીતિની દૃષ્ટિએ તમે કોને ઉત્તમ ગણુશો ? માળાપની આજ્ઞાએ ચોરી કરનાર મતાનને કે ન કરનાર સતાનને ? અર્થાત્ આજ્ઞા ન પાળી ચોરી ન કરનાર સારો છે એમ કબુલવુંજ પડે છે

પ્રશ્ન ૫૧૬—શુ આજ્ઞા ઉત્થાપીને પણ ચોરી ન કરી શુનોહ વતો જ ધ કરે તે શુ ઉત્તમ ન કહેવાય ?

મમાધાન—હા, ઉત્તમ કહેવાય જેમ ત્યા ચોરી ન કરીને વડીલોની આજ્ઞાને ધ્યાનનારો ઉત્તમ છે, તે જ પ્રમાણે અહીં પણ પાપ ન કરનારો અને પાપોને અટકાવી દેનારો ઉત્તમ નવો એમ તમે શા ઉપરથી કહેશો ? અહીં પણ એમજ માનવું પડશે કે દીક્ષા લઈ પાપને રોકનારો એ જ ઉત્તમ છે

પ્રશ્ન ૫૧૭—તમે દીક્ષાના મજબૂત પ્રવાસાઓ આપો છો તે શુક્તિયુક્ત છે, પણ જેને તસામ ગમનો હોય તેને માધુ દેવનમા ધકેલી દેનામા અમારૂં નન માનવું નથી એટલે માત્ર વાધો છે, તે માટે આપ શુ કહો છો ?

મમાધાન—આ પ્રશ્નનું મમાધાન તો તમે પોતા જ છે તમને મસાર ગમે છે તો પત્રી અમે કયા તમોને જલાતકારે માધુના વસ્ત્રો પહેરાવવા માગીએ છીએ ! અમારૂં કહેવું તો એટલુંજ છે કે જેને જે ગમે તે સહગીથી કરવા દો અને તે ઉપર પ્રતિબંધ ન મૂકો સસાગમા રહેવું હોય તમે ત્યા રહેવા દો અને સાધુતા ધારણ કરવી હોય તમે તે ધારણ કરવા દો સાધુતા અને મસાર એ બેની વચ્ચેનો રસ્તો મરજી ઉપર ખુલ્લો રાખો ત્યા પોતિમ બેસાડવો એ પાપ છે એટલું જ મારૂં કથન છે

પ્રશ્ન ૫૧૮—આઠ વર્ષ નીચે પણ અવસ્થા લેઈ જણાવેલા છે તેનું શુ ?

મમાધાન—આઠ વર્ષની પહેલા ત્રણ ચાર વર્ષે દીક્ષા

આપે, તો તે અયોગ્ય છે અને તેને માટે જ શાસ્ત્રે એવી દીક્ષા આપનારાને માટે પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યું છે, પણ આઠ વર્ષે દીક્ષા આપનારાને માટે તેવું કહ્યું નથી, એથી પણ અમારી વાત જ સાબીત થાય છે

પ્રશ્ન ૫૧૬—અયોગ્ય દીક્ષા આપવામા આવી હોય તો તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કેને લાગે છે ?

મમાધાન—શુરુનેજ

પ્રશ્ન ૫૨૦—જ્યો એમ માને છે કે દીક્ષાની વય ૧૬ ની દુકાવીને ૮ વયની રાખી છે તેનું શું ?

મમાધાન—એવી રીતે વય દુકાવવામા આવીજ નથી વગી અત્યારના મુનિઓ પાસે ધારાસભા, ન્યાયામન કે એવી ખીણ કોઈ પણ મત્તા નથી આથીજ એટલે તેઓ દીક્ષા સબધી નવા કાયદા ઘડીજ ન શકે શાસ્ત્રે જે કહ્યું હોય તેનેજ અનુસરવાનું મુનિઓ માટે તો નિર્માણ થયેલું છે શાસ્ત્રકારો ત્રિકાલજ્ઞાની હતા, અને તેથીજ તેમણે શાસ્ત્રો રચ્યા હતા એ શાસ્ત્રોને માન આપતું એજ આપણ તો કર્તવ્ય છે

પ્રશ્ન ૫૨૧—કોઈ એમજ માનતું હોય કે દીક્ષાની વય ઘટાડીને પૂર્વધર મુનિઓએ આઠ વર્ષની રાખી છે, તો એ શકાનું આપ શું સમાધાન આપો છો ?

મમાધાન—એનું સમાધાન સ્પષ્ટ છે ! તમોએ જે રમું કરી છે, તે “ દીક્ષાનું શાસ્ત્ર ” એ નામની આખી ચોપડી ઉઘલાવી જાઓ પણ તેમા કોઈ સ્થળે દીક્ષાની વય દુકાવ્યાને

પાઠ છે ? કાલિકાચાર્યે પાચમની ચોથ કરી તેનો શાસ્ત્રીય પાઠ બે જગ્યાએ છે દીક્ષાની વય દુકાવવાના સબધમા એવો પાઠ હોય તો તે રજુ કરો !

પ્રશ્ન ૫૨૦—શાસ્ત્રમા તો આયુષ્ય ૧૨૦ વર્ષનું છે અને અત્યારે તો પચાસ વર્ષનું આયુષ્ય છે તેનું શું ?

મમાધાન—તેનો ઉપાય નથી ! પણ એ યાદ રાખવાનું છે કે કરોડપૂર્વનું આયુષ્ય હતું તો પણ શાસ્ત્રકારે દીક્ષાની વય તો આઠ વર્ષનીજ રાખી હતી ૧૨૦ વર્ષનું આયુષ્ય થયું તો પણ દીક્ષાની વય એજ રાખી છે અને તંજ દૃષ્ટાંતે આજે આયુષ્ય પચાસ વર્ષનું હોય તો પણ એજ આઠ વર્ષ કાયમ છે !

પ્રશ્ન ૫૨૩—મનુષ્યને સ્વતંત્ર ક્યારે ગણી શકાય ?

મમાધાન—સોલ વર્ષે ધર્મશાસ્ત્રીએ મનુષ્યની સ્વતંત્રતા કબુલ રાખી છે, અર્થાત્ સોલ વર્ષની ઉંમર થયા પછી તે મનુષ્ય સ્વતંત્ર રીતે દીક્ષા લે તે માટે વિરોધ કે વાધો ગણવામા આવ્યો નથી જોન ધર્મશાસ્ત્રમા અને એનાજ સમકાલિન અજોન ધર્મશાસ્ત્રોમા એવા સેકડો ઉદાહરણો છે કે જેમા સોલ વર્ષ પછી સ્વતંત્ર રીતે મા-બાપની મમતિ વિના પણ દીક્ષા અથવા મન્યાગ લેવાયો છે આ ઉપરથી સાબીત થાય છે કે સોલ વર્ષની વય પછી દીક્ષા લેવી હોય તો તેવો દીક્ષા-ભિલાષી, એ દીક્ષા-કાર્યને માટે સ્વતંત્ર છે

પ્રશ્ન ૫૨૪—“દીક્ષાનુ શાસ્ત્ર” એ નામના ગ્રંથમા પાના ૪ ઉપર એમ લખ્યું છે કે ઉમરનું પ્રમાણ બધ બેસનું

કલ્યાણની પ્રાપ્તિ માનવી યોગ્ય હતી, પણ તેમ ન માનવા શાસ્ત્રોમા સ્થાન સ્થાન પર આત્મિક આરાધિત્તા આણાદ ધર્મો આણાઆરાદ્યતો ઇત્યાદિ ધર્મોથી સ્પષ્ટપણે આજ્ઞા એવે ભગવાનના કથનનું આવબન લઈ તદનુમાર વર્તન કરનારજ ભગવાનનો સાચો આરાધક છે તથા તે જ મોક્ષને માટે યોગ્ય પણ છે, એમ જણાવ્યું છે તેનો અર્થ શો ?

સમાધાન—પ્રથમ તો ભગવાનનું વર્તન શ્રી જિનેશ્વર ભગવાને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયા પછી જણાવ્યું હતું ત્યારેજ તે શ્રી સદે જાણ્યું હતું તે સિવાય ભગવાનનું-વર્તન સઘથી જાણી શકાયું ન હતું બીજું માત્ર બાહ્ય વર્તનજ ભગવાનના કથન સિવાય જણાય ખરું, પણ આનંદ વર્તન તો શ્રી સર્વજ્ઞ પ્રભુના કથન સિવાય જાણી શકાયજ નહિ, માટે જે કથન ઉપર આધાર રાખે છે તેજ શ્રી સદે સાચો આરાધક છે ત્રીજું મોક્ષનું કારણ એકલું જ બાહ્ય વર્તનનું અનુકરણ નથી, પણ આત્મ પરિણતિ પણ મોક્ષનું કારણ છે અને તે જેમ ભગવાન સર્વ જ્ઞાના ઉપદેશથી જાણી શકાય છે, તેવી રીતે મોક્ષ પ્રાપ્તિના કારણ બૂત સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, એ જે તો સર્વજ્ઞ ભગવાનના ઉપદેશ સિવાય જાણી શકાય જ નહિ માટે ભગવાન સર્વજ્ઞની આજ્ઞા દરેક શ્રીમદ્ વ્યક્તિને સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યક્ચારિત્ર દ્વારાજે શાશ્વત સુખમય મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા માટે અવશ્ય ત્રિવિધે આરાધવાની જ હોય છે, પણ ભવ્ય આત્મા એજે ધ્યાનમા રાખવાનું છે કે સર્વે તીર્થ કરૌ પણ તેજ શ્રી સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યક્ચારિત્ર દ્વારા મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરે છે અને તે જ માર્ગનો ભવ્ય જીવોને ઉપદેશ મોક્ષ

પ્રાપ્તિને માટે કરે છે માટે ભગવાન તીર્થ કરોની કથની અને કરણીમા કાઈ ફરક નથી

પ્રશ્ન ૫૦૮—શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનની બાહ્ય ચારિત્રની અપેક્ષાએ તો કથની અને કરણી એક સરખી હોય તો પછી ચારિત્ર પ્રવૃત્તિમા તો શ્રી શ્રમણસંઘે ભગવાન સર્વજ્ઞોના વચનો અને વર્તન તરફ જ ભ્રમ અનુકરણ કરવું યોગ્ય ગણવું ભ્રમ્ય એ અને ભગવાન મહાવીરની માફક જે વર્તમાન માધુર્યો વર્તે નહિ તેઓને જોન સાધુ તરીકે શું ન માનવા ?

સમાધાન—ભગવાન જિનેશ્વરમહારાજનું ચારિત્ર ઉત્તમો રામ હોવાથી અવશ્ય શ્રીસંઘને અનુકરણ કરવા યોગ્ય તો છે પણ જેઓ તેવા નિરતિચાર ચારિત્રને ન પામી શકે તેવાઓને માટે તે પામવાના રસ્તા તરીકે શ્રી જિનેશ્વર મહારાજે જે જે સાધનાચાર તથા આવકાચાર બતાવેલ છે તે તે પ્રમાણે વર્તનારો શ્રી જિનેશ્વરના વર્તનનું અનુકરણ કરવામા અશક્ત, તેનું કોઈ રાખ્યા છતાં શ્રી જિનેશ્વર મહારાજે જણાવેલા માર્ગો અદ્વિત પ્રયત્ન કરે, જે તે બધામા પણ સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્ જ્ઞાન, અને આત્મપરિણામની માફક શ્રી જિનેશ્વર ભગવાને કથિત માર્ગનું અવલંબન બંધ થયે બ્રહ્મ કરે છે, તથીજ ભગવાન શ્રી હરિભદ્રસૂરિષ્ઠ દ્વ્યપચ્ચખાણને પણ ભાવ પચ્ચખાણનું કારણ જણાવતા જિનોક્તમિતિસદ્ગત્યા અર્થાત્ જિનેશ્વર ભગવાને મોક્ષ માર્ગ તરીકે આ કહેવ છે એમ માનીને કરેલું દ્વ્યપચ્ચખાણ પણ ભાવચારિત્રનું કારણ છે એમ જણાવે છે

ભગવાન જિનેશ્વરો પણ તેવું જ વર્તન કરે છે કે જે

મોક્ષમાગવાલ ને અનુકૂલ દેવ અને તેથીજ મહાવીર પ્રભુએ પાત્રમા પારણ કર્યું, વચ્ચે ધારણ કર્યું, એવુંજ નહિ પણ પાત્રી વિગેરે સાધુઓને સાધક કેવલજ્ઞાનથી અચિત્ત બનવા છતાં પોતાનું અનુકરણ કરનાર વ્યવહારથી ચૂંટી લેવા માટે સાધુઓને અનશન વિગેરે કરવા હીધા, વ્યવહારથી વિરુદ્ધ એવા પદાર્થોની આજ્ઞા ન કરી, આ અને બીજી પણ અનુકરણ કરવાની હકીકત નીચેના પાઠો જોવાથી માળીત થશે

૧ અપ્રાધ્યયનપ્રતિપાદિતોઽર્થ સમ્યગેવ વદ્ધમાનસ્વામિના વિહિત
 इति, तत्प्रदग्गन च शेषसाधूनामुत्साहार्थं, तदुक्तम्-तिथयरो
 चउणाणी सुरमाहिओ सिज्झिअवयवमि । अणिणूहिअनल-
 विरिओ सव्वथामेसु उज्जमइ ॥ १ ॥ किं पुण अउसेसेहिं ?
 दुक्खकम्मयकारण । सुविहिण्हि । होति न उज्जमियघ सप
 च्चवायमि माणुम्से ॥ २ ॥ आ प १० पचवस्तुगाथा
 ૯૪૧-૯૪૨

૨ एव तु समणुचित वीरवरेण महाणुभावेण । ज अणुचरिउ
 घीरा सिउमचल जन्ति पिद्वाण । २८४ एवम्-उक्तविधिना
 भायोप्रधान ज्ञानादि तपो वा वीरवद्विमानस्वामिना स्वतोऽनु
 छितगतोऽप्येनापि सुमुक्षुर्णतदनुष्ठेयमिति गार्थार्थ ॥ आ
 प ३०१

૩ आविर्मूतमन पर्यायनानोऽष्टप्रकास्कर्मक्षयार्थं तीर्थप्रवचनार्थं
 चोत्थाय सख्याय-नात्वा तस्मिन् हेम-ते मार्ग-र्षिदशम्या
 प्राचीन गामिन्या छायाया प्रवज्याग्रहणसमन-तरमेव रीयतेस्म
 विजहार ॥ आ प ३०१

४ सुरपतिना भगवदुपरि देवदूष्य चिन्धिपे, तत् नगवताऽपि निसङ्गामिप्रायेणैव धर्मोपकरणमृते न धर्मोऽनुष्ठातु मुमुक्षुमिर-
पै शक्यत इति कारणापत्त्या मध्यम्यवृत्तिना तथैवावधा-
रित ॥ आ प ३०१

५ से वेमि जे य अईया जे य पदुप्पत्ता जे य आगमेम्मा अर-
हता भगवतो जे य पव्वट्या जे य पव्वयत्ति जे अ पव्वदस्मन्ति सधे
ते सोवहिधम्मो देसिअवोसिकट्टु तिथयग्धम्मयाण ण्माऽणुध-
म्मिगत्ति एग देवदूममायाण पव्वइसु वा पव्वयति वा पव्वदस्मन्ति
वेति । अपिच-गरीयम्वात् सचेलम्य, धम्मम्या-यम्मथा
गतै । निप्यम्य प्रत्ययाच्चव, वस्व दधे न नञ्जया ॥ १ ॥
इत्यादि ॥ आ प ३०१

६ एष चयानिधिरनन्तरोक्तोऽनुक्रात — अनुचीर्णं माहणेणत्ति
श्रीवर्द्धमानम्वामिना मतिमता विदितत्रेचेन बहुश — अनेकप्र-
कारमप्रतिज्ञेन — अनिदानेन भगवता-ऐश्वर्यादिगुणोपतेन,
एवम्-अनेन यथा भगवन्नुचीर्णनान्ये मुमुक्षवोऽशेषकर्म-
क्षयाय माधवो रीयन्ते-गच्छन्तीति ।

७ एष — अनन्तरोक्तं शस्त्रपरिनादेरारम्य योऽभिहित सोऽनु-
क्रात — अनुष्ठित आसेवनापरिनया सेवित, केन ? श्रीवद्ध-
मानम्वामिना मतिमता-ज्ञानचतुष्टयान्वितेन बहुश — अने-
कगोऽप्रतिज्ञेन — अनिदानेन भगवता-ऐश्वर्यादिगुणोपतेन, अ

તદ્વત્માધૂતામપિ તત્પસકે, ન ચ તચ્ચરિતમનાલમ્પનીયમ્,
 અન્યથા પરિણતાપ્કાયાદિપરિહાર આચરણનિષેધાર્થં કથ
 મ્યાત્, શ્રૂયતે દિ એકદા સ્વભાવત પરિણત તટાગોદરમ્થા
 પ્કાય તિલરાશિ સ્થણ્ડિલદેશ ચ દૃષ્ટ્વાઽપિ ભગવાન્ મહાવીર-
 સ્તત્પયોજનવતોઽપિ સાધૂસ્ત્સેવનાર્થં ન પ્રવર્તિતવાન્, મા
 એતદેવાસચ્ચરિતમાલમ્બ્ય સૂર્યોઽયાસ્તેપુ પ્રવતયન્તુ, સાધવશ્ચ
 મા તથૈવ પ્રવર્તતામિતિ । અષ્ટકજિ અ ૩ પા ૧૬

૧૮ ધર્મોગ દાનમ્, ભગવતા પ્રવૃત્તત્વાત્, શીલપ્રવૃત્તિભવ્યનનસ-
 પ્રત્યયાર્થમિત્યર્થ, નાનવદાસેવિતમાલમ્પનીય ભવતીત્યાવેદિ-
 તમ્, તત્ર ચૈવ પ્રયોગ -યદ્ભગવદાસેવિત તત્કલિના સેવનીય
 શીલમિષ । અષ્ટકજિ અ ૨૭ પા ૮૭

૧૯ તીર્થકૃદેવ-વધમાનજિન એ પ્રાત્ત દૃષ્ટાન્ત તીર્થકૃજ્ઞાત તત્
 આલોચ્ય વિભાવ્ય, યથા ભગવતા વધમાનમ્ધામિના પ્રથમ-
 સમગ્રસરણે સમાગતામમવ્યપર્વદ વર્જયિત્વાઽન્યત્ર ત્રિશિષ્ટા ધર્મ-
 દેશના કૃતા એવમયેનાનુચિતદેનાદિક સ્વપરોપકારાભાવ ચ
 વર્જયિત્વાઽન્યત્ર ગદોઽનન્તરોન્તિર્તામિનિધ કાર્ય ।

વળી દરેક પ્રનિકમણુ કરનાર શ્રી વીરપ્રભુએ ■ માસી
 તપ કયો એમ કહીને જ કાઠિમ્સગ્રમા ચિતન છે દીક્ષા વળતે
 સવત્સરીદાનને અનુમારે દેવાતુ દાન વાર્ષિક તા ભગવાન
 શ્રી કૃષ્ણદેવજીએ કર્યું તેને અનુસરીને થતુ વાર્ષિક તપ
 તેમજ કન્યાણુકમા કરેલા તપો જેવા કરાતા તપો, વળી આશાર્ય

મહારાજ ને સૂચના અર્થે કહે છે તે બધું ભગવાન તીર્થંકરોનું
અનુકરણીય વર્તન ગણીનેજ છે

તા ૬ — ઉપગતો નેજા વાચનારે એ ધ્યાનમાં આવે કે ભગવાન
જીનેશ્વરોનું વતન મોક્ષમાર્ગને અનુકરણ હોય તેથી તેનું અનુકરણ
ફરે મોક્ષાભિનાયીએ કરવાનું જણાવ્યું તેથી જે કર્મોદયથી થયેલી
ભગવાનની પ્રવૃત્તિ મહામા નિવૃત્ત નહેવું માતા પિતા શ્રવતા સુધી
આગિન ન હોય મેરૂ કપાવવો, લમ કરવું પુત્રોનો જ મ વિગેરે છે
તેનું અનુકરણ કરવાના રિવાજો પણ મમ્યગૃહસ્થિ કરે નહિ આ લેખનો
ફાવનો ઉપયોગ ન થાય એ માટે એ પણ સમજવું કે ભગવાનનું
ક્ષોપશમ કે સ્વચ્છન્દ વતન અનુકરણીય છે અને ભગવાનની આજ્ઞા
પણ તેરીજ માય કરવાની અને તે શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને નિર્નયી
અમલમાં મેનવાની છે

પ્રશ્ન પરદ—રાત્રિએ અને દિવસના સમયે કોઈ પણ
વળતે સામાયિક થઈ શકે છે કે નહિ ?

મમાધાન—જરૂર થઈ શકે છે સામાયિક એ એરી વિધિ
છે કે તને રાત્રિનો અથવા દિવસનો બાધ આવતો નથી, ગમે
તે સમયે સામાયિક કરવું અને તેનો લાભ મેળવવો એ
સરલ અને પદ્ધતિસરનું છે

પ્રશ્ન ૫૩૦—ભગવાન મહાવીરદેવને પારણ કરાવવાની
ભાવનામાં શરણ શેક એટની હદે પહોંચ્યા કે તેમણે દેવદુદુભિ
ન સાબગી હોત તો કેવલજ્ઞાન થઈ જાત, તો આ ભાવના
કયા ગુણસ્થાનકની ?

મમાધાન—એ ભાવના પાત્રમાં ગુણસ્થાનકની છે, કારણ
કે તેથી તો તે બારમે દેવલોક ગયા

પ્રશ્ન—૫૩૧—મનને ઇન્દ્રિય ગણી શકાય કે નહિ ?
પાચ ઇન્દ્રિયમા જોનું સ્થાન કયા અને કેવી રીતે ?

સમાધાન—મન જો ઇન્દ્રિય નથી, પણ નોઈન્દ્રિય છે, પરંતુ તેથી એમ માની લેવાની જરૂર નથી કે મન શક્તિ હીન છે, અથવા તે કાંઈ કામજ કરતું નથી શરીરની સઘળી ઇન્દ્રિયોમા મનનો વ્યાપાર ચાલુ છે, અને શરીરની સઘળી ઇન્દ્રિયોમા મન પ્રવર્તે છે માત્ર સ્વપ્ન, સંકલ્પ, ધારણા એ તથા વસ્તુમાજ મન એમ્લુ પ્રવર્તે છે શ્રી નદી સૂત્ર અને શ્રી તત્વાર્થસૂત્રમા મનને નોઈન્દ્રિય નેમ ન અતીન્દ્રિયરૂપે વ્યવહેશ કરેલ છે

પ્રશ્ન ૫૩૨—જો સુખાનુભવીય કર્મ નથી તો પછી આત્માનો અનંત સુખ સ્વભાવ કયા કર્મથી રોકાયેલો રહે છે ?

સમાધાન—મહાશક્તિસપક્ષ આત્માના હાથમા સોય આદિ અત્ય સાધન હોવાથી લેકવા લાયક પાતકાને તે ભેદી શક્તો નથી, અહુને અસ્માની માફક, તેવીજ રીતે શાતા અને અશાતા વેદનીય, તે સુખ સ્વભાવને મર્યાદિત કરનાર છે

પ્રશ્ન ૫૩૩—દુનિયામા સુખ તરીકે જ કાંઈ ઓળખાય છે, તે સુખ શું કસ્તુરીઆની જમણા અનુસાર આત્માના સુખનોજ આભાસ છે કે ખીલુ કાંઈ ?

સમાધાન—અ પ શક્તિવાળા માધનથી કાર્યમા આવતી અત્ય શક્તિની માફક શાતાવેદની અગે ઉપકારરૂપ ને અશાતા તે વિપર્યાસરૂપ (ઉપકારરૂપ) છે

પ્રશ્ન ૫૩૪—શ્રાવકો સચિત્તને નહિ અડકવાનો નિયમ કરી શકે છે ખરાકે ? અને જો તેઓ તેવો નિયમ કરી શકે

તો પછી શુ પ્રભુપૂજામાં સચિત્ત પાણીને ઝાડી શકે અને તેનો ઉપયોગ કરી શકે ?

અમાધાન—શ્રાવકો સચિત્ત પાણીને નહિ ઝાડકવાનો નિયમ કરવામાં તો પુરતા વ્યાજ્ઞી છે, તેઓ સચિત્ત પાણીને નહિ ઝાડકવાનો નિયમ લે તેમાં તેમને કાંઈ પણ દોષ નથી, પરંતુ તેથીજ તેઓ પ્રભુપૂજામાં પણ સચિત્ત પાણીનો ઉપયોગ કરે એવી તેમને જૂઠ છે એમ માનવાની જરૂર નથી સચિત્ત પાણીને નહિ ઝાડકવાનો નિયમ લીધા પછી પ્રભુ પૂજામાં પણ સચિત્ત પાણીને ઝાડકવાનો પ્રતિબંધ છે અને તેથીજ સાનમી પ્રતિમામાં ધૂપ ફીપાદિની પૂજા પ્રસાદી નથી

પ્રશ્ન ૫૩૫—કરેમિભતે જાવમાહુ ' નો પાઠ બગી કાઠ કરી બે મામાયિક જેટલો સમય લે અને બે મામાયિક છુગા કરે તેમાં કાંઈક ફરક ખરો ?

અમાધાન—લાભની અપેક્ષાએ ફરક છે, કારણ કે વ્યાખ્યાન આદિ જેવા નિમન વળતમાં ' જાવમાહુ ' ના પાઠથી વધારે લાભ છે

પ્રશ્ન ૫૩૬—તીર્થ ૨૨ ભગવાનના સમવસરણમાં અભવ્યોને આવવાનો અને વ્યાખ્યાનાદિ સંભળવાનો અધિકાર ખરો કે નહિ ?

સમાધાન—તીર્થ ૨૨ ભગવાનના સમવસરણમાં અભવ્યોને આવવાનો અધિકાર છે, અને દેશનાને શ્રવણ કરાનો પણ અધિકાર છે, પરંતુ તે માથે એટલી વાત યાદ રાખવાની છે કે જે વ્યાખ્યાન અથવા બીજો જે ઉપદેશ ત્યાં અપાય તે ઉપદેશ અભવ્યોને તથ્યરૂપે પરિણમતો નથી

પ્રશ્ન ૫૩૭—જે જીવો અલબ્ધ છે તે જીવાને શુકલ લેશ્યા થાય ખરી કે નહિ ?

અમાધાન—અલબ્ધ જીવોને પણ શુકલલેશ્યા થઈ શકે છે અને તેથી જ તેને પરિણામે તેઓ ઐતેયક સુધી જઈ શકે છે

પ્રશ્ન ૫૩૮—સિદ્ધચક્રના ગયા વર્ષના ત્રીશમા અકના ૪૫૪ માં પાનામાં ૬ થી ૧૧ સુધીની લીટી એવી છે કે “અજીવપાપુ એ પારિણામિક ભાવ છે ? એ લીટીઓનો અર્થ શો મમજવો ?

અમાધાન—એ લીટીઓનો અર્થ કેવળ સ્વર અને સાદો છે અને તેમાં કહેવાનો એ ભાવ સ્પષ્ટ છે કે અજીવમાં ચેતનારહિતપણું છે તે અકૃત્રિમ અને અનાદિ છે

પ્રશ્ન ૫૩૯—આપે સિદ્ધચક્રના પાઠલા એક અકમાં જણાવ્યું હતું કે પ્રત્યનીક થવાથી ભાવ ચારિત્રનું બીજ નાશ પામે છે તો શું ફરીથી નવા બીજની જરૂર પડે છે ખરી ?

અમાધાન—પ્રત્યનીક થવાથી ભાવચારિત્રનું બીજ નાશ પામે છે એ તદ્દન વાસ્તવિક છે અને તેથી જ જરૂર નવા બીજની જરૂર પડે છે

પ્રશ્ન ૫૪૦—અક ૨૦મે, પાને ૪૫૮ મે જણાવ્યું છે કે મોક્ષમાં મન ન રહે તો ભવે, પણ બીજી કરી પણ પ્રવૃત્તિમાં મન ન જાય તો તદ્દલવમાં મોક્ષ મળે છે, તો પછી એ સમયે મનની પ્રવૃત્તિ શી હોય છે ?

અમાધાન—નિવ્યાપારપણુ એ એવું છે, અને તેથી જ મોક્ષ મળે તેને કદાપિ પણ મોક્ષની

પ્રશ્ન ૫૪૧—અક ૨૦મો, પા ૪૬૩ મે જણાવ્યું છે કે જેઓ કુલસસ્કારથી દીક્ષાના રહસ્યને બાંધે છે તેવાઓને ગર્ભાદિમયો નીચેની વયે પણ દીક્ષા આપી શકાય એ શુ વાસ્તવિક છે ?

મમાધાન—હા, કારણ કે પચવસ્તુમા એમ જણાવવામા આવ્યું છે કે આઠથી નીચે ચારિત્રના પરિણામ ધર્મ શક્તા નથી તેથી જ ગર્ભાદિમની નીચેની વયનો પચવસ્તુમા નિપેદ્ય કર્યો છે નિશીથચૂષ્ણિ, પચવસ્તુ, પ્રવચનસારોદ્ધાર અને ધર્મમિદુમા 'ગર્ભાદિમની વયે પણ દીક્ષા આપવી એ વાસ્તવિક છે' એમ જણાવવામા આવ્યું છે, શ્રી યુક્તિપ્રબોધમા એમ જણાવ્યું છે કે ઉદ્દેશથી થતી દીક્ષા માટે ગર્ભાદિમ એ જઘન્ય વય છે એથી જ ગર્ભાદિમની વયથી ઓછી ઉમરનાઓને પણ પોષધ આદિ જૈન ધર્મના દરેક અનુષ્ઠાનો ઠગવાનો મૂર્ખા અધિકાર છે એમ મિદ્ધ થાય છે

પ્રશ્ન ૫૪૨—ન્યાયાચાર્ય ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી મહારાજશ્રીએ બાવીસ તીર્થ કરોને ગૃહવાસ રાગમય જણાવીને તેને હેય ગણવાનું જણાવ્યું છે, તો બીજા બે તીર્થ કરોનો ગૃહવાસ હેય તરીકે માનવો ખરો કે નહિ ? અને જો ન માનવો તો શા માટે ન માનવો ?

મમાધાન—બાવીસ તીર્થ કરોનો ગૃહવાસ હેય તરીકે જણાવ્યો છે અને બે તીર્થ કરોનો ગૃહવાસ હેય તરીકે જણાવ્યો નથી, તેનું કારણ એ છે કે એ બે તીર્થ કરો શ્રી મત્તીનાથજી અને શ્રી નેમિનાથજી બાલ બ્રહ્મચારી હતા, તેથી શ્રી યશોવિજયજી મહારાજે એમ જણાવ્યું છે કે એ બે તીર્થ કરોનો

પ્રશ્ન ૫૪૫—સિદ્ધચક્રના ૨૧ મા અક્રમા આગળના વધારાના પૃથોમા પર્યુષણા સબધીની જે ચર્ચા છે તેમા લખવામા આબ્યુ છે કે અસ્વાધ્યાય હોવાથી નહિ વચાય, અને પછી લખવામા આબ્યુ છે કે અમ્વાધ્યાયનો બાધ ગણવામા આબ્યો નથી, તો એમા સાચુ શુ સમજવુ ?

સમાધાન—મર્વ કલિકસૂત્રોના સ્વાધ્યાયમા અહણાદિકની અસ્વાધ્યાય કહેલી હોવાથી કપસૂત્ર પણ કાવિક હોવાથી તેને અમ્વાધ્યાયમા વર્જવુ જોઈએ, અને તેથી જ્યારે જ્યારે અહણ વિગેરે વિગેરે હોય ત્યારે બીજા કલિકોની પેઠે કપસૂત્રને પણ અસ્વાધ્યાયમા વાચવાનો બાધ આવે છે અને તેથી પણ પર્યુષણામા અવશ્ય વાચવાનુ આવશ્યક ગત્તી તે વળતે કપ સૂત્રના વાચનમા ન વળ શકાય તો બાધ ગણ્યો નથી

પ્રશ્ન ૫૪૬—સિદ્ધચક્ર પાક્ષિકતા પહેલા વર્ષના અક ૨૧ માના પાના ૪૭૮ ઉપર એવો ઉક્તિ જોવામા આવે છે કે પહેલા ગુણકાણા કરતા ચોદમે ગુણુધ્યાનકે અસખ્યાત ગણા કર્મો ખપાવવાના છે, તો એનો અર્થ શ્વે ? શુ ચોદમે ગુણકાણે કર્મો વધી જાય છે ?

સમાધાન—ચોદમે ગુણુધ્યાનકે કર્મો વધ્યા નથી પહેલા ગુણુધ્યાનક કરતા ચોદમા ગુણુધ્યાનકવાળો અસખ્યાતગણા કર્મો તોડે છે એ અપેક્ષાએ તે લખાણ છે

પ્રશ્ન ૫૪૭—એજ અકના પાના ૪૮૨ મા એવો ઉક્તિ કરેલો જોવામા આવે છે કે કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચદ્રાચાર્યસૂત્રીશ્વરજી મહારાજ અને ગુણુધ્યાનકક્રમારોહણ કાર નિગોદમા મિથ્યાત્વ માને છે એટલે એને ગુણુધ્યાનક

ગણી શકાય કે નહિ ? અને જો શુભસ્થાનક ન ગણી શકાય તો એ શુભસ્થાનકની બહાર ગણાવા જોઈએ ?

અમાધાન—ભદ્રકપણના યોગેજ મિથ્યાત્વને શુભસ્થાનક માનનારા નિર્ગોદ આદિમા મિથ્યાત્વ માનશે પણ શુભસ્થાનક નહિ માને

પ્રશ્ન ૫૪૮—એજ અકના ૪૮૨ મા પાના ઉપર એવું લખેલું જોવામા આવે છે કે “ પહેલે શુભઠાણે અશુદ્ધ વ્યવહાર વાળો નર્કમા નહિ જાય ” એનો અર્થ શુ ?

સમાધાન—તેનો અર્થ એ છે કે તે શુભઠાણે રહેલા અશુદ્ધ વ્યવહારવાળા છોનો માટે નરકને યોગ્ય સામગ્રીજ નથી, અને તેથી તે નરકે ન જાય એ સ્વાભાવિક છે

પ્રશ્ન ૫૪૯—ચૌદમે શુભસ્થાનકે સાતમી નરકના કર્મ હોય ખરા કે ?

સમાધાન—ના ચૌદમે શુભસ્થાનકે સાતમી નરકના કર્મ હોતા નથી જો એ શુભસ્થાનેક સાતમી નરકના કર્મો ન જ હોય તો પછી એ કર્મો કર્મની કથી ગ્રેણીમા આવે તેનો પ્રશ્ન જ રહેવા પામતો નથી !

પ્રશ્ન ૫૫૦—પુણ્યકર્મો નિકાચિત હોય કે નહિ ?

સમાધાન—હોય છે

પ્રશ્ન ૫૫૧—લોગાવની કર્મ જોટવે શુ ?

અમાધાન—મોહનીય કર્મ અને લોગાવની જાડી જોટવે મોહનીય કર્મ જાડી સમજવું

પ્રશ્ન ૫૫૨—એક મનુષ્ય છે તે લૌકિક કૃષ્ણની ઈચ્છા

રાખીને લૌકિક ફળો પામવા માટેજ સુદેવની આરાધના કરે છે તો તેની એ આરાધનામા મિથ્યાત્વ રહેલું છે એમ માની શકાય કે નહિ ?

મમાધાન—કોઈ મનુષ્ય લૌકિક ફળની ઇચ્છા રાખીને લૌકિક ફળો પામવા માટેજ સુદેવની આરાધના કરતો હોય તો તેને આપણે મિથ્યાત્વી કહી શકતા નથી । એ તેને તત્ત્વની પ્રતિતી હોય અથવા તે સુદેવોને માનનારો હોય તો લૌકિક ફળની ઇચ્છાપૂર્વકની તેની આરાધના એ દ્રવ્યક્રિયા ગણી શકાય, પણ મિથ્યાત્વ કહી શકાય નહિ

પ્રશ્ન ૫૫૩—જ્ઞાન યથા પછી રાગદ્વેષ થાય તો એ જ્ઞાન તે જ્ઞાનજ નથી, વાસ્તવિક જ્ઞાન યથા તો એ જ્ઞાનતુ એ પરિણામ આવવુજ જોઈએ કે વર્તન સુધરે એનો અર્થ શુ ?

મમાધાન—એનો અર્થ સમજવો બહુજ મન્ય છે જ્ઞાન એ ચીજ એવી છે કે ત્યાં રાગ અને દ્વેષ સંભવતા જ નથી જેમ કોઈ માણસ પોતા હાથવડે હિંસા કરી રહ્યો હોય અને મોઢે એમ કહે કે ‘હું જૈન ધર્મને પાળનારો છું’ તો તેની અહિં માવૃત્તિ તેતુ પ્રત્યક્ષ કાર્ય કમૂલ રાખી શકે નહિ, તે જ પ્રમાણે રાગ દ્વેષ એ પ્રત્યક્ષ વસ્તુઓ જ્યાં હોય ત્યાં તેને જ્ઞાન કહી શકાય નહિ પાણી પડવાથી તેતુ સ્વભાવસિદ્ધ એ પરિણામ આવવુજ જોઈએ કે વૃક્ષ પ્રકુલિત થાય તેજ પ્રમાણે જ્ઞાનતુ એ પરિણામ પણ થવાની જરૂર છે કે તેથી વર્તન સુધરે, સૂર્ય ઉગે અને પ્રકાશ ન પથરાય એ શક્ય નથી તેજ પ્રમાણે જ્ઞાન યથા અને કાર્યો ન સુધરે એ પણ શક્ય નથી

પ્રશ્ન ૫૫૪—અશક્તિ અથવા આસક્તિને લીધે છનારા

હોય અને તે પ્રભુજીને સુકુટ કુકલ આદિ લેખ ધરવા માગતો હોય તો એ લેટ ધરી શકે ખરો કે નહિ ?

અમાધાન—લેટ ધરી શકે છે

પ્રશ્ન ૫૬૧—ઉપર જણાવેલો માણસ જે કાંઈ લેટ વિગેરે ધરે તે સઘના આગેવાનોએ સ્વીકારવી ખરી કે નહિ ?

અમાધાન—ઉપર પ્રમાણે જણાવેલી લેટ સ્વીકારવી ઘટિત છે અને તે સ્વીકારવામા કોઈ પણ જાતનો દોષ લાગતો નથી

પ્રશ્ન ૫૬૨—જ્ઞાનિ બધારણો અને ધાર્મિક બધારણો એ જાનેમા મેળ ખરો કે નહિ ?

અમાધાન—જ્ઞાતિના બધારણોમા અને ધર્મના બધારણોને પરસ્પર મેળ ॥ પણ તે કેટલીક બાબતમા છે અને કેટલીક બાબતમા નથી અભક્ષ્ય અને અપેય જેવી વસ્તુઓના ત્યાગ માટે એ જાનેને મેળ ખરો પરંતુ તમા એ યાદ રાખવાની જરૂર છે, અને એક વસ્તુ બૂલાવી ન જોઈએ તે વસ્તુ એ છે કે જ્ઞાતિના બધારણો પહેલા અને ધર્મના બધારણો તેને અનુસરતા જ એમ નથી જ પરંતુ ધર્મના બધારણો પહેલા હોઈ તેને અનુસરતાજ બધારણો જ્ઞાતિએ ઠરાવેલા છે અને તેવા જેટલા બધારણો છે તેમા જ નેને પુગ મેળ છે

પ્રશ્ન ૫૬૩—જૈન ધર્મને માનનારો પછી તે ગમે તે જ્ઞાતિનો છે (દશે, વીશે, પાચો, ભાવસાર, નીમો, લાડવા, આદિ) તે માણસ જૈન ધર્મની ક્રિયાઓમા લેદભાવ વિના ભાગ લેવાને માટે હકદાર ખરો કે નહિ

સમાધાન—આત્મભાવમા તો પૂર્ણ હકદાર છે, પરંતુ વ્યવહારને પણ ધ્યાનમા લેવા તો જોઈએ કારણ કે કેટલાક વ્યવહારો પણ ધર્મની ધારણાથી ઘડાયા છે

પ્રશ્ન ૫૬૪—શુ મગધમા ઉત્પન્ન થયેલી ભાષાનું નામ માગધી છે એ વાત ખરી છે ?

સમાધાન—ના માગવાના ક્ય માગધી ! કે માગધા ? મદ્રા મદ્રલપાટણ અર્થાત્ મૂર્યોદય વખતે રાગ્ન મહારાગ્નઓ પાસે મગલમૂચક શબ્દ જોવાનારા અને રાગ્નઓની પેઢી પર પરાના ઇતિહાસોને જાણનારાઓની ભાષા તેનું નામ માગધી (અદાર દેશ મિથિન ભાષા) છે

પ્રશ્ન ૫૬૫—સત્યજન ને જહલે મૃપાવાદવિરમણમત કેમ રાખ્યું ?

સમાધાન—સત્ય જોલણુ એ મત તો જગતમા કાંઈ પાળી શકે જ નહિ, તેમજ વ્યવહાર ભાસા અમત્યામૃષા એટલે માચી પણ નહિ અને જુડી પણ નહિ એવી જોલાય છે માટે માચી વાત જોલી નાખવી તે સામાન્યતઃ અશક્ય છે અમવમજ્જસ્થ જીવના સર્વભાવ પ્રભુ જાણે છે હતા તં જધા જોલી નાખે નહિ આથી જુહુ જોલવાથી વિરમણુ એ મત નાખ્યું અર્થાત્ જુહુ જોલણુ નહિ

પ્રશ્ન ૫૬૬—એક જાઇની પૂર્વાવસ્થા વ્યભિચારમા ગયેલી છે, પણ ધર્મ પામ્યા પછી શુરુ પાત્ત આવોચના લે છે, ત્યાર બાદ જોરાટી પોશાક માટે મગરા પર ફરિયાદ માડે છે એ કારણ પોપણુ આગનાની જાગતમાથી છટકી જવા માટે આવોચના દેનાર શુરુને માક્ષીમા લાવે તો શુરુ શાક્ષીમા શુ જોલે ?

સમાધાન—જાઇની પૂર્વચર્યાના પુરા માહિતગાર છના

શુરુ કહી શકે કે મારા ધર્મના હિસાબે હું તે સબધમાં કહી શકતો નથી, અર્થાત્ મૃષાવાદ વિરમણમત્ત હોવાથી જુદું ન બોલવું પણ સાચું બોલી નાખવું તે નથી, એ પણ આ કષ્ટ તથી સાબિત થાય છે

પ્રશ્ન ૫૬૭—હિસા કરવાથી ધર્મ થાય છે એમ માનીને જેઓ હિસા કરે છે તેમનામાં અને ધર્મ કાર્યો કરના જે હિસા થઈ જાય છે તેવી હિસા કરનારાઓમાં શું ફેર છે ? અને જો તેમની વચ્ચે ફેર હોય તો એ તફાવત કઈ રીતે છે ?

સમાધાન—તમે જે બે પ્રકારો કશાવે છો તે બંને પ્રકારમાં આસમાન જમીનનો ફેર છે જેઓ ધર્મને માટે હિસા કરે તેઓ તો એવી સમજણ ધરાવનારા છે કે જેમ હિમા વધારે થાય છે તેમ વધારે ધર્મ થાય છે । ધર્મને માટે વરસમાં કરાવેલે દિવસે જેઓ ગાયો, બળદો, બકરા, ઇત્યાદિ પ્રાણીઓનો વધ કરે છે તેઓ એમ માને છે કે જેમ વધારે હિસા થાય છે તેમ વધારે ધર્મ થાય છે આવી માન્યતા રાખીને જેઓ હિસા કરે છે તેઓ હિમા પરત્વે લક્ષ રાખતા હોવાથી એ હિસાને માટે તેઓ બાગીદાર છે હવે બીજો પ્રકાર વિચારો । આચાર્યમહારાજ, આધુમહારાજ, આવવાના હોય ત્યારે એ સમાચાર સાંભળીને સકલ સદ્ધ તેમને લેવાને માટે જાય । એ પ્રસંગે પણ પગ તળે અજમીયા, કથુઆ ઝીણા છવ, કીડીઓ વિગેરે આવે છે, લીલી લિલોતરીનો કચ્ચરઘાણ વગી જાય છે, કાચા પાણીનો હિસાબ રહેતો નથી અને એ રીતે હિસા થાય છે છતાં અહિં ધર્મ રહેલો । અહિં ધર્મ રહેવાનું કારણ એ છે કે અહિં જે હિસા થાય છે તેમાં હિસા

કરવાનું લક્ષ્ય નથી પરંતુ લક્ષ્ય ધર્મનું જ છે, આજ કારણથી અહિં સા અને ઈશ્વરને રાજી રાખવા થતી હિંસા એ બેને સરખી ગણી રાખાય જ નહિ જેઓ આ બેને પ્રકારની હિંસા સરખી માને તેઓ હિંસા શબ્દનો પરમાર્થ (પરમ-અર્થ, ખરો અર્થ, મુખ્ય અર્થ, પરમાર્થ એટલે વાસ્તવિક અર્થ) સમજી શકતા જ નથી પહેલો વર્ગ સાફ સાફ રીતે એમ માને છે કે જેમ જેમ વધારે હિંસા તેમ તેમ ધર્મ વધારે, જેમ જેમ ઓછી હિંસા તેમ તેમ ધર્મ ઓછો બીજો પ્રકાર એવો છે કે તેમનું હિંસા પરત્વે લક્ષ્ય નથી દહેરે જવું, સાકુઓને વળાવવા જવું બ્યાખ્યાન સાબળવા જવું વગેરે કાર્યોમાં હિંસા થાય છે ખરી પરંતુ આ શાસનમાં ધર્મને અગે હિંસાનું કર્તવ્ય નથી બગવાનની પ્રતિમાજીને જેમ વધારે ફૂલો ચઢાવ્યા તેમ વધારે જીવો મરી ગયા માટે ત્યાં વધારે ધર્મ થયો છે એમ આ શાસન માનતું નથી આથીજ ઉપર જણાવેલા બે પ્રકારોમાં ફેર છે, એ સિદ્ધ થાય છે

પ્રશ્ન ૫૬૮—‘સાધુ’ પદની બ્યાખ્યા કરતા તમે જ્ઞાન અને ક્રિયા એ બેમાં ક્રિયા એટલે ચારિત્ર મુખ્ય છે એમ જણાવો છો અને એ માટે તમે નિર્ધુક્તિકાર બગવાનનું મૂત્ર ગતાવો છો કે ચરણગુણદ્વીઓ સાદુ પરંતુ તેમાં મુખ્યતા ચારિત્રની છે એ શા ઉપરથી સાબિત કરો છો ?

સમાધાન—મામાન્યત એ સૂત્રનો અર્થ તો એટલો જ નીકળશે કે = ચારિત્ર અને જ્ઞાન બુદ્ધિમાં રહેવો ‘સાધુ’ પણ એ તમે એ મૂત્રના અર્થની ઉઠાણમાં ઉતર્યો તો તમારી શકાને તમે પોતે પણ ટાળી શક્યો જે સૂત્ર તમે જણાવો છો તેમાં ચરણ શબ્દ પહેલા કેમ છે અને ગુણ શબ્દ પછી કેમ

૩ ? એના સમાધાનના તમે એમ કહેશો કે અદ્ય સ્વરવાણો
 શબ્દ પહેલો આવે અને વધારે સ્વરવાણો શબ્દ પછી આવે,
 પણ તેજ સાથે એનો પણ ખ્યાલ રાખવાનો છે કે અધિક
 પૂજનીય હોય તેજ પહેલો આવે અને એથી પૂજનીકતા
 વાળોજ પછી આવે છે, એજ રીતે ચરણ એ અધિક પૂજ
 નીય હોવાથી તે પહેલું આવ્યું છે અને ગુણ એ એથી
 પૂજનીકતાવાળું હોવાથી તે પછીથી આવે છે વ્યવહારમાં પણ
 તમે જોશો કે વધારે આવશ્યકતાની સાથે પૂજનીક વસ્તુજ
 પહેલી આવે છે “ બાપ દીકરો ” “ મા દીકરી ” “ શેઠ
 નોકર ” આ સઘળા સામાજિક શબ્દો છે પરંતુ તમે તેમાં
 બીજાવટથી તપાસશો તો તમને માલમ પડી આવશે કે જેતું
 મહત્ત્વ વધારે છે તેજ શબ્દ પહેલો આવે છે અત્રેનોમા
 પણ એમજ છે તેમના સાહિત્યમાં પણ વિશેષ મહત્તાવાળો
 શબ્દ પહેલો અને બાકીના પછી આવે છે એ ન્યાયે ચારિત્ર
 શબ્દ પહેલો આવેલો હોઈ તેમાં મહત્તા વધારે અને તત્પર્યાય
 જ્ઞાન શબ્દ આવેલો હોય તો પૂજનીકતા એથી સાગિત
 થાય છે અર્થાત્ નિર્ધુન્નિકારે ચારિત્રવાચક શબ્દ પહેલો
 મુકીને ચારિત્રની અધિષ્ઠતા વ્યક્ત કરી છે

પ્રશ્ન પદ્ધતિ—કયરો લગાડીને તે સાફ કરવો અર્થાત્—
 કપડા કાઢવમાં બોળવા અને પછી તે ધોવા-ધોઈ નાખવા તેના
 કરતા કપડાને કાઢવ નજ લાગવા દેવો એ વધારે સાફ છે
 તો પછી શા માટે તીર્થ કર નામ કર્મ બાધીને તે ખપાવવું
 તેના કરતા એ નજ બાધવું તે શુ બેહેતર નથી ?

સમાધાન—ના, કારણ કે આ પ્રશ્ન પૂછતા પહેલા

તીર્થ કર નામકર્મ ચા મુદ્દાથી જ ધ્યાય છે તેનો વિચાર કરવો જોઈએ તીર્થ કર નામકર્મ એ કચરો નથી પરંતુ કચરાને સાફ કરનારો ઉચ્ચ પ્રકારનો સાબુ છે તે કપડામાં નાખવામાં આવે છે તે પણ ત્યાં હ મેશ માટે રાખી મુકવામાં આવતો નથી અર્થાત્—માબુ કાઢી નાખવાનો છે એમ જાણીને માબુને નખાય છે પરંતુ એ માબુને પણ ધોઈ નાખવામાં જ આવે છે માબુને ધોઈ નાખવાનો છતાં કચરો સાફ કરવાના ઉદ્દેશથી તે નાખવો જરૂરી છે, તેજ પ્રમાણે તીર્થ કર નામકર્મની પણ સ્થિતિ છે જગતના જીવો કઠણ કર્મના કચરાથી રંગાયેલા છે, તેમનો કચરો ધોવાને માટે તીર્થ કર નામકર્મરૂપી સાબુ દેવા ધિરેરે ત્રીજા ભવમાં ઉપયોગમાં લીધો છે, એથી જગતનો કચરો સાફ થાય છે અને જેમ સાબુ પણ કચરાને સાફ કરતો હોવા છતાં એવટે તેને પણ ધોઈ નાખવો પડે છે તેવી રીતે તીર્થ કર નામકર્મની પણ દેશનાદિદ્વારાએ ક્ષય થવાની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન ૫૭૦—તીર્થ કર નામકર્મ હોય તો મોક્ષ નહિ અને મોક્ષ હોય તો તીર્થ કર નામકર્મનો ઉદય નહિ, તો પછી જે મમયમાં તીર્થ કરદેવો મોલે જાય છે તે મમયમાં તો તીર્થ કર નામકર્મનો ઉદય નથી તો પછી તીર્થ કરદેવનું મોક્ષક યાજ્ઞક કેમ માનો છે ?

મમાધ્યાન—કહે માને કહે વિગલિજ્ઞ માને ત્રિગલિષ્ઠ એ વચનના નિયમથી તીર્થ કર નામકર્મના ઉદયના છે ત્રા મમયે મોક્ષ માગીએ તો મોક્ષક યાજ્ઞ માનવામાં અડચણ નથી

પ્રશ્ન ૫૭૧—આવ તીર્થ કર ઋષભદેવે પુત્રોને રાજ્ય વહેલી આપ્યું ચરમ તીર્થપતિ મહાવીર મહાગામ્યે દેવદ્રુપ્ય આપ્યું, સર્વ સૌર્યકરોએ સાવત્સરિક દાન રીધા, તો પછી

એ દાન લઈને તેનો લોગવટો કરનાર દેવદ્રવ્યના લોગી ખરા કે નહિ ?

સમાધાન—નહિ જ ! જેઓ તે દ્રવ્યનું દાન લે છે તેઓ દેવદ્રવ્યના લોગી ગણી શકાતા નથી દેવદ્રવ્યની વ્યાખ્યા સામળવાથી તમારો આ પ્રશ્ન સહજ દૂર ચર્મ શકશે

પ્રશ્ન ૫૭૨—જો દેવદ્રવ્યની વ્યાખ્યા શાસ્ત્રાધારે જાણી શકવાથી શકા ટળતી હોય તો તે વ્યાખ્યા જણાવવાની વિનંતી છે

અમાધાન—જિનેશ્વરોની ભક્તિ, પૂજા, ગદુમાન માટે, આશાતના ટાળવા માટે, શરીરના જગ ઉપાગની રચના માટે, એકલું કરાતું દ્રવ્ય તે દેવદ્રવ્ય છે

પ્રશ્ન ૫૭૩—સે ઉદ્યો કેવલિણો એ પદનો અર્થ શો ?

સમાધાન—તીર્થ કર નામકર્મનો ઉદ્ય કેવલીપણામા હોય છે એ ઉપરના શબ્દોના સ્પષ્ટ રીતે થતા અર્થ ઉપરથી જ જાણી શકાય ॥

પ્રશ્ન ૫૭૪—તીર્થ કર નામકર્મનો ઉદ્ય કેવલીપણામા છે તો પછી ભગવાન માતાના ગર્ભમા આવ્યા તે વખતે દેવેન્દ્રોએ તીર્થ કર માનીને સ્તવ્યા, વાઘા અને પૂજ્યા, ઈન્દ્રા સનો ચસાયમાન થયા, જ મ થયા બાદ પણ તીર્થ કર માનીને મેરૂશિખર પર દેવદેવેન્દ્રોએ, ઈ દ્રાણીઓએ, ભક્તિપુરસ્સર સનાત્ર મહોત્સવાદિ કર્યા, લોકાતિકોએ ધર્મતીર્થ પ્રવર્તાવવા માટે ઉદ્યોપણા કરી, તીર્થ કર માનીને દીક્ષા મહોત્સવ દેવે દ્રોએ અને નરેન્દ્રોએ કર્યા વગેરે જિનાઓ શાસ્ત્રમા પ્રસિદ્ધ છે,

અર્થાત્—વ્યવનની શરૂઆતથી તીર્થ કર માનનારા પાચ કદ્યાણુક તરીકે આરાધનારા આપણે કેવલીપણામા તીર્થ કર નામ કર્મનો ઉદય છે એ કેવી રીતે માની શકીએ ? અને જો તે વાત સાચી કરે તો બાકીના વ્યવન, જન્મ, દીક્ષા, આદિમા તીર્થ કરપણુ માની શકીએ કે નહિ ?

સમાધાન—શાસ્ત્રના આપેક્ષિક વચનો વ્યવસ્થા પૂર્વકના છે તે સમજવાને માટે બુદ્ધિ ખર્ચવી પડશે, વ્યવનથી માંડીને બધા કદ્યાણુકોમા તીર્થ કર નામકર્મનો ઉદય છે એ વાત પણ સાચી છે પરંતુ શાસ્ત્રકારનો મુદ્દો એ છે કે વ્યવનના કદ્યાણુકારી અવમરમા પ્રકૃષ્ટ પુણ્યસંભારનો ઉદય થાય છે અને તે પ્રબળ પુણ્યનો સંપૂર્ણ લોગવટો કેવલીપણામા થાય તે અર્થાત્ તે મુદ્દાએ તીર્થ કર નામકર્મ બાંધ્યું છે

પ્રશ્ન ૫૭૫—સમ્યગ્દષ્ટિ, દેશવિરતિ પ્રતિમાધારીઓ કોડપૂર્વ સુધી આરિત્ર પાળવાનાના જે નિર્જરા કરે તેના કરતા અનખ્યાતગુણી નિર્જરા સમ્યક્ત્વ પામતી વખતે હોય તે શુ ? જોયે-પાચમે-છઠ્ઠે ગુણકાણે રહેલો જે કર્મ તોડે તેના કરતા સમ્યક્ત્વ પામતી વખતે અનખ્યાતગુણા કર્મ તોડે એ શુ ? આ તો ચોથા પાચમા છઠ્ઠા ગુણકાણાની મહત્ત્વતા ઘટાડો છે એમ નથી સમજાતું ?

સમાધાન—દુનિયાદાગીની અપેક્ષાએ સમજો એક દરિદ્રી મનુષ્ય છે કે જેને પૈસાનું શાક લાવવું હોય તો પાચની પાને તેને હરદમ આસુ ઢાળવા પડે છે તેવા દરિદ્રને જાગ્યશાગી પરાંપકારી મેલો, મળતા તેણે ચોપડો દેખાડ્યો અને ચોપડામા રહેલી નજરે ન પડે તેવી એક લાખની રકમ જતાવી

સમાધાન—હૃદયમા ધર્મ સળધી લાગણી હોય તેવા-
જોને શિખામણુ તરતજ લાગે છે

પ્રશ્ન ૫૭૬—વચન ને વિચારમા ફેર શો ?

સમાધાન—પાપસ્થાનકને રોજ વચન દ્વારાજે આલોવો
છે। છતાં પાપને પાપરૂપ માનવાના વિચારથી હજુ રંગાય
નથી જે હજાર થયા, પાંચ હજાર થયા, દશ હજાર, વીસ
હજાર, લાખ, જે લાખ થયા અગર થાય તે વખત પાપ
વધુ, અગર પાપ વધે છે એમ લાગતું નથી, કારણ વચન
વિચારની સામ્યતાથી કેવો લાભ છે તે સમજાયે નથી
અર્થાત આ બંનેનો યથાર્થ ફેરક તપાસ્યો નથી

પ્રશ્ન ૫૮૦—પાપ જે પ્રકારના કયા ?

સમાધાન—ઘાતિ અને અઘાતિ, જ્ઞાનાવરણી, દર્શના
વરણી, મોહનીય અને અતરાય જે ઘાતિ, અને તે સિવાયના
બાકીના ચાર અઘાતિ પાપ છે

પ્રશ્ન ૫૮૧—જે જે પાપની શક્તિ કેટલી ?

સમાધાન—અઘાતિ પાપો પુણ્યને પોક મુકાવે છે પણ
ઘાતિ પાપો તો આત્માને પોક મુકાવે છે

પ્રશ્ન ૫૮૨—દર્શનાવરણીય, જ્ઞાનાવરણીય, મોહ, અત-
રાયરૂપ ચાર ઘાતિ કર્મ અશે પણ હિત કરતા નથી, પણ
ચાર અઘાતિકર્મ કઈક અશે લાભ કરી દે છે એ શું ?

સમાધાન—લાણુ આયુષ્ય, ઉત્તમ સમયણુ, ઉચ્ચ ગોત્રમા
ધર્મની મામત્રી પામવાના સંજોગો થાય એ રીતે ચાર અઘાતિ
કર્મો કઈક અશે લાભદાયી છે, પણ ઘાતિ તરફથી તો લેશ
પણ લાભ નથી

પ્રશ્ન ૫૮૩—નિયાણ એટલે શું ?

સમાધાન—નિયાણ એટલે આત્મહિતકાર્યનો શત્રુ

પ્રશ્ન ૫૮૪—દીક્ષા લેનારાઓ કટાગીને શું નિયાણા કરે છે ?

સમાધાન—હા, સાધુ યનારાને ઘરના પ્રતિબંધનાથી એટલું વેઠવું પડેલું હોય છે કે જેથી મરતી વખતે તેઓ નિયાણા કરે કે કુટુંબ ન હોય ત્યા જન્મુ, રિદ્ધિ સિદ્ધિ સંજોગો ન હોય ત્યા જન્મુ, કે જેથી નિર્વિધને દીક્ષા લઈ શકુ આ નિયાણા કરવું તે પણ હિતાવહ તો નથીજ પ્રભુ મહાવીર ભગવાન કહે છે કે તે નિયાણા કરનારાને ધાર્યો સંજોગ મળશે, પણ નિયાણાને લીધે તેને મોક્ષ તો તે ભવમા નહિજ મળે, કારણ કે તે નિયાણા મોક્ષને માટે નહિ, પણ દીક્ષા માટે કર્યું છે, અર્થાત્ આત્મા ઉપર મજબુતી ન રહી પણ કુદરત ઉપર મજબુતી રાખવા માટે તેણે આ નિયાણા કર્યું

પ્રશ્ન ૫૮૫—સુવસાએ પુત્રોની માગણી દેવ પામે કરી એ અઘણિત ખરૂં કે નહિ ?

સમાધાન—ના, કારણ કે એ વાત તમે અદ્વરથી લાભ્યા છે। સમ્યક્ત્વીની માગણીઓની રીતિ પણ અજળ હોય છે પ્રથમ દેવ હાજર થયો તો વખતે કશું છે કે તારી પાસે આપવાની જે શક્તિ છે તેની મને ન્યૂનતા નથી, જે ન્યૂનતા છે તે આપવા તું શક્તિમાન નથી જ્યારે દેવે કીધું કે દેવ દર્શન નિષ્કુળ ન હોય માટે કઈક માગ ત્યારે પણ તેણે જણાવ્યું છે કે તેમના (મારા પતિના) સતોષની ખાતર તું તારૂં કંઈન સંકુળ કર

પ્રશ્ન ૫૮૬—અનાદિ હોય અને છેડા ન હોય એ બંને પણ અનાદિ હોય અને છેડા પણ હોય એ બંને ખરૂં ?

સમાધાન—મિથ્યાત્વ અજ્ઞાનાદિ એ અનાદિના છે એ વાત ખરી પણ તેનો છેડા છે, એટલે નાશ પામી શકે છે જ્ઞાનાદિ અનાદિના છે છતાં તેનો અંત નથી

પ્રશ્ન ૫૮૭—તીર્થ કરે ક્ષાયક સમ્યક્ત્વના ધણી હોય એ વાત સાચી છે ?

સમાધાન—હા, તીર્થ કરે ક્ષાયક સમ્યક્ત્વના ધણી હોય પણ દેવલોક યા નરકમાંથી આવીને માતાની કુક્ષિમાં આવે તે વખતે, અગર જન્મ ધારણ કરે તે વખતે, અગર તે પછી પણ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળા હોય તેવો નિયમ નથી, પણ ક્ષયક એણી માડતો વખત જરૂર ક્ષાયિક ધર્મ જાય, બાદ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વના ધણી કહેવામાં લેશબર અડચણ નથી

પ્રશ્ન ૫૮૮—“ સમ્યક્ત્વ હોય તો મતાદિનું બ્રહ્મ જ (જહાગ્પૂર્વક) ન્યાયયુક્ત છે એવા અર્થવાળું મૂત્ર શ્રી ધર્મ જિદુમાં છે, તો શું સમ્યક્ત્વ ન હોય ત્યાં સુધી અગર તેનો નિર્ણય ન થાય ત્યાં સુધી અનુમતાદિક બ્રહ્મ કરવા કે આપવા નહિ ? અને ક્ષીધેલા હોય તો તે શું નકામા ગણવા ?

સમાધાન—ધર્મજિદુનું સૂત્ર અનુમતાદિક લેવાદેવાની ઇચ્છાવાગને સમ્યક્ત્વની જરૂરિયાત જણાવવા માટે છે તેમજ કર્મક્ષયોપશમના અનુક્રમને જણાવવા માટે છે, એટલે કે પ્રથમ દર્શન મોહ ભ્રમનો ક્ષયોપશમાદિ યથાને જ અપ્રત્યાખ્યાનાદિનો ક્ષયોપશમાદિ યથા દેશવિરતિ આદિ પ્રાપ્ત થાય છે, પણ તેટલા માત્રથી મતો ન જ અપાય કે ન જ લેવાય એવા મતના

નિષેધ માટેનો અર્થ કરાય નહિ કેમકે સમ્યક્ત્વના દશ લેહોમા ક્રિયારૂચિ સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ જણાવતા શાસ્ત્રકારો કહે છે કે ચારિત્રાદિક અનુષ્ઠાનો કરતા જ સમ્યગ્દર્શન ઉપજે તેનું નામ તે ક્રિયારૂચિસમ્યક્ત્વ-અર્થાત્ સમ્યક્ત્વની ઉત્પત્તિ પહેલાં પણ ચારિત્રક્રિયાનો અભાવ નથી, વળી માર્ગ પ્રવેશને માટે દ્રવ્યસમ્યક્ત્વનો આરોપ કરીને પણ મતો આપવાનું શાસ્ત્રકારો કહે ॥ ચોથા અણુમતના પરિવાહકરણ નામના અતિચારમા કયાદાનનું ફળ મુચ્છનાર મુગ્ધમનિને પણ અનુમતો દેવાય એમ જણાવે છે તેમજ સમ્યક્ત્વરહિતપણે અનતા ચારિત્રના લિંગ કર્યા, અને તેથી ઐવેચક સુધીના દેવલોકના મુખોને અનુભવ્યા એમ જણાવવાથી સ્પષ્ટ થાય ॥ કે મિશ્યાહરિપણામા પણ કહેલા મતોથી પાપ કે દોષ ન લાગતા પુણ્યબધ જરૂર થાય છે જો કે આત્મક-યાણને માટે સમ્યક્ત્વ ઠી પ્રથમ જરૂરીયાત છે, એમા જો મત હોઈ શકે જ નહિ

પ્રશ્ન ૫૮૬—આગ સા અને નિયાણામા ફેર શો ?

અમાધાન—શ્રી અર્થ દીપિકાકાર મલેષણાના અતિચારોમા રાજા થવું, દેવેન્દ્ર થવું ઇત્યાદિક ઇચ્છાઓને આશ સા પ્રયોગ નામનો મલેષણાનો અનિચાર જણાવે છે, અને નિયાણાને જુગે પાડી તેને તો ઉપવક્ષણથી લે છે વળી સફજ્ઞાનયોગ સિવાયના સર્વ ધર્મને ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી સારા સ ધર્મ કહે છે સમ્યગ્દર્શન થયું એટલા માત્રથીજ મોક્ષને પ મ સાધ્ય માને, તેવી રીતે અર્થકામને પરમ સાધ્ય નહિ માને, પણ અર્થકામ ઠી ઇચ્છા રહિતને જો સમ્યગ્દર્શનવાળા માનવા જઈએ તો દેશવિરતિ તથા અવિરતિસમ્યગ્દરિણુજાણામા

રહેવાઓને અર્થકામની આશસા વગરનાજ માનવા પડે અને જો અર્થકામની આશસા કે ઇચ્છા ન જ હોય તો તેઓને પરિશ્રદ્ધમા કે આરભમા આસક્ત હોવાનું હોય જ નહિ, અને તેમ ન હોય તો તે ચારિત્રપરિણામજ ગણાય, અર્થાત્ સમ્યક્ત્વની સાથે અર્થકામની આશસા કે આકાંક્ષા ન જ હોય એમ કહી શકાય જ નહિ જો કે સમ્યક્ત્વની અર્થકામને અનર્થ રૂપ તો માનતો હોયો જ જોઈએ પણ તેથી તેની આકાંક્ષા વગરનો થઈ જાય એવો નિયમ શાસ્ત્રકાર જણાવતા નથી નિયાણામા તો ઇચ્છાની તીવ્રતમ દશા હોવાને લીધે શાસ્ત્રકારો મિથ્યાત્વમા જઈ પડવાનું જણાવે છે

દરેક નિયાણાવાળાને તે બવે કે અન્ય બવે મિથ્યાત્વ જ હોય એવો નિયમ નથી, કારણ કે વાસુદેવો નિયાણાવાળા હોવા છતાં સમ્યક્ત્વવાળા હોય છે, અને નવ નિયાણામા બધે મિથ્યાત્વનો નિશ્ચય જણાવેવ નથી વાથી રૂપદ છે કે આશસા અને નિયાણા વર્જવા લાયક જરૂર છે, પણ તે જાન્ને એક જ રૂપ જ છે, કે તે હોય તો મિથ્યાત્વ જ હોય એવો નિયમ કરી શકીએજ નહિ

પ્રશ્ન ૫૬૦—ધર્મ વેચીને નિયાણું કરનારાને નિયાણા મુજબ ન મળે તો તે નિયાણું કેમ કહેવાય ?

અમાધાન—આજે કોઈ કરેલ ધર્મકરણીઓ વેચી સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાનની માગતી કરે અને બીજા બવે ન મળે તેમલા માત્રથી નિયાણું નથી એમ તો ન કહેવાય ? અર્થાત્ ઇચ્છાની તીવ્રતમ દશાએ નિયાણું કર્યું તે તો કર્યું અને તેથી ધના રૂળની વાત તો જુદી જ ચીજ છે

પ્રશ્ન ૫૬૧—સગવાન મહાવીરદેવ ઘરમા બે વરસ રહ્યા, ત્યાગને અનુસરતી ક્રિયામા રહ્યા છતા તે બે વરસ ગૃહસ્થ પર્યાયમા કેમ ગણ્યા ?

અમાધાન—મહાનુભાવ ? સૂતના ઉચ્ચારણપૂર્વક લેવાતી ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા તેઓએ લીધેલી નહિ, જેથી તે પર્યાય ગૃહસ્થપણમા ગણ્યો છે, આથી શાસ્ત્રકારો પ્રતિજ્ઞા પુરસ્કરની ક્રિયાને વિરતિમા ગણે છે એમ સ્પષ્ટ થાય છે

પ્રશ્ન ૫૬૨—જિનેશ્વરો દેશવિરતિના ત્રતો પૈકી કોઇપણ ત્રન યા નિયમ અગીકાર કરે કે નહિ ?

અમાધાન—જગદ્ગવદ્ જિનેશ્વરો દેશવિરતિ અગીકૃત કરે નહિ અગીકૃત કરે તો અર્વવિરતિજ કરે

પ્રશ્ન ૫૬૩—અવધિજ્ઞાનીઓ દેશવિરતિ હોઈ શકે કે નહિ ?

અમાધાન—અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા બાદ, અવધિજ્ઞાન વિદ્યમાન છે એવા અવધિજ્ઞાનીઓ વિરતિ અગીકાર કરે તો દેશવિરતિ ન જ લે, પણ સર્વવિરતિ જ અગીકાર કરે

પ્રશ્ન ૫૬૪—ઉઘમ શાનો ? સર્વજ્ઞપણાનો કે બીજાના પણાનો ?

સમાધાન—વીતરાગપણાનો ઉઘમ હોઈ શકે અર્થાત્ વીતરાગપણ પ્રાપ્ત થયા પછી કાચી બે ઘડીમા સર્વજ્ઞપણ પ્રાપ્ત થાય છે

પ્રશ્ન ૫૬૫—“અટ્ટ મવાડ ચરિત્તે” એ વચનથી શાસ્ત્ર કારો બાવચારિત્ર માટે આઠ બવની મહેનત કરવી જોઈએ એમ કહે છે તેની જગોએ અનત બવની મહેનત કેમ કહો છો ?

સમાધાન—એકડો અને કહ્કો શીખ્યા પછી એક વરસમા બાલક બાલવર્ગનું ધોરણ પુરું કરી સાત વર્ષમા માત્ર ધોરણ પુરા કરી શકે પણ સાચો એકડો અને સાચો કહ્કો તો કરતા આઠ વરસ પછી આવડે સાચો એકડો વિગેરે કોના પ્રતાપે થાય છે તે વિચારો સ્વેદો ભાગી નાખવી, પેનો ખોઈ નાખવી, લીટા કાઢીને વખત પુરો કર્યો તે સાચા એકડા અને કહ્કા માટે નકામું ન ગણ્યું, પણ એમ કરતા કરતા આવડે, ગર્ભમા કોઈ શીખીને આબુ નથી એવા દિલાસાના વચન તે અવસરે ણાળકને દેવાય છે, પણ ભાવિ ચારિત્ર માટે દેવા યોગ્ય દિલાસાના વચનાદિ હાન દેવાતા નથી, અર્થાત્—અનતાલવોમા દ્ર વચારિત્રની કરણી થાય પછી ભાવચારિત્ર આવે, અને તે ભાવચારિત્ર વિરાધના વગરનું આવે તો સતત આઠ ભવમા આવે અને આઠમે ભવે તં આરાધક મોભે ભય

પ્રશ્ન ૫૬૬—સામાય સાધુઓ જ્યારે મતિજ્ઞાન અને શુદ્ધજ્ઞાનવાળા કોઈ ધમનો ઉપદેશ આવે છે તો ભગવાન તીર્થ કરો દીક્ષા લીધા પછી અને કેવલજ્ઞાન પહેલા ચાર જ્ઞાનવાળા છતાં કેમ ઉપદેશ આપના નથી ?

સમાધાન—શ્રી તીર્થ કરોનો ક પ છે કે જીજ્ઞાની નિશ્ચયે તે ઉપદેશ કે નહિ અને જે ઉપદેશ કે તે કેવલજ્ઞાન પછી જ કે, કારણ કે તીર્થ કરોને અર્થથી આત્માગમ હોય, અને તે કેવલજ્ઞાન પામ્યા પછી જ હોય છે જ્યારે સામાન્ય સાધુઓ જીજ્ઞાની નિશ્ચયે ઉપદેશ કે છે, અને તેઓને જ અનતર કે પરપરક આગમના આધારે જ ઉપદેશ દેવાનો હોય છે પરપરાથી આવેલા શાસ્ત્રીય (આગમ સંબધી) જ્ઞાનને પરપરાગમ

કહેવાય છે, જેઓ પોતાની ગુરૂપર પરાને પરપરાગમ જણાવે છે તેઓ પરપરા અને પરપરાગમનો ભેદ મમજ્યા જ નથી

પ્રશ્ન ૫૬૭—હિસાના મુપચકખાણ અને હિસાના હુ પચકખાણ એટલે શું ?

અમાધાન—સાધુની અપેક્ષાએ આ જીવ છે, અને આ અજીવ છે, શ્રાવકની અપેક્ષાએ આ નસ છે આ સ્થાનર છે એટલી સમજણ આવે અને પચકખાણ કરે તે હિસાના મુપચકખાણ અને તે સમજણ સિવાયના પચકખાણ તે હુ પચકખાણ કહેવાય

પ્રશ્ન ૫૬૮—જગતમા લોકો કહે છે કે—“ કરશે તે ભોગવશે ” એ કહેવત જૈન મિદ્ધાન્તને શું અનુસરે છે ?

અમાધાન—જૈનમિદ્ધાન્તની માન્યતા પ્રમાણે તો યોગની અપેક્ષાએ કરશે તે ભોગવશે, અને અવિરતિની અપેક્ષાએ, નહિ કે જે તે પણ ભોગવશે, અર્થાત્-કરશે તે ભોગવશે તેના કરતા એક અપેક્ષાએ નહિ કરનાર પણ અવિરતિ હોવાથી ભોગવશે એટલે જેઓ અવિરતિ કે અવિરતિનું સ્વરૂપ કે તેનાથી વતો કર્મબંધ ન માનતા હોય તેઓ કરશે તે જ ભોગવશે એમ માની શકે, પણ જૈન શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાવાળાઓ અવિરતિ અને તેના કર્મબંધનોને માનતા હોઈ માત્ર કરશે તે ભોગવશે એમ એકાંતે માની શકે જ નહિ અધમ ક પનીના આધગીયા શેર હોડડો ઘેર જેસી રહે તો પણ તેમની આબરૂનું ભરખગતરમા લીલામ ધાય, તેવી રીતે અવિરતિનું પાપ વગર કર્યા પણ ભોગવવું પડે છે જેમ એક ગુમડું ધર્યું-ધર્યું તે સાડું

યથુ એવુ વિચાર્યું નથી તે થાય, વધે અગર વધારવા સંબંધી વચન ઉચ્ચાર્યાં નથી, તેમજ તેના અંગેની સામયો મેળવવા માટે જાણાએ જુદો પ્રયત્ન કર્યો નથી છતાં શારીરિક પુષ્ટિ માટે લીધેલા ખોરાકમા શુભકાનો અમુક ભાગ પોતાના માટે લીધેજ નાથ છે, તેવી રીતે દરેક ક્ષણે આત્મા યોગથી જે કર્મ લે છે તેમા અવિરતિરૂપ વિકારને પોષણ પછુ દરેક ક્ષણે મળે છે જેમ તે શુભકુ મળે ત્યારે જ તે વિકારનુ બધ થવુ થાય છે, તેવીજ રીતે મહાત્મનો આદિથી અવિરતિનો નાશ કરવામા આવે તો જ અવિરતિથી આવતા કર્મો બધ થાય

પ્રશ્ન ૫૯૯—સ્થાપના શબ્દની વ્યુત્પત્તિ કરતા (સ્થાપ્યતે રતિ સ્થાપના) એમ કહેવાય છે સ્થાપનાનો અપલાપ કર નારાઓ કહે છે કે શાશ્વતસ્થાપના માટે તમે કંઈ વ્યુત્પત્તિ લાશુ કરશો, કારણ હાલ જે વ્યુત્પત્તિ કરે છે તે હિંસાએ તો કેમપણુ વ્યક્તિદ્વારાએ કેમપણુ કાળે સ્થાપના થયેલ માનવી પડશે, અગર સ્થાપનાની વ્યુત્પત્તિ ફેરવવી પડશે તેના જવાબમા રીતસરની દલીલ રી ?

સમાધાન—જ્વાહિ આઠે ગણના ધાતુઓને સ્વાર્થમા પછુ ગિજ્ આવે છે, તેથી તિષ્ઠતીતિ સ્થાપના, એમ કરી શાશ્વત પ્રતિભાઓને સ્થાપના કહેવામા અડચણ નથી, અને તેથી જ શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રની ટીકામા આ વ્યુત્પત્તિ પછુ જણાવી છે વગી " સ્થસિ " એ ઉજ્જાદિસૂત્રથી અન્ પ્રત્યય લાવીને રચના શબ્દની માફક સ્થાપના શબ્દ બનાવવામા આવે તો ઉજ્જાદિ સર્વકાલમા અને અપાદાન સપ્રદાન સિવાયના સર્વ કારણોમા આવતા હોવાથી તેની વ્યુત્પત્તિ કેમપણુ પ્રકારે ધર્મ શકે છે

પ્રશ્ન ૬૦૦—આચારાગ્ર, સૂત્રકૃતાગ્ર આદિ સૂત્રો બણાવવા માટે જેમ દીક્ષાપર્યાય જેવાય છે, તેવી રીતે ચાર મૂલ મૂત્ર બણાવવાનો કાલ કયો ? અને તે ચાર મૂલ સૂત્રના નામ કયા ?

અમાધાન—દીક્ષા થયા બાદ તુરત જ બણાવવાની રજા આ ચાર મૂલ સૂત્રો માટે છે, અને તેથી તેમા દીક્ષાપર્યાયનું નિયમન કર્યું નથી, અને તેથી તેને મૂલ સૂત્રો કહેવાય છે અર્થાત્ શાસ્ત્રકારોએ એ ચાર મૂલ સૂત્ર માટે દીક્ષાપર્યાય નિયત કર્યો નથી, બાકી બીજા સૂત્રોમા દીક્ષાપર્યાયનો નિયમ છે, ચાર મૂલ સૂત્રના નામ—૧ આવશ્યક, (આધનિયુક્તિ મહિત) ૨ દશવૈકાલિક, ૩ પિડનિયુક્તિ, અને ૪ ઉત્તરાધ્યયન

પ્રશ્ન ૬૦૧—પચમકાલના અતમા ભાવિષ્યભાવક ભગવાન શ્રી હૃદયમહાસૂરીશ્વરજીના મમયમા કયા શાસ્ત્રોના આધારે શાસન આવશે ?

અમાધાન—શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્ર અને શ્રી ગણ્યભવ મૂરીશ્વરજી રચિત શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્ર એ બે સૂત્રોના આધારે શાસનની પ્રવૃત્તિ ચાલુ રહેશે

પ્રશ્ન ૬૦૨—શુ તીર્થકરોને થાક લાગતો હશે કે બીજા પહેરે ગાસનના પદ્ધતિ ગણધન ભગવતોને દેશના દેવા બેસાડતા હતા ? અગર શુ એક સરખી દેશના સાબગી લોકો કટાણતા હતા કે જેથી બેસાડતા હતા ?

અમાધાન—અનત બલના ધણી શાસન સંસ્થાપક તીર્થ-કરદેવોના આત્માને થાક લાગતો નહોતો, તેમજ હુધા, તૃપા આદિ અનેક દેવોને સમાવનાર, અમૃતસમાન દેશના માણસોને

લોહો કટાણતા પણ નહોતા પણ વસ્તુત જોની રચેલી દાઃ
 શાગી અનુમાર ચતુર્વિધ નથ આરાધના કરી કૃતાર્થ થવાને
 છે, તવા ગણુધ ભગવતના હાથે દેશના દેવરાવવાથી માંડ કથન
 અને ગણુધરોનું કથન સરખું છે એમ જણાવવા માથે તે કથન
 ઉપર તીર્થ કરદેવની સહી-મહોરની છાપ મારવામા આવે છે
 અર્થાત્—ગણુધરપદના મમર્ષણુ અવમરે તો અનુશા દીધી
 ત્યારથી દ્વાદશાગી ઉપર સહી થઈ ગઈ હતી, પણ પોતાની
 હાજરીમા દેશના દેવરાવવાથી શાસનમા ગણુધરભગવતના
 વચનમા સર્વશ્રદ્ધેવોની સપૂર્ણ સહાનુભૂતિ છે, એ દર્શાવવાને
 આ નિયમ દરેક તીર્થ કરોના સમયમા અભ્યાદતપણે ચાલે છે

પ્રશ્ન ૬૦૩—અગ ઉપર ઉપાગ હોય નહિ તેથી જેટલા
 ઉપાગો છે તે તે ઉપાગો અગના અવયવભૂત હોવા જોઈએ,
 તો કયા અગના કયા ઉપાગો સમજવા ? તેમજ હાલ અગ
 અગિયાર છે, જ્યારે ઉપાગ બાર છે, અગના અવયવભૂત ઉપાગ
 હોય તો ઉપાગમા આવતું વર્ણન પણ અગને અનુમરતું હોવું
 જોઈએ એ વાત શાસ્ત્ર સમત છે ?

મમાધાન—વર્તમાન સમયમા દ્વિવાદ નામના બારમા
 અગનો વિચ્છેદ હોવાથી અગો અગિયાર છે પણ દ્વિવાદની
 વખતે અગો બાર હતા, અને તેને જ ઉદ્દેશીને ઉપાગો પણ
 બાર રચવામા આવ્યા હતા આચારાગ, સૂચગડાગ, ઠાણાગ,
 સમવાયાગ, ભગવતીજી, શાતાધર્મકથા, ઉપાસકદશાગ, અત
 ગડદશાગ, અનુત્તરોવવાઈ, પ્રશ્નવ્યાકરણ, વિપાકસૂત્ર અને દ્વિ
 વાદ એ બાર અગ તેના અનુક્રમે ઉવવાઈ રાયપસેળી, જીવા
 ભિગમ, પત્રવણા, જળૂદીપપ્રશ્નિ, સૂર્યપ્રશ્નિ, ચંદ્રપ્રશ્નિ,

કપિયા, કપ્પવડસિયા, પુષ્કિયા, પુષ્કયૂલિયા અને નિરયાવની
એ બાગ ઉપાગો છે અગત્ય કેાઈપણ એક અન્યવને અનુમ
રીને તેના વિન્તારરૂપ ઉપાગો હોય છે

પ્રશ્ન ૬૦૪—ભગ્યોને શ્રી તીર્થ કરદેવની વાતીનેા લાભ
મગતો હોય ત્યા શામનસંધાપક શ્રી તીર્થ કરદેવની જગ્યાએ
શ્રી તીર્થ કરદેવની અપેક્ષાએ જોછા જ્ઞાનવાળા ગણધરભગવાનને
ગોઠવવા તં શુ વ્યાજબી છે ?

અમાધાન—જા કારણ કે શાસનની સ્થાપના શ્રી તીર્થ
ક દેવોને હાથે થઈ, પણ એ શાસન ગણધરભગવત નથિન
શાસ્ત્રાધારે અવ્યાહતપણે એવે અરુણવિતપણે આવવાનું
હોવાથી શાસ્ત્રની માન્યતા પોતાના (શ્રી તીર્થ કરદેવના વચન)
જેવી ચતુર્વિધ, સઘમા કરાવવા માટે પૂ શ્રી ગણધર ભગવત
નથિન મૂત્રો અને તંમનું કથન સર્વજ્ઞવચન જેતુંજ છે એની
નહોરાત એક અપેક્ષાએ શ્રી તીર્થ કર દેવો તંમની દેશના
દ્વારાએ કરાવે છે અર્થાત્-તીર્થ કર દેવ હોય છે તેજ ગાણુ
થઈ ભગવતો હોય છે તે નહીં થાય તેમજ શ્રીગણધર વચન
પર શામનની એક મરખી પ્રતીતિ થાય તે માટે તીર્થ કરદેવો
પહેલે પહોરે દેશના આખ્યા પછી બીજે પહોરે ગણધરભગવતો
પામે દેશના અપાવે ॥

પ્રશ્ન ૬૦૫—પ્રનિલેખન (પડિવેલણ) ની ક્રિયાકાવે
ઉપધાન કરવાવાળાએ પાણુદાર પચ્ચકળાણુ કરે કે નહિ ?

અમાધાન—કરે નહિ, કેમકે પાણુદાર પચ્ચકળાણુ એ
સવરણુ ડી ક્રિયા છે અને સવરણુની ક્રિયા વિધિપુરસ્સર રહેવી

તોમ્મએ અને જો કરી લે તો જ્યારે સાજના ઉપધાનવાળો ક્રિયા કરે તે વખતે “ પચ્ચકખાણુ કર્યું છેજી ” એવું જોલ વાથી અનુવાદ થઈ જાય, માટે ઉપધાનવાળાઓએ પ્રતિવેખનના અવસરે પાણુહાર પચ્ચકખાણુ કરવા યુક્ત નથી, એટલે સુરના દ્વાદશાવર્ત વદનપૂર્વક પચ્ચકખાણુ કરવાના હોઈને પઠિવેહણુમા દ્વાદશાવર્ત વદન ઉપધાનવાળા કરતા નથી અને તેથી પાણુહારનું પચ્ચકખાણુ પણ ત્યાં થાય નહિ

પ્રશ્ન ૬૦૬—કેવલજ્ઞાન પામેલા કેવલી ગૃહસ્થપણુમા હોય તો શું દેશના અને વદનનો વ્યવહાર પ્રવર્તી શકે નહિ ?

અમાધાન—ના જેમ ધરમા રહ્યા કેવલજ્ઞાન પામેલા કેવલી દૂર્માપુત્ર છે, છ દેશો સીમધરસ્વામિજીને પુછ્યું કે ભરતમેત્રમા કોઈ કેવલી છે ? જવાબમા “ના, પણ ધરમા રહ્યા કેવલજ્ઞાન પામેલા દૂર્માપુત્ર કેવલી છે” આ જવાબમા પ્રથમ ‘ના’ કહેવાનું કારણ એજ છે કે કેવલજ્ઞાન પામેલા કેવલી છે, છતાં સાધુપણુમા વ્યવહારમા નહીં હોવાથી દેશના કરવાનો તેમજ વદન કરાવવાના રિવાજ ન હોવાથી કેવલીપણુની ગણત્રો નહિ કરીને ‘ના’ કહી અને પછી ગૃહસ્થપણુના નામે નિર્દેશ કર્યો જ્ઞાનની ઉચ્ચભૂમિકા પર આડેડ થયા છતાં, લોકાલોકતા ભાવ પ્રત્યક્ષ નિહાળે છે, છતાં વ્યવહાર ચારિત્રવાળા ન હોવાથી કેવલી પણ વદનીય નથી, અર્થાત્ શામન સુણેાની પૂજ્યતા સ્વીકારવા છતાં વ્યવહારને પ્રાધા યપણે સ્વીકારે છે, અને તેથીજ ભરતમહારાજને કેવલજ્ઞાન થયેલુ જાણીને આવેલા ઈદ્રમહારાજે દીક્ષા મહિમા કર્યા પછી વદન કર્યું

પ્રશ્ન ૬૦૭—દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રની પ્રવૃત્તિ તે પાચ

ઈદ્રિય અને મનદ્વારાએ છે અને તે સાધનો નાશવત છે, અને તે (ઈદ્રિયો) બધાને તો તમેજ જડજીવન કહો છો તો નાશવત જડજીવન ઉપર આ ધમાલ શી ?

સમાધાન—એક ચિતારો ચિત્ર ચિતરે છે, કાગળ પર અગર ભીંત પર ચિતારો ચિતરશે, ચિત્રમા રંગ પોંછીથી પુરશે, પણ કાગળ, ભીંત રંગ, પોંછી એ બધામાથી કોઈપણ ચિત્રા મણુ કરતા નથી અર્થાત્-બધા સાધનો હોવા છતાં ચિતારાની ગેરહાજરીમા ચિત્રામણુ થતુ નથી તેથી ચિત્રામણુનો કર્તા ચિતારો છે, તેવી ગીત પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ કથવાના સાધનો પાત્ર ઈદ્રિય અને મનરૂપ જડ જીવન છે, પણ તે જડ જીવનોમા પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ કરવાની શક્તિ નથી પણ પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ કરનાર આત્મા છે, અર્થાત્ નાશવત સાધનો ડોહીને બીજા ભવમા જાય પણ જ્યારે જડ જીવનરૂપ સાધનો મળે ત્યારે તે આત્મા તે દ્વારાએ પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિરૂપ લાભ મેળવી શકે છે ?

પ્રશ્ન ૬૦૮—શ્રી આચારાગ સૂત્રના પૃષ્ઠ નં ૧૪૬ પુકી ૧ લીટી સાળ ઉપર દીક્રમા આવેલા નીચેના શ્લોકનો પાર માર્થિક અર્થ જણાવવા કૃપા કરશે.

દશ મુનાસમશ્ચક્રી, દશ ચક્રિ સમોધ્વજ ॥

દશધ્વજ સમા વેદ્યા દશાવે દ્યાસમો નૃપઃ ॥ ૧ ॥

સમાધાન—ઉપરના શ્લોકનો અર્થ દશ કસાઈખાના મરખો ચક્રી (તેલી), દશ ચક્રીસમો એક કલાલ (દારૂવાલો) અને દશ કલાલ સરખી એક વેરયા અને દશ વેરયસરખો રાજા છે એનો પારમાર્થિક અર્થ એ છે કે વિષયલોગમા અત્યંત આસક્ત દશ વેરયાસમાન રાજા ગણાય છે તેમજ આ શ્લોક

અન્યમતનો છે અને અન્યમતાવલ્લભીઓ પણ રાજાનું દાન પણ તે કારણથી લેતા નથી, અને આપણે પણ રાજપિડ તે છાડવા યોગ્યજ ગણીએ છીએ તે તમારી લક્ષ્ય બહાર નહિ હોય

પ્રશ્ન ૬૦૯—કોઈ આત્મા કોઈકની બહારની કસોટી કેળી તેને મિથ્યાત્વી માનવાના કારણોના જ્ઞાનના અભાવે મમ્ય કૃત્વી માની ભક્તિ આદિ કરે અગર તેરીજ રીતે અસાધુતા માનવાના કારણોના જ્ઞાનને અભાવે સાધુના વ્યવહાર આચાર વિચારથી શુદ્ધ માને તો પૂજા ભક્તિ કરનારને મિથ્યાત્વ લાગે કે નહિ ?

અમાધાન—ના, મિથ્યાત્વ ન લાગે જેમ જવેરી કસોટીના પથરપર મોનાનો લીંગ કયાં પછી સોનું દેખાય અને દેવ યોગે મોનાને બદલે બીજી ધાતુ નીકળે તો જવેરીને કોઈ બોલ્યો કે નહિ, તેમ શાસ્ત્રકારે બતાવેલા સાધન પ્રમાણે જેણે પરીક્ષા કરી હોય તેને દોષ લાગતો નથી, પણ આરાધકપણુ જ થાય છે

પ્રશ્ન ૬૧૦—સાજા અથવા માદા સાધુઓને અનુક પાથી દાન દેવાય કે નહિ ?

અમાધાન—માદા અથવા સાજા સાધુઓને દીનતા તુલ્યતા બુદ્ધિ રાજ્યા સિવાય અનુક પાદાન બને છે, ને તેથી બાહ્ય વ્યવહાર અને વૃદ્ધાદિ સાધુઓને અનુક પનીય માન્યા છે અત્ર અનુક પા ગણ્ય ભક્ત્યર્થે છે

પ્રશ્ન ૬૧૧—આત્મામા સમ્યક્ત્વ થયું છે કે નહિ તે શાથી જણાય ?

અમાધાન—પોતાના આત્મામા સમ્યક્ત્વ થયું છે કે નહિ

તેને માટે શાસ્ત્રાકારોએ સમ્યક્ત્વના પાંચ લક્ષણ જો રામ, સવેગ, નિર્વેદ, અનુક્રા અને આસ્તિક્ય જણાવ્યા છે, તે પ્રગટ થયા હોય તે ઉપરથી જાણવાનું છે, અને બીજા આત્માને માટે શુશ્રૂષા, ધર્મ રાગ અને દેવવશુરના પૈયા વચ્ચેના યથાસમાધિ નિયમિત પ્રવૃત્તિ, એ ત્રણ લિંગથી જણાય છે

પ્રશ્ન ૬૧૨—સાધ્યોપશમિક સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ કેમ અસ્થિર હોય છે ?

અમાધાન—મોહ તવાવ છે, તેમા મોવાલ વેતરેત બાણી છે તમા કોઈ વખત મજાજડ પવન આવવાથી ફાટ પડી અને તથી ચન્દ્ર કે સૂર્યનું અજવાનું પાણીને લાગ્યું એ ફાટ ફેટવો ટાઈમ ટકે ? જ્યાં સુધી ઋતિદ્રવ પવનનો ઝપાટો લાગે નહિ તેટલી ઘડી, તેવી રીત આત્મા દર્શનમોહનીયથી ચારે બાજુ ઘેરાઈ રહ્યો છે આત્માનો એકએ પ્રદેશ અનત દર્શનમોહનીયથી છવાયો છે તેમા શ્રી છનેશ્વરભગવાનની વાણી આદિ રૂપ અનુકૂલ પગનના ઝપાટાથી ફાટ પડીને ફાયો પશમિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયું, તે જ્યાં સુધી કુશુર, કુશાશ્વના પરિચયરૂપી મોહ રાતના મુશટોનો પ્રતિકૂલ ઝપાટો ન વાગે ત્યાં સુધીજ ટકી રહે

પ્રશ્ન ૬૧૩—આવકોને ‘સાત લાખમા’ ચાર લાખ દેવના અને ચાર લાખ નાગકીની યોનિ િ હિ સા આવોવવાની છે તો તે પ્રત્યક્ષ પણ નથી તો તે હિ સા મન વચન કે કાયાથી કેવી રીતે લાગે ?

અમાધાન—તે તે ઋતિમા ગયેલા છવોને પૂર્વભવને

અગે થતા વિચારોને આશ્રીને તે ઘટે, અથવા આ જીવના તેની સાથેના પૂર્વજીવના સંબંધોને આશ્રીને ઘટે તેમ છે, અતમા અવિરતિરૂપ કારણ તો સર્વને માટે ચાલુજ છે

પ્રશ્ન ૬૧૪—શ્રી શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચયમા પાને ૧૨ મે શ્લોક ઉપ મામા ભગવાન શ્રી હરિબદ્રસૂરીધરજી મહારાજ વ્યાસને મહર્ષિ લખે છે તેમા નિરોધ ખરો કે નહિ ? કારણ કે મિથ્યાદૃષ્ટિની પ્રશસા થઈ અને તત્વાર્થમા તો મિથ્યાદૃષ્ટિની પ્રશસા નહિ કરવાનું જણાવે છે, તેમજ ન્યાયાચાર્ય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયજી મહારાજજી કૃત અષ્ટકજીમા પણ મિથ્યાદૃષ્ટિની પ્રશસાનુકૂળ શબ્દ છે, માટે સમજવું શું ?

અમાધાન—અન્ય મતવાળા કે મધ્યસ્થોને અઢેર શુદ્ધ જણાવવા માટે છે તેમજ “ મહાત્મા ” મહર્ષિ આદિ શબ્દો થી બોલાવાય છે તે તેમના મનના અનુવાદની અપેક્ષાએ છે

પ્રશ્ન ૬૧૫—ઘણા સારા શુદ્ધવાલા મિથ્યાદૃષ્ટિની જનના સન્મુખ તેની પ્રશસા થાય કે મનમા થાય ?

અમાધાન—લોકોત્તર માર્ગને અનુમરતી ક્રિયાના વખાણુ તો સમ્યક્ત્વવાળાના થાય પણ મિથ્યાત્વનો નિશ્ચય ન થયો હોય તેવાની પણ લોકોત્તર ક્રિયાના વખાણુ થાય, અને લોકિક ક્રિયા મારી હોય છતા પણ તેના વખાણુ મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ વગેરેના કારણથી બહાર નજ થાય

પ્રશ્ન ૬૧૬—શ્રી આનંદધનજી મહારાજ વિરચિત શ્રી અજીતનાથજીના સ્તવનમા લખે છે કે “ પુરૂષ પરપર મારગ જોવતા રે અધોમધ પુલાય ” આ સ્તવન પૈકી ગાથા અર્ધમા

ચરમકેવલી ભગવત શ્રી જીજ્ઞાસામીજી પછી જે જે પુરૂષો
થયા તે તમામ આધના ૬ આવે ભાવ નીકળે ૬ તો તે
અર્થ શાસ્ત્રસંગત કેવી રીતે કરવો ? કારણ કે સુવિહિત
આચાર્યો ઉપાધ્યાયો અને યુનિવર્સે તમામ અધકોટીમા આવે
છે માટે આ જાળતમા શુ જીજ્ઞાસો સમજવો ?

મમાધાન—શાસનસંસ્થાપક તીર્થ કરદેવના અર્થરૂપત્રિપદી
પામીને શાસનમચ્છાલક ગણધરભગવત સુશિક્ષિત સૂત્રો અને
તદનુમાર રચિત તે પછીના પૂર્વધરાદિના જ્ઞાત્રો, અને તે
શાસ્ત્રમા રહેલા પરમાર્થથી નિરપેક્ષ રહેનારા પુરૂષોની પરપરા
સૂચક તે સ્તવનની ગાથાનું કથન છે, આથી એ સ્પષ્ટ થાય
૬ કે વિદ્યમાન સૂત્ર-ભાષ્ય-ચૂર્ણ ટીકા અને નિર્મુક્તિને અનુ
સરનારાઓ મર્વજ્ઞદેવની પરપરાને અનુસરનારા છે

મન ૬૧૭—શ્રીપાલચરિત્રમા “આસો શુદ્ધ ૮થી ઝોળી
કરવાનું જણાવે છે અને વદ ૧ રનાત્ર જણાવવું જણાવે છે” આ
હિસાબે નવ આખીલની ઝોળીના આઠ આયળીવ મમજવા
કે લોગી ગણી નવ આયળીલ સમજવા ? અને શા કારણથી ?

મમાધાન—અષ્ટાહિકા-અઠ્ઠાઈના હિસાબે આઠ દિવસ ગણી
આઠમથી નવમો દિવસ પડવો લીધો છે હાલમા શુદ્ધ સાતમથી
પૂર્ણિમા સુધીના નવ દિવસ આયળીલની ઝોળી માટે લેવાય ૬

મન ૬૧૮—છ અઠ્ઠાઈ ઘણા આવક-શ્રાવિકાઓ કરે છે
તે જાળતમા હાલમા શુદ્ધ ૭મથી અઠ્ઠાઈઓ જેમાડે છે, તો
શુદ્ધ ૭થી ૧૪ સુધીના ૮ આઠ દિવસ લેવા કે શુદ્ધ ૮થી શુદ્ધ
૧૫ સુધી આઠ દિવસ લેવા કદાચ જે તેરસ આવે તો શુદ્ધ ૬ને

રોજ આઠમનો ઉપવાસ કરે કે આઠમથી ઉપવાસ કરી શુદ્ધ
૧૫ના રોજ પારણ કરે ?

મમાધાન—અઠ્ઠાઈ તપસ્યા કરનારે પૂર્ણિમાએ અઠ્ઠાઈ
સપૂર્ણ કરતી અને પારણ તો એકમ એટલે પડવાને દિવસ
કેવું તે વ્યાજબી છે

પ્રશ્ન ૬૧૬—અઠ્ઠાઈના આઠ ઉપવાસ શુદ્ધ ૮થી પ્રરે, તો
શુદ્ધ ૭ અઠ્ઠાઈમા જાહેર થયેવ છતાં, તે દિવસે વાપરે કે કેમ ?

મમાધાન—પૂર્ણિમા પહેલાના દિવસે ગણી તે હિમાને
આઠ ઉપવાસ લેવા ઠીક છે

પ્રશ્ન ૬૨૦—શાસ્ત્રીમા માન્યેત્રોના અધિકાર આવે છે,
અને તે સાત મેત્રોમા “શ્રાવ્યમેત્ર પોષણ કરવું, એવું
જણાવ્યું છે,” તેમા શ્રાવક સમક્ષિતહિ લેવા કે જે અવસરે જે
મળે તે લેવા ?

મમાધાન—વ્યવહારથી સમક્ષિતહિ હોય તેને શ્રાવકમેત્ર
તરીકે ગણવામા શાસ્ત્રીય બાધ નથી

પ્રશ્ન ૬૨૧—વ્યવહારથી સમક્ષિતહિ જોધવા જઈએ તો
ખાતી શી ? માટે ધર્મકરણી કરતા હોય તેજ લેવો કે કેમ ?

મમાધાન—“વિવિધમાન શાસ્ત્રીય માયનાથી વિરુદ્ધતા
વાળો છે” એ રૂપે જે જાહેર થયો હોય તે સિવાયનાને
વ્યવહારથી સમક્ષિતહિ માનવામા વાધો નથી

પ્રશ્ન ૬૨૨—શ્રાવ્યમેત્ર પોષણ કરવાનો ઉપદેશ સાદો
આપે છે, પણ શ્રીમત શ્રાવકો તેને વ્યાપારમા જોડે, ધધાન

રોજગારમા લગાડે ઇત્યાદિક ક્રિયા કરાવીને શ્રાવકનેત્રનો ઉદ્ધાર કરે તો તે ઉપદેશથી મુનિને દોષ લાગે કે કેમ ?

સમાધાન—ધર્મના ઉદ્દેશથી ધર્મોપદેશ આપેલ છે એવે ધર્મોપદેશકને દોષ નથી

પ્રશ્ન ૬૦૩—ધાર્મિક ક્રિયાથી રહિત કદમૂલાદિક ભક્ષણ કરનારને શ્રીમત શ્રાવક આર્થિક આદિ મદદ કરે તો પાપ બધું કે લાભ ?

સમાધાન—વ્યવહારને અનુમતી શ્રદ્ધાથી ધાર્મિક હોય તો મદદ કરનારને લાભ છે

પ્રશ્ન ૬૦૪—અમતિપોષણમા કુતરા ગિલાસા વિગેરે લેવા કે દુદીયા તેરાપથી સાધુઓ પણ લેવા, કારણ કે ધર્મથી રહિતને પોષણ કરવાથી અમતિપોષણ ખરું કે નહિ ?

સમાધાન—અસતિપોષણ નામનો અતિચાર કર્મ થકી લોગોપલોગ પરિભાષમા છે, અને તે અતિચાર હોવાથી તે દ્વારા (કુટુંબખાના વિગેરેથી) આજીવિકા કરે તો તે ઉપર્યુક્ત અતિચાર લાગે છે, અન્યથા નહિ; અર્થાત્ દયાદિભાવે ધર્મ-રહિતને દેવાથી અસતિપોષણ નામનો અતિચાર લાગતો નથી

પ્રશ્ન ૬૦૫—શ્રી ચગમતીર્થ કર પ્રભુ મહાવીરદેવની પ્રથમ-દેશના નિષ્ફલ ગર્ધ, વિસ્તીના પરિણામ ઠાકના ન થયા, તે તેમા એકવા દેવનાજ જો હોય તો પરિણામ થાયજ નહિ, તેથી દેવતા સિવાય બીજા મનુષ્યો પણ સમજવા કે કેમ ?

સમાધાન—એકલા દેવનાજ પ્રથમના સમવસરણમાં

આવ્યા તે પણ આશ્ચર્યજ છે, અને કેટલાક આચાર્યો જણાવે છે કે દેશના અસરે મનુષ્યો પણ હતા, છતાં દેશના નિષ્ફળ ગઈ તથી આશ્ચર્ય એમ જણાવે છે, ઉપર્યુક્ત જાને જિના શાસ્ત્રસંગત છે, તત્ત્વ કેવલીગમ્ય છે

પ્રશ્ન ૬૨૬—પીરસ્વામિ મોક્ષે જતા પચાવન પુણ્ય ફલ અધ્યયન, પચાવન-પાપકુલ અધ્યયન કહી ગયા તો તે અધ્યયન કોઈપણ સૂત્રમા હાલ ન ખાયા છે કે નહિ ?

સમાધાન—૨૫૯ શાસ્ત્રીય ઉલ્લેખ જોવામા આવ્યો નથી, પણ તે અધ્યયનના બાવ શાસ્ત્રોમા છે

પ્રશ્ન ૬૨૭—દેવતાને નિદ્રાનો ઉદય હોય કે નહિ ? હોય તો તે નિદ્રા કોઈપણ દાષમે લે કે જીલકુલ નજ લે, જો ન લે તો પછી ઉદય કેવી રીતે મળજવો, પાચ નિદ્રામા દેવતાને કઈ નિદ્રા હોય ?

સમાધાન—આપણને જાગતા જોમ પ્રદેશોદય હોય છે તેવી રીતે દેવતાને પ્રદેશોદય વીમ હોય અર્થાત્ રસઉદય અહ હોય તેથી આખ ઉઘાડી રહે છે, અને પાચે નિદ્રા સંજવી શકે છે

પ્રશ્ન ૬૨૮—તીર્થ કર મહારાજનો આહાર નિહાર કોઈ ન દેખે, પરંતુ જ્યારે બાહ્યાવસ્થામા ૫-૬-૮ વરસના ધ્યાય સ્વારે તેમના માતા પિતા આહાર કરાવે તે વખત માતા પિતા પણ દેખે કે નજ દેખે ?

સમાધાન—આહાર નિહારનો વિધિ અદૃશ્ય છે પરંતુ આહાર નિહાર અદૃશ્ય નથી, અર્થાત્ આહાર ચાવવાનો વિધિ વિગેરે અદૃશ્ય છે

પ્રશ્ન ૬૨૯—તીર્થ કર મહારાજ છદ્ધસ્થાવસ્થામાં જ્યારે પાણિપાત્ર એટલે હાથમાં આહાર કરે, પાતરા વિગેરે રાખેજ નહિ તો પછી સ્થડીલ જાય ત્યારે શુદ્ધિ કેવી રીતે કરે

સમાધાન—ઠકપક્ષીના જેવી સ્થડીલની જગ્યા હોવાથી નિર્વેપતાજ હોય

પ્રશ્ન ૬૩૦—તીર્થ કરના સ્થડીલમાં મનુષ્યની માફક એ ઘડીમાં સમુર્ધિમ ઉત્પન્ન થાય કે નહિ ?

અમાધાન—વાય, તેમાં બાધ નહિ, પણ શુદ્ધ સ્થડીલ હોય તેથી સભવ બોલો છે

પ્રશ્ન ૬૩૧—‘આચાર પ્રકરણ’ નામ શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે તો તે આચારાગ સમજવું કે બીજું ?

સમાધાન—આચાર પ્રકરણનું નામ શ્રી નિશીથસૂત્ર કહે વાય છે અને પાક્ષિકમાં તે ત્રિના પૂર્વે આવી ગઈ છે

પ્રશ્ન ૬૩૨—સજ્જનનું સ્વરૂપ ન સમજે, તેવા શ્રાવકને કુલાચારથી નવકારથી સિવાય બીજું જ્ઞાન હોય તેવા છવને સજ્જન આપી શકાય કે નહિ ?

અમાધાન—અપાય, કારણકે કુલાચારવાસિત શ્રાવકનેા છોકરો સાધુઓના રિવાજ સમજેજ છે

પ્રશ્ન ૬૩૩—બ્રહ્મ કુશીલ ચારિત્રવાલો પરિચય ધણો રાખે અને બીજા પ્રતો પાવે તો દેવ આયુષ્ય બાધે કે બીજું ?

અમાધાન—ધન ધાન્યાદિ કિમતી ચીજો રાખવારૂપ પરિચયની છૂટ બ્રહ્મ કુશીલ સંયમમાં નથી ફક્ત સાદુસુશ્રી,

અધિક ઉપકરણ અને મમત્વ બાવાદિ બહુશ કુશીલમા સમયે આ ઉપરથી એ સ્પષ્ટ છે કે પરિચરૂ રાખવાથી પાચમુ મહા મન જાય છતાં ભાવનાની વિચિત્રતા હોવાથી દેવ આયુધ્ય નજ બાધે, અગર બાધે એમ એકાત કહી શકાય નહિ, પણ આસુરાદિકની ગતિ જે આસુરી આદિક ભાવનાવાળાઓએ માની છે, તે પણ ચારિત્ર મહિતને અગે કહી છે તે વિચારવું જરૂરી છે

પ્રશ્ન ૬૩૪—નવ અગે પૂજા કરવી વખતે પ્રથમ જમણા પગને અશુદ્ધ પૂજા કરવાનું કારણ શું ?

અમાધાન—કારણ એ છે કે તેઓશ્રીના યોગ્ય એવાજ જથ ય અગની પણ પૂજ્યતા છે, ને તેજ અનુક્રમ છે માટે છત્રેશ્વર દેવના જમણા પગના અશુદ્ધથી પ્રથમ પૂજા કરવાની રીતિ છે

પ્રશ્ન ૬૩૫—શ્રીમહાવીરપ્રભુના જ મ કવ્યાણુક વખતે “આટલો બધો અભિપેક્ષ પ્રભુનું નાનું શરીર કેમ સહન કરી શકે,” તેવો મન સબધી ઇંદ્રનો વિચાર ભગવાને કેવી રીતે જાણ્યો ? કારણ કે તે વખતે તેમને ત્રણજ્ઞ જ્ઞાન છે મન પર્યવજ્ઞાન તો નથી !

અમાધાન—ઐવેયકાદિ દેવતાઓ અવધિજ્ઞાનથી પણ મનને જાણે છે પણ અવધિથી મન પર્યવજ્ઞાન જેવું વિચિત્રપણે ન જાણે

પ્રશ્ન ૬૩૬—ઋણુમતિ મન પર્યવજ્ઞાનમા વિશેષ જ્ઞાનનો વિષય કહ્યો તો તેમા દર્શન કેમ નહિ ? જેટલો જ્ઞાનાવરણીનો ક્ષય થયો તેટલો દર્શનાવરણીયનો ક્ષય ખરો કે નહિ ?

મુખાધાન—ના ! સાક્ષાત્ વિચારો જ જાણવાનો હોવાથી દર્શન નથી

પ્રશ્ન ૬૩૭—જીનેશ્વર ભગવાનના અનુષ્ઠાન વખતે કેવા દેવા અધ્યવસાય વર્તતા હોય તો તે આત્મા તે દ્વારા પૂર્યાનુ બધી પૂર્ય, પાપાનુબધી પૂર્ય, પુર્યાનુબધી પાપ, અને પાપાનુબધી પાપનો બધ કરે ?

મુખાધાન—સર્વશક્તિન હરકોઈ આરાધના કરતી વખતે આરાધક આરાધિતાવગર આરાધના કરે તો પૂર્યાનુબધી પૂર્ય ઉપાદ્યોત કરે, નિદાનયુક્ત આરાધન કરે તો પાપાનુબધી પૂર્ય બધાય અતિચાર સહિત આરાધના કરે તો પૂર્યાનુબધી પાપ અને અવજ્ઞા અને અનાદરપણે આરાધના કરે તો પાપાનુબધી પાપનો બધ વાય

પ્રશ્ન ૬૩૮—જે છ ખડને સાધતા ભરત મહારાજને છ હજાર (૬૦૦૦) વર્ષ લાગ્યા, ને તે જ છ ખડને સાધતા બ્રહ્મવૃત્ત ચક્રવર્તિને છ (૬) મહિના લાગ્યા ત્યારે શું તે છ ખડ નાના મોટા હશે ?

મુખાધાન—હરેક ચક્રવર્તિના વખતમા છ ખડ સરખા પણ દેવતાની મદદે જલ્દી સાધ્યા, તેથી ઓઠો વખત લાગે તે બનવા જોગ છે

પ્રશ્ન ૬૩૯—કર્મબંધના ચાર કારણ છે મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય અને યોગ એ ચાર કારણ હોવા છતાં આપ (કર્મબંધનના કારણ તરીકે) એક કહો છો તેનું કારણ શું ?

સમાધાન—કર્મશ્રમ્યકારે કર્મજન્યતા ચાર કાળુ કદા છે તે બરાબર છે પણ એક અપેક્ષાએ વિચારીએ તો કેવલ યોગથી જ કર્મજન્ય થાય છે તેથી સસાર જનમલુ થતુ નથી, તેથી તે કારણ બાદ કરીએ તો બાકી નણુ કારણુ જ રહ્યા તે કષાયના કૌટુંબિકો છે, એટલે અનતાનુમધી, અપ્રત્યાખ્યાની, પ્રત્યાખ્યાની અને સંજ્વલના કષાય અનુક્રમે મિથ્યાત્વ, અવિરતિ અને કષાય તે જધા કષાય સ્વરૂપ હોવાથી કષાય એ જ કર્મજન્ય છે એમ કહેવામા, સમજવામા કે માનવામા લેશબર સંકેતને સ્થાન નથી

પ્રશ્ન ૬૪૦—દ્રવ્યદયાની વાસ્તવિક વ્યાખ્યા શી ?

સમાધાન—કર્મથી આવી પડેલા હુ જો દેખીને તે હુ જો ટાળવાનુ મન થાય ટાળવાના પ્રયત્ન થાય અને તે હુ જો મર્વયા દૂર કરવાને તન, મન અને ધન સમર્પણ કરવા કટી બદ્ધ થયુ તે દ્રવ્યદયા છે

પ્રશ્ન ૬૪૧—ભાવદયાની વાસ્તવિક વ્યાખ્યા શી ?

સમાધાન—શીતાદિ હુ જોને આવીભાવ કરનાર કર્મની જડને ભસ્મીભૂત કરવાપૂર્વક રત્નત્રયી મેળવવાનુ મન થાય, તે મેળવવા માટે પ્રયત્નાદિ કરાય તે વસ્તુન ભાવદયા છે

પ્રશ્ન ૬૪૨—કુલકારકટક નગરને બાળવાનુ નિયાણુ કરવાનુ કારણુ તે નિયાણુનુ સ્વરૂપ અને તે નિયાણુ કરનાર આચાર્યનુ નામ શુ ?

સમાધાન—નિયાણુ કરનાર આચાર્યનુ નામ રક દાચાર્ય છે અને તેઓને પોતાના શિષ્યોને યત્રથી પીડવાનુ દેખીને નિયાણુ કરવાનુ થયુ અને બળ, વાહન, રાજધાની સહિત

પુરોહિતનો નાશ કરનારુ નિયાણુ ક્યુ (તેઓએ અગ્નિકુમારના ઉપજી તે સ્થાનનો નાશ કર્યો અને તેનુ - ડકારણુ નામ થયુ)

પ્રશ્ન ૬૪૩—ન ય કિંચિ ષણુણાય પડિસિદ્ધગાવિ જિણવન્દિદિં । મોક્ષુ મેણુમાય ન ત રિણા રાગદોસેદિં ॥
આ ગાથાના બાવાર્થને આગળ કરીને મૈથુન મિત્રાય કરી પણ જ્ઞાનાદિક કે હિ સાદિક વસ્તુ ભગવાને કરની કદી નથી કે નિષેધી પણ નથી એમ કહેવાય છે તે ખડ ?

અમાધાન—મૈથુનની માફક જ હિ મા, જુક, ચોરી, પરિ થકનો પણ જીનેશ્વર દેવાએ નિષેધ કરેલો જ છે, માત્ર બક ખ્ય એવા હિ માફિને સર્વથા આચરવાની આજ્ઞા કરી નથી, નેમજ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર વિગેરેના આલમન માટે તનો મત્રવા નિષેધ પણ કર્યો નથી, અર્થાત્ મયમનુ લક્ષ્ય નાખી માયા રહિત થઈ પ્રવર્તવું એનો આ ગાથાનો બાનાર્થ છે, એમલે કે દ્રવ્યભાવ આશ્રયે રોકાય ને જ્ઞાનાદિકની વૃદ્ધિ નાય તેમ પ્રવર્તવું એ જણાવનારી આ ગાથા છે અને તે આત્મવનું રોકાણ ને જ્ઞાનાદિકનું વધવું મૈથુનથી કરી પણ થતુ ન હોનાથી તે મર્વા નિષેધુ છે

પ્રશ્ન ૬૪૪—કેવલકો કહે છે ઠ મૈથુનમા સ્યાદ્વાદ નથી ત્યારે કેટલાક તેમા પણ સ્યાદ્વાદ માને છે આમા તત્ત્વ શુ ?

સમાધાન—મૈથુનના વિષયમા સ્યાદ્વાદ નથી જ એમલે કે જીનેશ્વર મહારાજે કોઈ પણ પ્રકારે તેને આચારવાની છુટ આપી નથી તત્ત્વ એ છે કે હિ સાદિકનું આચરણુ જો જ્ઞાના દિક આલળને થયું હોય તો તેમા પ્રાયશ્ચિત લેવું પડતું નથી

પણ મૈથુનની પ્રવૃત્તિ તો કોઈ પણ મળેગે થઈ હોય તો તેની શુદ્ધિ કરવી જ પડે છે એટલે પ્રાયશ્ચિત કરવું જ પડે છે, એટલે પ્રાયશ્ચિત કરવું પડે ને ન કરવું પડે એ પુરતું જ રચાઈ નથી અને છે એમ સમજવું, એટલે હિંસાદિકના દાવાની શુદ્ધિ જ્ઞાનાદિકની વૃદ્ધિના પરિણામથી થઈ શકે પણ મૈથુનના દોષની શુદ્ધિ જ્ઞાનાદિકના પરિણામથી થતી નથી પણ પ્રાયશ્ચિત આચરવાથી જ તેની શુદ્ધિ થાય છે એ તત્ત્વ છે અને આજ કાળથી સંસારના જેટલા કારણો તેટલા મોક્ષના કારણો કહેવાય છે

અર્થ ૬૪૫—ખાદુખજીએ નાન બાઈઓને વાઢવા પડશે માટે કેવળજ્ઞાન ઉપજવવા કાઉસ્મગ કર્યો એમ કહેવાય છે નો દીક્ષિત મેટા બાઈને દીક્ષિત એવા નાના બાઈને વાઢવાનું હોતું નથી એ વ્યવસ્થા તે વખતે શું નહિ હોય ?

અમાધાન—દીક્ષિત એવો મોટો બાઈ દીક્ષાપર્યાયે નાનો છતાં પણ દીક્ષિત એવા પચાસથી મોટા એવા નાનાબાઈને વદણા કરે નહિ એ વ્યવસ્થા ભગવાન કેવલદેવજીના શાસનમા પણ હતી કારણ કે પ્રથમ તીર્થ કરના શાસનમા જ્યે કદમની વ્યવસ્થા નિયમિત જ છે તત્ત્વથી નાના બાઈઓને કેવળ જ્ઞાન થઈ ગયું હશે તેથી તેવા નાના બાઈઓને હું તેવા જ્ઞાન વગરનો છદ્મસ્થ છતો કેમ દેખું ? એમ ધારી પોતાની મહત્તા બળવવાના અભિમાનથી કેવળજ્ઞાન સુધી કાઉસગે રહેવાનો વિચાર કર્યો છે માટે માનમા ખાદુખજીનું દષ્ટાન્ત દેવાય છે આ વાત આચારાગ ૧૩૩ માં પત્રના લેખથી સ્પષ્ટ થાય ■

પ્રશ્ન ૬૪૬—૧૪ ઉપકરણ સિવાયના ઔપચારિક ઉપકરણો રાખવાનું મૂળ અગમી વિધાન છે ?

સમાધાન—અગવતીજી સૂત્રમા સચારો, ઢાઢો વિગેરેનું જે વિધાન છે તે ઔપચારિક ઉપકરણને સૂચવનાર છે વગી આચારાગમી પણ ઉગ્ગણ જ એ પંની સાથે કહેવા કટાસન શબ્દથી પણ ઔપચારિક ઉપકરણો મિદ્ધ થાય છે

પ્રશ્ન ૬૪૭—હિમાદિક પાપસ્થાનકોમા ઉપસર્ગ નહિ રાખના પરિશદ નામના પાપસ્થાનકમા ઉપસર્ગ રાખવાનું કારણ શું ?

સમાધાન—જમ હિમા, જુઠ, ચોરી, મૈથુન, આ પાપ સ્થાનકોમા પ્રાણ વિયોગાદિ પાત્રને હિમા કહેવામા આવે ડ તેમ અર્હી વસ્તુ લેવા માત્રને પરિશદ કહેવામા આવતો નથી જ્ઞાનાદિમા ઉપકાર કરનાર વસ્તુરૂપ ઉપકરણ લેવાય તેને પરિશદ કહેવાતો નથી અને તેવા ઉપકરણમા પણ આ આચાર્યનું છે અને ગમેજનું છે એમ નહિ ધારતા જે મારાપણ ધારે તે પરિશદ છે, એમ જણાવવા માટે “પરિ” ઉપસર્ગની જરૂર છે અર્થાત્ ધર્મોપકરણો પણ નિર્મમત્વ જુદીથી જ્ઞાનાદિકની વૃદ્ધિના ઉદ્દેશથી જ ધારણ કરાય તે પરિશદ નથી, બાકી ધર્મોપકરણ સિવાયની વસ્તુ લેવી તે તો પરિશદ જ છે

પ્રશ્ન ૬૪૮—અવશદ કેટલા પ્રકારના છે ? તેનો બાધ્ય બાધકભાવને સંબંધાર્થ II ઘટના શી રીતે ?

સમાધાન—દેને ૬૧ રાજ (ચક્રવર્તિ) ૨ ગૃહપતિ (સામાન્ય રાજ) ૩ શબ્દાતર (મકાનનો માલીક) ૪ સાધુ

મિંઠ, (સાધુ) પ એવી રીતે પાચ અવગ્રહો હોય છે તે પાચ અવગ્રહોમા પૂર્વ પૂર્વમાના અવગ્રહો પાછળ પાછળના અવગ્રહોથી બાધિત થાય છે એટલે દેવેન્દ્રે અવગ્રહો આપ્યા હતા ચક્રવર્તિનો અવગ્રહ ન મળ્યો હોય તો દેવેન્દ્ર અવગ્રહ મળેલા પણ નકામો ગણાય, એવી રીતે થાય તો માધુનો અવગ્રહ ન મળ્યો હોય તો દેવેન્દ્ર વિગેરેના અવગ્રહો મળેલા હોય તો નિર્થક ગણાય

(પ્રાચીન કાળમા જગાની માલીક્રી કેવળ રાજાની જ રહેલી હતી પણ સામાય ગૃહસ્થો જગાની માલીક્રી ધરાવતા ન હતા તેથી ગૃહપતિ શબ્દથી અહીં રાજા સીધેલા છે

(શમ્ભાતર કરતા સાધર્મિક બુદ્ધા સીધેલા હોવાથી શાસ્ત્રોમા જ્યાં જ્યાં સાધર્મિક શબ્દ વપરાય છે ત્યાં ત્યાં માધુઓ જ લેવાય છે આ વાત મહેજે મુમક્ષય તેવી છે માત્ર આવકને દેશીને હોવાતા અધિકારમા સાધર્મિક શબ્દથી આવકો લાભ થકાય પણ સાધુના અધિકારમા વસાએલા માધર્મિક શબ્દથી આવકા ન લેવાય, આયરિય દ્રવ્યગ્રાએમા પણ માધર્મિકો અં ગણેથી સાધુઓ જ લેવાએલા છે

અર્થ ૬૪૬—સધિ શબ્દનો અર્થ સાધુ મેળવવું એવો સધાન સધિ એવી વ્યુત્પત્તિ કરીને જેમ મમજાવાય છે તેમ માધ એવે તક (રેખા) એ અર્થન જણાવવાવાળો સધિ ગણે હોય કે નહિ ? અને હોય તો તેના દ્રવ્ય બાવ હોય કેવી રીતે સમજવા ?

મમાધાન—પ્રસિદ્ધ વ્યાકરણ આદિને આશ્રાને પ્રસિદ્ધિથી સાધવું એવો અર્થ થાય છે પણ બાષા ઉત્પત્તિ પ્રથમ હોય છે

અને તેને આધારે જ વ્યાકરણની ઉત્પત્તિ હોય છે એ દૃઢ નિયમને અનુસરીને મધી શબ્દનો અર્થ છિદ્ર એવો કરવામાં અડચણ નથી, અને નેથી જ શીલાકાચાર્ય 'મહારાજે સધિ શબ્દ વ્યાખ્યા કરતા બીતાદિના છિદ્રને દ્રવ્ય સધિ તરીકે અને કર્મના વિરોધને બાવ સધિ તરીકે જણાવી સ્પષ્ટ જણા યુ છે કે દેહમાં જડવાને બીજા કે બેટી તૂટવાની ગતિ કે છિદ્ર માલમ પડે તો કોઈ પણ બુદ્ધિશાળી પ્રમાદ કરે નહિ જોવી ગીતે મોટાપોએ કર્મનો કાયોપશમરૂપ સધિ પામીને યુગ, સી કે સંસારના મુખનો મોહ ઠગે ત કદયાણુકારી નથી

પ્રશ્ન ૬૫૦—લજ્જા, બચ કે મોટાપોને લીધે જે બાધા કર્મી આદિ દોષનો ત્યાગ કરે અને પરિવેદાલુ અર્થે ક્રિયા કરે તેમાં અનિપણ મા પી શકાય ખર ?

મમાધાન—નિશ્ચયનયની અપેનાએ આ મમતાવૃત્તી દ્વિએ છાડવાલાયક વેપારનો ત્યાગ કરવો અને આદ વા લાયક વસ્તુઓ આદરની ને જ મુનિપણ છે, પણ વ્યવહારનયની અપેક્ષાએ મોખનો અર્થો તત્ત્વનાં શ્રદ્ધાવાળો અને પશ્ચમદાનધાની મોખ પણ જીવ તે એ ક્ષમાર્ગમાં પ્રમાદી ધતા જીવ મગ્ગ સાધુની લાજથી, આચાર્યાદિ આરાધ્ય પુરોના બહુથી કે મોટાપોને અગે આધાકર્મીદિને ડોડનો પરિવેદાલુ ક્રિયા કર અથવા તો તીર્થ પી ઉત્તરિ માટે માસપ્રમણુ અગ્રાજ્ય વિરેરેલોકોમાં જાહેરાતવાળી ક્રિયા કર તેમાં તેનું કુનિપણ જ કારણ છે (તેની ક્રિયાથી પ-પરાએ મુખ અર્થસ્થ જરૂર ઉ પણ થાય છે માટે તેમાં અનિપણને કોણ અગ્રાજ્ય વ્યવહાર દષ્ટિએ અડચણ નથી)

પ્રશ્ન ૬૫૧—શરીરમાય ચલુ ઘમસાધનમ્ એ વચનને આગળ કરીને જેઓ ધર્મની ઉપેક્ષા કરવાપૂર્વક શરીરના પોષણ માટે ખાનપાન, વિવેપન વિગેરે મોજમજાહ કરવાનું કહે છે તે શુ વ્યાજબી હ ?

અમાધાન—સૂક્ષ્મદ્રષ્ટિવાળા મનુષ્યો આ વાક્યનો વિચાર કરે તો તેઓને પ્રથમ નજરે જ માલમ પડશે કે શરીર જેવી પૌષ્ઠગતિક વસ્તુ કોઈ પણ પ્રકારે ધારણ કરવી પણ યોગ્ય નથી તો પછી તેના પોષણની બુદ્ધિએ પ્રવર્તવામા વિનેકીપણ હોય જ કયાથી ? વ્યવહારથી શરીરનું ધારણ કરવું કે તેને ટકાવવું એ પણ ધર્મને સાધ્ય તરીકે ખ્યાલમા નાખીને તેનો બાધ ન આવે તેવી રીતે જ કરવાનો છે, કેમકે ધર્મનું પાલન તે સ્વાભાવિક છે અને શરીરનું પાવણપોષણ સ્વાભાવિક નહિ છતાં ધર્મ પ્રાપ્તિના કારણરૂપ ઉપાધિથી થયેલું છે તો ધર્મને બાધ થાય અગર તેની નિરપેક્ષિતા થાય તેવી રીતે શરીરનું પાલન અને પોષણ પણ ધર્માર્થીઓને ઉચિત નથી તો પછી ઇદ્રિયોના વિષયોમા આતંકિત કરવી અને મોજમજાહ કરવી અને આવા પારમાર્થિક વચનોને નામે લોકોને ઉધા મારે દોરવવા એ કોઈ પણ ધર્મિષ્ઠને લાયક નથી ચાએકારે પણ એ જ કહે છે કે મયમયાત્રાના નિર્વાહ માટે શરીરને તેવી રીતે ધારણ કરે કે જેથી વિષયવાચ્છા ન થતા સયમના આધારભૂત દેહકાલ દીર્ઘકાલ પાલન થાય

પ્રશ્ન ૬૫૨—અસયમમા અરતિ અને સયમમા આનંદ રાખવો એ સર્વ દશામા ઉચિત છે કે કેમ ?

અમાધાન—ઇદ્રની નાસિ ન થાય કે તેનો નાશ થાય

ત્યારે મનમા જે વિકાર થાય તેનું નામ અરતિ છે અને ઈષ્ટ અર્થની પ્રાપ્તિ થવાથી જે મનનો વિકાર થાય તેનું નામ આનંદ ॥ આ અરતિ અને આનંદની વ્યાખ્યા સમજનારો પુરુષ એટલું તો સહેજે સમજશે કે અરતિ અને આનંદ એ બંને મનના વિકારો જ છે અને ધર્મ તથા શુકલધ્યાનના તીવ્ર પરિણામથી ધ્યેયમા રોકાયેલું ચૈાગિતુ ચિત્ત સ્થિરતામય હોવાથી તે વિકારો (અરતિ આદિ) તેમા હોતા નથી તેમજ ઉત્પન્ન થતા પણ નથી અસજ્જમમા અરતિ અને સજ્જમમા આનંદના વિચારનો શાસ્ત્રકારોએ નિષેધ કરેલો છે, પણ પ્રસંગ પ્રાપ્ત અરતિ અને આનંદ રોકેલા નથી અને રોકી શકાતા નથી તેથી જ શાસ્ત્રકારો દ્વરમાવે છે કે અમયમની અરતિમા અને સયમના આનંદમા સાધુઓનું તાત્પર્ય હોય નહિ એટલે કે જ્યાં સુધી શુકલધ્યાન પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી અસયમ કે સયમરૂપ કારણથી અરતિ અને આનંદ બંને તો પણ તેના આશ્રહમા તરવ ન રાખતા જ સ્વસ્થ રહેવું જોઈએ

પ્રશ્ન ૬૫૩—મિત્ર અને અમિત્રનું લક્ષણ અને તે કેને ગણવા ?

અમાધાન—ઉપકાર કરનારો મિત્ર કહેવાય છે અને અપકાર કરનારો શત્રુ કહેવાય છે એ સ્વાભાવિક છે, પણ તાત્વિક સર્વથા અને સાર્વત્રિક એવા શુણને કરવાવાળો જે હોય તે વાસ્તવિક મિત્ર કહેવાય છે, અને તેનો મિત્ર સર્વને પોતાનો આત્મા જ થઈ શકે, નેમજ જ સારમા મહાય કરવારૂપ ઉપકારથી જે મિત્ર તરીકે માનવામા આવે છે તે ~ ~ ~ કાર્ય છે, કેમકે વાસ્તવિક રીતિએ મસારમા મ

વ્યાખ્યા અને ગૂણી જો કે અભયદેવસૂરિજી મહારાજની પહેલા
હતા પણ તે કોઠ્યાચાર્યના હોય એવો ઉલ્લેખ નથી

પ્રશ્ન ૬૫૬—શ્રાવક શ્રાવિકાવર્ગને ચારિત્રનું અથવા દેશધર્મી
હોય પણ સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાનનો અધિકાર એછો
ન હોવાથી અગાદિસૂત્રો વાચવાનો અધિકાર કેમ નહિ ?

અભ્યાધાન—આચારાગાદિ શાસ્ત્રો વડી દીક્ષા, ગીતાર્થ
પણ, મ્યવિરપણ, ગણીપદવી વિગેરેને અગે લાયકાત આપવા
વાળા હોવાથી તેનો અધિકાર સાધુઓને જ હોય તે સ્વાભાવિક
છે અને તેથી જ આચારાગનું પહેલું અધ્યયન ભણ્યા પછી જ
વડી દીક્ષાનો અધિકાર ફતો (દશવૈકાલિકની રચના થયા પછી)
તેનું ચોથું છછવનિકાય અધ્યયનના યોગ અને અધ્યયન પછી
વડી દીક્ષા દેવાય છે) આચારાગમૂત્રના પીત્ત ક્ષુતસ્થાન
પાચમી ગૂણ જે નિશીથ અધ્યયન તેનો અભ્યાસ થયા પછી
ગીતાર્થપણ ગણાય છે અને તેથી જ તે નિશીથાધ્યયનને બહોલ
સાધુને જ ધર્મદેશનાનો અધિકાર છે અને તેથી જ ઘમ્મોજિ
પદ્મસ્તો પદ્મવજ્રણા વહેયકો એવે આચાર પ્રકરણને ભણે
(ગીતાર્થ) સાધુએ જીનેશ્વર મહારાજના કહેવા ધર્મને ઉ
દેશ કરવો તેવી રીતે ઠાણાગ અને સમવાયાગસૂત્રને ધાર
કરનારા સાધુઓ ક્ષુતસ્થવિરો કહેવાય છે અને ભગવતી
અગતા યોગ અને અધ્યયનથી ગણીપદવી દેવાય છે તે વ
યોગોના જે પ્રકારના વિભાગ કરતા ભગવતીજીસૂત્રના યોગ
ગણીયોગ કહેવાય ■ તેથી તેમજ નવપદ પ્રકરણના ભાગ્ય
વ્યાખ્યાના ભગવતીજીના યોગવહનથી થી જીનચન્દ્રજીને ગણ
પદ મળ્યું હતું એવું જણાવેલ હોવાથી સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય

કે આચારાગાદિનો અધિકાર સાધુઓ મિવાયને નથી, વગી
 વ્યવહારસૂત્રમા સૂત્રોની વાચનાના અધિકારમા સાધુઓને પણ
 નિશીધાદિ અધ્યયનનો અધિકાર તત્કાલ દીક્ષાની સાથે ન
 આપતા પણ આદિ વર્ણોનો પર્યાય થયા પછી જ અધિકાર
 આપેલો છે તે પણ સ્પષ્ટ જણાવે છે કે સાધુઓને જ સૂત્ર
 અધ્યયનનો અધિકાર છે વગી શ્રી નિશીધસૂત્રમા ગૃહસ્થ કે
 અન્ય તીર્થોને સૂત્રોનું અધ્યયન કરવા કરાવવા કે તેમા મામેલ
 થતારાને પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યું છે, જો ઉપરથી પણ આવકને સૂત્રનો
 અધિકાર ન હોય જોમ સ્પષ્ટ થાય છે વગી સ્થાનાગાદિસૂત્રોમા
 જ્યાં અસ્વાધ્યાય વર્જવાનો અધિકાર છે, ત્યાં પણ સાધુને ઉદ્દે
 શીને જ અસ્વાધ્યાય વર્જવાનો કહેલ હોવાથી સૂત્રના અધિકારી
 સાધુઓ જ હોય જોમ સ્પષ્ટ થાય છે, વગી ધર્મદેશના દેવામા
 મુખ્યતાએ છાવનિકાયની દયા ધ્યેય તરીકે રહેતી જ જોઇએ અને
 ગૃહસ્થ વ્રતકાયની પણ યથાયોગ્ય સમ્પૂર્ણ દયા ન કરી શક
 નારા હોઇ જે છાયાની દયાની વાત કરે તે કેવળ હામીને પાત્ર જ
 થાય અને જો છાયાની દયાના ધ્યેયને ગોણું કરીને ધર્મકથન
 કરે તો છનેશ્વર મહારાજનું શાસન જ વિપરીત ધ્યેયવાળું
 ગણાઇ જાય, તેવી રીતે સર્વ પાપને વર્જવાનો પ્રથમ ઉપદેશ
 દેવો યોગ્ય હોઇ આશ્રવમા પ્રવર્તેલો તે મર્વ પાપના ત્યાગનો
 ઉપદેશ ગોણું કરી દે તે સ્વાભાવિક છે, આજ કારણથી આજ
 કાલના નવયુવકો આલુ જમાનાને સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાનચારિત્રરૂપી
 ત્રણે રતનની પ્રધાનતાવાળો ન કહેતા જ્ઞાનોદ્યોતનો ખુદ્ધિવાદનો
 યુગ છે જોમ કહેવા બહાર પડે છે અને તે જ ધ્યેય રાખીને
 દીક્ષાની વિરૂદ્ધતા ચેનકેન પ્રકારેણ કરવા તૈયાર થાય છે
 મોક્ષનું ધ્યેય સિદ્ધ કરવા માટે ચારિત્ર જ અદ્વિતીય સાધન છે

અને તે ચારિત્રના પાલન માટે જ્ઞાનની જરૂર છે એવી માય તાવાળાઓ ત્રણે રત્નની સરખી રીતે આરાધના કરી શકે છે માટે દીક્ષિતાને જ આચારાગાદિ સૂત્રોનો અધિકાર હોય તે સ્વાભાવિક છે

પ્રશ્ન ૫૭—યથાખ્યાત ચારિત્રનું ક્ષાયકપણ તો કર્મમય અને ધીન શાસ્ત્રોમા પ્રસિદ્ધ છે પણ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વિગેરે મહામતો પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિરૂપ હોઈ સકલ વિકાર ગણાય અને તથી જોણે કથાયના ક્ષયરૂપ ચારિત્રનો ક્ષાયક ભાવમા મકલ્પ વિષ્દર હોવાનો અસંભવ ગણી મહામતોનું તે દશામા અવસ્થાન કેમ મનાય ?

મુખ્યાધાન-મહામતો પ્રત્યાખ્યાનમય હોઈ તે આત્મ સ્વરૂપે છે અને તેથી જ ત્રીજી ચોકડીનું ૧૧મ પ્રત્યાખ્યાનાવરણ એવું રાખવામા આવ્યું છે જો પ્રત્યાખ્યાન આત્મ સ્વરૂપ ન હોય અને તે આત્માના શુદ્ધરૂપ ન હોય તો ત્રીજી ચોકડી એના ધાત કરે ? અને અભવ્ય મિથ્યાદષ્ટિને પણ પ્રત્યાખ્યાનાવરણ કથાયની સત્તા કે ઉચ્ચ માનવાની જરૂર નહિ તેથી મહામતોની પચ્ચખ્યાણ આત્માના શુદ્ધરૂપે માનવા ભેદજો અને તેથી તે મહામતોનો સદ્ભાવ ક્ષાયિકભાવમા માનવામા અડચણ નથી અને આચાર્ય શ્રીમાન્ અભયદેવસૂરિજી પણ જણાવે છે કે મહામતાના ક્ષાયિકાદિ માત્રતયા મગલત્વાત્ એટલે મહામતોપણ ક્ષાયિકાદિ ભાવરૂપ છે અને તેથી તે મહામતો મગલ સ્વરૂપ છે વળી કેવલીને બાધવાના ચિન્હોમા પણ પ્રાણનો અતિપાતન કરનાર ન હોય વિગેરે મહામતોને જણાવવામા આવે છે અને કેવલી મહારાજને ચારિત્રનો તો ક્ષાયિકભાવ જ

હોય છે તેથી પણ ક્ષાયિકલાવે મહાવતો માનવામાં અડચણ લાગતી નથી

અર્થ ૬૫૮—ઘણું સ્થાને જે હકીકત મૂળ અથવા કે સૂત્રમાં નથી હોતી માત્ર તેની ટીકામાં જ હોય છે છતાં તે હકીકતને તે તે અથવા કે સૂત્રની વૃત્તિ આદિને નામે ન કહેતા મૂળ અથવા નામે કહેવામાં આવે છે તે સાચું કેમ ગણાય ?

અમાધાન—આવશ્યકાદિ શાસ્ત્રોમાં મૂળ અથ અને તેની વ્યાખ્યારૂપ અનુયોગને કથયિત્ અલે રૂપે જણાવે છે તેથી મૂળ અથ કે સૂત્રના નામે વ્યાખ્યાનમાં કહેલી હકીકત મૂળ સૂત્ર કે અથને નામે કહેવામાં અડચણ નથી

અર્થ ૬૫૯—વર્તમાનકાલમાં સૂત્રોની વ્યાખ્યા કરતા નયો દ્વારાએ વ્યાખ્યા કરી શકાય કે નહિ ? અને કરી શકાય તો કેટલા નયથી અને કેવા પુરૂષને આશ્રીને અને કેણુ કરે ?

અમાધાન—સૂત્રની વ્યાખ્યાના ઉપક્રમ, નિષેપ, અનુગમ, અને નય એવા ચાર દ્વારો છે, છતાં જ મહારાજના શામનમાં કોઈ પણ સૂત્ર કે અર્થ નય અપેક્ષા વગરનો નથી અને તેથી દરેક સૂત્રની વ્યાખ્યામાં નય નામનો અનુયોગ હોવો જ જોઈએ, પણ આર્યવજ્રસ્વામીજી સુધી અપૃથક્ત્વપણે અનુયોગ હોવાથી નયની વ્યાખ્યા સંપૂર્ણ હતી પણ આર્યરક્ષિતસૂરિજી પત્રીના કાળમાં પૃથક્ત્વ અનુયોગ હોવાને લીધે કાલિકાદિ શાસ્ત્રો નય વ્યાખ્યા શૂન્ય માનવામાં આવેલા છે અને તેથી જ શીલામચાર્ય અને વાદિવેતાવ શાતિસૂરિજી સરખા ધુરધર આચાર્યો આચાર્ય રાગ અને ઉત્તરાધ્યયનની ટીકા વિગેરેમાં દરેક સૂત્રે નયની

અગદરૂત તરીકે ગણાવેલા છે તેમા 'આદેશ' શબ્દનો અર્થ
 દર્શીકત એવો કરવામા આવેલો છે, આ ઉપરથી આદેશ એવો
 વ્યાખ્યા, મત, મૂન, પ્રકાર અને હકીકત વિગેરે કરવા
 યોગ્ય જણાય છે

પ્રશ્ન ૬૬૨—સમ્યગ્દષ્ટિ વિગેરેમા જે સંખ્યાતશુભી
 નિર્જરા કહેવાય છે તેમા સમ્યક્ત્વથી દેશવિરતિ વિગેરેમા
 અસંખ્યાતશુભી નિર્જરા સમ્યગ્દષ્ટિ વિગેરેની અપેક્ષાએ લક્ષ્ય
 રાકાય પણ સમ્યગ્દષ્ટિપણમા અસંખ્યાતશુભી નિર્જરા કેને
 અપેક્ષાએ ગણવી ?

સમાધાન—અર્થ આગળ રહેલા દેશોનકેગકોટિ કર્મ
 વિચિતિવાળા મિથ્યાદષ્ટિજીવોને કર્મ ની નિર્જરા સરખી દોરે
 છે તેના કરતા ધર્મનું સ્વરૂપ પૂછવાના વિચારવાળાને
 અસંખ્યાતશુભી નિર્જરા હોય છે, તેના કરતા ધર્મ સ્વરૂપને
 પૂછવા ની ઇચ્છાએ માધુ પાસે જવાની ઇચ્છાવાળાને અને જના
 રને અસંખ્યાતશુભી નિર્જરા હોય છે અને તેના કરતાં પૂછવાની
 ક્રિયાવાળો અસંખ્યાતશુભી નિર્જરાવાળો હોય છે, તેના કરતા
 પણ ધર્મને લેવા ની ઇચ્છાવાળો અસંખ્યાતશુભી નિર્જરાવાળો
 હોય છે, તેના કરતા ધર્મ અગ્રીકાર કરવા ની ક્રિયાવાળો
 અસંખ્યાતશુભી નિર્જરાવાળો હોય છે અને તેના કરતા પણ
 ધર્મ પામેલો અસંખ્યાતશુભી નિર્જરાવાળો હોય છે, આ બધું
 નિર્જરા સમ્યગ્દષ્ટિ શબ્દથી લીધેલી છે અને તે અર્થિક મિથ્યા
 દષ્ટિ જીવો કરતા અનુક્રમે અસંખ્યાતશુભી બનુવી અને તેથી
 નિર્મુક્તિકાર મહારાજ સમ્યગ્દષ્ટિ શબ્દને સ્થાને સમ્યક્ત્વ
 ઉત્પત્તિ કહેલી છે

પ્રશ્ન ૬૬૩—સમ્યગ્દશ નનો ઉત્પત્તિને અગે જેમ ધર્મ પૃથ્થનાના વિચારવાળા જીવો વિગેરે લેદો છે તેવી રીતે સમ્યગ્ દષ્ટિ કરતા અનુક્રમે અસંખ્યાત સંખ્યાતગુણ નિર્જરાવાળા શાવકપણામા ને સાધુપણામા પેટા લેદો છે કે નહિ ?

અમાધાન—શ્રાવક અને સાધુપણામા પણ તે ત વિરતિને લેવાની ઇચ્છાવાળો લેતો અને લીધેલો એ ત્રણ પણ પૂર્વ પૂર્વ સ્થાનની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણી નિર્જરાવાળા છે એવી રીતે અનતાનુબધીનું ખપાવવું, દર્શનમોહનીયની ત્રણ પ્રકૃતિનું ખપાવવું, ઉપશમમેણીમા રહેવું, ઉપશાન્તમોહ પણ, ચારિત્રમોહનીયનું ખપાવવું અને ક્ષીણમોહીયપણું એ બધામા અભિમુખપણું, ક્રિયાકરવાપણું અને સંપૂર્ણપણું એ ત્રણ વાના જોડવા એટલે કે પૂર્વ સ્થાન કરતા અભિમુખને અસંખ્યાતગુણી નિર્જરા અને અભિમુખ કરતા ક્રિયારૂઢને અમંચ્યાતગુણી નિર્જરા અને તેના કરતા પણ સંપૂર્ણવાળાને અસંખ્યાતગુણી નિર્જરા હોય છે

પ્રશ્ન ૬૬૪—સમ્યગ્દષ્ટિ આદિને પૂર્વપૂર્વથી જ અમંચ્યાતગુણી નિર્જરાવાળા મા યા છે તેઓ કાળની અપેક્ષાએ કેળવા શુદ્ધા હોય છે ?

અમાધાન—કર્મનિર્જરાના વિષયમા સમ્યગ્દષ્ટિ આદિ અમુદાયને આશ્રીને પશ્ચાન્નુપૂર્વી સંખ્યાતગુણા કાળની લેવી એટલે કે અયોગીકેવલીમહારાજ વિગેરે જોતલા કર્મ જોતલા કાળે ખપાવ તેટલા જ કર્મ અયોગીકેવલી વિગેરે પહેવાના સ્થાનવાળા તેના કરતા સંખ્યાતગુણા કાળે ખપાવે, એટલે છેવટે ધર્મ પૂછવાની ઇચ્છાવાળો જતો જીવ જોતલા કર્મ

અગદમૂત્ર તરીકે ગણાવેલા છે તેમા 'આદેશ' શબ્દનો અર્થ : હકીકત એવો કરવામા આવેલો છે, આ ઉપરથી આદેશ એટલે વ્યાખ્યા, મત, સૂત્ર, પ્રકાર અને હકીકત વિગેરે કરવા યોગ્ય જણાય છે

પ્રશ્ન દ્વિતીય—સમ્યગ્દષ્ટિ વિગેરેમા જે સજ્જાતશુણી નિર્જરા કહેવાય છે તેમા સમ્યક્ત્વથી દેશવિરતિ વિગેરેમા અસજ્જાતશુણી નિર્જરા સમ્યગ્દષ્ટિ વિગેરેની અપેક્ષાએ લઈ શકાય પણ સમ્યગ્દષ્ટિપણમા અસજ્જાતશુણી નિર્જરા કોને અપેક્ષાએ ગણવી ?

સમાધાન—અયિ આગળ રહેલા દેશોનકોગકોતિ કર્મની સ્થિતિવાળા મિથ્યાદષ્ટિજીવોને કર્મની નિર્જરા સરખી હોય છે તેના કરતા ધર્મનું સ્વરૂપ પૂછવાના વિચારવાળાને અસજ્જાતશુણી નિર્જરા હોય છે, તેના કરતા ધર્મ સ્વરૂપને પૂછવાની ઈચ્છાએ સાધુ પામે જવાની ઈચ્છાવાળાને અને જના રને અસજ્જાતશુણી નિર્જરા હોય છે અને તેના કરતા પૂછવાની ક્રિયાવાળો અસજ્જાતશુણી નિર્જરાવાળો હોય છે, તેના કરતા પણ ધર્મને લેવાની ઈચ્છાવાળો અસજ્જાતશુણી નિર્જરાવાળો હોય છે, તેના કરતા ધર્મ અગીકાર કરવાની ક્રિયાવાળો અસજ્જાતશુણી નિર્જરાવાળો હોય છે અને તેના કરતા પણ ધર્મ પામેલો અસજ્જાતશુણી નિર્જરાવાળો હોય છે, આ બધી નિર્જરા સમ્યગ્દષ્ટિ શબ્દથી લીધેલી છે અને તે પ્રથિક મિથ્યા દષ્ટિ જીવો કરતા અનુક્રમે અસજ્જાતશુણી બાણુવો અને તેથી જ નિર્ધુક્તિકાર મહારાજે સમ્યગ્દષ્ટિ શબ્દને રથાને સમ્યક્ત્વ ઉત્પત્તિ કહેલી છે

પ્રશ્ન ૬૬૩—સમ્યગ્ દર્શનની ઉત્પત્તિને અંગે જેમ ધર્મ-પૃચ્છનાના વિચારવાળા જીવો વિગેરે ભેદો છે તેવી રીતે સમ્યગ્ દૃષ્ટિ કરતા અનુક્રમે અસખ્યાત સખ્યાતગુણ નિર્જરાવાળા શ્રાવકપણામાં ને સાધુપણામાં પેટા ભેદો છે કે નહિ ?

અમાધાન—શ્રાવક અને સાધુપણામાં પણ તે તે વિગતિને લેવાની ઇચ્છાવાળો લેતો અને લીધેલો એ ત્રણ પણ પૂર્વ પૂર્વ સ્થાનની અપેક્ષાએ અસખ્યાતગુણી નિર્જરાવાળા છે એવી રીતે અનતાનુભધીનું ખપાવવું, દર્શનમોહનીયની ત્રણ પ્રકૃતિનું ખપાવવું, ઉપશમત્રેણીમાં ગહેવું, ઉપશાતમોહપણું, ચારિત્રમોહનીયનું ખપાવવું અને ક્ષીણમોહનીયપણું એ બધામાં અભિમુખપણું, ક્રિયાકરવાપણું અને મપૂર્ણપણું એ ત્રણ વાના જોડવા એટલે કે પૂર્વ સ્થાન કરતા અભિમુખને અસખ્યાતગુણી નિર્જરા અને અભિમુખ કરતા ક્રિયાકરને અમખ્યાતગુણી નિર્જરા અને તેના કરતા પણ સપૂર્ણવાળાને અમખ્યાતગુણી નિર્જરા હોય છે

પ્રશ્ન ૬૬૪—સમ્યગ્દૃષ્ટિ આદિને પૂર્વપૂર્વથી જે અમખ્યાતગુણી નિર્જરાવાળા માયા છે તથા કાળની અપેક્ષાએ કેટલા ગુણ હોય છે ?

અમાધાન—કર્મનિર્જરાના વિષયમાં સમ્યગ્દૃષ્ટિ આદિ સમુદાયને આશ્રીને પશ્ચાત્તુપૂર્વી સખ્યાતગુણ કાળની લેવી એટલે કે અયોગીકેવલીમહારાજ વિગેરે જેટલા કર્મ જેટલા કાળે ખપાવે તેટલા જ કર્મ સયોગીકેવલી વિગેરે પહેલાના સ્થાનવાળા તેના કરતા સખ્યાતગુણ કાળે ખપાવે, એટલે છેવટે ધર્મ જગ્ગવાની ઇચ્છાવાળો જતો જીવ જેટલા કર્મ

વાય જો કે આજ્ઞા શબ્દથી શાસ્ત્રોમા સ્થાને સ્થાને તીર્થ કરે
મહાગાજના વચનો કે આગમ વિગેરેનું જ્ઞાન લેવાય છે તો
પણ કેટલેક સ્થળે 'આજ્ઞા ચલામિયોગો' વિગેરે વચનો હોવાથી
પ્રવત નારના હૃદયમા વજ્રાનું બહુમાન હોય અને એ વજ્રાના
વચનને આધારે પ્રવત તો ત્યાં 'આજ્ઞા' શબ્દનો અર્થ બ્રહ્મા
સ્વારૂપને અભિયોગ હોતો નથી, પણ જે સ્થાને પ્રવત
નારની મરણ ન છતાં મળાતકારે હુકમ દેવાય છે તે સ્થાને
આજ્ઞાપનને દોષ તરીકે ગણવામા આવે છે (આ જ કારણથી
સાધુઓ ॥ દગધા મમાચારીમા ઇચ્છા કરનારની સમાચારીની
નિરૂપણા મ્હી મુખ્યત્વે શાસનમા બળાતકારે હુકમ દેવાનો
થી એમ સ્પષ્ટ થયું છે)

છત્રો ઉપર બળાતકાર કર્યા વગર પણ ભૂત્ય, દાસ કે દાસી
આદિપણે જે મમત્વ રાખીને જીવોને તામે કરવામા આવે તે
પરિગ્રહણ કહેવાય છે (ગુરુ આદિક મોક્ષમાર્ગ ॥ પ્રાપ્તિ અને
વૃદ્ધિના હેતુથી જે શિષ્યને વચ્ચાદિને સમ્રહ કરે તે પરિગ્રહ
નથી, પણ નમા મમત્વ ન જોઈએ, એ તો જરૂરી છે) શરીર
અને મનની પીડા ઉપજાવવી તનુ નામ પરિતાપન છે (લોચ
અને તપ વિગેરેથી જો કે શરીરની પીડા ક્યારેક થાય છે પણ
તપ અને લોચ વિગેરે કરનારને તે ઇષ્ટ મિહિનું સાધન અને
અર્થવિ બિનાનું હોવાથી તેને પરિતાપન ગણાતું નથી) શ્રોત્રે
દ્રિયાદિ પ્રાણોનો નાશ કરવો એ અપદ્રાવણ કહેવાય છે (પ્રાણને
વિજોગ તે અપદ્રાવણ કહેવાય અને તે અપદ્રાવણ તો ધર્મતત્વના
બળકારને સ્વ અને પર વિષયમા વર્જવાનું છે તો પણ જે
મ લેખના વિગેરે કરવામા આવે છે તે અપદ્રાવણ નથી, કારણ કે
મમ્યગજ્ઞાનાદિની વૃદ્ધિ થતી અટકે અને આયુષ્યની ક્ષીણતા

નિકટમા થવાની માલમ પડે ત્યારે જ સલેખના કરવાપૂર્વક અનશન કરાય છે, એટલે આયુધ્યનો સ્વાભાવિક થતો અત માત્ર સુધારવાનો હોય છે પણ ઉપક્રમ કરીને આયુધ્યનો અત લાવવાનો હોતો નથી આ જ કારણથી અગોચ્ય વખતે કરાતા અનશનને પણ શાસ્ત્રકારો આર્તધ્યાનના ભાગરૂપે ગણાવે છે

૩૨૧ ન ૬૬૮—શાસ્ત્રકાર મહારાજાએ મુખોધિકા વિગેઽ વ્યાખ્યાનપ્રથેમા જ્યારે ગણુધર મહારાજ દ્વાદશ ગીની રચના કરતા, પ્રથમ ચૌદ પૂર્વોની રચના કરે છે માટે તેને પૂર્વો કહે છે, એમ જણાવે છે ત્યારે ભગવાન્ ભદ્રગાહુવામીજી શ્રી આચારાગની નિર્ચુક્તિમા તથા શ્રી રીલાકાચાર્ય મહારાજ તેની વ્યાખ્યામા સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે—સર્વ તીર્થ કર મહારાજના તીર્થમા આચારાગ જ આદિમા થાય છે અને ગણુધર મહારાજાએ પણ આચારાગાદિકના અનુક્રમે જ સૂત્રોની રચના કરે છે અર્થાત્ શ્રી તીર્થ કરભગવાન આદિમા આચારાગાર્ય કહે છે અને ગણુધરો સૂત્રોની રચના કરતા પણ પ્રથમ આચારાગનાજ સૂત્રો રચે છે આ બનેનો વિરોધ કેમ પરિહરવા ?

અમાધાન—દ્વાદશગીની અનુક્રમે સ્થાપના કરવારૂપ દ્વાદશગીની રચનાની અપેક્ષાએ આચારાગ નામનુ પહેલુ અગ પ્રથમજ સ્થાપાય છે ને પછીજ બાકીના સૂત્રો અગસ્થ થાય છે, માટે સ્થાપનાની અપેક્ષાએ શ્રી આચારાગ સૂત્ર સર્વ અગોની આદિમા છે અને સૂત્રોની રચનાની અપેક્ષાએ તો ચૌદપૂર્વની જ રચના પ્રથમ થાય છે વગી અનાબાધ મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ માટે જ જ્યારે શ્રી જિનેશ્વર ભગવાન આગમાર્યનુ નિરૂપણ કરે છે અને ગણુધર મહારાજ તેજ માટે દ્વાદશગી રચે

છે તો તે મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ કરાવનાર સાધુ જીવનને ટકાવનાર
 એવો આચાર પ્રથમ જણાવે ને રચે તેમા આશ્ચર્ય શું ! વળી
 આચારાગનુ જે અનિષેધ શસ્ત્ર રિત્તાદિ છે તેમા વ્યવસ્થિત હોય
 તને જ શેષ મૂત્રકૃત્તાગાદિ અગો અપાય છે તેથી પણ આચાર
 જની પહેલા અગતરીકે સ્થાપના થાય તેમા પણ આશ્ચર્ય નથી જ
 જે કે આચારાગાદિ સર્વ યુગ દૃષ્ટિવાદના ઉદ્ધારરૂપ છે અને સર્વ
 મિદ્ધાન્તાનો અનતાર દૃષ્ટિવાદમા છે પણ આળસવૃદ્ધોને
 મોક્ષ પી ઈચ્છા અને યોગ્યતા હોય તે સ્વાભાવિક હોય મોક્ષને
 ઉપાય જે આચાર તે બાલવૃદ્ધાદિને જણાવવો જોઈએ ને તે
 આચાર આચારાગમા હોવાથી અત્યંત વિસ્તારવાળા પૂર્વાની
 રચના પહેલી કરી, પછી તેના ઉદ્ધારરૂપ શેષ અગોની સ્થાપના
 અને રચના કરતા પ્રવચનના સારભૂત અને મોક્ષને અસા
 ધારણ ઉપાય એવો જે આચાર તને જણાવનાર શ્રી આચારાગ
 તેને પ્રથમપણે સ્થાપન કરે ને ઉદ્ધારરૂપે રચે તે વાસ્તવિક જ છે

પ્રશ્ન ૬૮—આચારાગ સૂત્રનુ રહની અપેક્ષાએ શ્રી
 સમવાયાગ અને નદીસૂત્રમા અદાર હજાર પદ જેટલુ પ્રમાણ
 જણાવેલ છે તો તે પ્રમાણે માત્ર ગણધર મહારાજે રચેલ
 નવ અધ્યયન પ્રમાણ આચારાગનુ સમજવુ કે યુત્તરસ્થવિરોધ
 પાત્ર સૂત્રીસહિત આચારાગનુ તે પ્રમાણ સમજવુ ?

અમાધાન—આચારાગ સૂત્રનુ અદાર હજાર પદનુ
 પ્રમાણ શાસ્ત્રમા કહેલ છે તે કેવલ નવગ્રંથસ્વરૂપ જ ને પહેલે
 યુત્તરસ્કંધ છે તેનુ જ સમજવુ યુત્તરસ્થવિરોધે કરેલી જે પા
 ત્રીસાઓ છે તેને જે સાથે લઈએ તો શ્રી આચારાગ સૂત્રો
 જે યુત્તરસ્કંધની અપેક્ષાએ અધિકઅધિક ૫૦ પ્રમાણ જાણ

એટલા જ માટે ભગવાન નિયુક્તિકાર મહારાજ એમ કહે છે
અર્થાત્ એકે ચૂલા વધારતા જઈએ તો પદ્મ પ્રભાણ પણ
બહુબહુતર થતું જ જાય આ જ કારણથી શ્રી નિશીથસૂત્રમા
નવપ્રજ્ઞચર્યને વચાચા મિવાય શેષ ઉપરનું અગાદિ શ્રુત
વચાએ તો પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવતા શ્રી આચારાગણને નવપ્રજ્ઞ
ચર્યના નામે ઓળખાવ્યો છે

પ્રશ્ન ૬૭૦—અમ જ્ઞાના સયમસ્થાનોમા પહેલું પણ
મયમસ્થાન જ્યારે સર્વ આમશના પ્રદેશો કરતા અનન્તગદ્
પર્યાયવાળું છે તો પાચે મહાવ્રતોને પર્યાયના અનન્તમા ભાગે
જણાવે છે તેનું શું કારણ ?

સમાધાન—સમ્યક્ત્વ જેને ન હોય તેને જ્ઞાન ન હોય
અને જ્ઞાન જેને ન હોય તેને ચારિત્ર ન હોય એટલે જઘન્ય
મયમ સ્થાનમા સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનના પર્યાયો પણ સાથે લર્ધ
ચારિત્રના પર્યાયોની ગણતરી કરી છે ને તથી તે જઘન્ય
સયમ સ્થાનના પર્યાયો સ્વીકાર કરતા અનન્તગુણ છે પણ
પાચ મહાવ્રતોના પર્યાયો ગણતા કેવલ મહાવ્રતોના જ પર્યાયો
લીધેલા હોનાથી પર્યાયોના અનન્તમા ભાગે કહેલા છે

પ્રશ્ન ૬૭૧—હિંસા વિગેરેથી વિરમવાપણું પાચ મહાવ્રતો
હોવાથી તે મહાવ્રતોનો વિષય સર્વ દ્રવ્યો કેમ બને ?

સમાધાન—આચારાગણ બીજા શ્રુતસ્કધવાગી ચાર અને
આચારપ્રકર્ય જેનું બીજું નામ નિશીથ હોવા સાથે તે
પૃથક્ હોવાથી જે નિશીથ સૂત્રકે કહેવાય છે તે પાચમી એમ
પાચ ચૂલાને આચારાગ કહેવાય છે ને તેનો સમવતાર પ્રથમ

શ્રુતસ્કંધ જે નવ અધ્યયન પ્રમાણુ અને સાધુઓના આચારમય
 હોવાથી નવ બ્રહ્મચર્ય નામે જોળખાય છે તેમા યાય છે
 સમગ્ર સાધુ આચાર ॥ જીવનિકાયની વિરાધનાના પરિહાર
 અર્થે હોવાથી નવ બ્રહ્મચર્યનો મમવતાર શસ્ત્રપરિજ્ઞા નામનો
 પ્રથમ અધ્યયનમા યાય છે ને વિરાધનાનો ત્યાગ છ જીવનિકાય
 વિષયક હોવાથી તે શસ્ત્રપરિજ્ઞાનો સમવતાર છ જીવનિકાયમ
 યાય છે અને છ જીવનિકાયનુ પાલન કરવાનો યથાર્થ રસો
 પાચ મહાવ્રતો હોવાથી છ જીવનિકાયનો સમવતાર પાચ મહ
 વ્રતોમા યાય છે અને તે પાચ મહાવ્રતોનો વિષય અર્વદ્રવ્ય
 હોવાથી તેનો સમવતાર સર્વદ્રવ્યોમા યાય છે જેમ ક
 નિયુક્તિકાર મહારાજ સમુચ્ચયે પાચ મહાવ્રતોને સર્વ દ્ર
 વિષયક જણાવે છે છતા જુદા જુદા મહાવ્રતો લઈએ
 પ્રાણાતિપાતવિરમણમા હિ સાથી વિરતિ હોવાને દીધે
 જીવે જ વિષયભૂત છે, શીલા અને પાચમા મહાવ્રતમા
 અને મમત્વનો ત્યાગ હોવાથી સર્વ દ્રવ્યો વિષયભૂત થાય
 અને ત્રીજા મહાવ્રતમા નહિ દીધેલ જેવા શ્રદ્ધા કરવા ને ધા
 કરવા યોગ્ય દ્રવ્યને ત્યાગ કરવાનું તથા દેવતાઈ અને મ
 તિર્યંચ સખથી સ્ત્રીઓનો ત્યાગ હોવાથી માત્ર પુરુષવ દ્રવ્ય
 અંગે હોય છે ને તેથી તે ત્રીજુ અને ચૈત્યુ મન્ને મહા
 પુરુષવ દ્રવ્યના પણ એક ભાગને જ અંગે છે આવી
 જુદા જુદા મહાવ્રતો જુદા જુદા વિષયવાળા ॥ પણ સમુ
 પાચે મહાવ્રતો મમ્યકત્વને અંગે છે તે સ્પષ્ટ સમજાય તેમ

પ્રશ્ન ૬૭૨—જ્ઞાનાવરણીય વિગેરે કર્મોનો ઉપક્રમ (ન
 જેમ જ્ઞાન, જ્ઞાની અને જ્ઞાનના સાધનોની શક્તિ આદિ દ્ર

કરી શકાય છે તેવી રીતે આયુષ્યને અગે જેટલું બાંધ્યું હોય તેટલું જ લોગવાય છે કે તેમા ઝોછાપણ થાય છે ?

મમાધાન—જ્ઞાનાવરણીય આદિક કર્મો જેમ નિકાચિત અને અનિકાચિત એમ બે પ્રકારના હોય છે અને અનિકાચિત એવા જ્ઞાનાવરણીય આદિકનો જ્ઞાનાદિની ભક્તિ આદિ દ્વારાએ નાશ થાય છે અને નિકાચિત એવા જ્ઞાનાવરણીયમા ભક્તિ આદિદ્વારાએ નાશ નહિ થતા કેવલ લોગવવા દ્વારાએ જ નાશ થાય છે, તેમ આયુષ્યકર્મ પણ અનપવર્તનીય (નિકાચિત) હોય તો પૂરું લોગવાય છે પણ અપવર્તનીય (સોપક્રમ અનિકાચિત) હોય તો રાગદ્વેષાદિ દ્વારાએ જલદી લોગવાઈ દુઃખ વળતમા પણ સમાપ્તિ થાય છે, અર્થાત્ આઠે કર્મોને ઉપક્રમ લાગે પણ છે ને નથી પણ લાગતો

પ્રશ્ન ૬૭૩—એક બલમા આયુષ્ય કેટલી વખત બધાય છે અને ક્યારે બધાય છે ?

મમાધાન—તરવાઈ ટીકાકાર મહારાજ ફરમાવે છે કે— નિરુપક્રમ આયુષ્યવાળા પચેદ્રિય હોયો પોતાના આયુષ્યનો ત્રીજો ભાગ જાકી રહે ત્યારે જ આવતા બલનું આયુષ્ય બાધે છે પણ સોપક્રમ આયુષ્યવાળા પચેદ્રિય હોયો અને પૃથ્વી, અગ્નિ, તેજ, વાયુ અને વનસ્પતિ બે, ત્રણ, ચાર ઇન્દ્રિયવાળા હોવા મુખ્યતાએ પોતાના આયુષ્યનો ત્રીજો ભાગ જાકી રહે ત્યારે પરબલનું આયુષ્ય બાધે છે, અને તે વળતે જો ન બાધે તો બધા આયુષ્યનો નવમો ભાગ જાકી ગઈ ત્યારે પરબલનું આયુષ્ય બાધે નવમો ભાગ જાકી રહેતા પણ જો ન બાંધ્યું હોય તો સત્તાવીસમો ભાગ જાકી રહે ત્યારે પરબલનું આયુષ્ય

બાધે ૬ દરેક જીવ પોતાના મરણ ૬ અતર્મુદ્દત પહેલાં તે
 ૪૩૨ આયુષ્ય બાધે છે, આયુષ્યનો બધા આખા ભવમા એક જ
 વખત હોય છે (ચાર આયુષ્યોમાથી આયુષ્ય આખા ભવમા
 એક જ વખત એક જ પ્રકારનું બધાય છે પણ ગતિ,
 જાતિ વિગેરે નામકર્મો તો વિવિધ જાતિના અને ઘણી
 વખત બધાય છે, પણ જે ગતિનું આયુષ્ય બાધે તે ગતિમા
 ગતિ જાતિ આદિ કર્મો તં ગતિ બાધતી વખતે મજબૂત કરે
 અને તથા જ શાસ્ત્રમરે ગદનામનિચ્છાઙ્ગાદમામનિચ્છાઙ્ગ
 વિગેરે શબ્દોથી આયુષ્યને વિશિષ્ટ જણાવે છે, અર્થાત્ જે
 ગતિનું આયુષ્ય ન બધાયું હોય તે ગતિના ગતિ, જાતિ વિગેરે
 કર્મો સામાન્ય બધામા રહે છે પણ નિધન થતા નથી)

પ્રશ્ન ૬૭૪—આયુષ્ય જલદી લોગવાઇ જાય અગર તું
 એમ માનવામા કરેલા કર્મનો વગર ઉલ્લોગે નાશ થયો એમ
 માનવું પડે કે નહિ ?

સમાધાન—આયુષ્ય તો શુ, પણ આઠે કર્મો બાધેવા
 હોય તે લોગવવા તો પડેજ છે, બાધેવા વાધ પણ કર્મનો નાશ
 થતો જ નથી, પણ જ્ઞાનાવરણીય આદિક કર્મનો કલ્પિત આદિ
 દ્વારાએ અને આયુષ્યનો ઉપક્રમદ્વારાએ જે નાશ કહેવાય છે
 તે બાધેવા કાલમાન અને રમ બાધેલા ન હોય તે તેવા ન
 લોગવે તેને અગે છે એટલે જલદી લોગ અને રીરસ
 અગે છે એટલે કર્મબધ જે પ્રકારે છે એક રસબધ
 અને બીજો પ્રદેશબધ, તેમા જેવા રમથી કર્મ બાધ્યું
 હોય તેવા રમથી જ તે લોગવવું પડે એવો નિયમ નથી;
 કેમકે રસને અગે બાધ્યા જેવો લોગવવાનો નિયમ રાખીએ
 તો નિદન, ગર્હણ, પ્રાયશ્ચિત, ક્રિયા નિષ્કલ થવા સાથે મર્વ

ધર્મ ક્રિયા પણ નિષ્કળ ગણવી પડે, એટલું જ નહિ પણ જ્ઞાનાદિકને માટે અભ્યાસ વિગેરેની જરૂર રહે જ નહિ અને તે નિદનાદિક બધા નિષ્કલ હોય તો કર્મના અટલ સિદ્ધાન્તને જાણનાર અને પ્રરૂપનાર મહાપુરુષો તે નિદનાદિ કરવાનો ઉપદેશ અને તે દ્વારા એ કર્મનાશ થવાના કહેવ જ નહિ બીજો બધ જે પ્રદેશ દ્વારાએ કહ્યો છે ત તે જોવો પ્રદેશબધ થયો હોય તેવો ભોગવવો જ પડે, તરત એ છે કે અમબધ ભોગવવો અનિયમિત છે, પણ પ્રદેશબધુ ભોગવવુ નિયમિત છે

પ્રશ્ન ૬૭૫—રસ અને પ્રદેશના લેહોમા કોઈ ક્ષાન્તથી સમજણુ દઈ શકાય ખરી ?

અમાધાન—કોઈક મનુષ્યે વગર વિચારે વધારે ફેરીઓ ખાધી હોય અગર કેળા ખાધા હોય અને પત્રી તેના પેટમા દુખાવો થતા વેધને તે દુખાવો દાળવા માટે પૂછવામા આવે ત્યારે વેધ તે દુખાવાની જાણિ માટે ફેરી ખાનારને મુઠ અને કેળા ખાનારને એલચી ખાવાનું જે જણાવે છે તે મુઠ અને એલચી ખાધા પછી માત્ર ફેરી અને કેળાના વિકારને તોડે છે પણ ફેરી અને કેળાના પુદ્ગલો જે પેટમા રહેવા છે તેના નાશ કરતા નથી, તે પુદ્ગલો તો જઠરમાજ રહે છે, તેવી રીતે જ્ઞાનાવરણ આદિકના જ્ઞાન રોકવા આદિકના વિકારોને બક્ષિત આદિની ક્રિયા તોડી શકે છે પણ તેના નીરમ પુદ્ગલો તો આત્માને ભોગવવાજ પડે છે

પ્રશ્ન ૬૭૬—આયુધ્ય વિગેરે કર્મોના ઉપક્રમ થાય અને તેથી તે જલદી ભોગવાય છતાં તેમા ડરવા કર્મોના નાશ ન માનવો તે કેમ બને ?

સમાધાન—એક મનુષ્ય પ્રતિદિન ચેર અનાજ ખાતો હોય અને તને જે મધુ અનાજ આપવામા આવે તો તેનો ચાલીત્ર દિવસનો ખોરાક છે એમ કહી શકાય, છતાં તે મનુષ્યને કાંઈક એવા જળરો બરમક જેવો વ્યાધિ થાય અને તે ચાલીસ દિવસનો ખોરાક હશ હહાડામા ખાઈ જાય તેમા આહાર જલદી ખાધો કહેવાય પણ આહારનો નાશ થયો કહેવાય નહિ, તેવી જ રીતે ખાધેલા કર્મો પણ અનુક્રમે લોગવતા જેટલા વખતે લોગવી લેવાવાના હોય તેના કરતા થોડા વખતમા જે કર્મ લોગવી લેવાય તેનું નામ ઉપક્રમ (નાશ) કહેવાય છે ઘડીયાળની કુળી ઘડીયાળ રીતસર ચાલે તો છત્રીસ કનાક પહોચવાની હોય છતાં જો તેની ઠેસ ખસી જાય કે ઢીલી થાય તો તે ચાલી જલદી ઉતરી જાય તેમા ચાલીનો નાશ થયો કહેવાય નહિ તેવી રીતે અનુક્રમે લોગવાતું આયુષ્ય મો આદિ વરમ ચાલવાનું હોય છતાં રાગદોષાદિ દ્વારાજો જલદી અતર્ફુર્ત માડીને કોઈ પણ વખતમા લોગવાઈ જાય, તેમા કર્મ ઊર્લ ગયું કહેવાય નહિ.

મ્રન ૬૭૭—અસખ્યાત વર્ષના આયુષ્યવાળા મનુષ્ય તિય ચતુ આઉણ ઉપક્રમવાળું હોતું નથી એમ ખરું ?

સમાધાન—અસખ્યાત આયુષ્યવાળા મનુષ્ય તથા નિર્લય ચતુ આઉણ ઉપક્રમવાળું હોતું નથી એમ જે કહેવાય છે તે પર્યાય અવસ્થા થયા પછી સમજવું, કેમકે અપર્યાય અવસ્થા વાળા યુગલીઆઓનું આયુષ્ય ત્રણ પત્યોપમનું હોય તો તે ઘડીને અતર્ફુર્ત જેટલું થઈ જાય છે (એમ જો ન માનીએ તો જુગનીયાની સ્ત્રીઓને નવ લાખ જીવોની ઉત્પત્તિ મનાવ

નહિ અથવા તો અકર્મભૂમિના મેત્રમા સખ્યાતા વરસતુ
યાવત્ અતર્મુદૂર્તના આયુષ્યવાળા ગર્ભજ મનુષ્યો માનવા પડે
પણ તે જનતુ નથી માટે શાસ્ત્રમા કહ્યા પ્રમાણે અપર્યાપ્ત
અવસ્થામા ત્રણ પ.યોપમનુ આયુષ્ય પણ અપવર્તનીય થાય છે

પ્રશ્ન ૬૭૮—ત્રણસમુદ્રમા મનુષ્યના જન્મમરણ થાય
કે નહિ ?

અમાધાન—ત્રણસમુદ્રમા અતર્દ્વીપમા મનુષ્યના જન્મ
મરણ થાય છે, વળી તે અતર્દ્વીપ સિવાય ળીજા નાનામોટા
એટા તેમજ પ્રવહણાદિક સ્થાનોમા મનુષ્યોનું રહેવું, જવું
થાય અને ત્યાં મનુષ્ય જન્મે કે મરણ પામે તેમા કોઈ જાતનો
બાધ દેખાતો નથી

પ્રશ્ન ૬૭૯—હાલમા જે યતિઓ ગોરણઓ વર્તે છે તે
રીતે તે યતિ તથા ગોરણનું કયું શુભસ્થાનક માનવું ?

અમાધાન—જિનેશ્વર મહારાજની સાચી શ્રદ્ધા અને
પ્રરૂપણા જેઓમા હોય તો એમા ચોથું, અગર વારતહેવારે મત
નિયમ, પરચક્રખાણ કરતા હોય અગર અમુક અણુમતો ધારણ
કરતા હોય તો પાચમું શુભસ્થાનક પણ કહી શકાય અને
જેઓની શ્રદ્ધા, પ્રરૂપણા માર્ગને અનુસરતી નથી તેઓને
વ્યવહારથી પણ ચોથે પાચમે શુભઠાણે કહેવાનું મુશ્કેલ પડે
અર્થાત્ પહેલે શુભઠાણે પણ હોય

પ્રશ્ન ૬૮૦—તમસ્કાય વસ્તુ શી ? તથા તે કયાથી આવે
છે ? તેમજ દરરોજ નિયમિત ટાંકમેજ આવે છે તેનું કારણ ?

અમાધાન—તમસ્કાય એ અપ્કાયનો વિકાર છે, તથા

અનેહોના નામના સમુદ્રના મધ્ય ભાગમાંની તમસ્કાવની શ્રેણી નીકળે છે અને સૂર્ય વિગેરેના કારણથી તેનો ધ્વસ થાય છે

પ્રશ્ન ૬૮૧—ભરતની જે શાશ્વતી ગંગા નદી છે તે કાલ કે તે કે બીજી ?

મમાધાન—હિંદી, કાનપુર, કાશી થઈને બંગાળના અખાનમા મેળવેલી જે આધુનિક ગંગા છે તે અષ્ટાપંથી વાગીને સમુદ્રમા મેળવેલી ગંગા છે એમ અનિતનાયણના ચરિત્રના આધારે જણાય છે

પ્રશ્ન ૬૮૨—સૂર્યના ઉચ્ચ ચયા પછી નવકારશી આદિ પચ્ચક્રખાણ લેવાય કે નહિ ?

મમાધાન—મુખ્ય વૃત્તિએ સૂર્યોદય પહેલાં ધારવું તેવું ભેદએ, છતાં હમેશા પચ્ચક્રખાણ કરનારાઓને માં પત્રી પણ લેવા ધાગવામા અડચણ નથી

પ્રશ્ન ૬૮૩—સિદ્ધચક્રના જુદા જુદા વર્ણ રાખવા કારણ શું ?

મમાધાન—જુદા જુદા પદોનું સહેવાઈથી ધ્યાન થઈ શકે

પ્રશ્ન ૬૮૪—સકલનીર્થ કયા આવશ્યકમા ગણાય ?

મમાધાન—રાઈ પ્રતિકમણમા જ આવશ્યકની સમા તથા પચ્ચક્રખાણ લેવાની શરૂઆતમા કહેવામા આવતું હોવા પચ્ચક્રખાણ નામના છઠ્ઠા આવશ્યકમા ગણવામા આવે હરકત લાગતી નથી

પ્રશ્ન ૬૮૫—પોસહમા આવકથી વાસણેપવડે જ્ઞાનપૂર્ણ થાય કે નહિ ?

સમાધાન—દ્રવ્યસ્તવ હોવાથી ઉચિત નથી એમ સેન-પ્રશ્નમા પૌપધવાળા માટે લીધેલા ઉત્તરથી જણાય છે

પ્રશ્ન ૬૮૬—છઠ્ઠા ગુણસ્થાને ચાર ધ્યાનમાથી કયુ ધ્યાન હોય ?

સમાધાન—પ્રમત્તદશા હોવાને લીધે આર્તધ્યાનનો સભવ છે છતાં પણ વ્રતની પરિણતિને લીધે ધર્મધ્યાનનો પણ સભવ છે એટલે પ્રમત્તસયન ગુણસ્થાનકે મુખ્યતાએ આર્તધ્યાન હોવા છતાં પણ ગૌણપણે ધર્મધ્યાન હોય એમ શાસ્ત્રકારો જણાવે છે

પ્રશ્ન ૬૮૭—પરમાધામી દેવોની ગતિઆગતિ કેટલા જીવ લેલોમા હોય ?

સમાધાન—પરમાધામી દેવતા મરીને અડગોળીયા મનુષ્યપણે થાય છે જે અડગોળીયાપણામા મહિનાઓ મુધી વંચના લોગતવી પડે છે, પણ તે અડગોળીયામાથી પણ નીકળીને બીજા દુઃખનિઓમા પરમાધામીનો જીવ ઘણું રખડે ■ અને પરમાધામીપણામા ઉપજનારા જીવો સકિવદ પરિણામ સાથે જેઓ દેવતાના આયુષ્ય, ગતિઆદિ પુણ્ય ઉપાર્જન કરે તેવા જ મનુષ્ય અગર તિર્યચ હોય

પ્રશ્ન ૬૮૮—જ જુદીપના પશ્ચિમ મહાવિદેહમા ચોવીસમી તથા પચીસમી વિજય છેવટ એક હજાર ચોજન નીચે ગયેલ છે તો તેવી રીતે દરેક ક્ષેત્રે વિજયો લાડી છે કે કેમ ?

સમાધાન—પુષ્કરાદિ ને ધાનક્રીષ્ણકમા પૂર્વ પશ્ચિમ
યમને ચારચાર મહાવિદેહોમા જનોશબત્રીશ વિજયો સરખી
સપાટીએ હોય તેમા ચોવીશમી પચીશમી વિજયો કુબડી
વિજયો તરીકે ગણાતી નથી પણ જ ખુદીપના મેરુપર્વતની
પશ્ચિમે જોડેલા મહાવિદેહ એવડી સપાટી સરખી ન હોવાથી
ધીમે ધીમે ઉતરતી છેવટે હમ્મર જોજન લાંબી થઇ જાય છે,
તેથી માત્ર જ ખુદીપની જ ચોવીશમી પચીશમી વિજય તે કુબડી
વિજય તરીકે કહેવાય છે

પ્રશ્ન ૬૮૬—નિહાર (સ્થડિલ) સ્થાનને માટે કુલ કેટલા
જોડ અને તે કેવી રીતે ? ને કયો હોય ?

સમાધાન—અનાલોક, અસપાતિ, અનુપધાત, સમ,
અશુષિર, ત્રસપ્રાણીજ રહિત, વિસ્તીર્ણ, દૂર, અવગાદ,
અચિરકાળકૃત, એમ દશ પ્રકારના દ્રવ્યોમા એ દસના અઠાદિ
સયોગથી ૧૦૨૪ ભાગા થાય છે આ જધા ભાગા વર્ણને ૧૦૨૪
મા ભાગે સ્થડિવાદિ માટે ઉપયોગમા લઈ શકાય છે

પ્રશ્ન ૬૮૭—૫ માધામીની કરેલી વેદના કેટલી નરક
સુધીમા હોય ?

સમાધાન—તત્સર્વાર્થ મૂત્રના આધારે ત્રણ નરક સુધી
પરમાધામીકૃત વેદના હોય છે ને કેટલાકે પ્રાચે ત્રણ નરક
સુધી દેવતાની વેદના માને છે ને આગળ પણ દોઢક વળ
કથયિત્ દેવતાની કરેલી વેદના હોય છે એમ માને છે

પ્રશ્ન ૬૮૮—યુગપ્રધાનો કેટલા હોય ? એમનું લક્ષ
શુ ? અને હાલમા તેઓ છે કે નહિ ?

સમાધાન—પ્રવચનસારોદ્ધારની રચના તેરમી સદીમાં થઈ ॥ અને તેમાં મહાવીર મહારાજના શાસનમાં બે હજાર અને ચાર (૨૦૦૪) યુગપ્રધાનો ચવાતુ સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે. આવશ્યકચૂર્ણિ વિગેરેમાં આર્યમહાગિરિજી અને આર્યસુહસ્તિ જીને યુગપ્રધાન તરીકે જણાવેલા છે. શ્રીનિરીધચૂર્ણિમાં આર્યકાવકાચાર્યમહારાજને યુગપ્રધાન તરીકે જણાવેલા છે અને શ્રી મહાનિરીધસૂત્રમાં શ્રીપ્રબચાર્યને યુગપ્રધાન જણાવેલા છે. એ ઉપરથી યુગપ્રધાન શબ્દ અને તેની વિવક્ષા ઘણા પ્રાચીનકાલની છે એમ જણાય છે. જે કાલે જે પુરુષો વર્તતા હોય તે પુરુષોમાં જાગમના સૂક્ષ્મ બોધને લીધે જેઓ શ્રેષ્ઠ હોય છે તેઓને યુગપ્રધાનાગમ અર્થાત્ યુગપ્રધાન કહેવાય છે તેઓ એકાવતારી હોય છે, વર્તમાનકાળમાં યુગપ્રધાન તરીકે કોઈ પણ વ્યક્તિ જાહેર આવી નથી.

પ્રશ્ન ૬૬૨—માન મેત્ર કયા અને તેમાં ધનવ્યય કરવા માટે સાધુઓ ઉપદેશ આપે કે ‘આદેશ’ કયો શકે ?

અમાધાન—જિનમંદિર, જિનમૂર્તિ, જ્ઞાન અને ચતુર્વિધ સઘ (સાધુ માધ્વી ધાવક ત્રાવિકા) એ સાત મેત્રો છે જૂના ચૈત્યોનો ઉદ્ધાર કરવો કે નવા ચૈત્યો (દહેરા) બનાવવા તે ચૈત્ય મેત્ર કહેવાય ચૈત્ય અને મૂર્તિ એ બંનેને માટે વપરાતું દ્રવ્ય તે બેય મેત્રમાં સરખાવટ હોવાથી પરસ્પર વાપરી શકાય છે અને તેથી જ દેવદ્રવ્યની વ્યાખ્યા કરતી વખતે શાસ્ત્રકારો ચૈત્યદ્રવ્ય, દેવદ્રવ્ય, જિનદ્રવ્ય વિગેરે ઉભય માધારણ શબ્દો વાપરે છે. જો કે ચૈત્ય અને મૂર્તિ એ બંને સબધી દ્રવ્યને દેવદ્રવ્ય કહેવાય છે, અને તથી તે બંનેનું મેત્ર એકજ કરીને દેવ એવું ક્ષેત્ર કહ્યું હોત તો ચાલી શકત; પણ ચૈત્ય અને

મૂર્તિના ક્ષેત્રમા સ્વતંત્ર ખરચ કરવાની યોગ્યતાની અપેક્ષાએ
 તે એ ક્ષેત્રો જુદા રાખ્યા છે વળી દરેક આવકે સો મોનૈયા
 જેટલી પોતાની મીલકત થાય ત્યારે પોતાના ઘરમા દહરાસર
 કરવું જ જોઈએ, એ વાતનો ખ્યાલ પણ ચૈત્યક્ષેત્ર જુદું રાખવાથી
 આવી શકે છે વળી ભગવાનની ત્રિકાલ પૂજા કરવાનાં આવક
 પોતાના દ્રવ્યનો દેવદ્રવ્યમા ઉપયોગ કરે છે એવો ખ્યાલ પણ
 મૂર્તિ નામનું મેત્ર જુદું રાખવાથી આવી શકે છે ભગવાનના
 શામનનો પૂરો આધાર જીવાજીવાદિ તત્ત્વોના જ્ઞાન પર હોઈ
 પુસ્તકોનો ઉદ્ધાર કરવો, લખાવવા કે સાચવવા વિગેરેને અંગે
 થતા વ્યય જરૂરી હોઈ જ્ઞાન નામનું ક્ષેત્ર જુદું રાખેલું છે આ
 ત્રણ ક્ષેત્રો (ચૈત્ય, મૂર્તિ અને જ્ઞાન)મા નવીન ઉત્પત્તિ,
 જૂનાની સંભાળ કે જીર્ણોનો ઉદ્ધાર કરાય તે યોગ્ય ગણાય ॥
 તેવી જ રીતે ચતુર્વિધ સંધને અંગે સાધુ, સાધ્વી, નવી દીક્ષાઓ,
 દીક્ષિતોને અશન, પાન, ખાદિમ, વસ્ત્ર-પાત્ર, કળાવ, ઔષધ
 આદિનું દાન વિગેરે કરાય, તં સર્વ સાધુ સાધ્વીના મેત્રમા
 વ્યય થયો સમજવો તેવી જ રીતે આવક આવિકાને ધર્મ પમા
 હવો, ધર્મમા સ્થિર કરવા વળી અન્ય લોકો પણ ધર્મની અનુ
 મોહના કરે તેવી રીતે તેઓની ભક્તિ કરવામા જે ધનનો વ્યય
 વાય તે આવક આવિકા ક્ષેત્રમા ધનનો વ્યય ગણવો સાધ્વી
 અને આવિકા અનુક્રમે સર્વવિરતિ અને દેશવિરતિવાળી છતાં
 પણ સ્ત્રીપણાના કેટલાક સ્વાભાવિક દોષોને લીધે તેના તે અવ
 ગુણો તરફ દૃષ્ટિ જાય અને તેના સર્વવિરતિ, દેશવિરતિ ગુણો
 તરફ ગહુમાનની નજર ન ગહે તેવો અવિવેક ટાળવા માટે
 સાધ્વી અને આવિકાનું ક્ષેત્ર જુદું ગણવાની જરૂર પડી છે
 ઉપર જણાવેલા માતે ક્ષેત્રોમા ધનવ્યય કરવા માટે ઉપદેશ

દેવો એ દરેક ઉપદેશકનું કર્તવ્ય છે. યાદ રાખવું કે-એક
 પણ ક્ષેત્રના જોગે કોઈને પોષવાનો ઉપદેશ અપાય તો તે
 ઉપદેશ શાસ્ત્રાનુસારી કહી શકાય નહિ. પદાર્થના નિરૂપણમા
 જોમ એક પણ ધર્મને જોળવે તો તે ન્યાયાસનો ઉપદેશ
 કહેવાય છે, અને એક ધર્મની પ્રધાનતાએ અપાતો ઉપદેશ
 નયમાર્ગનો ઉપદેશ કહેવાય છે, પણ સર્વ ધર્મોની અપેક્ષા
 રાખીને અપાતો ઉપદેશ જ યથાર્થ ઉપદેશ કહેવાય છે, તેવી
 રીતે સર્વ ક્ષેત્રની અપેક્ષાવાળો ઉપદેશ જ યથાર્થ ઉપદેશ કહે
 વાય, પણ કોઈ પણ ક્ષેત્રમા દુર્લભ્ય કરાવીને કે ઉઠાવીને જે
 ઉપદેશ અપાય તે યથાર્થ ઉપદેશ કહેવાય નહિ. જૈન
 શાસ્ત્રમા અગિય કાયો ભવ્ય છવેએ પોતાની ઇચ્છાથીજ
 કરવાના છે અને તેથીજ વદના મરખા કાર્યમા પણ શાસ્ત્ર
 કારોએ ઇચ્છાકારેણો પાઠ રાખી ઇચ્છાકાર નામની સામાચારી
 સૂચવી, મુખ્યતાએ બલાત્કારને સ્થાન નથી એમ જણાવેલું છે,
 તો પછી સાન ક્ષેત્રમા કવ્ય વાપરવા માટે આજ્ઞા કે બલાભિ-
 યોગ ન હોય તે સ્વાભાવિકજ છે, તેથી બીજા પ્રયોજનોની
 માફક આ સાત ક્ષેત્રને અગે પણ સાધુનો અધિકાર માત્ર
 ઉપદેશનોજ હોઈ શકે એ કે ચેત્યકવ્યના ગામ, ગાયો
 વિગેરે, કોઈ રાજા આદિક મનુષ્યે હરણ કર્યા હોય અગર હરણ
 થના હોય, તેની ઉપેક્ષા થતી હોય, તેનું નિવારણ કરવા ા
 ફરજ ગચ્છની અદર રહેલા સાધુઓ અને ગચ્છથી નિરપેક્ષ
 પછે વિચરતા સાધુની પણ છે, તો પણ તે ફરજ બતાવનાર
 ગાયની જોડેજ એમ જણાવવામા આવ્યું છે કે તેજ ચેત્યા
 દિકને માટે નવા માગવાના કે ઉત્પત્તિના કાર્યો કરતા સાધુ
 જોના મહાવ્રતની શુદ્ધિ રહે નહિ, માટે તેજ સાત

પેત્રને અગે શ્રોતાના ઉદ્ધારની અપેક્ષાએ માત્ર ઉપદેશજ કરવો યોગ્ય છે

પ્રશ્ન ૬૬૩—પાણીની પરબો કરાવવા અને કૂવા ખોદાવવામા પાણી પીનારાને સતોષ થાય અને તેથી પુણ્ય બધાય એવો ઉપદેશ સાધુ આપે કે નહિ ?

અમાધાન—પરબો મઠાવવા કે કૂવો ખોદાવવા જેવા કામમા પાણી પીનાર જીવોના સતોષની અપેક્ષાએ તો પરબો બધાવનાર કે કૂવો ખોદાવનારને પુણ્યબધ થાય છે એમ ન કહી શકાય, તેમજ કૂવો ખોદતા કે પરબો બાધના કે તેના પાણીનો ઉપયોગ થતા હિસા થાય છે તેથી પાપબધ થાય છે, એમ પણ મુખ્યનાએ કહી શકાય નહિ (આ હકીકત સૂયગડાગમા સ્પષ્ટપણે જણાવેલી છે) તેવી જ રીતે ચૈત્ય અને ઉપાશ્રયને અગે પણ છકાયનો આરભ થાય તે હિસાનો ઉપદેશ પણ સાધુ આપે નહિ છકાયની હિસાથી રનોઈ કરી હોય છતાં માધુને આદાર પાણી આદિ વહેરાવવાથી લાભ છે એમ કહેવાય છે અને તે આરભથી થયેલા આદારપાણીનો ઉપયોગ પણ સાધુઓ કરે છે, છતાં તે લાભનો ઉપદેશ અને ઉપયોગ થવાથી આરભની કઈ અનુમોદના થતી નથી, તેવી રીતે કૂવા વિગેરેના પાણીનું અચિત્તપણુ થઈ જાય અગર કદે અને પછી તેનું દાન દેવામા લાભ બતાવાય તેથી કૂવા ખોદવા કે પરબો બધાવવા વિગેરેમા લાભ કહી શકાય નહિ વગી છકાયના આરભથી થયેલ શબ્દા(મકાન)ના દાનથી લાભ થાય તો પણ તે મકાન કરવાનો ઉપદેશ પણ માધુથી આપી શકાય નહિ

પ્રશ્ન ૬૯૪—બાહર એકેદ્રિય જીવને સ્પર્શ કરતા કેટલું દુઃખ થાય છે ?

સમાધાન—બાહર એકેદ્રિય જીવો મ્વભાવથી જ અત્યંત અનિષ્ટ વેદના ભોગવી રહ્યા છે, તેમા તેનો સ્પર્શ કરવાથી પાકીને કુટેલા શુભકા ઉપર કાર્મ અટે અને આપણને જેમ વેદના ધાય, તેમ બાહર એકેદ્રિયને અકવાથી વેદનાનો ધણો વધારો થાય છે આ વાત વિચારવાથી શાસ્ત્રકારોએ બાહર એકેદ્રિયના સ્પર્શનો પણ કદેવો નિષેધ અને સ્પર્શ કરવાથી જણાવેલું પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય જ છે એમ મનાયે

પ્રશ્ન ૬૯૫—એક ધરમા દશ માણસ હોય, તેમા કેટલાક ધર્મી પણ હોય તો પાપીએ કરેલા પાપથી ધર્મી લેવાય કે કેમ ?

સમાધાન—શાસ્ત્રકારો મન-વચન-કાયાથી જેમ પાપને કરવું અને કરાવવું એ બનેનો નિષેધ કરે છે, તેથી જ રીતે પાપી અનુમોદનાનો પણ નિષેધ કરેજ છે અને અનુમોદના શાસ્ત્રકારો ત્રણ પ્રકારે જણાવે છે ૧ જે કાર્મ પણ જીવ આપણા પ્રસંગમા આવેલો હોય અને તે જે કંઈ પાપ કરે (જો કે તે પાપ કરવાનું આપણે કશું ન હોય છતા) તેનો નિષેધ ન કરીએ તો આપણને અનુમોદના નામનો દોષ લાગે (આ જ કારણથી ઉપદેશકની પામે આવેલા અગર તેના પ્રસંગમા આવેલા જે જે મનુષ્યો હોય તેને તેને તે ઉપદેશક મહાત્માએ સર્વ પાપોનો સર્વથા ત્યાગ કરવાનો ઉપદેશ કરવો જ જોઈએ અને આ જ કારણથી શાસ્ત્રકારો સર્વ પાપોના સર્વથા પરિહાર-રૂપી સર્વવિરતિનો ઉપદેશ આપ્યા સિવાયનો દેશવિરતિ

આદિનેા ઉપદેશ આપવામા આવે તો ગૃહસ્થપણમા રહેલા
 દેશવિરતિવાળાએ કરેલા પાપોની અનુમોદનાનુ પાપ ઉપદેશકને
 લાગે એમ સ્પષ્ટપણે કહેલું છે એ કે સર્વ પાપોના ત્યાગ
 અને તેના ફળનુ સ્વરૂપ જોયે યથાસ્થિત જાણ્યું છે અને સર્વ
 પાપોની વિરતિરૂપ સર્વવિરતિ આદરવાને કે દેશથી પાપોના
 વિરામ કરવો તે રૂપ દેશવિરતિ આદરવાને પણ અશક્ત હોઈ
 દેશવિરતિ કે એકલું સમ્યક્ત્વ આદ્યુ હોય તેવા શ્રાવકોને
 તો ઉપદેશકે શ્રાવકની યોગ્યતા અનુમારે માર્ગાનુસારી, સમ્ય
 ક્ત્વ, દેશવિરતિ કે સર્વવિરતિ કે સર્વવિરતિપણાને યથારુચિ
 ઉપદેશ કરી કે ઉત્ક્રમે આપી શકે છે, અને તેથી જ તેવા
 છોને ઉદ્દેશીને પચાશક, ધર્મજિહ્વ, શ્રાવકધર્મ પ્રકરણ, શ્રાદ્ધ
 વિધિ કે ધર્મસંગ્રહ વિગેરે શ્રેયો રચવામા આવેલા છે, પણ
 તે સર્વ શ્રેયોમા એ વાત તો સ્પષ્ટ જ કરવામા આવી છે કે
 સર્વ પાપની નિવૃત્તિરૂપ યતિધર્મને લેવા માટે અશક્ય હોમ
 તેવાઓને જ દેશવિરતિનુ શ્રદ્ધુ હોય છે તથા દેશથી પાપની
 નિવૃત્તિરૂપ દેશવિરતિ શ્રદ્ધુ કરવાને અસમર્થ મનુષ્યોને જ
 એકલુ સમ્યક્ત્વનુ શ્રદ્ધુ વિગેરે હોય છે એમ સ્પષ્ટ કરે છે
 આ બધી વસ્તુસ્થિતિ જોનારો મનુષ્ય સમજી શકશે કે
 પોતાના ધરમા સાથે રહેનારા કુટુંબીજનો તો શુ પણ
 મામા ય સબધવાળા કે લાગવગવાળા છોને પણ તેઓ જે
 પાપ કરે તેનાથી તેમને રોકવા માટે પ્રયત્ન ન કરાય તો તે
 પાપ નહિ કરનારા મનુષ્યને પણ અનિવેધ નામની અનુમતિ
 લાગી તેનુ પાપ લાગે છે આ જ કારણથી દરેક સમ્યક્ત્વવાળો
 મનુષ્ય ‘ માકાર્પીત્વોઽપિ પાપાનિ ’ એટલે જન્મતનો કોઈપણ
 પાપના કાર્યો ન કરે એવી સાવના તથા તેની ઉદ્યોગણ

સતત પ્રવૃત્ત રાખે છે) આવી અનિષિદ્ધ અનુમોદનાની માફક
 બીજી પ્રશસા નામની અનુમોદના શાસ્ત્રકારો જણાવે છે પાપ
 કરવામા સાગરિત થનારા જેમ સ્પષ્ટપણે પાપના ભાગી હોય
 છે, તેવી જ રીતે પાપ કરતી વખતે પાપમા મદદગાર નહિ
 બનનારો પણ મનુષ્ય પાપનું કાર્ય થમ્ રહ્યા પછી પણ ફક્ત
 ભોગ કે વચનદ્વારા પણ તે કાર્યને વળાણે તો તે વળાણ
 નાર મનુષ્યને તે થયેલા પાપ કાર્યની પ્રશસા નામની અનુ
 મોદના ગણવામા આવે છે આવી જાતની અનુમોદના લોકોમા
 પ્રસિદ્ધ હોવાથી ઘણા મનુષ્યો યથાસ્થિત વસ્તુના બોધને
 અભાવે પૂર્વે જણાવેલી અનિષિદ્ધ અનુમોદનાને કે આગળ
 જણાવીશું તેવી મહવાસ અનુમોદનાને, અનુમોદનારૂપે બોલતા
 નથી, ગણતા નથી, પણ માત્ર આ પ્રશસા અનુમોદનાને જ
 અનુમોદનારૂપે ગણે છે આ પ્રશસા-અનુમોદનાના નિષેધ
 માટેજ યોગજિહ્વકાર ભગવાન શ્રીહરિભક્તસૂરિજીએ માતા-
 પિતા આદિનું મરણ થયા છતાં પણ તેમના વસ્ત્ર, આભૂષણના
 ઉપભોગનો નિષેધ કરેલો છે, અને તંમના વસ્ત્ર આભૂષણના
 ઉપભોગ કરનારને મરણના ફળનો ઉપભોગ ગણનાર ગણી,
 માતા-પિતા આદિના મરણની અનુમોદનાવાળો ગણેલો છે
 અને તેથી જ તે જ શાસ્ત્રમા તે માતા-પિતાદિના વસ્ત્ર,
 આભૂષણને તીર્થત્રેતાદિમા ખર્ચી નાખવાનું જણાવેલું છે આ
 અનિષિદ્ધ અને પ્રશસા અનુમોદનાની લાગતા પાપની નિવૃત્તિ
 માટે જ તીર્થ કર, ગણધર આદિ મહાપુરુષોને પણ ગૃહસ્થા
 શ્રમનો ત્યાગ કરી સાધુતા મહંશ કરવાની વિશેષે જરૂર હોય
 છે આ વસ્તુને સમજનારો મનુષ્ય જેટલી અવિરતિ રહે
 તેટલું વધારે વધારે કર્મ બધાંય એવું શાસ્ત્રોક્ત યથાસ્થિત

વચન સહેજે માની શકશે આ ત્રીજી સહવાસ અનુભોદનાના લેદને સમજનારો મનુષ્ય પોતાના કુટુંબીજનમાથી કોઇએ પણ કરેલા પાપની અનુભોદનાના દોષનો ભાગીદાર કુટુંબના સમગ્ર જન બને ॥ એમ સ્પષ્ટ સમજી શકશે (આવા જ કારણથી ગૃહસ્થાશ્રમમા રહીને ઉત્તમમા ઉત્તમ ગૃહસ્થ લાયક ધર્મકરણી કરવાવાળો પણ પાપને અંગે માત્ર ખાળે હુઆ મારે છે પણ મોટા દરવાજા ખુલા જ રાખે છે, અને આ જ કારણથી દેશ વિરતિના ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન કરતા પણ પ્રમત્તસચતના જથ્થા સ્થાનમા અસંખ્યગુણ નિર્જરા જે શાસ્ત્રકારોએ દરમાવી છે તથા સંખ્યાતા સાગરોપમની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ દેશવિરતિની પ્રાપ્તિ માટે ખપાવાતી કમસ્થિતિ કરતા વધારે ખપાવે ત્યારે જ પ્રમત્તચારિત્રની પણ પ્રાપ્તિ થાય એ વાત સ્પષ્ટપણે સમજાશે

પ્રશ્ન ૬૬૬—પાક્ષિક પ્રતિક્રમણમા છોક્ર આવે તેનો કાઉન્સગ કરવો પણ કેટલાક પૂજા અગર સ્નાન બણાવવાનું કહે છે તે તેનો ખુલાસો શું ? અને તેનો ઉલ્લેખ શાસ્ત્રમા છે કે નહિ ?

અમાધાન—પૂર્વાચાર્યોના પ્રશ્નોત્તરશ્રવને અનુસારે પાક્ષિક પ્રતિક્રમણના ચાતિકથન સુધી છોક્રનું નિવારણ કરવામા આવે છે, પણ પાક્ષિકમા થયેલી છોક્રને અંગે અપશુકન ગણી તેનાથી થતા હુદ્રોપદ્રવના નાશને માટે એક મો આઠ આસોઆસ (ચાર લોગસ્મ સાગરવરગણીરા સુધી)નો કાઉન્સગ કરી હુદ્રોપદ્રવના નાશ કરવા યક્ષાણિકાદિની સ્તુતિ કહેવામા આવે છે આ હકીકત માધુશ્રાવક ઉભયને સાધારણ હોઈ ત્યા જણાવેલી છે, પણ પરપરાએ આવકને આવેલી છોક્રના અપશુકનથી સંભવિત

દોષદૂષના નાશ માટે તે શ્રાવક દ્વયસ્તવનો અધિકારી હોવાથી
તારશેરી પૂજા અથવા શક્તિની ખામીએ સ્નાત્રપૂજા રચાવે છે

પ્રશ્ન ૬૬૭—નમોઽસ્તુવર્દ્ધમાનાય મૌ સાથે જોલે છે,
મ સ સારદાવાની ચોથી થાય સાથે જોલે છે, તેનું કારણ શું ?

અભાધાન—પ્રતિક્રમણના છ આવશ્યકોની સમાપ્તિથી
યેલા હર્ષને અગે અતમા શામનના અધિષ્ઠાતા જિનેશ્વર
મર્વ જિનેશ્વર અને જિનેશ્વર ભગવાનની વાણીનો
હિમા ગાવા માટે સજ્જ અને રાગની વધતી એવી નમોઽસ્તુ
વેશાલં અને સસારં એ રૂપ સ્તુતિઓ સર્વ પ્રતિક્રમણ
સ્નાત્રાઓ સાથે જોલે છે, અને આ દ્વિકીકત પ્રવચનસાગરદ્વાર
વિગેદેમા સ્પષ્ટપણે જણાવી છે પાક્ષિક પ્રતિક્રમણમા મ સારદાવાથી
થી થાયના છેલા ત્રણ પાદો જે માથે જોલવામા આવે છે
મા જુદા જુદા કારણો જણાવવામા આવે છે (૧) હરિ
સુરિણે ચોદસો ચુમાલીસ શ્લોકોની પ્રતિજ્ઞા બતી
મા આમૃતાં નામની ચોથી યોધરૂપી ચોદમો ચુમાલીસમો
શ્લોકો અને તેનો પહેલો પાદ રચ્યા પછી મૂરીશ્વર મહા-
ત્મની તર્ણીયત વધારે અસ્વસ્થ થવાથી તે ત્રણ પાદો ત્યા
જરૂર રહેલા મમણાદિ મથે ઉચ્ચ સ્વરથી પૂરા કર્યા અને
થી તે ત્રણ પાદો સહજસહ ઉચ્ચ સ્વરે જોલે છે (૨)
ત્યાકના કહેવા પ્રમાણે ઉપાશયમા પ્રતિક્રમણ કરના ચતુર્વિધ
પદને ક્રોધક વ્યતર કેવળા ઉપસર્ગ કરતો હતો તેને નિવા
વા માટે ગીતાર્થ શુભમદ્વાનજની આગાથી ચતુર્વિધ સ્વર
કારા વિગેદેનો ઉચ્ચ સ્વરે ઉચ્ચાર કર્યો ને તેવા તે ઝકારાદિના
ચાળી તે ઉપદ્રવ કેવળા વ્યતર નાસી ગયો અને

આ ત્રણ પાઠો ઉચ્ચ સ્વરે ચતુર્વિધ સઘ બોલે છે (૩)
 કેટલાકના કહેવા પ્રમાણે તો કોઈ સમર્થ મહાપુરુષની અધ્ય-
 સનામા કોઈ તેવા મોટા મેત્રનો આવક સમુદાય મોટું પાક્ષિક
 પ્રતિક્રમણ કરવા બેઠો હતો તે સ્થાન શહેરના દરવાજાની
 નજીક હતું તે વખતે તે પાક્ષિક પ્રતિક્રમણમા બેઠેલા વર્ગમા જ
 શહેરનો અધિકારીવર્ગ પણ બેઠેલો હતો આ સ્થિતિના ચર
 પુરુષદ્વારા સમાચાર મળવાથી નજીકના શત્રુએ લશ્કર સાથે
 તે જ વખતે હાથે કર્યો, તેવી વખતે ગીતાર્થ મહારાજની
 આજ્ઞાથી ઝઠારાં વિગેરેનો ઉચ્ચાર સર્વ પ્રતિક્રમણ કરનારા
 જોએ માથે ઉચ્ચ સ્વરે કર્યો એ ઉચ્ચ સ્વરથી અને અનેક
 જન માથે કહેવાતા સ્તુતિના શબ્દના ઘોષાટથી શત્રુનું લશ્કર
 તે સ્થાનવાળાની સાવચેતી મમજીને નામી ગયું અને તેથી તે
 શહેરના તે અધિકારીવર્ગ વિગેરેની શ્રદ્ધા અને ભક્તિ વધારે
 ભક્ત થયા અને તે દિવસથી તે સમર્થ ગીતાર્થ ગુરુમહા-
 રાજની આજ્ઞાથી પાક્ષિક આદિ પ્રતિક્રમણમા તે પાઠો ઉચ્ચ
 સ્વરે બોલાય છે સસારદાવાની ચોથી ચોઈના છેલ્લા ત્રણ
 પાઠોને ઉચ્ચ સ્વરે બોલવામા પૂર્વે જણાવેલા ત્રણ કારણોમાથી
 કોઈ પણ કારણ હોય પણ સરસ્વતી દેવીની સ્તુતિરૂપ તે ચોથી
 ચોઈના અતના ત્રણ પાઠો દરેક સારે સ્થળે મોટા પ્રતિક્રમ
 ણમા સમુદાયથીજ બોલાય છે

પ્રશ્ન ૬૯૮—એક ઘરમા ધણીધણીયાણી છે, તેમા સ્ત્રી
 ખરાગ લક્ષણવાળી છે, તો તેનું પોષણ કરતા અસજ્જતિનું
 પોષણ થયું કે નહિ ?

સમાધાન—શાઓમા લોભોપલોભતના આતચારમ

કર્મને આશ્રીને પદર કર્માદાનો જણાવતા ‘અસતીપોષણ’ નામનો કર્માદાન જણાવેલો છે, અસયતિપોષણ નામનો અતિચાર કોઈ પણ સાધુ કે શ્રાવકના મતને અંગે શાસ્ત્રકારેએ કહેલો નથી જો અસયતિપોષણને અતિચાર ગણવામા આવે તો શ્રાવકના પહેલા અણુમગમા લક્ષ્યાપાનવ્યવસ્થેદ નામનો સ્થૂલ હિંસા વિરતિને અંગે અતિચાર કહેત જ નહિ યાદ રાખવું કે-ભાત પાણીના વ્યવસ્થેદનો અતિચાર કુટુંબી મનુષ્યો અને ઘરના પશુપક્ષીને અંગેજ છે, અને તે કુટુંબી વિગેર સર્વ અસ મતજ છે, અને તેઓને ભાત-પાણી ન દેવામા કે દેના હોય તમા અનરાય કરવામા અતિચાર માનનારા શાસ્ત્રકારો અમ યનપોષણને અતિચાર તરીકે કહી શકે જ નહિ અસતી પોષણની જગ્યા ઉપર અસયતિપોષણનો જૂઠો છુટો ઉઠાવનાર બીજા કોઈ જ નહિ પણ પેલા દયાના દુરમનો તેરાપથીએ જ છે અને અક્ષલ વગરના કેટલાક તે પયને નહિ માનનારા પણ તે અર્થ ઊભવામા દોરાયા છે, પણ વાસ્તવિક રીતીએ અસયતીપોષણ અતિચાર નથી પણ અસનીપોષણ અતિચાર છે વગી અસતીપોષણનો અનિચાર હોવાથી જ તે લોગોપ લોગમગનો અતિચાર ગણાય, પણ જો અમયતિપોષણ નામનો અનિચાર હોત તો તે મુખ્યતાએ પહેલા અણુમતનો જ અતિ ચાર હોય તથા લોગોપલોગપરિમાણ મતમા પણ અસતી પોષણ નામનો અતિચાર ધોરાકના નિયમોના અતિચારોમા નહિ ગણાતા કર્મ એટલે આજીવિકાને અંગે થતા વનકર્માદિક કારણોની માફક અસતીપોષણને પણ આજીવિકાના કારણ તરીકે અનિચાર ગણાવેલો છે આ બધો અધિકાર વિચારવાથી સ્પષ્ટ સમન્વર્ત જશે કે આજીવિકા ચલાવવાને માટે દામી આદિ

અસતીઓનું પોષણ કરી કુટુંબખાના ચલાવી, તેનું બાકું લેવું તે જ અસતીપોષણ અનિચાર ગણાય આ ઉપરથી દયાના દુરમનો અનુકપાદાનના નિષેધને માટે અસતીપોષણની જગ્યા ઉપર અમયતીપોષણ શબ્દ વાપરી જે અનુકપાદાનનો નિષેધ કરે છે તે શાસ્ત્રવિરુદ્ધ છે તેમજ આર્યની પદ્ધતિમાં પણ બેસવા હાયક નથી આવી રીતે પ્રકૃત અનિચારનો અધિકાર છતાં સસારથી વૈરાગ્ય પામેલો કોઈક બ્રહ્મચર્યની પરિણતિવાળો મનુષ્ય રસોઈયાના ખર્ચને બચાવવા માટે જ પોતાની સ્ત્રીને અસતી બાંધવા છતાં પણ તેના પોષણને અસતીપોષણ ધારી લે તેમાં નવાઈ જેવું નથી

પ્રશ્ન ૬૯૬—રસગૌરવ, ઋદ્ધિગૌરવ અને સાતાગૌરવનું સ્વરૂપ શું ?

મમાધાન—સાધુને અગે જેમ કોઈ સાધુને ઇષ્ટ રસવાળા સારા મારા પદાર્થોની ગોચરી મળતી હોય તે સાધુ તે બીજા સાધુને કે જેને શિક્ષા પણ મારી રમવાળી કે ઉચિત મળતી નથી તેને કહે કે ‘મને કેવી સરલ ગોચરી મળે છે, આવી ગોચરી મળવાની જ ખરેખરી ઉત્તમતા છે’ જેમ કહે અગર મનમાં માને તો તે રસગૌરવ કહેવાય યાદ રાખવું કે—સારા રસવાળી ગોચરી ખાતા કયારેય પ્રમાદને લીધે આનંદ થાય તો તે રસની આસક્તિ છે પણ રસગૌરવ નથી ગૌરવ એ અભિમાનનો જ પર્યાય છે તેવીજ રીતે નરેન્દ્રપૂજા અને સાધુમાધવીનો પરિવાર કે તેનો આજ્ઞા મળવાથી ધતુ અભિમાન તે ઋદ્ધિગૌરવ ગણાય અને પોતાના શરીરને કોઈપણ જાતની આધિવ્યાધિથી પીડિતપણું ન હોય પણ પરમશુભો

દયથી સયમમા સહાયકારક એવા સાતાવેદનીયનો ઉદય હોય
છતા તે સાતાના ઉદયને અગે અભિમાન કરે અને ણીજા
સામાય સાતાના ઉદયવાળાઓને અધમ તરીકે વિચારે કે
જણાવે તો તે સાતાગૌરવ કહેવાય

પ્રશ્ન ૭૦૦—જગતમા શિયાળે અને ઉનાળે, રાત્રે અને
દિવસે પુફગલોના સ્પર્શો થવામા નિયમ ખરો કે નહિ ?

સમાધાન—ઉનાળામા કે દિવસે તિર્છલોકમા જ્યાં
સૂર્ય વિગેરેનું ફરવું હોય છે અને તેથી ઘણું ભાગે ઉષ્ણ
સ્પર્શ વેદાય છે, તો પણ સર્વલોકમા કે તિર્છલોકમા પણ
બધા પુફગલો ઉષ્ણસ્પર્શવાળાજ હોય એવો નિયમ નથી,
તેમ શીતઋતુમા બધા શીતસ્પર્શવાળાજ હોય એવો નિયમ
નથી, પણ દિવસે શુભપુફગલો અને રાત્રે અશુભ પુફગલોનો
પ્રભાવ છે, એમ શાસ્ત્રદૃષ્ટિથી જણાય છે તેવી જ રીતે અધો
લોકમા પ્રાયે અશુભ પરિણામવાળા, તિર્ચગ્લોકમા મધ્યમ
પરિણામવાળા અને ઉર્ધ્વલોકમા શુભ પરિણામવાળા પુફગલો
તે તે મેત્રના પ્રભાવથી હોય એમ પણ શાસ્ત્રદૃષ્ટિથી જણાય છે

પ્રશ્ન ૭૦૧—જેના ઘરમા મરણ થાય તે ઘરમા બહારથી
આવનાર માણસને તે ઘરનું પાણી પીવાથી તથા ખાવાથી
તે જ દિવસે જિનપૂજા થાય કે નહિ ? અથવા કેટલા દિવસનું
સૂતક લાગે ?

અમાધાન—શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રના પાચમા અધ્યયનમા
પઢિકુટ્ટુલ ન પવિસે० એ ગાથાની વ્યાખ્યામા આચાર્ય ભગવાન
શ્રી હરિભદ્રમૂર્તીસ્વરણ જન્મ અને મરણના સૂતકવાળા પ્રતમા

સાધુઓને પણ આહારપાણી લેવાનું તેમજ પ્રવેશ કરવાનું પણ વર્જવા કહેલ છે શ્રી આચારાગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્ક ધર્મા તથા વ્યવહારભાષ્યમા સૂતકવાળાના કુલો દશ દિવસ મુખી વર્જવાના જણાવે છે, તથા સૂતકવાળાને ઘેર આવું પીવું વર્જવું એ ઉચિત જણાય છે, પણ સૂતકવાળાને ઘેર જાનારખીનારે તે ખાવાપીવાના દિવસ સિવાય પોતાને ઘેર આવ્યા પછી પણ સૂતક પાળવું જોઈએ એવો કોઈ શાસ્ત્રીય લેખ જણવામા નથી જો કે શ્રીમાન વિજયએનસૂરિજી વિગેરે દેશાચાર ઉપર સૂતકપાલનનો આધાર રાખવા જણાવે છે, છતાં તેઓથી પણ ‘સૂતકના ગૃહો દશ દિવસ મુખી વર્જવા એવી તપાગચ્છની પ્રવૃત્તિ છે’ એમ સ્પષ્ટ જણાવે છે વ્યવહારસૂત્રમા સૂતકના ગૃહોની વર્જીયતા લૌકિક છે એમ જણાવે છે, તે પછી તે સૂતકના ગૃહો નહિ વર્જીને આહારપાણી લેનારને નિશીથસૂત્રમા પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવે છે વળી વ્યવહાર ભાષ્યમા ડુમ્બ, ચમાર વગેરેના કુલો વર્જવા તે પછી લૌકિક જણાવે છે, છતાં પણ તેવા કુલોમા આહારપાણી લેનાર સાધુને નિશીથસૂત્રમા પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવે છે સૂતકવાળાના ગૃહો વર્જવા અને સૂતક પાળવું એ શાસ્ત્રાનુસારી હોવા માથે ગચ્છમર્યાદાને પણ અનુમરતું જ છે

પ્રશ્ન ૭૦૨—જહારુ દેશાવર પોતાનો કુટુંબી સગો રહેતો હોય અને ત્યાં મરણ થયું હોય એવા સમાચાર આવવાથી સૂતક લાગે કે નહિ અને કેટલા દિવસે જિનપૂજા થાય ?

સમાધાન—શાસ્ત્રકારોએ સામાન્ય રીતે જન્મ-મરણનાં સ્થાનને અંગેજ અનુચિતપણું માનેલું છે અને તેથી દેશાતર થયેલા મરણના સમાચારથી સૂતક પાળવાનો સબધ રહેતો

નથી, પણ સૂતકાદિ તો શુ પણ ખુદ સ્નાન પણ શાસ્ત્રકારોએ અનુવાદનીય માનેલુ છે, પણ વિધેય તરીકે માનેલુ નથી તેથી હોકમા સિદ્ધ રીતિને અનુસારે દશ દિવસમા જેટલુ ગાફી હોય તેટલો કાગ અશૌચપણ પાગલુ એમ લૌકિક રીતિની મૂલભૂત સમજિઓ કહે છે

પ્રશ્ન ૭૦૩—ઘરમા પોતાની સ્ત્રીને અથવા પુત્રીને અથવા ભાઈની સ્ત્રીને અથવા સગાભાઈની પુત્રીને સુવાવડનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય તે વખતે ઘરના રહેનાર ચુકને (તમામ) માણસા તે ઘરથી અલગ (જૂઠા) જમી, સુવ વડવાળા ઘરની માથે કોઈ જાળનો મળધ રાખે નહિ, તો તેમને (અવગ રહેનારાઓને) મૂતક લાગે કે નહિ ?

સમાધાન—શાસ્ત્રકારોના વચન પ્રમાણે જે સ્થાનમા જન્મસૂતકાદિ હોય તે સ્થાનમાજ અશુચિ ગણાય છે, અને વર્તમાનમા રિવાજ પણ એવો છે કે—પ્રસૂતિવાળી બાઈ મર્વયા ભિન્ન સ્થાને રહેલી હોય તો કુટુંબીઓને અશૌચ લાગતુ નથી, અને તેથી તે ભિન્ન સ્થાને રહેલા કુટુંબીઓ જિનપૂજાદિક કાર્યો કર છે એ જાણતનો શાસ્ત્રકારોએ વિશેષ ખુલાસો કર્યો હોય એવુ ધ્યાનમા નથી

પ્રશ્ન ૭૦૪—એક જ મોભારે પાચ સાત ઘર હોય અને તેમા વચમાના કોઈ ઘરમા સુવાવડનો પ્રસંગ આવે તો ગાફીના રહેલા (બાબુના) ઘરોવાળાને સૂતક લાગે કે નહિ ? અને જો મૂતક લાગે તો કેટલા દિવસનુ ? જિનપૂજા કેટલા દિવસે થાય ?

સમાધાન—શાસ્ત્રકારોએ સૂતકસ્થાનથી સો હાથ સુધી

અશુચિ ગણી સ્વાધ્યાય વર્જવા માટે સાધુઓને ફરમાન કર્યું છે, તે અનુસારે સૂતકત્વ સ્થાન નિકટ હોય તો અપવિત્રતા માનવી એ દિસાએ એક મોભવાળા સ્થાનો વર્જવાનો વ્યવહાર ચાલ્યો હોય એમ જણાય છે સૂતકના સમયનું પ્રમાણ દશ દિવસનું છે એ વિગેરે ઉપર જણાવવામા આવેલું છે

પ્રશ્ન ૭૦૫—પોતાના ઘરમા મરણ થાય તો તેનું કેટલા દિવસનું સૂતક લાગે ?

અમાધાન—સૂતકને માટે દશ દિવસ વર્જવાની વાત ઉપર જણાવેલી છે તેથી વધારે જોણું કરવાનું આમા કંઈ કારણ જણાતું નથી

પ્રશ્ન ૭૦૬—પક્ષી, ચોમાખી તથા સુવત્સરી પ્રતિક્રમણમા મોટી શાંતિ અને છેલ્લો લોગસ્મ જોલાયા પછી ‘સતિકર’ જોવવું જ જોઈએ ?

અમાધાન—‘સતિકર’ એ નવ સ્મરણમાનું એક સ્મરણ છે, પાપ હરનાર હોવા સાથે વિપ્લવ નિવારક ॥ પૂર્વપુરુષોએ તનુ કથન આચરેલું છે, અને તેની (સતિકરની) ટીકામા પાક્ષિકને દિવસે તેના પકનનો ઈસારો છે, માટે તે જોલવું ઉચિત છે, અનુચિત નથી કેટલાક તરફથી કહેવામા આવે છે કે—એમ પ્રશ્ન કરતા ઘણું વધી જશે પણ આ કથનની આવરણ કરનારા મહાપુરુષોએ એ નહિ વિચાર્યું હોય એમ માનવ તૈયાર થવું, એ યોગ્ય નથી કદાચ મહાપુરુષોએ કારણસર વધાર્યું તો તે સતિકરના અંગે કંઈ સાવધકરણી હતી કે જેથી નિષેધ કરવાની જરૂર પડી ?

પ્રશ્ન ૭૦૭—ભગવાન્ શ્રી મહાવીર દેવના કાનમા ખીલા ઠોક્યા ત્યારે તેમના મુખેથી કંઈ અવાજ સરખો થયો નહિ, ત્યારે ખીલા કાઢ્યા ત્યારે ભગવાને ચોસ પાડી તો પછી ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવના વીર્યજવમા વધારો ઘટાડો માનવો ?

સમાધાન—ભગવાન્ શ્રી મહાવીર દેવના કાનમા ગોવાગી બાએ જે શલાકાઓ ઠોકી તે વખતે માત્ર મામનુ નિધાવાપણું હતું અને તેથી તે વખતે ભેરવ શબ્દ ન થયો પણ ત શલાકાઓ કાનમા ઘણી મુદત રહેવાથી મામ સાથે ભેડાઈ ગયું અને તેથી તે શલાકાઓ ખેચતી વખત મર્મસ્થાનનો મામનો ભાગ ખેચાયો અને તેથી ભેરવ શબ્દ થયો એમ માનવામા, વીર્યની ન્યૂનાધિકતા માનવાની કાંઈ જરૂર નથી એકે ધીલકના પ્રયોગ અને ગિર્ગમનની વખતે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ છદ્મ્ય અવસ્થામા હોઈ વીર્યની ન્યૂનાધિકતા પણ માનવામા અડચણ નથી, તો પણ દીવકકર્ષણ વખતે થયેલો ભેરવ શબ્દ તેઓશ્રીના વીર્યની ન્યૂનતા જણાવનારો નથી એમ જણાય છે

પ્રશ્ન ૭૦૮—આયગિલની રસોઈમા હિંગ વપરાય કે નહિ ?

સમાધાન—શ્રી વિજયસેનસૂરિજીના કથન મુજબ મુઠ વિગેરે વાપરવામા જો આયગિલમા વાધો નથી તો હિંગમા વાધો ન હોય તે સ્વાભાવિક છે, અને એ વાત ‘ગિલવણ સૂઠિ મરીચ અને સૂઆ, મેથી મચલ રામઠ કદ્યા’ આ મુજબ આયગિલની મજાગાયમા ભેવાથી મમજી શકાશે તથા પ્રવૃત્તિથી પણ હિંગવાળા પદાર્થો આયગિલમા દોષકર્તા નથી એમ જણાય છે

પ્રશ્ન ૭૦૯—આયજિવ ખાતામા, ધર્માદા ખાતે કાઢેલી (કાઢવામા આવેલી) રકમ અપાય કે નહિ ?

સમાધાન—માત્ર દ્વેષમાથી કોઈ પણ દ્વેષમા કોઈ પણ મનુષ્ય માં પણ દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરે તે ધર્મ થવાનો માનીનેજ કર છે તપસ્યા કરવાવાળાને તપસ્યાના દિવસે કે પારણાના દિવસ ન જમાડવાનું કરે કે ભક્તિ કરે તે મને ધર્મ સમજીને ન કરે છે, તેથી તેવી તપસ્યા કરવાના કે પારણા કરનારને કોઈપણ પ્રકારે ધર્માદા (ધર્માદાનું ખાતામા) કહી શકાય નહિ, પણ જેઓ શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનના શામનગી શ્રદ્ધા ન થતા હોય, મન, પચ્ચકળાણ કે તપસ્યામા આદર કરવાવાળા ન હોય, દેવ, ગુરુ તથા ધર્મના વિરોધી હોય છતાં આવકપણાના નામે કે ધર્મના નામે પૈસાઓ લે કે તેવા પૈસાથી નિર્વાહ ચલાવે તેવાઓનેજ તેવા (ધર્માગીયા) કહી શકાય વસ્તુતઃ મોક્ષમાર્ગની આરાધના માટે સાતેય દ્વેષમાથી કોઈ પણ દ્વેષમા ને કંઈ પણ દ્રવ્ય-વ્યય થાય તે સર્વ ધર્મમાર્ગેજ વ્યય થયે સમજવો.

પ્રશ્ન ૭૧૦—મહાત્મા અગર તેવા અન્ય કારણે રવિવારે, મંગળવારે કે શનિવાર આયજિલ કરે તો કરનારને આય જિલનું ફળ મળે કે મિથ્યાત્વ લાગે ?

સમાધાન—સમ્યક્દષ્ટિ જીવ પોતાના સમ્યક્ત્વના પ્રભાવે, શ્રી જિનેશ્વર ભગવાને મોક્ષને માટે કહેલી ક્રિયાઓ, અધ્યાનાધ સુખમય એવી મોક્ષની પ્રાપ્તિ માટેજ કરે એવેરી કહીયે જોનાર સાટે હીરા મોતીને આપી દે નહિ, તેમ સમ્યક્દષ્ટિ આત્મા ન યાજનાધ એવા મોક્ષને આપનારી ક્રિયા, અનર્થકારક એવા

પૌષ્ટિક પદાર્થ માટે કરે નહિ, છતાં જો તવી શુદ્ધ શ્રદ્ધાવાળા હોય અને આવૃત્તિ ટાળવા, લૈંગિક કૃત્તની અપેક્ષાએ આયુર્જિવાદિ તપ કે અન્ય ક્રિયાઓ વગેરે કરે તો તે ક્રિયા, તે તપ, તે અનુષ્ઠાન દ્રવ્યરૂપ ગણાય, ભાવરૂપ ગણાય નહિ તથાપિ શ્રદ્ધાની શુદ્ધિ હોય ત્યાંમુધી તેવી ક્રિયાઓ વગેરેથી મિથ્યાત્વ જ યર્થ જાય છે એમ માનવું શાસ્ત્રમગત નવી લાગતું

પ્રશ્ન ૭૧૧—ઉપધાનમા સો લોગસ્મનો કાઉસ્મગ્ગ વર વાનો છે તે લોગસ્સ સપૂર્ણ કે ‘ચહેસુ નિમ્મલયરા’ મુધી ?

અમાધાન—રાઈ, દેવસિ પ્રતિક્રમણ વિગેરેમા જ્ઞાનોન્નિષ્ઠ વામનુ પ્રમાણ હોવાથી એકેક લોગસ્સના ‘ચહેસુ નિમ્મલયરા’ મુધી પચીસ જ્ઞાસોન્નિષ્ઠવાસના હિસાબે અને ‘સાગરવરગભીરા’ મુધી મસાવીસ જ્ઞાસોન્નિષ્ઠવાસનો હિમાળ લઈ પચાસ, નો, એક નો આઠ, ત્રણસો, પાચ સો વિગેરે જ્ઞાનોન્નિષ્ઠવામના કાઉસ્મગ્ગમા ‘ચહેસુ નિમ્મલયરા’ કે ‘માગરવરગભીરા’ મુધી લોગસ્મ ગણાય છે, પણ જ્યાં જ્ઞાસોન્નિષ્ઠવામનુ પ્રમાણ નથી તેવા ઉપધાન, જ્ઞાનપચમી વિગેરેના કાઉસ્મગ્ગમા લોગસ્સ સપૂર્ણ ગણવા જોઈએ

પ્રશ્ન ૭૧૨—અહણની અસંજઝાયમા કંપમૂત્રનુ વાચન થાય કે નહિ ?

અમાધાન—ચદ્ર કે સૂર્ય, બનેમાથી કોઈનુ પણ અહણ હોય તો તેમા અસંજઝાય છે એ વાત અનેક શાસ્ત્રોથી નિશ્ચિત છે કંપસૂત્રના વાચનને અગે ‘અસંજઝાય સર્વથા ટાળવી જોઈએ’ એ પણ શાસ્ત્રમા કહેતું જ ॥ અસંજઝાય ટળી શકે એવી

ન જ હોય તો કૃત્પસૂત્રનુ વાચન, અવરય વાચન ગણી, શ્રી વિજયમેનમુરિશ્ચ મહારાજે વાચવાની છૂટ આપી છે (અસંજ્ઞાય નાળી શકાય તેવી હોય છતાં, અને અસંજ્ઞાય પહેલાં વાચી શકાય તમ હોય છતાં પણ અસંજ્ઞાયમા વાચવાનો જેઓ આનન્દ કરે તેઓ શાસ્ત્રને કેમ (સી રીતે) આરાધના હશે તનો ખુલાસો તેમની પામેથી મેળવવો)

પ્રશ્ન ૭૧૩—ઊંટડીનું દૂધ ભક્ષ્ય કે અભક્ષ્ય ?

અમાધાન—દહા વિગેરે જેમ કાલાતરે અભક્ષ્ય થાય છે તમ ઊંટડીનું દૂધ થોડાં પણ કાલાતરે અભક્ષ્ય થાય એ વાત ધ્યાનમા રાખવી, પણ જેમ માખણ વિગેરે વિગઈએ અભક્ષ્ય છે તેમ ઊંટડીના દૂધની વિગઈ અભક્ષ્ય નથી શાસ્ત્રકારો! પણ પાચ્ય પ્રકારના દૂધને ભક્ષ્ય વિગઈના લેદ તરાકે જણાવે ॥ પિડનિર્ચુક્તિ ॥ ટીકાના નામે જેઓ ઊંટડીનું દૂધ અભક્ષ્ય ગણાવવા માગે છે તેઓએ તે પ્રકરણને સમજવાની જરૂર છે, કેમકે નકરણના અધિકારની સમજણ વિના ગેરસમજ થાય એ સંભવિત છે તે પ્રકરણમા આધાકર્મી અભક્ષ્યપણાનો સિદ્ધાંત મુખ્ય છે, અને મેદી વિગેરેના દૂધમા તો માત્ર અન્યધર્મીની અપેક્ષાએ દષ્ટાત છે, જો તે દષ્ટાતને જૈનમત તરીકે સ્વીકારીએ તો તો મેદીના દૂધને પણ અભક્ષ્ય જ માનવું પડે, અને તેથી દૂધની વિગઈ પાચ્ય લેદે નહિ રહેતા ત્રણ લેદે જ રહેશે

પ્રશ્ન ૭૧૪—લોગને રોગ તરીકે ગણવાનું કઈ રીતિએ, કયા દષ્ટાતે કહેવામા આવે છે

અમાધાન—જગતમા વ્યાપ્ત તમામ રોગો આહારઆદિના લોગોપલોગથી જ થાય છે મોજે રોગમય તો યાદ છે ને ?

આહારાદિના ભોગોપભોગ કરનારને જ રોગો હોય છે શાંત્રી અનાહારદશાને પામેલા (જેઓ સિદ્ધ તરીકે ઓળખાય છે તે) એને જેમ ભોગ નથી (ઉપભોગ તો હોય જ શાનો ?) તેમ રોગ પણ નથી રોગના કારણરૂપ ભોગો હોવાથી તે ભોગોને ઉપચારથી રોગો કહેવામાં આવે તો તે અવાસ્તવિક નથી વગી વિધવિધ જાતના રોગો થવાથી જેમ તે રોગોની દવા કરવા રોગી વ્યાકુલ થાય છે આતુર બને છે તેવી જ રીતે જીવને, વિષયોને અંગે તૃષ્ણારૂપી રોગ થવા પછી, ભોગ-તૃષ્ણારૂપ વ્યાધિનો વળગાડ વળગ્યા પછી તે, ભોગો મેળવવા તેવો જ આતુર થાય છે આ દૃષ્ટિએ પણ ભોગોને ઉપમારૂપે રોગો કહેવાય તેમાં તવાઈ જેવું નથી ભોગોમાં મનાતું સુખ વાસ્તવિક સુખ નથી પણ ત માત્ર દુખનો પ્રતિકાર છે રોગના પ્રતિકારમાં જેમ દુખ નિવારણ થોગે સુખબુદ્ધિ થાય છે તેવી જ રીતે ઇદ્રિયોના વિષયોના ભોગોમાં પણ પ્રતિકારને જ સુખ માનવામાં આવે છે આ દૃષ્ટિએ ભોગ તથા રોગ એક સ્વભાવના હોવાથી ભોગને રોગ કહેવામાં આવે છે

મનુષ્ય ખાવાના સુખ માને છે પણ વસ્તુતઃ ખાવા (ભોજન) માં સુખ નથી પેટમાં પડેલો ખાડો પૂરાય છે તે સુખ જ ને ખાવામાં સુખ હોય તો તો ખાવાથી વિરમવાનું હોત નહિ, કિન્તુ અધિક ખાવામાં અધિક સુખ થાત પણ તેમ થતું નથી એ તો અનુભવમિદ્ધ જ છે કે અધિક ભોજન કરવાથી સુખ તો દૂર રહ્યું, ક્ષિત્તું અજીર્ણ, જ્વરાદિ રોગો પ્રાપ્ત થાય છે જેમ જેમ ખવાય તેમ તેમ સુખ, એમ નથી, પણ પેટનો ખાડો પૂરાયો, ક્ષુધાના સંકટનું નિવારણ થયું

તનેજ સુખ માનવામા આબુ ૨ તેવીજ રીતિએ કહ્યોપણ
 (તૃપ્ત)ને નિવારવા જલપાન સુખરૂપ મનાયુ છે તૃપ્ત
 ઊપાતા કોઈ પણ મનુષ્ય અધિક પાણી પીતો નથી જે
 મનુષ્ય શીતલતા વગેરેના લોકો અધિક જલપાન કરે છે તેને
 બાકરો કે ઉભરીની આપત્તિ વહોળવી પડે છે અર્થે દ્વિયને
 અગે પણ ઠંડક અને તાપ પણ તેજા જ પ્રમાણમા અનુકૂળ
 લાગે છે કે જેટલા પ્રમાણમા બકરો કે ઠંડીના વિગરો પ્રાપ્ત
 થયા હોય તેથી જ અતિશય તાપ કે અતિશય ઠંડક છોડેને
 સુખરૂપ થતા નથી તાત્પર્ય કે ટાઢ કે તાપ પોતે જ સુખરૂપ
 હોત તો ટાઢ કે તાપના વધારાની માથે સુખનું પ્રમાણ પણ
 વધવું જોઈએ, પણ એમ થતું નથી એ અનુભવસિદ્ધ ૨
 આજ પ્રમાણે દ્રાણ, કર્ણ અને ચતુરિદ્વિયને અગે પણ
 મમજી લેવું તે તે ઇદ્રિયોના વિવયોને અગે પણ જરૂરિ
 થાત પ્રમાણે ગંધ, શબ્દ અને રૂપ સુખ કરનારા થાય ૨
 પ્રમાણથી અધિક આવેલો શબ્દ ઓત્રને બધિર કરે છે,
 આવશ્યકતાથી અધિક પ્રમાણમા આવેલું તેજ અધુનું સામધ્ય
 બોધ કરે છે તેમજ વધારે પડતો ગંધ પણ નાસિકામા મસા
 વિગેરે કરી હેરાનગતિ બીલી કરે છે પાથેય ઇદ્રિયોના પાથેય
 વિવયો માત્ર માત્રા (પ્રમાણ)ના હિસાબે સુખ કરનારા નથી
 પણ તૃષ્ણા (તૃપ્તિ)ના હિસાબે જ સુખ કરનારા છે જોગો
 દુખદાયક છે એમ મમજવામા આવે અને ઉત્પટ પરિસ્થિતિનું
 કારણ પ્રયમથી જ જોગનો સામાન્ય પ્રસંગ છે એમ મમજાય
 તો એ સ્પષ્ટ છે કે જોગોજ રોગો છે જોગો રોગો જ છે

પ્રશ્ન ૭૧૫—શ્રી જિનમહિરને બનાવવા માટે કે મંત્રિ

જીવે અત્યંત દયા સાધનારા જની જાય, આત્મક્રયાણુ સાધી
 બાધ ! કારણ કે તે સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવે સ્વજાતીય કે અ ય
 જાતીય, કોઈપણ જીવેની હિંસા કરતા નથી એટલું જ નહિ
 પણ પોતાની હિંસાની અપેક્ષાએ યતા કર્મોનું પણ પોતે કારણ
 બનતા નથી તેમ જની શકે તેમ નથી કારણ કે તે જીવેના
 શરીરો એટલા બધા બારીક છે કે પરસ્પર નથી નાશ થતો
 એટલે નથી તો પોતાથી નાશ થતો, નથી બીજાથી નાશ થતો
 તેમજ પોતે નથી બીજાઓનો નાશ કરી શકતા ત્યારે
 મુદ્દો એ છે કે, હિંમાનુ સ્વરૂપ પ્રાણનો ઘાત કરવો એ નથી,
 તેમ દયાનુ સ્વરૂપ પ્રાણનો ઘાત ન કરવો ને પણ નથી
 અર્થાત્ તે વ્યાખ્યા આટલી માત્ર નથી પરંતુ જેન શાસ્ત્રકારના
 મુદ્દા પ્રમાણે, જીવેના પ્રાણોને બચાવવાની બુદ્ધિપૂર્વક, બચાવ
 વાને માટે કરાતા પ્રયત્નોને જ દયા કહેવામા આવે છે, અને
 નેવા (બચાવવાના) પ્રયત્નો ન કરવામા આવે તો જે પ્રવૃત્તિથી
 અન્ય જીવની હિંસા ન પણ થાય તથાપિ તે પ્રવૃત્તિમા
 શાસ્ત્રકારો હિંમા માને છે અને એટલા જ માટે આચાર્ય
 મહારાજ શ્રી શમ્યબવસૂરિજી જણાવે છે કે-જય ચરે જય
 વિહ જયમાસે જય સંઘે જય મુગ્ધતો માસતો વાવ કમ્મ ન
 વધદ । અર્થાત્ કોઈ જીવની વિરાધના ન થાય તેવી બુદ્ધિપૂર્વક,
 તેવી કાળજીપૂર્વક ચાલતો, ઊભો રહેતો, બેસતો, સૂતો, ખાતો,
 પીનો કે બોલતો મનુષ્ય પાપકર્મ બાધતો નથી આ ગાથાના
 અર્થ(રહસ્ય)ને વિચારનારો મનુષ્ય સ્પષ્ટતયા સમજી
 ' જા વગેરેની ક્રિયામા હિંસાનું સર્વથા છૂટવું
 ' ક્રિયાઓમા શાસ્ત્રકારે પાપકર્મના બધનો
 'ર્મનો બધ થતો નથી ' એમ જાણવું)

સ્વાભાવિક રીતે જની જતી નથી શ્રી વર્દમાનનાપ આદિના સામાન્ય ઉપદેશ કે આદેશમા દોષ નથી એમ જન જણાવવાથી કોઈએ એમ ન સમજવું કે, જે મુનિઓ બૂલાની કે ઢાણા વિગેરેની સમવડો કરાવવા તૈયાર થાય છે તેઓને અનુમોદન આપીએ છીએ સાધુઓની કુશળ છે કે કોઈ પણ ઉપદેશ કે આદેશમા સાધુતાનું લક્ષ્ય ચૂકે નહિ

પ્રશ્ન ૭૧૭—રાત્રે આહારપાણીમા કંઈ કંઈ ઇદ્રિયોના છના ઉત્પન્ન થાય છે કે જેથી તે અલક્ષ્ય ગણાય છે ?

સમાધાન—સૂત્રકાર અને પચાગીકાર વિગેરેના વ્યાખ્યાન પ્રમાણે આહાર પાણીમા રાત્રે જીવોત્પત્તિ થાય છે એમ જણાવું નથી એ કે રાત્રે આહારપાણીમા કુદ્યુવા, કીકી વિગેરેનું ચઢવું પડવું થયું હોય તો પણ તે ન જણાય (દેખાય) એ સ્વાભાવિક છે અને તેથી જીવદયાને તત્ત્વ તરીકે ગણનારો મનુષ્ય, રાત્રિને વખતે તે સૂક્ષ્મ જીવોની દયા પાળવી અશક્ય હોવાથી લોજન કે પાન કરી ચૂકે જ નહિ યાદ રાખવાની જરૂર છે કે—જોન શાસ્ત્રકારો શુદ્ધ જીવના પ્રાણોના નાશને હિંસા તરીકે કે અનાથ (નાથ રહિતપણા) ને દયા તરીકે ગણતા નથી કેમકે જો તેમ ગણે (ગણાય) તો સયોગી તથા અયોગી કેવલિપણામા પણ દ્રવ્યચક્રી હિંસાને પ્રસંગ હોઈ પાપકર્મનો જન્મ માનવો પડે અને નદી, સમુદ્ર વગેરે જેવા કેવળ અપ્રકાયના જીવોથી બરેલા રથાનોમા સિદ્ધિ પામવાનો વખત રહે જ નહિ, અને એ રીતે તો પચમહાત્મતધારી સાધુ મહાત્માઓ કરતા પણ હિંસાને મર્વયા ટાળનારા (એટલે કે સવધા હિંસા, પોતે બાતે નહિ કરનારા) સૂક્ષ્મ એકે દ્વિય

જીવો અત્યંત દયા સાધનાત્મક બની જાય, આત્મક્રયાણુ માધી
 જાય ! કારણ કે તે સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવો સ્વજાતીય કે અ
 જાતીય, કોઈપણ જીવોની હિસા કરતા નથી એટલું જ નહિ
 પણ પોતાની હિમાની અપેક્ષાએ યતા કર્મોનું પણ પોતે કારણ
 બનતા નથી તેમ જની શકે તેમ નથી કારણ કે તે જીવોના
 શરીરો એટલા બધા બારીક છે કે પરસ્પર નથી નાશ થતો
 એટલે નથી તો પોતાથી નાશ થતો, નથી બીજાથી નાશ થતો
 તેમજ પોતે નથી બીજાઓનો નાશ કરી શકતા ત્યારે
 મુદ્દો એ છે કે, હિસાનું સ્વરૂપ પ્રાણનો ઘાત કરવો એ નથી,
 તેમ દયાનું સ્વરૂપ પ્રાણનો ઘાત ન કરવો તે પણ નથી
 અર્થાત્ તે વ્યાખ્યા આટલી માત્ર નથી પરંતુ જૈન શાસ્ત્રકારના
 મુદ્દા પ્રમાણે, જીવોના પ્રાણોને બચાવવાની જુદીપૂર્વક, બચાવ
 વાને મારે કરાતા પ્રયત્નોને જ દયા કહેવામા આવે છે, અને
 તેવા (બચાવવાના) પ્રયત્નો ન કરવામા આવે તો જ પ્રવૃત્તિથી
 અન્ય જીવની હિસા ન પણ થાય તથાપિ તે પ્રવૃત્તિમાં
 શાસ્ત્રકારો હિમા માને છે અને એટલા જ મારે આચાર્ય
 મહારાજ થી શબ્દબવસૂરિજી જણાવે છે કે-જય ચરે જય
 નિહુ જયમાસે જય સંજે, જય મુગ્ધતો માસતો પાપ ક્રમ ન
 યથદ્ । અર્થાત્ કોઈ જીવની વિરાધના ન થાય તેવી જુદીપૂર્વક,
 તેવી કાળજીપૂર્વક ચાલતો ઊભો રહેતો, બેમતો, સૂનો, ખાતો,
 પીતો કે બાલતો મનુષ્ય પાપકર્મ બાધતો નથી આ ગાયત્રી
 બાવાર્ધ (રહસ્ય)ને વિચારનારો મનુષ્ય સ્પષ્ટનયા સમજી
 શકશે કે ચાલવા વગેરેની ક્રિયામા હિમાનું સર્વથા છૂટવું
 અશક્ય છતાં પણ તે ક્રિયાઓમા શાસ્ત્રકારે પાપકર્મના બાધનો
 પણ ઇન્કાર કર્યો (‘ પાપકર્મનો બાધ થતો નથી ’ એમ જણવું)

તે કેવલ જીવોની રક્ષા કરવાની બુદ્ધિપૂર્વકની કાળજી (જયજ્ઞા)ને જ આભારી છે, અને તેથીજ શાસ્ત્રકારે ઉપર્યુક્ત ગાથામાં 'જય' પદને વિશેષણ તરીકે ગણી તેનો ઉપયોગ વારંવાર કરવામાં આવ્યો છે, ક્રિયાપાત્રક દરેક શબ્દ માથે વિશેષણને જોડવામાં આવ્યું છે રહસ્ય એ છે કે-દરેક ક્રિયામાં શરૂઆતથી સમાપ્તિ સુધી જયજ્ઞાની બુદ્ધિ રહે તો જ પાપ બંધનથી બચી શકાય ચાલવા વગેરે ક્રિયાપાત્રમાં જયજ્ઞા બુદ્ધિ રાખવાથી પાપકર્મ નથી બધાતું, એમ કહેવાથી જયજ્ઞા નહિ કરવામાં પાપકર્મ બધાય એ વાત સહેજે સમજાય તેવી છતાં પણ, 'જયજ્ઞા બુદ્ધિ વગર અવનાદિક ક્રિયા કરનારાને પાપ બધાય છે' એમ જોખમાં શબ્દોમાં જણાવતાં છતાંય જણાવવામાં આવે છે કે-જીવોને બચાવવાની બુદ્ધિ સિવાય, ચતના મિવાય ચાલવું વગેરે ક્રિયા કરનારો મનુષ્ય પ્રાણ અને જૂતોનો એટલે કે ત્રસ તથા સ્થાવરનો જરૂર હિંસક બને છે ધ્યાન રાખનાની જરૂર છે કે બચાવવાની બુદ્ધિ વિના પણ ચતી ચલનાદિની તમામ ક્રિયામાં પ્રાણ અને જૂતોની હિંસા થાયજ છે (પ્રાણ અને જૂતો મરેજ છે) એમ નથી-એવો નિયમ નથી, કેમ કે તેવી બુદ્ધિ ન હોવા માત્રથી ક્રિયા માત્રમાં સર્વ જીવો આવી જાય, મરી જાય એમ હોતું નથી (બનતું નથી), છતાંય શાસ્ત્રકાર મહારાજ તો, તેવી રક્ષા-બુદ્ધિ વિનાની તમામ પ્રવૃત્તિમાં પ્રાણ તથા જૂતોની હિંસા માને છે, એટલે ચતના વગરની સર્વ ક્રિયાઓ પ્રાણ અને જૂતોની હિંસામય છે એમ જણાવે છે, અને તેથી નિશ્ચિનપણે સમર્થન કરે છે કે-જયજ્ઞા બુદ્ધિનો અભાવ એજ પ્રાણ અને જૂતોની હિંસા છે ચાલવા વગેરેની દરેક ક્રિયાના આરંભ,

મધ્ય કે અત્ય લાગમા પણ જ્યાવવાની બુદ્ધિના અભાવરૂપ
જ્યજ્ઞાની સ્થિતિ હોવી જોઈએ નહિ તેની જ પાપબંધના
કારણરૂપ જણાવાતી, ચાલવા વિગેરના દરેક ક્રિયાવાચક
શબ્દ સાથે 'જય પદ વિશેષણ તરીકે જોડવામા આવ્યું છે
'અજય' હિ પણ 'જય'

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે જીવોને જ્યાવવાના પગિણામરૂપ
જ્યજ્ઞાના અભાવથી એક અપેક્ષાએ આરોપિત કરાયેલી પ્રાણ
અને જૂતની હિ સા થાય છે પણ જ્યજ્ઞા બુદ્ધિપૂર્વક કરાતી
ચલનાદિ પ્રવૃત્તિમા સાક્ષાત્પણે થતી હિ સાને ઝોઈક અપેક્ષાએ
દબ્યહિ સા ગણીને કહાય તેનો અદ્વપાપમધ રૂપ વિપાક
માનવામા આવે અથવા તો ન ય તસ્ય તન્નિમિત્તો યથો સુદુ
મોડયિ દેસિતો સમયે અર્થાત્ ઈર્થામિતિવાગા માધુને ચાલતા
પગ નીચે આવેલા કચરાઈને મરી ગયેલા જીવની હિ મા થાય
છતા તેમા સૂક્ષ્મ પણ બધ નથી એવા ભગવાન્ નિર્ચુક્ટિ
કારના વચનથી હિ સા અને પાપ માનવામા ન આવે તેમજ
અપ્રમત્ત સાધુનું મર્વથા અનાનુભવપણું છે તેમજ પ્રમત્ત
સાધુનું પણ શુભયોગને આશ્રીને અનાનુભવપણું છે
એ વાત શ્રી ભગવતીસૂત્રમા છે તેથી જીવને જ્યાવવાની
બુદ્ધિપૂર્વક ચલનાદિ ક્રિયા કરનાર સાધુને સર્વથા પાપનો
બધ થતો નથી એમ નહીં થાય છે શ્રી દશવૈકલિકમા
જીવોને જ્યાવવાની બુદ્ધિ સિવાય કરાતી ચલનાદિક ક્રિયામા
પ્રાણ અને જૂતની હિ સાનો નિયમ માન્યો છે એનું જ નહિ
પણ તે સંભવિત હિ સાને સાક્ષાત્ હિ મા થયેલી ગણી તે
જણાયેલી હિ સાનું પગિણામ શાસ્ત્રમરોએ યઘર્ઈ પાવય કમ્મ
એમ કહી તે સંભવિત હિ સાવાળી પ્રવૃત્તિમા જીવોને જ્યાવ

વાની બુદ્ધિ નહિ રાખનારો મનુષ્ય પાપને જાણેજ છે એમ જણાવે છે વગી શાસ્ત્રોમા સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે-પ્રમત્તદશામા આકુટીએ કરેલુ પાપકર્મ તે જ ભવમા લોગવાઇ જાય છે, અર્થાત્ તે આકુટીએ કરાયેલા કર્મના ફળો ભવાતરમા વેદવા પડના નથી એમ કહી જયણાબુદ્ધિપૂર્વક પ્રવર્તવાવાળા પ્રમત્ત આધુના પાપ કરતા પણ આ ભયાવવાની બુદ્ધિરૂપ જયણારહિત પણ પ્રવર્તવાવાળા આધુને યથેલી સંભવિત પ્રાણ અને બૂતની હિમાના પાપકર્મોને માત્ર તે ભવમા વેદવાલાયક નહિ ગણાવતા ભવાતરમા તેના કટુક ફળો લોગવવા પડશે એમ તત્તે દોઢ વજુઝ ફલ એવા વાક્યથી સ્પષ્ટપણે જણાવે છે આ બધી રક્ષાબુદ્ધિ અને રક્ષાબુદ્ધિના અભાવની હકીકતને બરાબર સમજનારો મનુષ્ય સ્પષ્ટપણે મમજી શકે તેમ છે કે રાત્રિના વખતમા મૂક્ષમ જીવોની જયણા કરવી અશક્ય હોવાથી તે વખતે લોજન કરનારા મનુષ્યથી કેઈ પણ જીવની હિંસા કદાચ ન પણ થાય તો પણ તે પ્રાણ અને બૂતોનો હિંસક જ છે અને તેથી ભવાતરે મૃતુક વિપાકો આપે તેવા પાપકર્મોને તે જાણેજ છે આ હકીકત હ્રદયસ્થ જીવો કે જીવોને રાત્રિના વખતે જીવોની જયણા માટે અશક્યપણ છે તેઓને અંગે જણાવી, પણ લોહાલોકને કરામલકવત્ દેખનારા કેવલજ્ઞાની મહારાજઓ પણ તે રાત્રિલોજનને દુષ્ટતમ ગણીને તેનો પરિહાર કરે છે, એટલે જ્યારે લોહાલોકના પ્રકાશક ભગવાન્ કેવળી મહારાજઓ પણ રાત્રિના વખતનું લોજન અને પાન વર્જવા લાયક ગણે તો અન્ય જીવોને તે રાત્રિલોજન સર્વથા વર્જ્ય હોય તેમા આશ્ચર્ય જ શું ? સૂત્ર અને પદ્યાગીને આધારે આ હકીકત છતાં કેઈક છૂગ પાનામા એવી ગાથા પણ હોય છે કે-

જેના આધારે રાત્રિએ રખાયેલા અજપાણીમા વિકલે દ્વિય ઇવેની ઉત્પત્તિ થાય છે એમ માનવું પડે અને આવા કોઈ કારણથી જ પચ મહાવ્રતધારીઓને માટે પ્રથમ દિવસે લીધેલું અને તે રાત્રિએ પોતાની પામે રાખીને બીજે દિવસે ખાવામા અને તેમા તથા ગૃહસ્થ પાસેથી રાત્રિની વખતે વહોરીને પણ બીજે દિવસે ખાવામા આવે તો તેને રાત્રિભોજન માનેલું છે એમ કહી શકાય સૂત્રકાર અને પચાગીના હિનાબે તો તેમા સન્નિધિ નામનો દોષ ગણીને ૪ રાત્રિભોજન ગણવામા આવ્યું હોય એમ જણાય છે

પ્રશ્ન ૭૧૮—મુકાયેલું આદુ એ/લે સુઠ જે ખાવાના ઉપયોગમા લઈ શકાય છે તો તે પ્રમાણે બટાટા વિગેરે બીજા કદમૂળ પણ સૂકવીને વાપરવામા શી અડચણ ?

અમાધાન—સુઠ એ એક હળવા ઔષધ (મામા ય ઔષધ) તરીકે ઉપયોગમા લેવામા આવે છે, તે કોઈ શાકની માફક વધારે પ્રમાણમા લઈ શકતી નથી, બટાટા પ્રમુખ બીજા કદમૂળો તો આમક્રિયાથી ખાવામા આવે છે, વધારે પ્રમાણથી વપગાય છે અને તેથી ઘણાજ ઇવેની હિ માનેા પ્રમગરહેવો છે

પ્રશ્ન ૭૧૯—પર્થુવણા પછી ભાઈરવા સુદિ આઠમના રોજ સામાચારી કંટલાક સ્થાને વાચવામા આવે છે તથા કંટલાક સ્થાને તે વચાતી નથી તો તે બેમા બ્યાજળી શુ ?

અમાધાન—સામાચારી સવત્સરીના દિવસે જ સભા મમક્ષ વચાય કોઈ સ્થાને અષ્ટમીના દિવસે વચાય છે પણ તે ઠીક નથી, સવત્સરીના દિવસે બારસાસૂત્ર વાચતી વખતે છે તે સામાચારી અર્થ સહિત વાચો સભજાવવી ચોગ્ય છે

પ્રશ્ન ૭૨૦—ચતુર્વિધ સઘમા કંપસૂત્ર, બારસામૂલ સૂત્ર વાચવાનો અધિકારી કોણ ?

મમાધાન—યોગવહન કર્યા હોય એવા સાધુનેજ મુખ્યત્વે ચતુર્વિધ મઘ આગળ કંપસૂત્ર, બારસા મૂલ સૂત્ર વાચવાનો અધિકાર છે

પ્રશ્ન ૭૨૧—સાધ્વીજી મહારાજ શાવક સમુદાયસંમુખ વ્યાખ્યાન કરી શકે કે નહિ ?

મમાધાન—મુનિમહારાજ ન હોય તો સાધ્વીજીએ બાઈએની મામે વ્યાખ્યાન કરે, પુરુષો તો પડખે બેસી સામળે તે વાત જૂઠી છે સાધ્વીઓ સાધ્વીઓ પાસે વાચે તે સૂત્રવિહિત છે

પ્રશ્ન ૭૨૨—સાધ્વીજી મહારાજ પુરુષોના મસ્તક પર વાસણેપ કરી શકે ?

મમાધાન—ધર્મમેત્રમા પુરુષ પાત્રની શ્રેષ્ઠતા હોઈ સાધ્વીજી પુરુષના મસ્તક પર વાસણેપ કરે તે ઉચિત નથી

પ્રશ્ન ૭૨૩—દાવમા ચદરવા પુઠીયામા જે સ્યૂલિભદ્રજી, ગૌતમસ્વામીજી, ઇલાયથીકુમાર, નવમદજી મહારાજ, વજ્ર સ્વામીજી, જળુસ્વામીજી વિગેરે મહાન્ પ્રભાવિક પુરુષોના જે આવેખનો (ચિત્રો) જરી વિગેરેના કરવામા આવે છે તે શુ યોગ્ય છે ? કેમકે તે ચદરવા મુનિમહારાજના પાછલના ભાગમાં બધાતા હોવાથી મહાપુરુષોની આશાતનાનો પ્રસંગ આવે છે તો ઉચિત શુ છે ?

મમાધાન—જાજે ચદરવા પુઠીયામા જે એવા મહા પ્રભાવક પૂર્વપુરુષોના આવેખનો (ચિત્રો) ભરાય છે તે

ઉચિત નથી. આવા પૂર્વપુરુષો જેઓ આરાધ્ય છે તેમના ચિત્રો પાછલના ભાગમાં રહે, સાધુઓ ત્યાં પુઠ કરીને બેસે તે ઉચિત નથી. લાગતું, માટે તે આલેખનોમા પરિવર્તનની આવશ્યકતા છે. સૂર્યમુખી, ચંદ્રમુખી, નવી નવી જાતની વેલો, શ્રૌદ સ્વપ્ના, અદ્ભુતગતિક વગેરે આલેખવામાં આવે તો તે વ્યાજબી લાગે છે. આરાધ્ય મહાપુરુષોના ચિત્રોને (આલેખનોને) આરાધનાના સાધનમાં ગોઠવવા તે ઠીક નથી. સાધ્યને સાધનમાં ખેંચી જવું વ્યાજબી નથી.

પ્રશ્ન ૭૨૪—જાર મતો સંપૂર્ણ ન ઉચ્ચરવા હોય, ઓછાવત્તા મતો ઉચ્ચરવા (સ્વીકારવા) હોય તો નાણું માઠવી તે ઉચિત ખરું કે ?

સમાધાન—નદીથી જેટલા મત લેવા હોય તેટલા લઈ ચકાય છે. સમ્યક્ત્વ માત્ર પણ ઉચ્ચરી ચકાય છે.

પ્રશ્ન ૭૨૫—આવશ્યક વૃત્તિકાર ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્ર સૂરિજી મહારાજ ‘રુપ પત્તેયવુદ્ધા’ એ ગાથાની વ્યાખ્યા કરતાં પ્રત્યેકબુદ્ધો એકલા રૂપા જેવા એટલે છાપ વગરના રૂપા જેવા હોય છે, પણ માત્ર અતર્ક્યદૂર્વ જેટલા વખત મુખી દ્રવ્યલિંગ ન બહણું કરે ત્યારે જ તેમને માત્ર રૂપા જેવા સમ જવા એમ જણાવે છે, જ્યારે પ્રજ્ઞાપના તથા નદીજીની વ્યાખ્યામાં પ્રત્યેકબુદ્ધોને દેવતાએ વેધ આપેલો હોય અથવા શાસ્ત્રોમાં રુપ પત્તેયવુદ્ધા એમ જણાવી પ્રત્યેકબુદ્ધોને વેધ-રૂપ છાપ વિનાના કેવળ શુભસ્વરૂપ રૂપાવાળા જણાવેલા છે તો તે બે પ્રથાનો અવિરોધ કેવી રીતે સમજવો ?

અમાધાન—રૂપ પસંદગી એ પદ્ધતિ યાવત પ્રત્યેક જુદોને માત્ર ડાહ્યા માફક ગુણવાળા જ હોવા હોય ત્યારે તો બધા પ્રત્યેકજુદોમા જેઓ દેવતાએ દીધેલા વેષને નહિ કરે તે તે પણ અતર્ફુર્ત નેટલો વખત તો જરૂર દ્રવ્યલિંગ વગરના જ હોય છે, ને લિંગને નહિ લેનારા પ્રત્યેકજુદોને તો વેષ કોઈપણ વખત હોતો નથી, એટલે અતર્ફુર્ત નેટલો વખત તો કોઈપણ પ્રત્યેકજુદોને વેષ હોય જ નહિ એ પ્રમાણે જ્યારે આવશ્યક વ્યાખ્યાનરે વ્યાપકપણે ત્યાં વ્યાખ્યા કરી ત્યારે નહિજ આદિમા સંભવતે વ્યાખ્યા ધારીને જણાવ્યું કે—વેષરૂપ છાત્ર વિનાના કેવળ ડાહ્યા તુલ્ય માધુર્યવાળા ગુણમા રહેનારા હોય તો માત્ર પ્રત્યેકજુદો જ છે અર્થાત્ પ્રત્યેક જુદોમા જ માત્ર માધુર્યવાળા વેષ ત્રિવિધ માથા સાધુર્યવાળા સંભવ ગણાય આવી રીતે વ્યાપક અને સંભવની અપેક્ષાએ લેવાથી બંને પાઠ મળતા થશે

પ્રશ્ન ૭૨૬— નવકારસીના પચ્ચક્રખાણવાળો સેવા-પૂજા કરીને પચ્ચક્રખાણ પારે તેમા લાભ છે કે તે પચ્ચક્રખાણ પારીને સેવા-પૂજા કરે તેમા લાભ ?

અમાધાન—પચ્ચક્રખાણ એ વિરતિરૂપ હોવાથી કાલ પૂજાનું અંગ છે, અને તેમા પણ નવકારસી પચ્ચક્રખાણ તો રાત્રિભોજનવિરમણમનના કાઠારૂપ છે, માટે તેને દ્રવ્યપૂજા કરતા ન્યૂન ગણાય જ નહિ અને દ્રવ્યપૂજાનું કાર્ય પણ ધર્મરૂપ હોવાથી તેમા બાળી જોઈને વિલગ કરવો તે ઉચિત નથી એમ સમજી દ્રવ્યપૂજામા નવકારસી પારવાની જરૂર છે એમ માનવું નહિ, છતાં કોઈને જો મુખમાથી તેવી વાસ નીકળતી

હોય અને તેથી નવકારથીનું પચ્ચક્રખાણ પારીને પૂજા કરવાનો વિચાર થાય તો તે પણ અયોગ્ય નથી, પણ વધારે લાભ પચ્ચક્રખાણ સહિતની વહેલી થયેલી પૂજામાં છે એ સમજવું જોઈએ.

પ્રશ્ન ૭૨૭—કેટલાક અલ્પ આયજિલ કરે છે તે આય-મિવમા જઘન્ય, મધ્યમ, ઉત્કૃષ્ટ એવા કેટલા અને કયા પ્રકારે છે ?

અમાધાન—આયજિલમા અનાજમા નાખેનું કે જુદું અચિત્ત એવું લવણ ખપતું નથી એવું ધારીન જેઓ અલ્પ આયજિલ કરતા હોય તેઓ તા શાસ્ત્રથી વિપરીત શ્રદ્ધાવાળા છે શાસ્ત્રોમા વૃત્તિના અધિકાનમા હોળાસાયણમણિ એવો ચોક્કસ લેખ છે અને કોઈ પણ સ્થાને આયજિલમા લવણ ન લેવાય એવો લેખ નથી આયજિલમા જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ ભાગા ધા ય અને તેના ઓમામણની અપેક્ષાએ કહેવા છે.

પ્રશ્ન ૭૨૮—સ્ટીમર સમુદ્ર કિનારે ઠલેલી હોય તો માધુથી તે સ્ટીમર, તેના યંત્રોને જોવા જવાય ? શ્રાવક જાય તો તેને અતિચાર લાગે ખરો ?

અમાધાન—સાધુને કોઈ પણ બાહ્ય પદાર્થના રૂપો દેખવા જવું એ કલ્પતું જ નથી તો પછી જલમા રહેલી સ્ટીમરને જોવા જવી એ તો કલ્પે જ શાનું ? કોઈપણ પ્રકારના વાહનમા ચઢવાની માધુને મનાઈ છે ચક્રાવૈ જાણા છતાં પણ ઉતરી ન શકાય તોજ નદીમા પણ, મેત્રાતરે થતો સયમ નિર્વાહી અને ધર્મનો ઉચો ધ્યાનમા રાખીનેજ, નાવ વગેરેમા

જેસવાનુ હોય છે ત્રાવકને પણ તેવી રીતે જોવા જવુ તે
અનર્થદૃષ્ટિપણ છે

પ્રશ્ન ૭૨૯—ગઈ દીવાળીમા કેટલાકે તેરથ તથા ચૌદ
શના છઠ્ઠ કર્યો તથા કેટલાકે ચૌદશે તથા અમાસનો છઠ્ઠ
કર્યો તારપથ શુ ?

સમાધાન—ગઈ દીવાળી લોકોએ ચૌદશની જ કરેલી છે
દીવાળીનુ પર્વ લોક કર તેને અનુસારેજ કરવુ એમ
ખાસીરજ્ઞાનનિર્વાણ કાય લોકાનુગેરપિ એ વચનને અનુસારે,
દીવાળીનુ પર્વ લોકોને અનુસરીને થાય છે અર્થાત્ જીન
તીર્થ કરાના સર્વ ક યાણકો તથા જગવાન મહાવીરના જીન
ક યાણકો નક્ષત્રને અનુસારે ચના નથી પરંતુ કેવળ તિથિને
ઉદેશીનેજ વાય છે, છતાં જગવાન શ્રી મહાવીરદેવનુ નિર્વાણ
કલ્યાણક અમાસ (તિથિ) ને કે નક્ષત્રને પણ ઉદેશીને નહિ
કરતા લોકો જે તિથિએ દીવાળી કરે છે તે તિથિએ દીવાળી
કરવી અને દીવાળીને દિવસે છઠ્ઠનો જીને ઉપવાસ અને નિર્વાણ
ક યાણક વખતે છઠ્ઠ તથા મોલ પહોરના પોષધની સંપૂર્ણ
તાનો વખત આવવા જોઈએ, કેમકે તે છઠ્ઠ અને સોલપહોર
પોષધ શ્રીમહાવીરદેવના નિર્વાણકલ્યાણકનેજ ઉદેશીને છે, માટે
લોકોને અનુસરીને તેરથ ચૌદશે દીવાળી કરી છઠ્ઠ થયા તે
વ્યાજળી છે

પ્રશ્ન ૭૩૦—સાધુથી વાસણેપથી સાન ની પૂજા કરાવ
કે કેમ ?

સમાધાન—વાસણેપથી પૂજન કરવુ તે દ્રવ્યપૂજા છે અને
તથી સેનગ્રમા પોષધવાળાને અંગે કમ્પસૂત્ર સળધી વાર

જોયની પૂજાનો નિષેધ કરેલો છે પણ શ્રા વિશ્વવક્ત્રીમૂર્તિશ્રીએ જ્ઞાનપદ્મીના દેવવદનમા વાસમેપથી પૂજાને નિવધ ગણી સામાયિક પૌષધવાળાને વાસમેપથી પુસ્તકનું પૂજન કરવાની મૂચના કરી છે, માટે વાસમેપથી પુસ્તકનું પૂજન કરનારા માધુ અને પૌષધવાળાઓને જેમ ઉશ્મ યાચ અને યોગ્ય લાગે તેમ કર, તેમા ચર્ચા કરવાનું કારણ જણાતુ નથી

પ્રશ્ન ૭૩૧—બીજા પચમી, અષ્ટમી, એકાદશી તથા ચાદશના ચૈત્યવદનો, સ્તવનો, થોથો દેગસરશ્રીમા ચૈત્યવદન કરતા પ્રભુશ્રી સન્મુખ કહેવાય કે નહિ ?

અમાધાન—સર્વ પર્વની આરાધના શ્રીવિલોકનાથ તીર્થ કરતા ઉપદેશથી જાણવામા આવી છે અને તે પર્વની આરાધના કરનારો મનુષ્ય ત્રિજગત્પૂજ્ય શ્રીતીર્થ કરનો ઉપશર માની અનુવાદ રૂપે તે તે તિથિઓના સ્તવનો વિગેરે ચત્યવદન કરના હોદશમા કહે તેમા આશાના કે અનુચિતતા નથી કેલોક નિધિના સ્તવનોમા બન્યોને ઉપદેશરૂપે અને પર્વના મહિમા રૂપે અધિકારો આવે છે, પણ અનુવાદરૂપે તે સ્તવનો આદિ કહેવામા કોઈ જાનના અડચણ જણાતી નથી

પ્રશ્ન ૭૩૨—શ્રી ભગવતીસૂત્ર (૫ ૨૦, ઉ ૨-) મા ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયના અભિવચનો આપેલા છે, તો અહિ અભિવચનથી શું સમજવું ? ટીકાકાર શ્રી અભયદેવમૂરિ એનો અર્થ ‘ પર્યાય ’ કરે છે તો એ હકીકત કેવી રીતે સંગત થાય છે ? શું પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિને ધર્માસ્તિકાયના પર્યાયરૂપે ગણવાય ? અને જો ગણવાય તો તે કયા નયના આધારે ? અને તેમ થતા ધર્માસ્તિકાયના સ્વરૂપમા ભિન્નતા આવે તેનું શું ?

અમાધાન—જેન શાસ્ત્રોમા એકજ ન્સતુને કહેનાર
 પચાસા જ્યા આપવામા આવે છે ત્યા ‘ એકાર્થિક, ’ ‘ અન
 થા તર, ’ ‘ પચાસ ’ કે ‘ નામધેય ’ વિગેરે શબ્દો આપવામા
 આવે અને તન સ્થાને દર્શાવાયેલા શબ્દો એજ અભિ
 ધેયન વ્યક્ત કરે છે, પણ શ્રી ભગવતીજ સૂત્રના તમારા
 જાણવા ૬૬૪ (૬૬૫)મા સૂત્રમા ‘ એકાર્થિક, અનર્થાન્નર,
 પર્યાય ક નામધેય ’ તરીકે નામો નહિ જણાવના અભિવચન
 તરીકે ત નામો જણાવેલા છે, તેથી તે અભિવચનો
 એજ વસ્તુને કહેનાર હોય એમ કહી શકાય નહિ શ્રી
 આવગમનિર્મુખિમા જેમ આકાશને એત તરીકે જણાવી
 પાછળથી વ્યજન પર્યાય ગાત્રની સંખ્યાવટ લઇને ઇંદુએત
 અને શાનિએત્રાદિકના કળ્પોને સત્રકરણ તરીકે જણાવ્યા છે,
 તેમ અહિ પણ ‘ અભિવચન ’ શબ્દો સર્વથા એક અર્થને
 કહેવાવાળા એકાર્થિક કરતા અન્ય પ્રકારે એકાર્થિક કહેવાને
 માટેજ પ્રવતાવેલો છે કેમકે ઇંદુએત્રાદિનુ કરણ વાસ્તવિક
 રીતે દ્રવ્યકણ્ણ બને છે પણ એત (આકાશ) કળ્ણ ગનતુ
 નર્થા અને તેથીજ ત્યા વ્યજન પર્યાયને પ્રાપ્ત એટલે માત્ર
 શબ્દોનીજ સરખાવટ લીધી છે, તેવી રીતે અહિ પણ અભિ
 વચન શબ્દોની સરખાવટને માટે માત્ર લેવામા આવે તો
 અકચણ જણાતી નથી વગી વ્યાકરણના નિયમ પ્રમાણે જે
 પદવી બનેલા શબ્દમા પહેલા અને પછીના પદનો લોપ તે
 લુટવા એ સૂત્રથી માય છે અને તેથી ‘ ધર્માસ્તિકાય ’ એ નામ
 ‘ ધર્મ ’ અને ‘ અસ્તિકાય ’ એ જે પદથી બનેલુ હોઈ
 આગલના ‘ અસ્તિકાય ’ પદનો લોપ માય ત્યારે માત્ર ‘ ધર્મ ’
 પદ રહે અને તેથીજ સૂત્રગર મહારાજે પણ ધર્માસ્તિકાયના

અભિવચનોમા પહેલુ ' ઘડમે દવા ' એમ કહી ' ધર્મ ' ગણને
જ અભિવચન તરીકે જણાવ્યો છે અને તે ' ધર્મ ' શબ્દના
પર્યાય (એકાર્થિક) તરીકે પ્રાણાનિપાતવિરમણાદિ ધર્મા
સમિતિ આદિકને લેવામા ડોમ્ જાનની અડચણ દેખાતી નવી
ધ્યાન રાખવુ કે અધર્માસ્તિકાયના અભિવચનોમા પણ પાડેલા
' ઘડમે દવા ' એમ કહ્યુ છે અને તેથી પ્રાણાતિરાત વિગેરે
અને ધર્માસમિતિનો અભાવ વગેરે, અધર્મના અભિવચનો
તરીકે જણાયા છે

પ્રશ્ન ૭૩૩—પૌષધ લઈને દેવવદન થયા બાદ ' મન્દુ
જિજ્ઞાસુ ' ની સજ્જાય માધુ પાસે લીધી (લીધી) હોય તો શુ
વ્યાખ્યાન કર્યા પછી ધરિયાવહી કરી પહેલી સજ્જાય કરી
કેરી કે રામમુદ્ પત્તિના માટે કહેલા ધરિયાવહી અને રામમુદ્
પત્તિની ક્રિયા બાદ સજ્જાયનો આદેશ માગી સજ્જાય કહેવી
આમા કામ દેર છે ?

અમાધાન—વ્યાખ્યાયતુ મુખ્ય સ્થાન (મમયાથે) પડિ
લેદણ કર્યા પછી છે અને તેથી ત્યા સજ્જાય કરવી જોઈએ,
પણ જોઈએ શુ સમક્ષ પૌષધ ન લીધો હોય અને રામમુદ્
પત્તિ પડિલેલવા પહેલા જોઈએ શુ સમક્ષ પૌષધ ઉચરે તેઓ
પૌષધ ઉચર્યા પછી પૌષધના આદેશનો માફક પડિનેલણના
આદેશ પણ શુરુમદારાજ પાસે માગે છે તેથી તેઓને ત્યા
ફરી સજ્જાય કરવાની જરૂર નહે છે

પ્રશ્ન ૭૩૪—દેરામગ્જમા પૂજન માટેની નિર્ણવ સામગ્રી
જેવી કે રકાળી, વાટકી, કવચ વગેરેની પ્રભાવતા કરવાથી
દોષ લાગે ખરો ?

અમાધાન—પ્રભાવના એ જાલજીવોને ધર્મમાં જોડવા માટેનું સાધન હોય તેમાં જાલજીવોને જે અનારીજ (આક્રમનારીજ) વસ્તુઓ હોવી જોઈએ તે પૂજા, સામાયિક, પૌષધ વિગેરેના સાધના ધર્માવિષ્ટ દાન તરીકે દેવાય તેમાં હરકત નથી, પણ તેવી પ્રભાવનામાં વલ્લિકબુદ્ધિ ધારીને મનાતી મનાતી લાક્ષણી તીવ્રતા ઉચિત નથી પ્રભાવનાનો સુદો તે જાલજીવોને ધર્મશ્રવણ તથા ધર્મક્રિયાઓમાં જોડનાનો છે, આકર્ષવાનો છે, માટે જાલજીવો આકર્ષાય તેવી વસ્તુ વહેંચવી તેજ પ્રભાવનાને અંગે વ્યાજબી છે

પ્રશ્ન ૭૩૫—‘ એકલી આજ્ઞાને મા ય કરીએ અને મોળ પુરોત્તુ અનુકરણ ન કરીએ ’ એમ કહેનારા શુ માથા છે ?

અમાધાન—નિવૉકનાવ શ્રી તીર્થંકરદેવ શ્રી આજ્ઞા કોઈ પણ માગાનુસારી મુદ્દા, અમાન્ય શ્રી શક જ નહિ, પણ મોળ પુરોત્તુ અનુકરણ હોયજ નહિ એવું કહેનારા ભૂલે છે તત્ત્વજ્ઞ શ્રી સિદ્ધચંદ્ર પુસ્તક જીણુ, અહીં પહેલો જુઓ

પ્રશ્ન ૭૩૬—ઊંટડીના દૂધનો વિગદમાં લે છે તો તેને અભક્ષ્ય કહેનારા આજે ‘ અભક્ષ્ય જેવું છે ’ એમ કહે છે ?

અમાધાન—દૂધના પાચે લેવું ભક્ષ્ય છે પણ અભક્ષ્ય નથી એમ પચ્ચક્રખાણ બાપ્ય, પચ્ચવસ્તુ, આવશ્યક વિગેરેથી રાષ્ટ્ર યાય છે અને ઊંટડીનું દૂધ વૃધાને કાલ સારૂ ન રહેવાથી નિવીયાનાના અધિકારમાં આવકને માટે અયોગ્ય ગણાવ્યું છે, પણ તટલા માત્રથી સર્વથા ઊંટડીના દૂધને અભક્ષ્ય માનનારાની માન્યતા વ્યાજબી નથી વધુ માટે જુઓ શ્રી સિદ્ધચંદ્ર વર્ષ ૧૦૧, પા ૫૦૧, ૫૭૪, ૫૭૫,

પ્રશ્ન ૭૩૭—ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ, સસારમા જે વર્ષ જાહેરા રહ્યા તે મોહવશાત્ રહ્યા કે ભાવિભાવને જાણીને રહ્યા હતા ?

મમાધ્યાન—ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવનો, પોતાના માત પિતાની અનુક્રપા (ભક્તિ)ને લીધે તેઓના છવતા મુખી દીક્ષા નહિ લેવાની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થઈ હતી. પોતે દીક્ષા લેવા તૈયાર થયા ત્યાં જ શ્રીનદિવર્દ્ધન આદિ સ્વજનોએ કરેલા જે વર્ષ કહેવાની વિનંતિ સ્વીકારતા, પોતાનો દીક્ષાકાળ જે વર્ષ પછી છે એમ અવધિજ્ઞાનથી જાણેલું હતું એ ખરૂં પણ તેઓનું કંઈક અધિક જે વર્ષ ઘરમા રહેવું થયું તે મોહના ઉદય સિવાય તો નથી જ ‘ભાવિભાવને જાણીને’ એમ કહેવાથી મોહનો ઉદય ન હતો એમ તો કહેવાયજ નહિ નાશ થઈ શકે એવો પણ મોહનો ઉદય ભગવાન્ મહાવીરને તં વખતે હતો એમ શાસ્ત્રકારો સ્પષ્ટ જણાવે છે.

પ્રશ્ન ૭૩૮—ભક્તામર સ્તોત્રમા ૪૮ કાવ્યો હોવાનું દેટલાકો જણાવે છે જ્યારે કેટલાકો જણાવે છે કે અમલથી જ ૪૪ કાવ્યો છે, તો તે બેમા શું માનવું ?

મમાધ્યાન—ભક્તામર સ્તોત્ર કંતા કન્યાલુમદિર સ્તોત્ર પ્રાચીન છે એ વાત અર્થમાન્ય છે કન્યાલુમદિરના કાવ્યો ૪૪ ■ તેમા કોઈનો અત્યેદ નથી, તો તં કન્યાલુમદિરના અનુ-કરણથી પાછળથી કરાયેલા ભક્તામર સ્તોત્રમા પણ ચુમાલીશ કાવ્ય હોય એ વધારે સંભવિત ■ જેઓ ૪૮ કાવ્યો માને છે તેઓ પણ ૨૮ મામા અશોકવૃક્ષ, ૨૬ મામા સિંહાસન, ૩૦ મામા ચામર તથા ૩૧ મામા છત્ર માનીને ૩૨ મામા

કમલોનુ સ્વાપ્ન માને છે અથોત જો પ્રતિહાર્ય લેવા હાન
 તો રાત્ર મા કાવ્યમા અચોક વૃક્ષનુ વર્ણન કર્યા પછી સુ
 પુરવૃષ્ટિ અને દિવ્યધ્વનિ નામના પ્રતિહાર્યનુ વર્ણન જતુ
 ॥ ન નહિ, આમરના પ્રતિહાર્યનુ વર્ણન કરવા પહેલા મિહા
 મન પ્રતિહાર્યનુ વર્ણુ । કરત નહિ, તેમજ સિદ્ધાસન અને
 આમરનુ વર્ણુન કર્યા પછી ભામહવ અને દુદુભિના પ્રતિહાર્યોને
 છોડીને છત્ર નામનુ પ્રતિહાર્ય કે જે છેલા પ્રતિહાર્ય તરીકે
 છે તેનુ વર્ણન કરત નહિ એટલુ જ નહિ પણ દેશના દેવા
 પધારતી નખતે શ્રી જિનેશ્વરદેવના અરણ્યકમલની નીચે દેવતાઓ
 જે રાત્રની સ્થાપના કરે કે તેનુ વર્ણન તે પ્રતિહાર્ય ન હોય
 પ્રતિહાર્યના વિભાગમા કરત નહિ કેમકે પ્રતિહાર્યની મળ્યા
 તથા કેમ આ પ્રમાણે છે —

જગ્રોકૃષ્ણ સુરપુષ્પવૃષ્ટિદિવ્યધ્વનિશ્ચામરમામૈન ચ ।

મામર્ષલ દુન્દુભિરાતપત્ર મત્રપ્રાતિહાર્યાણિ જિનેશ્વરાણા ॥૬॥

આથી સ્પષ્ટતથા મમણ શકાશે કે ભક્તઆમરમા કરવામા
 આવેલુ વર્ણન નથી નો પ્રતિહાર્ય માત્રનુ તેમજ પ્રતિહાર્યોનુ
 વર્ણન તેના કેમવાળુ નથી, માટે શ્રીમાનતુ ગમૂરિજીએ આ
 પ્રતિહાર્યોનુ વર્ણન કે વા માગ્યુ હતુ અને ચાર પ્રતિહાર્યોનુ
 વર્ણન ચાતુ સ્તોત્રમા દેખાય છે, માટે જાકીના ચાર પ્રતિ
 હાર્યોના વર્ણનના ચાર કાવ્યો હુમ થયા છે કે કેમકે બહા
 દીધા છે એમ માનવુ અસ્થાને છે પ્રથમ તો, આઠ પ્રતિહાર્યો
 વર્ણનમા ચાતુ નહે અને જાકીનાનુ વર્ણન હુમ વત્રાનુ
 બહારી દેવાયાનુ માનવુ તે વિચક્ષણોને આદ્ય થાય તેમ નથી
 માટે શ્રી માનતુ ગમૂરિજી ચાર પ્રતિહાર્ય અને કમલ સ્થાપના

વર્ણન, ધર્મોપદેશની, જગતના જીવોની સૃષ્ટિ કન્યા હાય, સમૃદ્ધિની સત્તા જણાવવા માટે રહેલું છે અને તથી જ ૩૩ મા કાવ્યમાં, તે અશોકાદિકના વર્ણન પછી ઉપસક્તિમાં ‘इत्य यथा तथ विमृति’ એમ કહી વિભૂતિવાળા પ્રાતિદાર્યો તેમજ સૂર્યપ્રભાના અન્નરનો વિષય લેવાથી પ્રભા એટલે કાન્તિવાળી એટલે જાનિના અનિશયપણાનું વર્ણન પૂર્વે થયું છે તે સ્પષ્ટપણે ધ્વનિત કરે છે સુખ્યુદયવૃદ્ધિ વર્ગે પ્રભા એટલે કાન્તિના અનિશયવાળી થીને ન ગણાય એ સાર જ છે બામહણમાં રહેલી કાન્તિ દુનિયાદારીમાં વિભૂતિ નથી કે જાણતા પાંચોને મળતી ન હોય અથવા ત્રી જિનેશ્વર મળતા જતા ધરીરના તજનું તેમાં પ્રતિબિંબિત થઈ રોઈ તે બામહણની સ્વયવિભતિ નથી કે ગણાતા પ્રાન્તિમાન પદાર્થોમાં ગણના ન કરી, અશોકાદિક કાન્તિમાનેની ગણના કરી હોય એમ ૩૩ મા કાવ્ય ઉપરથી પણ સાર થાય કે અયોત્ ભાગ્ય મગ્નેત્રના સુખ્યાલોક મધ્ય અમલથી છે એમ માનવું શ્રેયસ્કર કે

વળી વિભૂતિના વર્ણનમાં ઉપસક્તિવાળા કાવ્યમાં જો આઠ પ્રાતિદાર્યોનું વર્ણન હોય તો પ્રાતિદાર્યો નથી કે જ ઉપસક્તિ થયે એટલે જાતા અને તેથી સત્પ્રાતિદાર્યનિચયસ્થિતિવાદુગમ્નિ એ ૥ જેવા આઠપદવાળું કાવ્ય હોય તો અને તે પણ નથી, માટે પણ કેટલાક પ્રાતિદાર્યરૂપ વિભૂતિના વર્ણનવાળા મધ્યાવાળું સુખ્યાલોક કાવ્યોનું જ શક્યતામરમ્તોત્ર હોય એમ માનવું સુહિતમગન છે

પ્રશ્ન ૭૩૬—શ્રીરત્ન મશેને અવશ્ય જૂઠી નરકેજ જાય કે અન્યત્ર જાય ? જૂઠી નરકેજ જાય એમ હોય તો તેવા અક્ષરો (પ્રમાણ) શેમાં છે ?

મમાધાન—સીરતને શ્રીજાવર્તયોનિ હોય છે અને
 ધામાતુરપણાની અધિષ્ઠતા હોવાથી ગર્ભની નિષ્પત્તિ નથી એ
 પ્રકીર્ણ વ્યાનમા લેતા તેણીનું નરકગામિપણુ અવશ્ય હોય
 પણ તમામ સીરતનો છઠ્ઠી નરકેજ જાય એમ માનવુ યોગ્ય
 લાગુ નથી

પ્રશ્ન ૭૪૦—માયુરી વાચના કયા આચાર્યે કરી ? ત્યાં
 વખાયુ કે વચાયુ ? તે અધિકાર કયા કયા ઠેકાણે છે ?

મમાધાન—શ્રી નન્દીસૂત્રના વચન પ્રમાણે શ્રી સ્કંધકો
 આર્યે મયુરામા શાસ્ત્રનો અનુયાય પ્રવર્તવ્યો તે વખત સિદ્ધાંત
 પુસ્તકારૂઢ થયો નહોતો, પણ શ્રી યોગશાસ્ત્ર અને જ્યોતિષક
 રહસના વચનોનો ભાવાર્થ એવો થાય ખરો કે જન્ને સ્થાને લખાયા

પ્રશ્ન ૭૪૧—અતિચારમા બોલાય છે કે ‘ વીજ દીવા
 તણી ઉજેછી લાગી ’ તો વીજળી અચિત્ત કે સચિત્ત ? અને
 તે પુણ્ડલો વિજ્ઞાસ કે પ્રયોગસા ?

મમાધાન—અતિચારમા જણાવાયેલી, ગણાયેલી વીજળી
 પ્રયોગકૃત અને સચિત્ત ગણવી, જો કે શ્રી ઉત્તરાધ્યયન નિર્મુ
 ક્ષિતાંતો એવા અધ્યયનના પાઠને સ્વનત્ર વિચારીએ તો અચિત્ત
 વીજળી હોય એવો અર્થ નીકળે છે

પ્રશ્ન ૭૪૨—‘ વાયુકાય ઉઘાટે મુખે બોલ્યા ’ એમ
 અતિચારમા બોલાય છે તો ઉઘાટે મુખે બોલવાથી વાયુકાયનું
 વિરાધના-હિસા થાય છે ? કારણ કે ભાષાવર્ગણના પુણ્ડલો
 અહિંપર્શી છે અને બાહર વાયુકાય અહિંપર્શી છે તો તે અહિંપર્શ
 શરીરવાળા બાહર વાયુકાય એવોનો ભાષાના પુણ્ડલોથી વ્યાધા

યાય ? ઉઘાડે મુખે બોલવાથી સાવધ ભાષા ગળાય અને સપાતિમ હોવાના રક્ષણ માટે મુદ્ધપત્તિ રાખીને બોલવું જોઈએ તે યોગ્ય છે, પરંતુ વાયુકાયના હોવાને ઉઘાડે મુખે બોલવાથી ઉપદ્રવ થાય કે નહિ ?

અમાધાન—ભાષાવર્ગજ્ઞાના પુફગલો ચઉદ્ધરમી છે પણ સાથે નીકળતો વાયુ તો (વાયુના પુફગલો તો) અદૃશ્યથી છે તો ત કારા વાયુની વિરાધના શ્રી દશાઠ્ઠીચૂર્ણિ ને યોગશાસ્ત્રની વૃત્તિ આદિથી સ્પષ્ટ જણાય છે જો ભાષાવર્ગજ્ઞાથી વાયુની વિરાધના ગણીએ તો મુખે વચ્ચે રાખવું નકામું જ ગણાય, કારણ કે ભાષાવર્ગજ્ઞા તો ૩, ૪, ૫, સમયમા સમગ્ર લોકમા વ્યાપે છે

પ્રશ્ન ૭૪૩—પ્રમત્તચદ્ર રાજર્ષિએ સાતમી નરક યોગ્ય ઝર્મકવિક બાધ્યા તે સમયે તેમને અનન્તાનુબધીનો ઉદય, અને ભાવચારિત્રનો સર્વથા નાશ થયો હતો, તેવી ગાળત કોઈ શાસ્ત્રમા છે ? અથવા અનન્તાનુબધીનો ઉદય હતો પણ તે અનન્તાનુબધી સંવલનના લેહરૂપે હતો અને તેથી ભાવ ચાન્ત્રિ વિદ્યમાન હતું તવા અક્ષરો કોઈ શ્રથમા છે ?

અમાધાન—અનન્તાનુબધી આદિ ચાર ચાર લેહો કરવા એમ શ્રી યોગશાસ્ત્ર ને લોઽપ્રમશાદિથી જણાય છે પણ શ્રી પ્રસન્નચદ્રને તે લાગુ હતા કે કેમ તેનો સ્પષ્ટ ખુલાસો ધ્યાનમા નથી ભાવચારિત્રનો નાશ, તે પરિણામે માનવામા અડચણ નથી

પ્રશ્ન ૭૪૪—શ્રી ચતુર્વિધ સઘને, શ્રી ભગવતીજી, શ્રી સ્થાનાગાદિસૂત્રમા શ્રી સઘના ચાર લેહ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાનિકાકૃષ્ણ ગણાવ્યા છે તેમા શ્રી નન્દીસૂત્રાદિમા શ્રી

મધન મેરુ આદિની કૃપમા આપના શ્રાવક શ્રાવિકાને મયૂર
અને ભ્રમનાદિરૂપે અને શ્રી માધુમમુદાયને શિલામમુન્યય
તના નભનાદિરૂપે જણાવેલ હોવાની શ્રાવકશ્રાવિકા
માધુના મનરૂપ અને માધુઓને શ્રી મધના અવયવ તરીકે
જણા છે તેને અજો માધુના મમુદાયનેજ શ્રી મધરૂપે સ્પષ્ટ
પણે જાણે પણ જ્ઞાને કહ્યો છે ?

મમાધાન—નવાગી ત્રીકાકાન લગવાનું અભયદેવસૂરિજી
મહારાજ શ્રી સ્વાનામ અને શ્રી ભગવતીજીસૂત્રી ત્રીકામાં
સમૂહ તા પ્રત્યનીકાને જણાવના શ્રી મધના પ્રત્યનીક સમૂહી
વ્યાખ્યા કરના સ્પષ્ટ જણાવે છે કે —

મઘોઽન્નિ નાળદમજચરણમુળ વિહૃમિયાણ મમણાણ ।

મમુટાઓ પુળ મઘો ગુણમમુદાઓત્તિ કાઠ્ઠણ ॥ ૧ ॥

જ્ઞાન, દયાન અને આત્રિના શુભધી શોભતા એવા માધુ
ઓનો ગર્ધો મમુદાય તે મધ કહેવાય એના કારણમા જણાવે
છે કે મધ શબ્દનો અર્થ ‘મમદ’ થાય છે અને માધુઓજ
શુભના મમદ એટલે સઘરૂપ છે વગી એ વાન પણ સ્પષ્ટપણે
જણાવે છે કે એક આચાર્યની પરપગવાળા માધુઓનો મમુ
દાય તે કુવ અને કુલનો સમુદાય તે ગણ અને ગણનો સમુ
દાય તે શ્રી મધ કહેવાય અથાત્ આદ્રાદિ કુવો અને કોઠિ
કાદિ ગણોના મમુદાયને મધ તરીકે જણાવી શ્રી મધના અવ
યવ તરીકે માધુઓ છે અને તેના વિદોષીઓ મધના પ્રત્ય
નીક હિ એમ સ્પષ્ટ કરે છે એટલે શ્રાવકને પરિવાર રૂપે
જણાવવામા અડચણ નથી

મદ્ર ૭૪૫—ત્રિવોકનાથ શ્રી તીર્થંકર મહાગજના લવ

મા તેઓશ્રોએ જે જે ઈર્ષુ હોય ત માત્ર અનુમોદનીયજ
 છે પણ અનુકરણીય નથીજ એમ કોઈક સાત્તાહિકની સત્તાવાળો
 ભગવાનના તદ્દભવમા વચ્ચેલા અભિગ્રહના અનુકરણના નિપદ્ય
 માટે જણાવે છે તે વ્યાજબી છે ?

સમાધાન—આ શ્રી સિદ્ધચક્રના ઘણા અટોમા શ્રી અષ્ટ
 ઈશ્ર આદિ શાસ્ત્રોથી માનિત કરવામા આવ્યું છે કે ભગવાન
 શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનનું મોક્ષસાધનાનું કર્તવ્ય અત્યંત ગ્રેષ્ઠ
 ઈવાથી અનુમોદનીય હોવા સાથે અનુકરણીય ઈ એમ છતા
 જેઓ પોતાથી બોલાયેલા શાસ્ત્રવિરોધી વાક્યો અને વક્ત
 વ્યોને સુધારવાની કે સમાધાન આપવાની ઢાનત ધરાવે નહિ,
 પણ માત્ર પોતાનું બોલાયેલજ વાગ્વાર બોલાયેલ કરે તથા
 ઈશ્રા કરે તેનો ઉપાય કરવો અશક્ય હિં તો હુ શમ્ય તો
 ઈ સમજવાની ઇલાવાગાને માટે તો, જો તેઓ સર્વ શાસ્ત્રોમા
 મૂળ આધારભૂત અંગો અને તેમા પણ મૂળભૂત શ્રી આચાર્ય
 ગણ અનુલોકન કરે તો સ્થાને સ્થાને લખાયેલું સ્પષ્ટતથા
 નજર તરે (જોવાય) કે શ્રી મહાવીર મહારાજ મોક્ષ મેળ-
 વના માટે જે રીતે આચાર પાળ્યો છે તેવી રીત જીજ્ઞા માધુ
 એઓએ પણ પાળવાનો છે અત્યંત, દરેક તીથ કર ભગવાન,
 શ્રી આચાર્યગના નવમા અધ્યયનમા, પોતાની ચર્ચા એટલે
 પ્રવૃત્તિ જણાવે છે, એમ જણાવી શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર
 મહારાજે જ ચચા એટલે પ્રવૃત્તિ મોક્ષ સાધવા માટે આચરી
 તે જણાવી છે અને તે નવમા અધ્યયનના ચારે ઉદ્દેશાને અત્યે
 'સમન્નિહીં' એ ગાયા મૂની છે અને તેમા તથા તેની ટીકામા
 અષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે —

एष चर्याविधि. अनन्तरोक्त. अनुक्रान्तः-अनुचीर्ण.
 माहणेणत्ति श्रीवर्द्धमानस्यामिना मतिमताविदितवेधेन
 बहुश अनकप्रकारअप्रतिनेन-अनिदाननेन भगवता ऐश्वर्या-
 दिगुणोपनन, एरम् अनेन पथा भगवदनुचीर्णेनान्ये मुमुक्षु
 अशपकमक्षपाय साधनो रीयन्ते गच्छन्तीति ।

અર્થાત્ શસ્ત્રપરિણા જે આ શ્રી આચારાગણતું પહેલું
 અધ્યયન છે ત્યાથી માડીને આ બધા આ શાસ્ત્રમા જણાવેલા
 વિધિ, સમગ્ર વસ્તુને જાણનાર શ્રમણ ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે
 કોઇપણ પ્રકારની બાધ અપેક્ષા સિવાય અનેક વખત આશયો
 છે, અને શ્રી ભગવાને આચરેલા, આજ રસ્તેજ ધીજા પણ
 મોક્ષની ઈચ્છાવાળા સાધુઓ, સમગ્ર કર્મના ક્ષયાથી પ્રવૃત્તિ
 કરે છે અપ્રત્યક્ષ આવો લેખ છે છતાં જેઓ ઔદયિક અને
 ક્ષાયો નશ્વરિકનો વિભાગ ન કરે, સમાજોતુ અને મોક્ષોતુને
 વિભાગ ન કરે અને માત્ર યોગ્યાજ કરે કે ‘ ભગવાન્ શ્રી
 જિનેશ્વરદેવોતું તે (છેલ્લા) ભવતુ અનુકરણ હોયજ નહિ ’
 તેતું શું કહેવું ? જેમા મોક્ષ મળ્યો નથી તે પાછલા ભવોતું
 અનુકરણ કરના કહેવું અને જે ભવમા શ્રી જિનેશ્વર મહારાજે
 કહ્યાણુતા માર્ગો આદરી મોક્ષ મેળવ્યો તે ભવના અનુકરણનો,
 શક્તિ હોય ત્યાં પણ, અનુકરણીય ન માની, નિપેદજ કરવો
 જો શું ? જોવો નિપેદ કરનારાઓ કયા ધ્યેયને ઉદ્દેશીને કહેવા
 તથા કરાવવા માગતા હશે તે સુનોજ સમજશે

પ્રશ્ન ૭૪૬—અધિકારીતું લક્ષણ શું ?

મમાધાન—ઈચ્છાવાળો, પ્રસ્તુતને અંગે સામર્થ્યવાન્

તથા જેને માટે શાસ્ત્રકારોએ નિષેધ ન કર્યો હોય તે અધિકારી અધિકારીને અનધિકારી કહેનાર તો કુટિલ ગણાય

પ્રશ્ન ૭૪૭—ન દગી થકે તેવી અવિધિવાળી ક્રિયા હોય તો પણ છોડવીજ જોઈએ ને !

અમાધાન—‘ અવિધિએ થાય તેના કરતા ન થાય ન સારું ’ એ ઉત્સૂત્ર માપા, પણ વિધિની જરૂર દરેક ધર્મશાસ્ત્રમાં છે, માટે તેનું લખ્ય રાખી અવિધિ દાખવી ’ એ શાસ્ત્રવાચ્ય છે

પ્રશ્ન ૭૪૮—‘ વર્તમાનકાલમાં અપવાદમાર્ગ નથીજ, ઉત્તર્ગ માર્ગજ છે ’ એ કથન શું માયુ છે ?

અમાધાન—શ્રી જૈનશાસનમાં ઉત્તર્ગ ’ એ માર્ગ છે, તેવીજ રીતે ‘ અપવાદ ’ એ માર્ગજ છે છતાં તેને અમદ્ વિધાન કહે તે શાસ્ત્રોને સમજે કેમ ? સ્થવિરકલ્પ તેમાં હુમ્મે મલ્લ જતા, ‘ આ કાલમાં અપવાદ સેવાતોજ નથી ’ એમ કહેનાર, દેખાડવાના તથા વ્યાવવાના જૂઠા દાતવાળા ગણાય

પ્રશ્ન ૭૪૯—શાસ્ત્ર અને આજ્ઞાને પોકારનાર મારા ખરા ને ?

અમાધાન—પોતાની કે પોતાના વડીલની શાસ્ત્ર વિકલ્પ તથા હઠવાળી વાચાને પોષનાર થઈને, લોકોમાં શાસ્ત્ર તથા આજ્ઞાનુસારીપણાની છાપ મરાવા જનાર, ‘ મામાદમ્ ’ પક્ષીને ખૂલાવનાર ગણાય

પ્રશ્ન ૭૫૦—સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ કે આજ્ઞાની સંપૂર્ણ પ્રતીતિ સિવાય ધર્મ નહિ ?

અમાધાન—‘ દુઃખ તિમા પડતા જીવાને બચાવે એ ધર્મ
 એ વ્યાખ્યા અઘરી છે એમ કહી આજ્ઞાભંગવાળી ક્રિયા પદ
 ગુનિથી બચાવ છે એમ ‘વનિન કુન્ના’ ‘ધૂળી’ સિવા
 બીજા કશું હોય ? ગાંધારો અપુનર્મંથકપણાથી પણ ધર્મને
 ગણાવત ગયો છે

પ્રશ્ન ૭૫૧—શાસ્ત્રના પુરાવા હતા અનુકરણીયપણાને
 નિયમ જ પકડી રાખે તંતુ શુ ?

અમાધાન—‘ મોક્ષાર્થ અનુષ્ઠાન અનુકરણીય છે ’ એ
 શાસ્ત્રના પુરાના માથે એકટો વખત જણાવાયા હતા, કદાચજે
 વગ થયેલો મનુષ્ય અન્યાન્ય વાતાને નામે અનુકરણીયપણાનો
 નિયમ કરેજ નાય તને શુ કહેવું ?

